

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา
A PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THAI WAYS OF LIFE

โดย

พระมหาภุชณะ ตรุโณ, ผศ.,ดร.

นายกฤต ศรียะอาจ

กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2554

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610654030

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา
A PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THAI WAYS OF LIFE

โดย

พระมหากฤษณะ ตรุโณ, ผศ.,ดร.

นายกฤต ศรียะอาจ

กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2554

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610654030

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

A PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THAI WAYS OF LIFE

By

Assistance Professor Dr. Phramaha Grissana Buchagul

Mr. Kit Sriya-ad

Academic Affair Division

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E.2554

Research Project funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610654030

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา
ผู้วิจัย:	พระมหากฤษณะ ตรุโณ (บุชากุล) ผศ.ดร.และนายกฤต ศรียะอาจ
ส่วนงาน:	กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	2554
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อคือศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย และวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีการเก็บข้อมูลจากตำรา เอกสาร และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในเชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า

1. คนไทยกลุ่มตัวอย่าง 7 ประเภท คือประเภทปราชญ์ชาวบ้าน ประเภทครูมีประสบการณ์การสอน 10 ปีขึ้นไป ประเภทครูดีเด่น ประเภทพระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสมาธรรมจักร ประเภทเกศัชกร ประเภทแม่ดีเด่นแห่งชาติ และประเภทพ่อตัวอย่างแห่งชาติ ในทุกประเภทมีอาชีพต่าง ๆ กันคืออาชีพเกษตรกรรม อาชีพครู อาชีพเกศัชกร อาชีพค้าขาย อาชีพนักธุรกิจ อาชีพตำรวจ และเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา สาขาอาชีพและบุคคลที่กล่าวมานั้นส่วนใหญ่มีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดความดีงาม และเป็นประโยชน์ สำหรับอาชีพเกษตรกรรมผู้วิจัยค้นหาไม่พบจึงประมวลเอาตามความเข้าใจ และสำหรับพระภิกษุผู้วิจัยเห็นว่าจรรยาบรรณของท่านก็คือพระธรรมวินัยหรือคำสั่งสอนเกี่ยวกับวิธีการดำเนินชีวิตที่ดีในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ผู้มีอาชีพเป็นทหาร เป็นนักการเมือง เป็นวิศวกร เป็นสถาปนิก และเป็นแพทย์ ล้วนมีจรรยาบรรณไว้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเช่นกัน

2. จากการสัมภาษณ์คนไทยกลุ่มตัวอย่างในเชิงลึกเพื่อทราบการดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา พบว่าคนไทยเหล่านั้น ได้ดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพด้วยและดำเนินชีวิตในเชิงปรัชญาด้วย ที่เห็นชัดเจนคือในเชิงญาณวิทยา คนไทยมีวิธีแสวงหาความรู้และมีวิธีการนำความรู้มาใช้ ในเชิงจริยศาสตร์ คนไทยมีความเพียรในการปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ในศาสนาที่ตนนับถือ ในเชิงตรรกศาสตร์ คนไทยส่วนใหญ่รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต ในเชิงอภิปรัชญา คนไทยมีความคิดและมีคำตอบสำหรับปัญหาอภิปรัชญาเช่นเรื่องกำเนิดของโลกซึ่งมีคำตอบหลากหลาย และในเชิงสุนทรียศาสตร์ คนไทยมีความคิดหลากหลายในเรื่องเกี่ยวกับความงาม มีความซาบซึ้งในความงามของงานศิลปะ ในคำสอนทางศาสนา ในบทกวี และวรรณคดีต่างๆ

คนไทยประเภทต่างๆกัน ประกอบอาชีพต่างๆกัน มีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณ

วิชาชีพของตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาที่ตนสนใจ รวมทั้งชอบครุ่นคิดปัญหาปรัชญาที่เป็น
อุดมคติตามความสนใจและตามสภาพแวดล้อมที่อำนวยให้ชีวิตเป็นไป และสนใจปฏิบัติตามหลัก
จริยศาสตร์ของศาสนาที่ตนนับถือ เช่นหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม เป็นต้น.

Research Title: A Philosophical Analysis of Thai Way of Life

Researchers: Assistance Professor Dr. Phramaha Grissana Buchagul and
Mr. kit Sriya-ad

Department: Academic Affair Division
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2554 / 2011

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

There are two objectives in the research; that is, to study the Thai ways of life and a philosophical analysis of Thai ways of life. It is documentary research add In-dept interview. The result is shown that:

1.The group study was done to seven kinds of Thais people, there are divided by special quality, e.g. Local Scholar, Teacher with 10 years experient, Dominant Teacher, Monk with Srmadhammajakka Reward, Pharmacist, Dominant Mather and Dominant Father. They carry various occupations, also all pratice occupational ethics and philosophical ways of life.

2.By the process of in-dept interview found as bellows:

The seven kinds of Thais people always pratice occupational ethics and philosophical ways of life, most of them pay their role on occupations and all branch of philosophy, that is: Metaphysics, Epistemology, Ethics, Aesthetics and Logics. In Metaphysics, they thought that ‘Where the world come from?’ They take discussion and got many answers. Also in Epistemology, Ethics, Aesthetics and logics, they put the questions, take discussion and got many answers, too. In the case of religious ethics, they pratice with no doubt at all.

This is to show that: The Thais people always pratice occupational ethics, religious ethics and philosophical ways of life in the same action in daily life. Also, Thais people no doubt to practice in the good ways for getting merit and benefit of ownself and the others.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา” ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปีงบประมาณ 2554 มีผู้ช่วยวิจัย 1 คน คือ นายกฤต ศรียะอาจ ได้ช่วยกันทำงานอย่างเต็มที่ แข่งกับเวลาเพื่อให้ทันกำหนดส่ง

ตั้งแต่เริ่มต้นทำก็ได้รับความอนุเคราะห์ ได้คำแนะนำ ปรับปรุงแต่งเติมเรื่อยๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเพื่อนนักวิจัยหลายท่าน ทำให้งานสำเร็จออกมาด้วยความภาคภูมิใจ

ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้งานนี้สำเร็จ ทั้งพระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดี ทั้งพระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ(ไสว โชติโก) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ องค์เก่า และพระมหาสุทิตย์ อากาศโร ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์องค์ปัจจุบัน และบุคลากรประจำสถาบันฯทุกท่านที่อำนวยความสะดวก และได้กรุณาสอบถามติดตามงานอยู่เสมอ ถ้ามีข้อบกพร่อง ขอให้ท่านผู้รู้ได้เมตตาชี้แนะด้วย จะได้ปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป

ขออนุโมทนาบุญ ขอขอบคุณทุกท่านที่เกี่ยวข้อง

พระมหากฤษณะ ตรุโณ ผศ.ดร. และคณะ

30 กันยายน 2555

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ.....	จ
อักษรย่อชื่อคัมภีร์.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	1
๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย.....	1
๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	3
๑.๓ ขอบเขตของโครงการวิจัย.....	3
๑.๔ กรอบแนวความคิด.....	4
๑.๕ นิยามศัพท์.....	4
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
๑.๗ วรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	5
๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย.....	9
บทที่ ๒ วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทย.....	10
๒.๑ วิธีการดำเนินชีวิตตามสาขาอาชีพ.....	10
๒.๒ วิธีการดำเนินชีวิตในฐานะพุทธศาสนิกชน.....	25
๒.๓ วิธีการดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมของศาสนาต่าง ๆ.....	52
บทที่ ๓ ความรู้เรื่องปรัชญาสาขาต่าง ๆ.....	62
๓.๑ ปรัชญาสาขาอภิปรัชญา.....	62
๓.๒ ปรัชญาสาขาญาณวิทยา	78
๓.๓ ปรัชญาสาขาจริยศาสตร์.....	95
๓.๔ ปรัชญาสาขาสุนทรียศาสตร์	114
บทที่ ๔ วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา.....	124
๔.๑ วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงอภิปรัชญา.....	124
๔.๒ วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงญาณวิทยา.....	129
๔.๓ วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงจริยศาสตร์.....	133

๔.๔	วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงสุนทรียศาสตร์.....	140
๔.๕	วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงตรรกศาสตร์.....	143
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	147
๕.๑	สรุปผลการวิจัย.....	147
๕.๒	ข้อเสนอแนะ.....	149
บรรณานุกรม.....		151
ภาคผนวก.....		155
ผนวก ก	บทความการวิจัย.....	155
ผนวก ข	กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	169
ผนวก ค	ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์.....	170
ผนวก ฉ	แบบสัมภาษณ์.....	171
ผนวก ง	รายนามผู้ให้สัมภาษณ์.....	173
ประวัติผู้วิจัย.....		177

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

๑. อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

งานวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งใช้ข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก – อรรถกถา – ฎีกา – ปกรณวิเสส ผู้วิจัยสามารถใช้พระไตรปิฎก ฉบับใด เป็นเอกสารอ้างอิงก็ได้ แต่มีเงื่อนไขว่าให้ใช้ฉบับนั้นอ้างอิงตลอด และต้องระบุเอาไว้ให้ชัดเจนว่า ใช้ฉบับสยามรัฐหรือฉบับมหาจุฬาฯ โดยบอกรายละเอียดไว้ในคำชี้แจงการใช้อักษรย่อในงานวิจัย เช่น อักษรย่อในงานวิจัยฉบับนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก – อรรถกถา – ฎีกา ภาษาบาลีและพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คัมภีร์มมมปทฎจกถา และอรรถกถาภาษาไทย ใช้ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกทุกฉบับที่ใช้อ้างอิง ให้ใช้อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์เป็นระบบเดียวกันหมด ตามที่ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ กำหนด การอ้างอิงให้ระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่าง เช่น ที.สี. (บาลี) ๘/๒๗๖/๘๗, ที.สี. (ไทย) ๘/๒๗๖/๘๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีสกขนุชวคคปาติ ภาษาบาลี เล่ม ๘ ชื่อ ๒๗๖ หน้า ๘๗ ฉบับมหาจุฬาฯปี ๒๕๐๐ และทีฆนิกาย สีสกขนุชวคค ภาษาไทย เล่ม ๘ ชื่อ ๒๗๖ หน้า ๘๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๘

การอธิบายบอกอักษรย่อในรายงานการวิจัย ให้ทำเฉพาะที่อ้างอิงในรายงานการวิจัย เท่านั้น ไม่ต้องบอกอักษรย่อคัมภีร์ (พระไตรปิฎก – อรรถกถา – ฎีกา) ทั้งหมด

พระสูตรตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปิณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปิณณาสก์ (ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (ภาษาไทย)
ส.สพ. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สพายตนวรรค (ภาษาไทย)
อจ.ทุก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต (ภาษาไทย)
อจ.ติก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต (ภาษาไทย)
อจ.จตุกก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อจ.ปญจก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต (ภาษาไทย)
อจ.ฉก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกนิบาต (ภาษาไทย)
อจ.สตุกก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สตุกกนิบาต (ภาษาไทย)

อง.อฎจก. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฎฐกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ขุ. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.จู. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย จูฬนิตเทส (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.ป. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ปุคคัลบัญญัติ (ภาษาไทย)
อภิ.ก. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ (ภาษาไทย)

ปกรณ์วิเสส

วิสุทฺธิ. (ไทย)	=	วิสุทฺธิมรรคปกรณ์ (ภาษาไทย)
-----------------	---	-----------------------------

๒. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

ผู้วิจัยสามารถใช้คัมภีร์อรรถกถาฉบับใดก็ได้เป็นเอกสารอ้างอิง แต่มีเงื่อนไขว่าให้ระบุเอาไว้ให้ชัดเจนว่าใช้ฉบับสยามรัฐหรือฉบับมหาจุฬาฯ โดยบอกรายละเอียดไว้ในคำชี้แจงการใช้ อักษรย่อ ระบบอ้างอิงอรรถกถาให้ใช้อักษรย่อเหมือนกันหมด ตามที่ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ กำหนด และระบบอ้างอิง ให้ระบุชื่อคัมภีร์ ลำดับเล่ม (ถ้ามี) / หน้า เช่น ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๒๗๖/ ๒๔๐. หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงฺคฺลวิลาสินี สีลขุขุชวคฺคอฎฐกถา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๒๔๐ ฉบับมหาจุฬาฯอรรถกถา การอ้างอิงอรรถกถาภาษาไทยผู้วิจัยอาจกำหนดอักษรย่อเองตามสะดวกโดยอนุวัตรตามตัวเลขประจำเล่มอรรถกถาภาษาไทย ซึ่งปัจจุบันมีเฉพาะฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เช่น ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๒/๘๕. หมายถึงพระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชัมมบท เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ ตอนที่ ๒ หน้า ๘๕ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๒๕

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ขุ.ธ.อ. (บาลี)	=	ขุททกนิกาย ฐมฺพทอฎฐกถา (ภาษาบาลี)
ขุ.อุ.อ. (บาลี)	=	ขุททกนิกาย ปรมตฺถทีปนี อุทานอฎฐกถา (ภาษาบาลี)
ขุ.สุ.อ. (บาลี)	=	ขุททกนิกาย ปรมตฺถโชติกา สุตตนิปาตอฎฐกถา (ภาษาบาลี)
ขุ.ชา.อ. (บาลี)	=	ขุททกนิกาย ชาตคอฎฐกถา (ภาษาบาลี)

อรรถกถาปกรณ์วิเสส

สงฺคห. (ไทย)	=	อภิธรรมมัตถสังคหะ (ภาษาไทย)
--------------	---	-----------------------------

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในปัญหาสังคมทุกวันนี้ หลายๆ คนต่างแสวงหาสิ่งให้อำนวยความสะดวกของชีวิตของตน ไม่ว่าจะอาหารการกิน ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค จนก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นในสังคมคนทุกคนที่เกิดมาต่างดำเนินชีวิตของตนไปตามบทบาทและวิถีของใครของมัน สังคมไทยเป็นสังคมหนึ่งที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ด้วยวิถีของตน การดำเนินชีวิตของคนไทยที่มีความสำเร็จทั้งหน้าที่และการงาน การครองเรือน การสร้างสรรค์สังคม อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรีอยู่ในท่ามกลางปัญหาสังคมหลาย ๆ ด้าน ท่านทั้งหลายเหล่านี้มีหลักการดำเนินชีวิตเป็นที่น่าสนใจว่า ท่านมีหลักการ วิธีการ และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตเอาไว้อย่างไร ดังที่กล่าวว่า สถานการณ์ของชีวิต ทำให้เราคิดในเชิงปรัชญา จากประเด็นดังกล่าวทำให้มองเห็นได้ว่า ปรัชญาคือการคิดหาความจริงเกี่ยวกับปัญหาชีวิต โดยคิดหาความจริงในชีวิตว่า ในทางที่ถูกต้องที่สุดและมีความหมายที่สุด ชีวิตนี้คืออะไร จากปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาใหญ่ มีขอบเขตกว้าง มีปัญหาปลีกย่อยที่ควรพิจารณา คือ

1. ในชีวิตนี้มนุษย์ควรรู้อะไร
2. ในชีวิตนี้มนุษย์ควรทำอะไร
3. ในชีวิตนี้มนุษย์พอหวังอะไรได้บ้าง

การเข้าถึงปัญหาเหล่านี้ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติคือการเข้าถึงปรัชญาชีวิต ในสภาพสังคมปัจจุบันเป็นสังคมแข่งขันทางวัตถุนิยม ท่านทั้งหลายเหล่านี้ ดำเนินชีวิตอย่างไร ดังจะเห็นได้จากนายประยงค์ วรรณรงค์ จบการศึกษาเพียงชั้น ประถมศึกษาที่ 4 ตาสามารถคว้ารางวัลแม็กไซไซมาได้ จากรางวัลดังกล่าวทำให้รู้ว่า ความรู้นั้นไม่ได้มีเฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น หากอยู่ที่ การศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติจริง¹ การเรียนรู้ถึงแก่นของนักคิด นักปฏิบัติหรือปราชญ์ชาวบ้าน มีการพูดถึงอยู่เสมอว่า พวกเขาเหล่านี้เปรียบเสมือนรากเหง้าของแผ่นดินที่สืบสาน สร้างสรรค์ องค์กร

¹ กาวนิษฐ์ เจริญยิ่ง, ภูมิปัญญาไทย: ขุมทรัพย์แห่งแผ่นดินสยาม. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน), 2554 หน้า 15-16.

ความรู้จากบรรพบุรุษ สะท้อนความเป็นภูมิปัญญาไทยมิให้สูญหายต่อเนื่องยาวนานจนถึงปัจจุบัน ในความเป็นจริงของชีวิตนักคิดเหล่านี้สร้างสรรค์ องค์ความรู้ใหม่ ๆ อยู่ทุกวันด้วยรูปแบบและวิธีการที่เรียกว่า ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นให้จริงผ่านการปฏิบัติด้วยการปฏิบัติเป็นแบบอย่าง

การดำเนินชีวิตบางที่เรียกว่าปรัชญาการดำเนินชีวิตซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า ทำที่ต่อชีวิต และคำว่า การมองโลก เพราะคนมีทำที่ต่อชีวิตหรือมองโลกอย่างไรก็มักดำเนินชีวิตไปตามทำที่หรือการมองนั้น ๆ ดังที่ รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ระบุไว้ในรายงานวิจัย บทสังเคราะห์ ภาพรวม การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคม ตอนหนึ่งว่า “โดยหลักมาตรฐานสากลที่เรียกว่า ระบบ 3 แปร คือทำงานวันละ 8 ชั่วโมง ศึกษาหาความรู้ (วันละ) 8 ชั่วโมง และพักผ่อนหลับนอน (วันละ) 8 ชั่วโมง แต่ในความเป็นจริง คนไทยพร้อมที่จะทำงานวันละ 10-12 ชั่วโมง แล้วก็พักผ่อน บันทึกลงนอน”²

ในเรื่องปรัชญาการดำเนินชีวิต มีนักปรัชญาหลาย ๆ ท่านมีวิธีการดำเนินเป็นที่น่าสนใจ คือ โสกราตีส ค้านท์ ขงจื้อ หรือแม้แต่ในปัจจุบันอย่างเช่น พระพรหมคุณาภรณ์ สุนทรธรรม บัญญาญาณภาพ ท่านทั้งหลายเหล่านี้มีวิธีการดำเนินชีวิตของตนเอง ท่านแรกคือ คือโสกราตีส(พ.ศ. 73-144) เจ้าของคำพูดปรัชญาว่า “หนึ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้ คือรู้ว่าข้าพเจ้าไม่รู้อะไร” สื่อให้เห็นว่าโสกราตีสเป็นผู้แสวงหาความรู้ตลอดเวลา สังเกตได้จากที่ท่านไปเที่ยวได้วาทะกับคนเก่งและคนมีชื่อเสียงในสังคมชาวกรีกในเวลานั้น เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ๆ จนกระทั่งในวาระสุดท้าย ท่านยังบอกกับเพื่อน ๆ และศิษย์ที่มาเยี่ยมว่า “นักปรัชญาคือผู้แสวงหาความรู้ที่สมบูรณ์ แต่นักปรัชญาไม่มีวันเข้าถึงความรู้ที่สมบูรณ์หากเขายังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ เพราะวิญญาณของเขาถูกคุมขังอยู่ในร่างกาย จึงขาดอิสรภาพในอันเข้าถึงสัจธรรม การประสบความสำเร็จคือการได้ปลดปล่อยวิญญาณจากเครื่องพันธนาการ เมื่อนั้นวิญญาณจะเข้าถึงความรู้ที่สมบูรณ์ นักปรัชญาผู้แสวงหาความรู้ที่สมบูรณ์จึงไม่กลัวความตาย” การแสวงหาความรู้จึงเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตของ โสกราตีส³ ท่านที่สองคืออิมมานูเอล ค้านท์ (ค.ศ.1724-1804)ท่านเชื่อว่า เราทุกคนยอมรับว่าคุณลักษณะหรือสิ่งอื่นอาจได้ เช่น ความฉลาด ลากยศ อำนาจ เกียรติยศ ความสุข ฯลฯ กระนั้นความคิดของสิ่งเหล่านี้ก็เป็นความคิดที่มีเงื่อนไข ในบางสถานการณ์สิ่งเหล่านี้อาจไม่ดีก็ได้ เจตนาดี เท่านั้นที่คืออย่างสมบูรณ์...” การกระทำและการพูดของท่านตลอดชีวิต ก็อยู่ในกรอบที่เรียกว่าเจตนาดี จึงกล่าวได้ว่า เจตนาดีเป็นปรัชญา

² รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), (กรุงเทพฯ : บริษัทเอดิสันเพรส โปรดักส์ จำกัด), 2546, หน้า 161.

³ พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต), ปรัชญากรีก ป่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด), 2540, หน้า 113-121.

การดำเนินชีวิตของท่าน⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ คติชีวิตที่อาตมายึดประพฤติปฏิบัติมาตลอด คือ บัณฑิตยอมฝีกตน คติอีกข้อหนึ่งซึ่งถือมาก่อนและต่อมาก็ถือไว้ด้วยกันคือ ถ้าจะทำอะไรต้องพยายามทำให้สำเร็จและทำให้ดีที่สุด⁵

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรที่จะได้มีการศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยว่า สอดคล้องกับปรัชญาสาขาต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร อะไรเป็นแรงบันดาลใจให้ปฏิบัติเช่นนั้น เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินชีวิตของคนไทยในสมัยปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา

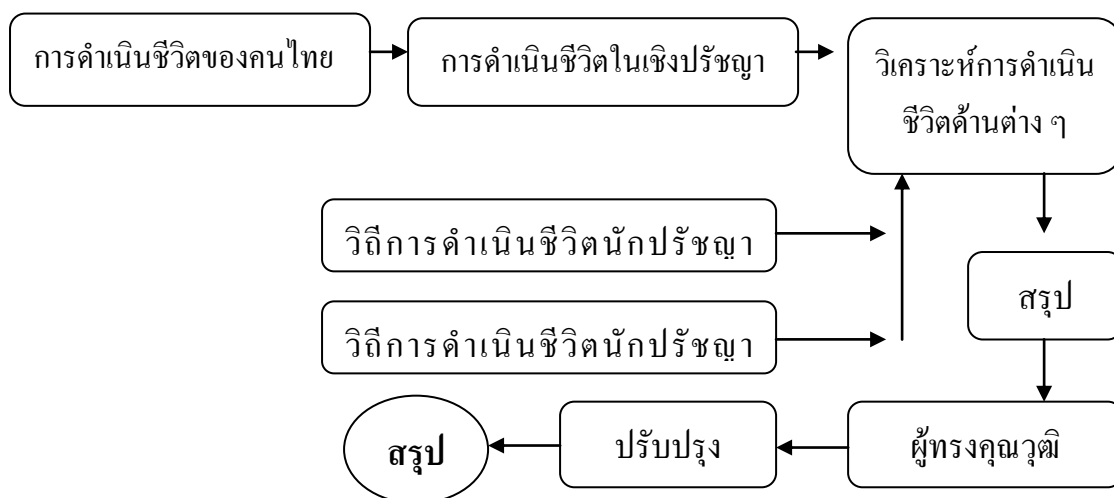
3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

การเขียนงานวิจัยครั้งนี้เป็นการเขียนเชิงพรรณนา เน้นข้อมูลจากหนังสือปรัชญาทั่วไป ส่วนข้อมูลใน บทความและงานวิจัยจะใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์ลักษณะการดำเนินชีวิตในเชิงปรัชญา โดยศึกษาจากประวัติของ ไทยที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจำนวน 7 ประเภท ประเภทละ 2 ท่าน (เป็นอย่างน้อย) คือ 1.ประเภท ปราชญ์ชาวบ้าน 2.ประเภท ครูมีประสบการณ์การสอน 10ปีขึ้นไป 3.ประเภท ครูดีเด่น 4.ประเภท พระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสมาธรรมจักร 5.ประเภท เกษตรกร 6.ประเภทแม่ดีเด่นแห่งชาติ 7. ประเภทครูพ่อตัวอย่างแห่งชาติ ด้วยการศึกษจากเอกสารและ การสัมภาษณ์

⁴ อ่างแก้ว,พระราชวรานูณี(ประยูร ชมมจิตโต), ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, หน้า 122.

⁵ พนิตา อัจฉนทรเจริญ, วิถีแห่งปราชญ์ฉบับสมบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ลิเบอร์ตีเพรส), 2548, หน้า 255.

4. กรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) ของการวิจัย

5. นิยามศัพท์ในการวิจัย

5.1 การดำเนินชีวิต หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญา

5.2 คนไทยที่ประสบความสำเร็จในชีวิต หมายถึง คนไทยที่มีความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในชีวิต ประกอบด้วยคนไทยที่มีชีวิตสงบสุข มีศีลธรรมจริยธรรมในประเทศไทยได้แก่คนไทยประเภทต่อไปนี้ คือ 1.ประเภท ปราชญ์ชาวบ้าน 2.ประเภท ครูมีประสบการณ์การสอน 10ปีขึ้นไป 3.ประเภท ครูดีเด่น 4.ประเภท พระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสมาธรรมจักร 5ประเภท เกษีษกร 6.ประเภท แม่ดีเด่น แห่งชาติ 7. ประเภทครูพ่อตัวอย่างแห่งชาติ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

2.1 ทำให้ทราบวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย

2.2 ทำให้ทราบปรัชญาการดำเนินชีวิตของคนไทย

7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาและค้นคว้างานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

7.1 พระยาไพศาลศิลปสาคร ได้กล่าวถึงการใช้เหตุผลในแง่ของศาสตร์และศิลป์ว่า ตรรกวิทยาเป็นวิชาที่ว่าด้วยอาการคิดหาเหตุผล บางทีท่านก็แสดงว่าเป็นวิชาที่กล่าวด้วยกฎแห่งความนึก... เป็นเหตุให้เกิดความรู้ทั้งปวง ตรรกวิทยาจึงได้ชื่อว่าเป็นวิชาของวิชาทั้งสิ้น ตรรกวิทยาเป็นทั้งอาร์ต(art) และวิทยา คือเป็นวิชาเมื่อมีการนำไปเสาะหากฎธรรมดาอันเป็นอาการความนึกในใจมนุษย์ แต่เมื่อเอากฎเหล่านี้มาใช้ในการจับผิดของคำพูด ตรรกวิทยาก็กลายเป็นอาร์ตไป⁶

7.2 จำนวนก์ ทองประเสริฐ ได้กล่าวถึงการใช้เหตุผลในพระพุทธศาสนาว่า เรื่องตรรกนี้ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาก็มีกล่าวถึงอยู่เหมือนกันคือในกาลามสูตร หรือเกสปุตตสูตร พระพุทธองค์ได้ทรงสอนชาวกาลามะว่าไม่ให้ปลงใจเชื่อเพียงเพราะเหตุอย่างโน้นอย่างนี้ รวมทั้งที่ไม่ให้ปลงใจเชื่อโดยตรีกเอาตามอาการ และไม่ให้ปลงใจเชื่อเพียงเพราะอาศัยการให้เหตุผลตามหลัก “ตรรก” (มาตุกกเหตุ) และได้กล่าวถึงนักตรรก 4 ประเภทในคัมภีร์สมังควลาลินีด้วย⁷

7.3 วศิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ตรรกศาสตร์พุทธศาสนา ว่า ตรรกศาสตร์พุทธศาสนา(Buddhist Logic) ก็คือตรรกศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์อันมีพื้นฐานอยู่ที่แนวคิดของปราชญ์ฝ่ายมหายาน ซึ่งท่านเหล่านั้นต้องการอธิบายหลักพระพุทธศาสนาโดยวิธีตรรกศาสตร์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ตรรกศาสตร์พุทธศาสนาคือการอธิบายหลักธรรมของพระพุทธเจ้าหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการแห่งตรรกศาสตร์หรือนำเอาหลักตรรกศาสตร์มาช่วยในการอธิบายหลักธรรมทางพุทธศาสนา อาจารย์วศิน อินทสระ ได้พยายามยกตัวอย่างการใช้ตรรกในพระไตรปิฎก แต่ท่านก็ยังไม่ได้มีการวิเคราะห์เจาะลึกในแต่ละเรื่องว่าเป็นตรรกแบบไหน จะนำมาใช้อย่างไร⁸

⁶ พระยาไพศาลศิลปสาคร, ตรรกวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๑, หน้า ๑-๓.

⁷ จำนวนก์ ทองประเสริฐ, ตรรกศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๘, หน้า ๕.

7.4 **ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์** ได้เสนอรายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ความตอนหนึ่งว่า อิทธิพลแนวคิดและการประยุกต์ใช้ –ปรัชญาและศาสนสัมพันธ์ผ่านทฤษฎีการตีความความเป็นอิทธิพลแนวคิดของพ่อแม่คนที่ส่งตรงมายังมหาวิทยาลัยในเมืองไทย ชื่อวิชานี้ปรากฏในหลักสูตรยุคใหม่ของมหาวิทยาลัยในเมืองไทยถึงขนาดมีการพูดว่า ถ้าหลักสูตรของคณะปรัชญาและศาสนาในมหาวิทยาลัยไม่มีการเรียนการตีความและศาสนสัมพันธ์ ถือว่ายังล้าสมัย ถ้าไม่ต้องการตกยุคต้องเรียนการตีความและร่วมทำศาสนสัมพันธ์ อาจกล่าวได้ว่านักตีความในเมืองไทยได้รับแรงบันดาลใจและการสนับสนุนจากพ่อแม่คนทั้งด้านแนวคิด ทุนทรัพย์ และตำรับตำรา เพราะท่านมาร่วมเป็นเจ้าภาพจัดสัมมนาศาสนาและปรัชญาสัมพันธ์ในเมืองไทยและประเทศแถวเอเชียหลายต่อหลายครั้ง⁹

7.5 **วัชระ งามจิตรเจริญ** ได้เสนอบทความวิจัย เรื่อง แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม ความตอนหนึ่งว่า พุทธธรรมไม่ได้ขัดแย้งกับแนวคิดทุนนิยมหรือเสรีนิยมอย่างรุนแรงจนไปด้วยกันไม่ได้ โดยเฉพาะหากทุนนิยมไม่มีลักษณะที่สุดโต่ง เช่น ไม่มีความโลภมาก เพราะแม้จะมีความต่างกันอยู่มากพอสมควรแต่ก็มีส่วนที่คล้ายกันและมีความเป็นไปได้ที่จะปรับแนวคิดของทุนนิยมให้อ่อนลงจนไม่ขัดแย้งรุนแรงและแนวคิดในพุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจ¹⁰

7.6 **ค่านวณ นवलสนอง** ได้เสนองานวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรมในภาคใต้: ศึกษากรณีจังหวัดสงขลา พบว่า มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงในระบบความเชื่อ คือการเปลี่ยนแปลงความเชื่อดั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลงความเชื่อเรื่องศาสนาและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในระบบความเชื่อที่สำคัญได้แก่ การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่เดิมลดน้อยลง การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนน้อยลง ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านและชุมชนทั้ง โดยตรงและโดยอ้อมหลายประการ ผลกระทบในด้านบวก ได้แก่ การมีรายได้เพิ่มขึ้น และการแก้ไขปัญหาการ

⁸ วศิน อินทสระ, *ตรรกศาสตร์พุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เม็ดยุทธ), ๒๕๔๘, หน้า ๒๔.

⁹ ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์, รายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, เสนอสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มีนาคม 2552, หน้า 124.

¹⁰ วัชระ งามจิตรเจริญ, *แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม*, วารสารพุทธศาสนศึกษา, ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2552, หน้า 11.

ว่างงานของประชาชนในจังหวัด ผลกระทบในด้านลบได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เกิดความสับสนทางสังคม และสังคมมีแนวโน้มเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น¹¹

สาระสำคัญส่วนหนึ่งของงานวิจัยอยู่ที่การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่เดิมลดน้อยลง และการได้เข้าร่วมพิธีกรรมตามความเชื่อที่มีอยู่ในชุมชนลดน้อยลง

7.7. อุทัย เอสะพัง ได้เสนองานวิจัยเรื่อง เรื่อง วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธในสามจังหวัดภาคใต้ พบว่า วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธสี่ด้าน ได้แก่ ด้านคตินิยม ด้านเนติธรรม ด้านวัตรธรรม ด้านสหธรรม มีผลต่อการนำไปใช้ดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก เช่น การมีสติสัมปชัญญะ การประหยัดอดออม ความภูมิใจในความเป็นคนไทย ความเลื่อมใสในบุพพการี การรักษามารยาทในสังคมและการปฏิบัติตนเป็นคนดีในสังคม¹²

7.8 ไพฑูรย์ พัฒนใหญ่ยิ่ง ได้เสนองานวิจัยเรื่อง จริยธรรมในการดำเนินชีวิตโดยภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้ : กรณีศึกษาจากวรรณกรรมหนังตะลุง กล่าวถึงจริยธรรมที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นคือจริยธรรมของสตรีและจริยธรรมของบุรุษ ดังนี้¹³

จริยธรรมของสตรี ได้แก่การรักษานวลสงวนตัว หญิงจะต้องรักษานวลสงวนตัว ไม่ให้เสียความบริสุทธิ์ก่อนแต่งงาน โดยยึดเอาการแต่งงานเป็นหลักในการดำเนินชีวิตในการใช้ชีวิตคู่ คุณสมบัติของกุลสตรี หญิงที่ดีจะต้องมีกิริยามารยาทงดงามในทุกอิริยาบถ มีความละเอียดถี่ถ้วน มีความขยัน อดทน เชื้อฟังกโอวาทพ่อแม่ เก่งงานในครัวเรือนรู้จักปฏิบัติกิจการบ้านเรือนและยึดมั่นในศาสนา

จริยธรรมของบุรุษ ได้แก่ เชื้อฟังกบิดา มารดา เคารพผู้ใหญ่ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีอุดมการณ์คือ มีจิตใจแน่วแน่ในการทำสิ่งใดให้บรรลุผลสำเร็จ รู้จักรับผิดชอบหน้าที่ ไม่หลงใหลในอบายมุข ปฏิบัติตนตามหลักศาสนา

¹¹ คำนวน นวลสนอง, “วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรมในภาคใต้: ศึกษากรณีจังหวัดสงขลา”, ทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ปี 2552, บทคัดย่อ.

¹² อุทัย เอกสะพัง และคณะ, วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตตามวิถีชาวพุทธในสามจังหวัดภาคใต้ โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2547, บทคัดย่อ.

¹³ ไพฑูรย์ พัฒนใหญ่ยิ่ง และคณะ, จริยธรรมในการดำเนินชีวิตโดยภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้ : กรณีศึกษาจากวรรณกรรมหนังตะลุง. โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี , 2548, บทคัดย่อ.

7.9. อุทัย เอกสะพัง ได้เสนองานวิจัยเรื่อง ทักษะการดำเนินชีวิตของนายโรงโนราตามวิถีชาวพุทธในจังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง ระหว่างปี พ.ศ. 2500 – 2550 พบว่า ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ใน 8 ด้าน คือ¹⁴

- 1.ด้านคติธรรม นายโรงโนรามีหลักธรรมประจำจิตใจที่สำคัญได้แก่ ความละเอียดใจต่อการทำชั่ว และความเกรงกลัวต่อความชั่วทั้งปวง
- 2.ด้านคติธรรม นายโรงโนรามีหลักธรรมประจำจิตใจที่สำคัญได้แก่ ศีล ๕
- 3.ด้านวัตถุธรรม นายโรงโนรามีหลักธรรมประจำจิตใจที่สำคัญยิ่งได้แก่ รูปเคารพตาหลวง ครูหมอนโนรา หัวพราน เป็นต้น
- 4.ด้านสหธรรม นายโรงโนรามีหลักธรรมที่สำคัญยิ่งได้แก่ การให้ทาน การกล่าวจางาม การประพฤติตนบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย
5. อิทธิพลด้านคำสอน ทำให้ผู้ชมได้แง่คิดเพื่อใช้ชีวิตอยู่ในศีลธรรมอันดี
- 6.อิทธิพลด้านศิลปะการแสดง ทำให้ผู้ชมนิยมชมชอบและเกิดความรู้สึกรักหวงแหนความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้
- 7.อิทธิพลด้านสังคม ทำให้ผู้ชมได้พบปะกันมีความบันเทิงและได้รับฟังข่าวสารที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
- 8.แนวทางในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนา ได้แก่องค์กรหรือหน่วยงานรัฐเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมทางด้านโนรา ปลุกฝังจิตสำนึกให้กลุ่มชนในท้องถิ่น

จากการทบทวนเอกสารที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เอกสารเหล่านี้ได้กล่าวถึงการใช้เหตุผลหรือตรรกะโดยทั่วไปและเน้นการใช้เหตุผลหรือตรรกะแบบตะวันตกเป็นส่วนมาก ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เหตุผลหรือตรรกะในพระไตรปิฎกของคนไทยหรือการวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญายังมีการศึกษาน้อยมาก ถือว่ายังขาดงานประเภทนี้ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงประสงค์จะวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงวิชาการและวงการวิจัยมากยิ่งขึ้น

¹⁴ อุทัย เอกสะพัง และคณะ, ทักษะการดำเนินชีวิตของนายโรงโนราตามวิถีชาวพุทธในจังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง ระหว่างปี พ.ศ. 2500-2550, บทคัดย่อ.

8. วิธีการดำเนินการวิจัย

8.1 รูปแบบการวิจัย เป็นแบบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบลึก

8.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ใช้กลุ่มตัวอย่างคนไทยที่ประสบความสำเร็จในชีวิต 7 ประเภท ประเภทละ 2 ท่าน(เป็นอย่างน้อย) คือ 1.ประเภทปราชญ์ชาวบ้าน 2.ประเภทครูมีประสบการณ์การสอน 10ปีขึ้นไป 3.ประเภทครูดีเด่น 4.ประเภทพระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสมาธรรมจักร 5.ประเภทเภสัชกร 6.ประเภทแม่ดีเด่นแห่งชาติ 7. ประเภทครูพ่อตัวอย่างแห่งชาติ

8.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีเก็บจากประวัติของคนไทยที่ประสบความสำเร็จในชีวิต โดยดำเนินการ ดังนี้คือ

ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลประวัติของคนไทยที่ประสบความสำเร็จในชีวิต จำนวน 15 ท่าน จากหนังสือประวัติบุคคลสำคัญ และหนังสืออื่น ๆ และสัมภาษณ์ ส่วนความรู้เชิงปรัชญาเก็บจากหนังสือปรัชญาทั่วไป ทำหลักฐานอ้างอิง และจัดลำดับเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน

8.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

8.4.1 วิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูล จัดกลุ่มเนื้อหา

8.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาการวิจัย

8.4.3 เรียบเรียงและนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและรับรองอย่างน้อย 2 ท่าน

8.4.4 เสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์เพื่อจัดพิมพ์รูปเล่ม.

บทที่ 2

วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทย

คนไทยมีวิธีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไปตามภูมิภาค ตามความเชื่อ ความสามารถ ตามสาขาอาชีพ โดยเฉพาะสาขาอาชีพเป็นสิ่งสำคัญที่กำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตหรือวิธีการดำเนินชีวิตซึ่งมีการกำหนดเรียกว่าจรรยาบรรณวิชาชีพต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1 วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยตามสาขาอาชีพ

2.1.1 วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยกลุ่มอาชีพครู-อาจารย์

ครู-อาจารย์ต้องดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณครู คือมีวิธีการดำเนินชีวิตดังนี้

ก. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

1.ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

2.ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัย ที่ถูกต้องดีงาม ให้เกิดแก่ศิษย์ อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

3.ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

4.ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์

5.ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาผลประโยชน์ ให้แก่ตนโดยมิชอบ

ข. จรรยาบรรณต่อตนเอง

6.ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งทางด้านวิชาชีพด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทาง วิทยาการ เศรษฐกิจสังคมและการเมืองอยู่เสมอ

ค. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

7.ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรวิชาชีพครู

ง. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพ

8.ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จ. จรรยาบรรณต่อสังคม

9.ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ พัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

คัดจากงานเขียนของ Chalengsak Chuaorrawan Sainampeung School ¹

เมื่อครู-อาจารย์ดำเนินชีวิตตามหลัก 9 ประการนี้ได้อย่างสมบูรณ์มาก ก็จะได้รับ ความเคารพนับถือจากคนที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น และเกิดประโยชน์ต่อสังคมมากขึ้น จึงมีการส่งเสริมให้ครู-อาจารย์ปฏิบัติตนเคร่งครัดตามหลักจรรยาบรรณที่กล่าวแล้ว

2.1.2 วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยกลุ่มอาชีพตำรวจ

ตำรวจมีวิธีการดำเนินชีวิตตามข้อบังคับ ก.พ. ว่าด้วยจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2537 ใจความบางส่วนว่า

โดยที่ข้าราชการพลเรือนมีหน้าที่และความรับผิดชอบสำคัญในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการให้บริการแก่ประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องทำงานร่วมกันหลายฝ่าย ฉะนั้น เพื่อให้ข้าราชการพลเรือนมีความประพฤติดี สำนึกในหน้าที่สามารถประสานงานกับทุกฝ่ายตลอดจนปฏิบัติหน้าที่ราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงสมควรให้มีข้อบังคับ ก.พ. ว่าด้วยจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือนไว้ เป็นประมวลความประพฤติเพื่อรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและส่งเสริมชื่อเสียง เกียรติคุณ เกียรติฐานะของข้าราชการพลเรือน อันจะยังผลให้ผู้ประพฤติเป็นที่เลื่อมใส ศรัทธา และยกย่องของบุคคลโดยทั่วไป

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 (5) และมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2537 จึงออกข้อบังคับ ก.พ. ว่าด้วยจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือนไว้ดังต่อไปนี้จรรยาบรรณต่อตนเอง

ข้อ 1 ข้าราชการพลเรือนพึงเป็นผู้มีศีลธรรมอันดี และประพฤติตนให้เหมาะสมกับการเป็นข้าราชการ

ข้อ 2 ข้าราชการพลเรือนพึงใช้วิชาชีพในการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์และไม่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ในกรณีที่วิชาชีพใดมีจรรยาบรรณวิชาชีพกำหนดไว้ ก็พึงปฏิบัติตามจรรยาวิชานั้นด้วย

¹ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต, [http://www.sainampeung.ac.th/chalengsak/editorial/teacher_morals.html\(15/05/2011\)](http://www.sainampeung.ac.th/chalengsak/editorial/teacher_morals.html(15/05/2011)).

ข้อ 3 ข้าราชการพลเรือนพึงมีทัศนคติที่ดี และพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และทักษะ ในการทำงาน เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการมีประสิทธิภาพประสิทธิผลยิ่งขึ้นจรรยาบรรณต่อหน่วยงาน

ข้อ 4 ข้าราชการพลเรือนพึงปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความสุจริตเสมอภาคและปราศจากอคติ

ข้อ 5 ข้าราชการพลเรือนพึงปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างเต็มกำลังความสามารถ รอบคอบรวดเร็ว ขยันหมั่นเพียร ถูกต้องสมเหตุสมผล โดยคำนึงถึงประโยชน์ของทางราชการและประชาชนเป็นสำคัญ

ข้อ 6 ข้าราชการพลเรือนพึงประพฤติตนเป็นผู้ตรงต่อเวลา และใช้เวลาราชการให้เป็นประโยชน์ต่อทางราชการอย่างเต็มที่

ข้อ 7 ข้าราชการพลเรือนพึงดูแลรักษาและใช้ทรัพย์สินของทางราชการอย่างประหยัด คุ่ม ค่า โดยระมัดระวังมิให้เสียหายหรือสิ้นเปลืองเยี่ยงวิญญูชนจะพึงปฏิบัติต่อ ทรัพย์สินของตนเอง จรรยาบรรณต่อผู้บังคับบัญชา ผู้ที่อยู่บังคับบัญชา และผู้ร่วมงาน

ข้อ 8 ข้าราชการพลเรือนพึงมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน การให้ความร่วมมือช่วยเหลือกลุ่มงานของตนทั้งในด้านการให้ความคิดเห็น การช่วยทำงาน และการแก้ปัญหาาร่วมกัน รวมทั้งการเสนอแนะในสิ่งที่เห็นว่าจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนางานในความรับผิดชอบ ด้วย

ข้อ 9 ข้าราชการพลเรือนซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา พึงดูแลเอาใจใส่ผู้ที่อยู่บังคับบัญชาทั้งในด้านการปฏิบัติงาน ขวัญ กำลังใจ สวัสดิการ และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่อยู่บังคับบัญชา ตลอดจนปกครองผู้ที่อยู่บังคับบัญชาด้วยหลักการ และเหตุผลที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

ข้อ 10 ข้าราชการพลเรือนพึงช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทางที่ชอบ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจในบรรดาผู้ร่วมงานในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ข้อ 11 ข้าราชการพลเรือนพึงปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานตลอดจนผู้เกี่ยวข้องด้วยความสุภาพมีน้ำใจ และมนุษยสัมพันธ์อันดี

ข้อ 12 ข้าราชการพลเรือนพึงละเว้นจากการนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน จรรยาบรรณต่อประชาชนและสังคม

ข้อ 13 ข้าราชการพลเรือนพึงให้บริการประชาชนอย่างเต็มกำลังความสามารถด้วยความ เป็น ธรรม เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ และใช้กิริยาจากที่สุภาพอ่อนโยน เมื่อเห็นว่าเรื่องใดไม่สามารถปฏิบัติ ได้หรือไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนจะ ต้องปฏิบัติ ควรชี้แจงเหตุผลหรือแนะนำให้ติดต่อยัง หน่วยงานหรือบุคคลซึ่งตนทราบว่ามี อำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ต่อไป

ข้อ 14 ข้าราชการพลเรือนพึงประพฤติตนให้เป็นที่เชื่อถือของบุคคลทั่วไป

ข้อ 15 ข้าราชการพลเรือนพึงละเว้นการรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดซึ่งมีมูลค่าเกินปกติวิสัยที่วิญญูชนจะให้อันโดยเสน่หา จากผู้มาติดต่อราชการ หรือผู้ซึ่งอาจได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ราชการนั้น หากได้รับไว้แล้วและทราบภายหลังว่าทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่ได้รับไว้มีมูลค่าเกินปกติวิสัย ก็ให้รายงานผู้บังคับบัญชาทราบโดยเร็วเพื่อดำเนินการตามสมควรแก่กรณี

ข้อ 16 ข้อบังคับฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ให้ไว้ ณ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537

(ลงชื่อ) ชวน หลีกภัย

(นายชวน หลีกภัย)

นายกรัฐมนตรี

ประธาน ก.พ.

(ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป

เล่ม 111 ตอนที่ 19 ง ลงวันที่ 8 มีนาคม 2537)²

ผู้มีอาชีพเป็นตำรวจต้องทำงานหรือดำเนินชีวิตที่เสี่ยงอันตราย ขณะเดียวกันก็เป็นอันตรายต่อผู้คนในสังคมด้วย เพราะมีอาวุธและกฎหมายอยู่ในมือ จึงต้องมีรรยาบรรณหรือแนวทางดำเนินชีวิตที่เข้มงวดให้ปฏิบัติตาม ถ้าตำรวจปฏิบัติตามได้มากก็จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างมาก

1.1.3 วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยกลุ่มอาชีพทหาร

ทหารมีวิธีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณทหารคือข้อปฏิบัติของทหาร มีดังนี้

1. มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
3. ยอมสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ
4. รักษาชื่อเสียง และเกียรติศักดิ์ของทหาร
5. มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต

² สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต, [http://www.nangkatik-club.com/smf/index.php?topic=938.0\(15/05/2011\)](http://www.nangkatik-club.com/smf/index.php?topic=938.0(15/05/2011)).

6. ชื่อตรงต่อตนเอง ผู้อื่น และครอบครัว
7. มีลักษณะผู้นำ มีวินัย ปฏิบัติตามคำสั่งอันชอบธรรม ถูกต้องตามกฎหมาย โดยเคร่งครัด และปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยความเป็นธรรม
8. ต้องไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ อันจักทำให้ เสื่อมเสียศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิของทหาร
9. ไม่รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือบุคคลอื่น อันอาจทำให้เป็นที่สงสัย หรือเข้าใจว่ามีการเลือกปฏิบัติ หรือไม่เป็นธรรม
10. ปฏิบัติต่อบุคคลที่มาติดต่อเกี่ยวข้องกับอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
11. รู้รักสามัคคี เพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติราชการทหาร
12. ต้องบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อ ทางราชการทหาร
13. พัฒนาตนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการทหาร
14. รักษาความลับของทางราชการทหาร โดยเคร่งครัด³

มีคำกล่าวว่าทหารเป็นรั้วของชาติมีหน้าที่ปกป้องอธิปไตยของประเทศ จึงต้องมีข้อปฏิบัติคือจรรยาบรรณเป็นแนวในการดำเนินชีวิต ทหารในฐานะรั้วของชาติต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมและประเทศชาติ

1.1.4 วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยกลุ่มอาชีพเกษตรกร

เกษตรกรมีวิธีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณของเกษตรกร ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะเป็นดังนี้

1. ไม่ใช่สารเคมีในการผลิตสินค้าเกษตร
2. ไม่ใส่สิ่งปลอมปนลงในสินค้าเกษตร
3. กำหนดราคาไม่เกินจริง
4. มีความซื่อสัตย์ เชื่อถือได้⁴

เกษตรกรเป็นผู้สร้างอาหารให้กับคนในสังคมประเทศไทย ตลอดถึงสังคมโลก จึงต้องมีแนวทางในการดำเนินชีวิตในแนวทางที่จะไม่ผลิตสิ่งที่เป็นอันตรายชีวิตของคน มีศีลธรรม จริยธรรมอันดี เป็นที่น่าเชื่อถือของคนทั่วไป คาดหวังเฉพาะสิ่งที่ดีในชีวิต

³ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต, [http://www.nangkatik-club.com/smf/index.php?topic=938.0\(15/05/2011\)](http://www.nangkatik-club.com/smf/index.php?topic=938.0(15/05/2011)).

⁴ ความเห็นผู้วิจัย.

2.1.5 วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยกลุ่มอาชีพนักการเมือง

นักการเมืองมีวิธีการดำเนินชีวิตตามบัญญัติ 10 ประการ ตามประมวลจริยธรรม ที่นักการเมืองต้องทราบ ซึ่งจัดทำโดยนักศึกษา และมีการขอให้หัวหน้าพรรคที่มารับสมัครลงชื่อภายหลังจากที่จับฉลากนั้น มีเนื้อหาระบุไว้เป็นบัญญัติ 10 ประการ ประกอบด้วย

1. นักการเมืองต้องร่วมกันรับใช้ประเทศชาติและประชาชน โดยยึดผลประโยชน์ส่วนรวม

2. นักการเมืองต้องคอยเตือนกัน

3. นักการเมือง ต้องมีทัศนคติที่ดีต่อประชาชน

4. นักการเมืองต้องมีความชอบธรรมทางการเมือง

5. นักการเมือง ต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันและแยกแยะระหว่างนักการเมืองและนักเลือกตั้ง

6. นักการเมืองต้องพูดความจริง พูดอย่างมีเหตุผล

7. นักการเมืองต้องไม่ลุ่มหลงใน ลาภ ยศ สรรเสริญ

8. นักการเมืองตนแสดงตนเป็นแบบอย่างของความกตัญญูกตเวที

9. นักการเมืองต้องกล้าพูดคำว่า “ไม่” ทุจริต ไม่ซื่อเสียงและไม่ทิ้งอุดมการณ์ทางการเมือง

10. นักการเมือง ต้องไม่กล่าวโทษใครเพื่อชิงความได้เปรียบ⁵

นักการเมืองเป็นบุคคลสำคัญของประเทศ เป็นผู้ที่จำพาประเทศไปในทางที่เจริญ จำเป็นต้องปฏิบัติเคร่งครัดในการดำเนินชีวิตตามบัญญัติ 10 ประการดังกล่าว เมื่อปฏิบัติได้ก็จะพัฒนาประเทศและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนในสังคม

1.1.6 วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยกลุ่มอาชีพวิศวกร

วิศวกรมีวิธีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิศวกรของสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

จรรยาบรรณข้อที่ 1 วิศวกรต้องรับผิดชอบและให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกต่อสวัสดิภาพ สุขภาพ ความปลอดภัยของสาธารณชน และสิ่งแวดล้อม

จรรยาบรรณข้อที่ 2 วิศวกรต้องให้ข้อมูล และแสดงความคิดเห็นตามหลักวิชาการตามที่ตนทราบอย่างถ่องแท้ แก่สาธารณชนด้วยความสัตย์จริง

จรรยาบรรณข้อที่ 3 วิศวกรต้องดำรงและส่งเสริมความซื่อสัตย์สุจริต เกียรติยศและศักดิ์ศรีของวิชาชีพวิศวกรรม

⁵ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต, [http://www.oknation.net/blog/print.php?id=149287\(15/05/2011\)](http://www.oknation.net/blog/print.php?id=149287(15/05/2011)).

จรรยาบรรณข้อที่ 4 วิศวกรต้องปฏิบัติงานเฉพาะที่ตนมีความรู้ความสามารถเท่านั้น
จรรยาบรรณข้อที่ 5 วิศวกรต้องสร้างชื่อเสียงในวิชาชีพจากคุณค่าของงานและต้องไม่
แข่งขันกันอย่างไม่ยุติธรรม

จรรยาบรรณข้อที่ 6 วิศวกรต้องรับผิดชอบต่องานและผลงานในวิชาชีพของตน

จรรยาบรรณข้อที่ 7 วิศวกรต้องใช้ความรู้และความชำนาญในงานวิชาชีพอย่างซื่อตรง
เพื่อผลประโยชน์ของผู้ว่าจ้างหรือลูกค้าซึ่งตนปฏิบัติงาน ให้เสมือนเป็นตัวแทน ที่ซื่อตรงหรือเป็นผู้
ที่ได้รับความไว้วางใจ

จรรยาบรรณข้อที่ 8 วิศวกรพึงพัฒนา และเผยแพร่ความรู้ทางวิชาชีพของตนตลอดเวลา
ที่ประกอบวิชาชีพวิศวกรรม และต้องให้ความสำคัญในการช่วยเหลือส่งเสริมเพื่อเพิ่มพูนความรู้
และประสบการณ์ให้แก่วิศวกรในความดูแลของตนอย่างจริงจัง⁶

จรรยาบรรณของวิศวกรทั้ง 8 ถือว่าเป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ดี วิศวกรจำเป็นต้อง
ปฏิบัติตามให้ได้มากที่สุด

2.1.7 วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยกลุ่มอาชีพนักธุรกิจ

นักธุรกิจมีวิธีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจ มีดังนี้

ผู้ประกอบธุรกิจหรือนักธุรกิจมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของ
ประเทศชาติ เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกันของคนในสังคม โดยมี
นักธุรกิจเป็นกลไกในการเชื่อมโยง ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจจึงต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีและ
ศรัทธาในวิชาชีพของตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เพื่อนร่วมอาชีพ อันส่งผลให้เกิดการยอมรับจากคน
ทั่วไปในสังคมและสามารถทำให้อุตสาหกรรมอยู่ได้และเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ซึ่งจรรยาบรรณของ
ธุรกิจคือ หลักเกณฑ์ให้ผู้ประกอบธุรกิจยึดเป็นแนวทางการประพฤติในการดำเนินอาชีพ โดย
กำหนดตามบทบาทหลักดังนี้

1. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อลูกค้า
2. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อผลิตภัณฑ์
3. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อคู่แข่ง
4. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อส่วนราชการ
5. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อพนักงาน
6. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อสังคม
7. จรรยาบรรณของพนักงานต่อผู้ประกอบธุรกิจ

⁶ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต, [http://www.nangkatik-club.com/smf/index.php?topic=938.0\(15/05/2011\)](http://www.nangkatik-club.com/smf/index.php?topic=938.0(15/05/2011)).

1. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อลูกค้า

ลูกค้า (Customer) คือ กลุ่มบุคคลผู้ซื้อสินค้าหรือบริการของธุรกิจทำให้ธุรกิจมีรายได้ ตลอดจนมีกำไร สามารถดำรงธุรกิจอยู่ได้และมีความเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคตดังนั้นผู้ประกอบธุรกิจจึงควรมีจรรยาบรรณในการประกอบธุรกิจต่อลูกค้าดังนี้

1.1 กำหนดราคาสินค้า บริการด้วยความยุติธรรม เหมาะสมกับคุณภาพและปริมาณของสินค้าและบริการนั้น

1.2 ปฏิบัติตามข้อตกลงที่ทำไว้กับลูกค้าด้วยความซื่อสัตย์ เช่น ขายสินค้าหรือบริการถูกต้องตามจำนวนคุณภาพและราคาที่ตกลงกับลูกค้า รวมทั้งมีความรับผิดชอบตามเงื่อนไขภาระผูกพันของกิจการ

1.3 มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการเอาใจใส่ลูกค้าทุกคน เปิดโอกาสให้ลูกค้าทุกคนซื้อสินค้าและบริการในทุกสถานะเศรษฐกิจ

1.4 ไม่สร้างเงื่อนไขให้ลูกค้ากระทำตามหรือบีบบังคับ หรือควบคุมการตัดสินใจของลูกค้าในการซื้อสินค้าและบริการ

1.5 ไม่กระทำการใด ๆ เพื่อทำให้สินค้ามีราคาสูงขึ้นโดยไม่มีเหตุผล เช่น การให้ข้อมูลเท็จ การกักตุนสินค้าการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น

1.6 ปฏิบัติต่อลูกค้าอย่างมีอัธยาศัยไมตรีอันดี

2. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ (Product) คือ สิ่งที่เสนอขายเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคซึ่งผู้ประกอบธุรกิจต้องมีการควบคุมการผลิตให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ดีมีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้บริโภคจึงจะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จและแข่งขันกับคู่แข่งในตลาดได้ ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจควรมีจรรยาบรรณต่อผลิตภัณฑ์ดังนี้

2.1 ผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ สามารถใช้งานได้เหมาะสม มีความสวยงาม มีราคาคู่แข่งสามารถตอบสนองความต้องการและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค

2.2 ผลิตสินค้าและบริการได้มาตรฐานอุตสาหกรรม โดยมีการรับรองกรรมวิธีการผลิตตามระบบที่แสดงถึงความปลอดภัยไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค เช่น มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) มาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (มอก.) และมาตรฐานระบบคุณภาพ (ISO) เป็นต้น

2.3 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการผลิตผลิตภัณฑ์อย่างสม่ำเสมอ

2.4 ผลิตสินค้าที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค โดยระบุวันผลิตและวันหมดอายุที่แจ้งผลิตภัณฑ์ไว้อย่างชัดเจน

2.5 เปิดเผยความเสี่ยงทุกประเภทที่เกี่ยวข้องหรือเนื่องจากดั่งผลิตภัณฑ์ เช่น เครื่องดื่มชูกำลัง มีข้อความระบุว่า "ห้ามดื่มเกินวันละ 2 ขวด จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ" ยาฆ่าแมลง มีข้อความระบุว่า "ควรเก็บให้พ้นมือเด็ก" หรือนมข้นหวาน ระบุข้อความว่า "ห้ามใช้เลี้ยงทารก" เป็นต้น

2.6 เปิดเผยถึงส่วนผสมของผลิตภัณฑ์

2.7 ไม่ตั้งชื่อและออกแบบผลิตภัณฑ์รวมทั้งบรรจุภัณฑ์เลียนแบบผู้อื่น

2.8 ผลิตภัณฑ์ด้านอุตสาหกรรมต้องมีการควบคุมคุณภาพทั้งระบบครบวงจร

3. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อคู่แข่ง

คู่แข่ง (Competitor) คือ ผู้ที่ประกอบธุรกิจประเภทเดียวกับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งต้องมีการแข่งขันกัน หรือบางครั้งต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้น การแข่งขันต้องเป็นไปอย่างถูกต้อง ผู้ประกอบธุรกิจจึงควรมีจรรยาบรรณต่อคู่แข่ง ดังนี้

3.1 ไม่กลั่นแกล้งหรือให้ร้ายทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม หรือทำการข่มขู่และกีดกันทางการค้า ทำให้คู่แข่งเสียโอกาสอย่างไม่เป็นธรรม เช่น การแข่งชิงลูกค้า การขายตัดหน้า เป็นต้น

3.2 การให้ความร่วมมือในการแข่งขันเพื่อสร้างภาวะตลาดที่ดี เช่น การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า การร่วมมือในการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3.3 ไม่ล่วงละเมิดสิทธิตามกฎหมายของคู่แข่ง เช่น ละเมิดลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เป็นต้น

3.4 ไม่จารกรรมความลับทางธุรกิจของคู่แข่ง

4. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อหน่วยราชการ

หน่วยราชการ เป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบธุรกิจ ผู้ประกอบธุรกิจต้องมีการติดต่อกับหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ในการประกอบธุรกิจยังอยู่ในการควบคุมดูแลของหน่วยราชการอีกด้วย ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจจึงควรมีจรรยาบรรณต่อส่วนราชการ ดังนี้

4.1 ปฏิบัติตามข้อบังคับของกฎหมายในการประกอบธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์ เช่น จัดทำบัญชีและเสียภาษีถูกต้องมีหลักฐานสามารถตรวจสอบได้ และไม่เปิดโอกาสให้ข้าราชการประพฤติมิชอบในธุรกิจของตน

4.2 ไม่ให้สินบนเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจ

4.3 ไม่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนข้าราชการในการกระทำที่ส่อไปในทางทุจริต ไม่ว่ากรณีใด ๆ

4.4 ไม่ให้ของขวัญหรือของกำนัลแก่ข้าราชการเพื่อประโยชน์ของธุรกิจ ยกเว้นกรณีเป็นสิ่งของเพียงเล็กน้อยที่คนส่วนใหญ่ให้กันตามประเพณี

4.5 ทำธุรกิจกับส่วนราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นธรรม มีความเป็นมิตร ไมตรีเหมือนลูกค้าทั่วไป

4.6 ให้ความร่วมมือกับส่วนราชการในการทำหน้าที่พลเมืองที่ดี โดยการสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ตามความเหมาะสม สนับสนุนด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่สังคมและชุมชน

4.7 มีทัศนคติที่ดีและเชื่อมั่นต่อส่วนราชการ ให้ความร่วมมือกับส่วนราชการเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

5. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อพนักงาน

พนักงาน (Employer) คือ บุคลากร ซึ่งเป็นปัจจัยในการประกอบธุรกิจที่สำคัญ ถ้าไม่มีพนักงานทำหน้าที่ต่าง ๆ ในองค์กร ย่อมทำให้ไม่เกิดกิจกรรมทางธุรกิจอื่น ๆ ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจจึงต้องให้ความสำคัญกับพนักงานและปฏิบัติต่อพนักงานด้วยการมีจรรยาบรรณดังนี้

5.1 ให้ค่าจ้างและผลตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยพิจารณาจากความรู้ ความสามารถ และลักษณะของงาน เช่น งานบางอย่างต้องใช้ความสามารถและความเสี่ยงสูง ควรให้ผลตอบแทนสูงตามไปด้วย เป็นต้น และควรมีการปรับปรุงให้มีอัตราสูงขึ้นเมื่อกิจการมีกำไร

5.2 ให้สวัสดิการที่ดี ทำให้พนักงานมีสวัสดิภาพในการดำรงชีวิต เช่น จัดสถานที่ทำงานและสภาพความเป็นอยู่ของพนักงานถูกสุขลักษณะ มีการจัดหาอุปกรณ์หรือเครื่องมือป้องกันภัยที่เกิดขึ้นจากการทำงาน ให้สวัสดิการการรักษาพยาบาลของพนักงานและครอบครัว เป็นต้น

5.3 สนับสนุนให้พนักงานมีการพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถของพนักงานโดยการฝึกอบรมสัมมนาต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนด้านการศึกษา เช่น ให้ทุนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เป็นต้น

5.4 ให้ความยุติธรรมกับพนักงานทุกคนเท่าเทียมกัน ทั้งด้านการปกครองและการพิจารณาผลตอบแทน

5.5 เคารพสิทธิส่วนบุคคลและความสามารถของพนักงาน โดยไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของพนักงานโดยไม่ได้รับอนุญาต

5.6 ศึกษาและทำความเข้าใจพนักงานในด้านอุปนิสัย ความถนัด ความสามารถ เพื่อจัดหน้าที่ของพนักงานให้เหมาะสมกับงานที่ทำ ซึ่งจะทำให้พนักงานทำงานตรงตามความสามารถ อันส่งผลให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5.7 ให้ความเชื่อถือและความไว้วางใจด้วยการมอบหมายงานที่มีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น รวมทั้งให้การยอมรับในผลงาน และส่งเสริมสถานภาพในการทำงานให้สูงขึ้น

5.8 ให้คำแนะนำปรึกษาแก่พนักงานด้วยความเต็มใจทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวตามความเหมาะสม

5.9 ส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานประพฤติตนเป็นพลเมืองดีต่อสังคมและประเทศชาติ

6. จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจต่อสังคม

สังคม (Society) คือ การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของบุคคล โดยแต่ละคนจะมีหน้าที่ในสังคมแตกต่างกัน มีการแบ่งงานกันทำ มีสิทธิและเสรีภาพในฐานะการเป็นพลเมืองเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ผู้ประกอบธุรกิจก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงต้องมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าหรือมีความสุข มีส่วนรับผิดชอบกับสภาพแวดล้อมและกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจจึงควรมีจรรยาบรรณต่อสังคมดังนี้

6.1 ไม่ประกอบธุรกิจที่ทำให้สังคมเสื่อมทั้งด้านจิตใจและด้านศีลธรรม ซึ่งมีผลให้คนในสังคมขาดคุณธรรมตลอดจนเป็นการสร้างค่านิยมที่ผิดให้แก่คนในสังคม เช่น การเปิดบ่อนการพนัน ทำธุรกิจที่สนับสนุนให้เกิดการทำผิดกฎหมายเช่น รับซื้อของโจร เป็นต้น

6.2 ไม่ทำธุรกิจที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น กำไรเถื่อน การรุกป่าที่สาธารณะ การปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำลำคลอง เป็นต้น

6.3 มีการป้องกันไม่ให้อธุรกิจเป็นต้นเหตุให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมทั้งด้านเสียง สีและกลิ่น เช่น มีการจัดทำบ่อบำบัดน้ำเสีย การเก็บรักษาและทำลายวัตถุมีพิษต่าง ๆ ด้านความปลอดภัย และการรักษาความปลอดภัยด้านอื่น ๆ เป็นต้น

6.4 ให้ความเคารพในสิทธิทางปัญญาของบุคคลอื่นหรือธุรกิจอื่น ด้วยการไม่ลอกเลียนแบบโดยไม่ได้รับอนุญาต

6.5 ให้ความร่วมมือกับทุกฝ่ายในชุมชนเพื่อสร้างสรรค์สังคมโดยการสละเวลา กำลังกาย กำลังทรัพย์เพื่อความน่าอยู่ของสังคม เช่น ร่วมจัดทำศาลาพักผ่อนผู้โดยสาร ร่วมปลูกต้นไม้ในสวนสาธารณะ ฯลฯ

6.6 สร้างงานแก่คนในสังคม เพื่อให้คนในสังคมมีรายได้ ทำให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น

7. จรรยาบรรณของพนักงานต่อผู้ประกอบธุรกิจ

นอกจากผู้ประกอบธุรกิจจะประกอบธุรกิจด้วยการมีจรรยาบรรณต่อพนักงานแล้ว พนักงานก็เช่นเดียวกันย่อมต้องมีจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพต่อผู้ประกอบธุรกิจเช่นเดียวกัน ถ้าทั้ง 2 ฝ่ายต่างปฏิบัติต่อกันด้วยการมีจรรยาบรรณย่อมทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ ดังนั้น พนักงานจึงควรมีจรรยาบรรณต่อผู้ประกอบธุรกิจ ดังนี้

7.1 มีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียร และมีวินัยในการทำงาน

7.2 มีความรับผิดชอบและรักษาทรัพย์สินของกิจการ ด้วยการใช้ทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดูแลรักษาไม่ให้สูญหายและไม่นำไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว

7.3 ประพฤติและปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม ไม่ปฏิบัติตนให้มีผลกระทบต่อ นายจ้าง

7.4 ไม่ประพฤติและปฏิบัติสิ่งที่ขัดต่อผลประโยชน์ของนายจ้าง ด้วยการกระทำตนเป็นคู่แข่งในเชิงธุรกิจการรับผลประโยชน์และเกี่ยวข้องกับทางการเงินกับคู่แข่งของนายจ้าง ซึ่งมีผลทำให้เกิดความได้เปรียบและเสียเปรียบในเชิงธุรกิจกับคู่แข่ง

7.5 ไม่ทำงานให้บุคคลอื่น ต้องมีความจงรักภักดีเต็มใจทำงานให้นายจ้างอย่างเต็มความสามารถ ยกเว้นได้รับการอนุญาตจากนายจ้างก่อนซึ่งต้องไม่เป็นอุปสรรคต่องานประจำ⁷

ผู้ประกอบการอาชีพธุรกิจต้องติดต่อกับผู้คนจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องปฏิบัติต่อผู้คนแต่ละกลุ่มให้เหมาะสม ไม่ให้เอาเปรียบกันเกินไปจึงจะทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2.1.8 วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยกลุ่มสถาปนิก

สถาปนิกมีวิธีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณสถาปนิก ดังนี้

สถาปนิก เป็นวิชาชีพที่ถูกควบคุมประเภทหนึ่ง มีพระราชบัญญัติควบคุมเป็นของตนเอง มีคณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรม (ก.ส.) โดยปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน ดังนั้นจึงต้องมีจรรยาบรรณ มารยาทกำหนดไว้ (ซึ่งหากสถาปนิกใดไม่ทำตาม จะถูกพิจารณาโทษจากคณะกรรมการ) ซึ่งจากกฎกระทรวงฉบับที่ 4 (2511) ได้ประกาศไว้และอาจแปลเป็นภาษาง่าย ๆ ได้ดังนี้:

1. ต้องทำงานโดยซื่อสัตย์ ไม่ทิ้งงานหากไม่มีเหตุอันควร และต้องตั้งใจทำงานของตนให้เป็นผลดีต่อ “สังคม”

2. ห้ามทำอะไรที่เสื่อมแก่ “เกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ”

3. ห้ามโฆษณาใด ๆ “ซึ่งการประกอบวิชาชีพสถาปนิก”

4. ห้ามใช้แบบที่ออกแบบให้คนอื่นแล้ว ยกเว้นแต่เจ้าของแบบเดิมอนุญาต

5. ไม่ตรวจเช็คงานสถาปนิกอื่น เว้นแต่ทำตามหน้าที่และสถาปนิกอื่นนั้นทราบ

ก่อน

6. ไม่แย่งงานสถาปนิกอื่น (ไม่ทำงานที่สถาปนิกอื่นกำลังทำอยู่)

⁷ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต, http://lpn.nfe.go.th/e_learning/LESSON2/unit2_1.htm (15/05/2011).

7. ไม่หางานโดยการลดหรือประกวดค่าแบบ
8. ไม่ใช่ตำแหน่งหรืออิทธิพล หรือให้คอมมิชชั่น เพื่อได้งานออกแบบ
9. ปกปิดความลับของแบบลูกค้าตน และไม่ลอกแบบผู้อื่น
10. ไม่ทำลายชื่อเสียงสถาปนิกอื่น
11. ห้ามกินค่าคอมมิชชั่น ของชาว หรือค่าสเปค
12. ไม่รับเหมาก่อสร้าง

จากจรรยาบรรณ-มารยาทข้างต้นสถาปนิกพึงต้องรู้ว่าอะไรเป็นอะไร ส่วนประชาชนท่านใดเจอสถาปนิกเกร ก็สามารแจ้งได้ที่คณะกรรมการ ก.ศ. กระทรวงมหาดไทย... ไม่ต้องเกรงใจ ส่วนที่ว่าสถาปนิกนั้นแบ่งชั้นกันอย่างไร...ตามกฎหมายจะแบ่งชั้นสถาปนิกออกเป็น 3 ชั้นด้วยกัน คือ

1. ภาชีสถาปนิก (ลงท้ายชื่อ สถด..ภ.) ยังถือว่าเป็นสถาปนิกที่ยังมีประสบการณ์น้อย อยู่ สามารถออกแบบ (เช่นชื่อขออนุญาต) อาคาร โรงงาน อุตสาหกรรม และห้องแถวได้โดยไม่จำกัด แต่หากเป็นอาคารสาธารณะ หรืออาคารทางวัฒนธรรม หรือบ้านและอาคารพักอาศัย จะออกแบบได้โตไม่เกินกว่า 1,000 ตารางเมตร แต่สำหรับงานอำนวยการก่อสร้าง (ควบคุมงาน) นั้น สามารถทำได้ทุกขนาดและทุกชนิด

2. สามัญสถาปนิก (ลงท้ายชื่อด้วย สถด...ศ.) ถือว่าบารมีแก่กล้าพอแล้ว สามารถออกแบบและอำนวยการก่อสร้างได้ทุกชนิดทุกขนาด โดยไม่มีข้อจำกัด แต่ยังเป็นคณะกรรมการ ก.ศ. ไม่ได้ (หากได้รับเชิญจากทางราชการ)

3. วุฒิสถาปนิก (ลงท้ายชื่อด้วย สถด....ว.) ถือว่ามีประสบการณ์สูงสุด ทำอะไรต่ออะไรได้ทุกอย่างเหมือนกับสามัญสถาปนิก และสามารถเป็นกรรมการ ก.ศ. ได้ด้วย⁸

อาชีพสถาปนิกต้องเกี่ยวข้องกับงานตกแต่งที่ละเอียดสวยงาม จำเป็นต้องมีจรรยาบรรณไว้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตซึ่งจะอำนวยผลให้การทำงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

2.1.9 วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยกลุ่มอาชีพแพทย์

แพทย์มีวิธีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณแพทย์ (medical ethics) เป็นส่วนหนึ่งของจริยศาสตร์ประยุกต์ (applied ethics) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิชาจริยศาสตร์ (Ethics) ในวิชาปรัชญา (Philosophy) วิชานี้นำเสนอวิธีปฏิบัติบนพื้นฐานหลักจริยธรรมว่าแพทย์และพยาบาลควร ปฏิบัติต่อคนไข้อย่างไรจึงจะถูกต้องและเหมาะสม แต่ละประเทศก็จะมีองค์ความรู้ในสาขานี้แตกต่างกันบ้าง

⁸ [http://www.nangkatik-club.com/smf/index.php?topic=938.0\(15/05/2011\)](http://www.nangkatik-club.com/smf/index.php?topic=938.0(15/05/2011)).

เหมือนกันบ้าง องค์ความรู้ที่ตกผลึกในสังคมตะวันตกนั้น ได้แนะนำให้ผู้อยู่ในสาขาแพทย์และพยาบาลปฏิบัติต่อผู้ป่วยดังต่อไปนี้

1. เน้นประโยชน์ผู้ป่วยสูงสุด (beneficence)
2. สิ่งที่จะต้องเน้นไม่ทำให้ผู้ป่วยได้รับอันตรายใดๆ เพิ่มขึ้น (Non-maleficence)
3. ผู้ป่วยมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะรู้สาเหตุและอาการป่วยของตัวเองและเลือกวิธีรักษาตามความเหมาะสม (Autonomy)
4. การรักษาต้องอาศัยความบริสุทธิ์ยุติธรรมไปตามสมมุติฐานโรคของผู้ป่วยแต่ละคนอย่างแท้จริง (Justice)
5. ทั้งผู้รักษาหรือผู้ดูแลพยาบาลและคนไข้ต่างมีเกียรติและสมควรได้รับการปฏิบัติต่อกันอย่างมีเกียรติ (dignity)
6. แพทย์และพยาบาลต้องไม่ปิดอาการป่วยต่อผู้ป่วย และควรให้ผู้ป่วยรับรู้ความหนักเบาของอาการป่วยตามความจริง แต่ทั้งนี้ ต้องดูความเหมาะสมอย่างอื่นประกอบ เช่น สภาพจิตผู้ป่วยด้วย (Truthfulness and Honesty)

นอกจากหลักปฏิบัติเหล่านี้แล้ว ผู้บรรยายวิชานี้ จะนำองค์ความรู้จากศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เห็นว่าคล้ายคลึงหรือแตกต่างจากองค์ความรู้ในประเทศตะวันตกอย่างไร เพื่อให้ผู้ป่วยได้ประโยชน์สูงสุดจากการดูแลรักษาของแพทย์และพยาบาล⁹

แพทย์และพยาบาลเป็นที่พึ่งของคนในคราวเจ็บไข้ได้ป่วย จำเป็นต้องปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เป็นที่เชื่อถือเหมือนญาติของคนไข้

2.2 วิธีการดำเนินชีวิตในฐานะพุทธศาสนิกชน

วิธีการดำเนินชีวิตในฐานะพุทธศาสนิกชน ต้องดำเนินตามหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติชุดต่าง ๆ ตามที่พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้จำแนกไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม ผู้วิจัยขออนุญาตยกมาบางส่วนเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังต่อไปนี้

2.2.1 ธรรมสำหรับคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน

ก. ธรรมสำหรับคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน

ก.1 บุตร 3 (son; child; descendant)

1. อติชาตบุตร (บุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดา, ลูกที่ดีกว่าเลิศกว่าพ่อแม่)

⁹ [http://www.nangkatik-club.com/smf/index.php?topic=938.0\(15/05/2011\)](http://www.nangkatik-club.com/smf/index.php?topic=938.0(15/05/2011)).

2. อนุชาตบุตร (บุตรที่ตามเยี่ยงบิดามารดา, ลูกที่เสมอด้วยพ่อแม่

3. อวชาตบุตร (บุตรที่ต่ำลงกว่าบิดามารดา, ลูกที่ทราม บุตรประเภทที่ 1 นั้น

เรียกอีกอย่างว่า อภิชาตบุตร¹⁰

ก.2 อัคคี 32 หรือ อัคคีปาริจริยา (ไฟที่ควรบำรุง, บุคคลที่ควรบูชาด้วยใส่ใจบำรุง เลี้ยงและให้ความเคารพนับถือตามควรแก่ฐานะ) คุงไฟบูชาของผู้บูชาไฟ

1. อาหุโนยัคคี (ไฟอันควรแก่ของค่านับบูชา ได้แก่บิดามารดา

2. กหปตคคี (ไฟของเจ้าบ้าน ได้แก่ บุตรภรรยา และคนในปกครอง

3. ทักขิโนยัคคี (ไฟอันควรแก่ทักษิณา ได้แก่สมณพราหมณ์ ท่านผู้ทำหน้าที่

สั่งสอนผดุงธรรม ผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ

ไฟ 3 อย่างนี้ เลียนศัพท์มาจากไฟบูชาในศาสนาพราหมณ์ แต่ใช้ในความหมาย ใหม่ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมอย่างแท้จริง.¹¹

ก.3 กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 (ธรรมสำหรับดำรงความมั่งคั่งของตระกูลให้ยั่งยืน, เหตุที่ ทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน

1. นัฏฐกเวสนา (ของหายของหมด รู้จักหามาไว้

2. ชินณปฏิสังขรณา (ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม

3. ปริमितปาน โภชณา (รู้จักประมาณในการกินการใช้

4. อธิปัจจสีลวันตสถาปนา (ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน เหตุที่ตระกูล มั่งคั่งจะตั้งอยู่นานไม่ได้ พังทราบโดยนัยตรงข้ามจากนี้¹².

ก.4 ฆราวาสธรรม 4 (ธรรมสำหรับฆราวาส, ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์

1. สัจจะ (ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง

2. ทมะ (การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดดัด นิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

3. ขันติ (ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ทอดถอย

¹⁰ ขุ.อิติ. (ไทย) 25/252/278.

¹¹ ที.ปา. (ไทย) 11/228/229., อจ.สตุตทก. (ไทย) 23/44/46.

¹² อจ.จตุกก. (ไทย) 21/258/333.

4. จาคะ (ความเสียสละ, สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

ในธรรมหมวดนี้ ทมะท่านมุ่งเอาด้านปัญญา ขันติท่านเน้นแง่วิริยะ.¹³

ก.5 สมชีวิตรรม 4 (หลักธรรมของคู่ชีวิต, ธรรมที่จะทำให้คู่สมรสชีวิตสมหรือสมน้ำเสมอกลมกลืนกัน อยู่ครองกันยืนยาว

1. สมสัทธา (มีศรัทธาสมกัน)
2. สมสีลา (มีศีลสมกัน)
3. สมจาคา (มีจาคะสมกัน)
4. สมปัญญา (มีปัญญาสมกัน)¹⁴

ก.6 ภรรยา 7 (ภรรยาแบบต่างๆ จำแนกโดยคุณธรรม ความประพฤติลักษณะนิสัย และการปฏิบัติต่อสามี

1. วธกาภริยา (ภรรยาเยี่ยงเพชฌฆาต, ภรรยาที่คิดร้าย ซื่อได้ด้วยเงิน มิได้อู่กินด้วยความพอใจ ยินดีขายอื่น คู่มิ้นและคิดทำลายสามี

2. โจริภริยา (ภรรยาเยี่ยงโจร, ภรรยาผู้ล้างผลาญทรัพย์สมบัติ

3. อัยยาภริยา (ภรรยาเยี่ยงนาย, ภรรยาที่เกียจคร้าน ไม่ใส่ใจการงาน กินมาก ปากร้าย หยาบคาย ใจเหี้ยม ชอบข่มสามี

4. มาตาภริยา (ภรรยาเยี่ยงมารดา, ภรรยาที่หวังดีเสมอ คอยห่วงใยเอาใจใส่สามี เหมือนมารดาปกป้องบุตร และประหยักรักษาทรัพย์ที่หามาได้

5. ภคินีภริยา (ภรรยาเยี่ยงน้องสาว, ภรรยาผู้เคารพรับสามี ดั่งน้องรักที่มีใจอ่อนโยน รู้จักเกรงใจและคล้อยตามสามี

6. สชีภริยา (ภรรยาเยี่ยงสหาย, ภรรยาที่เป็นเหมือนเพื่อน พบสามีเมื่อใด ก็ปลาบปลื้มดีใจเหมือนเพื่อนพบเพื่อนที่จากไปนาน เป็นผู้มีการศึกษาอบรม มีกิริยามารยาท ความประพฤติดี รักดีต่อสามี

7. ทาสีภริยา (ภรรยาเยี่ยงทาสี, ภรรยาที่ยอมอยู่ในอำนาจสามี ถูกขู่ตะคอก เจ็บขบตี ก็อดทนไม่โกรธตอบ

¹³ ส.ส. (ไทย) 15/845/316., ขุ.ส. (ไทย) 25/311/361.

¹⁴ อ.จตุกก. (ไทย) 21/55/80.

ท่านสอนให้ภรรยาสำรวจตนว่า ที่เป็นอย่างนี้เป็นภรรยาประเภทไหน และจะให้ดีควรจะเป็นภรรยาประเภทใด; สำหรับชาย อาจใช้เป็นหลักสำรวจอุปนิสัยของตนว่าควรแก้หญิงประเภทใดเป็นคู่ครอง และสำรวจหญิงที่จะเป็นคู่ครองว่าเหมาะกับอุปนิสัยของตนหรือไม่.¹⁵

คุณธรรมเหล่านี้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนควรปฏิบัติตามแนวทางนี้

ข. ธรรมเพื่อความสัมพันธในสังคม

ข.1 อัคคี 3 หรือ อัคคีปริจจริยา (ไฟที่ควรบำรุง, บุคคลที่ควรบูชาด้วยใส่ใจบำรุงเลี้ยงและให้ความเคารพนับถือตามควรแก่ฐานะ คุณไฟบูชาของผู้บูชาไฟ)

1. อาหุ โนอัคคี (ไฟอันควรแก่ของค่านับบูชา ได้แก่บิดามารดา)
2. คหปตคคี (ไฟของเจ้าบ้าน ได้แก่ บุตรภรรยา และคนในปกครอง)
3. ทักขิ โนอัคคี (ไฟอันควรแก่ทักษิณา ได้แก่สมณพราหมณ์ ท่านผู้ทำหน้าที่

สั่งสอนผดุงธรรม ผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ)

ไฟ 3 อย่างนี้ เลียนศัพท์มาจากไฟบูชาในศาสนาพราหมณ์ แต่ใช้ในความหมายใหม่ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมอย่างแท้จริง.¹⁶

ข.2 ฆราวาสธรรม 4 (ธรรมสำหรับฆราวาส, ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์)

1. สัจจะ (ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง)
2. ทมะ (การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา)
3. ชันติ (ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ทอดถอย)

4. จาคะ (ความเสียสละ, สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว)

ในธรรมหมวดนี้ ทมะท่านมุ่งเอาด้านปัญญา ชันติท่านเน้นแง่วิริยะ.¹⁷

ข.3 ประมาณ หรือ ปมาณิก 4 (บุคคลที่ถือประมาณต่างๆ กัน, คนในโลกผู้ถือเอาคุณสมบัติต่างๆ กัน เป็นเครื่องวัดในการที่จะเกิดความเชื่อความเลื่อมใส

¹⁵ อ.จ.สตุตท. (ไทย) 23/60/92., ข.อ. (บาลี) 4/92.

¹⁶ ที.ป.า. (ไทย) 11/228/229., อ.จ.สตุตท. (ไทย) 23/44/46.

¹⁷ ส.ส. (ไทย) 15/845/316., ข.ส. (ไทย) 25/311/361.

1. รูปประมาณ (ผู้ถือประมาณในรูป, บุคคลที่มองเห็นรูปร่างสวยงาม ทรวดทรงดี อนามัยส่วน ทำทางสง่า สมบูรณ์พร้อม จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ

2. โฆษประมาณ (ผู้ถือประมาณในเสียง, บุคคลที่ได้ยินได้ฟังเสียงสรรเสริญ เกียรติคุณหรือเสียงพูดจาที่ไพเราะ จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ

3. ฐประมาณ (ผู้ถือประมาณในความคร่ำหรือเศร้าหมอง, บุคคลที่มองเห็น สิ่งของเครื่องใช้ความเป็นอยู่ที่เศร้าหมองเช่น จีวรคร่ำๆ เป็นต้น หรือมองเห็นการกระทำคร่ำครึยด เป็นทุรกิริยา ประพฤติเคร่งครัดเข้มงวดขูดเกลาดตน จึงชอบใจ เลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ

4. ธรรมประมาณ (ผู้ถือประมาณในธรรม, บุคคลที่พิจารณาด้วยปัญญาเห็น สาระธรรมหรือการปฏิบัติปฏิบัติชอบ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จึงชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือ

บุคคล 3 จำพวกต้น ยังมีทางพลาดได้มาก โดยอาจเกิดความคิดใคร่ ถูก ครอบงำชักพาไปด้วยความหลง ถูกพัตวนเวียนหรือติดอยู่แต่ภายนอก ไม่รู้จักคนที่ตนมองได้อย่าง แท้จริงและไม่เข้าถึงสาระ ส่วนผู้ถือธรรมเป็นประมาณ จึงจะรู้จักคนที่ตนมองอย่างแท้จริง ไม่ถูก พัดพาไป เข้าถึงธรรมที่ปราศจากสิ่งครอบคลุม

พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณสมบัติครบถ้วนทั้งสี่ข้อ (เฉพาะข้อ 3 ทรงถือแต่ พอดี) จึงทรงครองใจคนทุกจำพวกได้ทั้งหมด คนที่เห็นพระพุทธเจ้าแล้ว ที่จะไม่เลื่อมใสในนั้น หาได้ ยากยิ่งนัก

ในชั้นอรรถกถา นิยมเรียกบุคคล 4 ประเภทนี้ว่า รูปปมาณิกา โฆษปมาณิกา ฐปมาณิกา และ ธรรมปมาณิกา ตามลำดับ¹⁸

ข.4 มิตรปฏิรูปก์ หรือ มิตรเทียม 4 (คนเทียมมิตร, คนที่ฟังทราบว่าเป็นศัตรูผู้มา ในร่างของมิตร - false friends; foes in the guise of friends)

1. คนปอกลอก คนขนเอาของเพื่อนไปถ่ายเดียว (อัญญทัตตุหฺร - the out-and-out robber) มีลักษณะ 4 คือ

- 1) คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
- 2) ขอมเสียน้อย โดยหวังจะเอามาก
- 3) ตัวมีภัย จึงมาช่วยทำกิจของเพื่อน
- 4) คบเพื่อน เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์

2. คนดีแต่พูด (วจีบรม - the man who pays lip-service) มีลักษณะ 4 คือ

- 1) ดีแต่ยกของหมดแล้วมาปราศรัย

¹⁸ อ.จตุกก. (ไทย) 21/65/93., อ.ภ.ป. (ไทย) 36/10/135; 133/204., ธ.อ. (บาลี) 5/100., สุตต.อ. (บาลี)

- 2) ดีแต่อ้างของยังไม่มามีปราศรัย
- 3) สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้
- 4) เมื่อเพื่อนมีกิจ อ้างแต่เหตุขัดข้อง

3. คนหัวประจบ (อนุปปิยภาณี - the flatterer) มีลักษณะ 4 คือ

- 1) จะทำชั่วก็เออออ
- 2) จะทำดีก็เออออ
- 3) ต่อหน้าสรรเสริญ
- 4) ถีบหลังนินทา

4. คนชวนฉิบหาย (อปายสหาย - the leader to destruction) มี ลักษณะ 4 คือ

- 1) คอยเป็นเพื่อนคืบหน้ามา
- 2) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน
- 3) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น
- 4) คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน¹⁹

ข.5 สุหทมิตร หรือ มิตรแท้ 4 (มิตรมีใจดี, มิตรที่จริงใจ - true friends; true-hearted friends)

1. มิตรอุปการะ (อุปการกะ - the helper) มีลักษณะ 4 คือ

- 1) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาเพื่อน
- 2) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน
- 3) เมื่อมีภัย เป็นที่พึ่งพำนักได้
- 4) มีกิจจำเป็น ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก

2. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ (สมานสุขทุกข์ - the man who is the same in weal and woe) มีลักษณะ 4 คือ

- 1) บอกความลับแก่เพื่อน
- 2) ปิดความลับของเพื่อน
- 3) มีภัยอันตราย ไม่ละทิ้ง
- 4) แม้ชีวิตก็สละให้ได้

3. มิตรแนะประโยชน์ (อัครักขาธิบดี - the man who gives good counsel) มีลักษณะ 4 คือ

- 1) จะทำชั่วเสียหาย คอยห้ามปรามไว้

¹⁹ ที.ป. (ไทย) 11/186/199.

- 2) คอยแนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
 - 3) ให้ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้รู้ ได้ฟัง
 - 4) บอกทางสุขทางสวรรค์ให้
4. มิตรมีน้ำใจ (อนุกรมปะกะ มิตรมีความรักใคร่ หรือมิตรผู้รักใคร่เอ็นดู - the man who sympathizes) มีลักษณะ 4 คือ

- 1) เพื่อนมีทุกข์ พลอยไม่สบายใจ (ทุกข์ ทุกข์ด้วย)
- 2) เพื่อนมีสุข พลอยแจ่มชื่นยินดี (สุข สุขด้วย)
- 3) เजाติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไข
- 4) เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน²⁰

ข.6 ทิศ 6 (บุคคลประเภทต่างๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางสังคม จุดทิศที่อยู่รอบตัว - directions; quarters)

1. ปุรัตถิมทิศ (ทิศเบื้องหน้า คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา เพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อน - parents as the east or the direction in front)

ก. บุตรีดาพึงบำรุงมารดาบิดา ผู้เป็นทิศเบื้องหน้า ดังนี้

- 1) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
- 2) ช่วยทำกรงานของท่าน
- 3) ดำรงวงศ์สกุล
- 4) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท
- 5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

ข. บิดามารดาอย่ามอนุเคราะห์บุตรีดา ดังนี้

- 1) ห้ามปรามจากความชั่ว
- 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี
- 3) ให้ศึกษาศิลปวิทยา
- 4) หาคุ้มครองที่สมควรให้
- 5) มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร

2. ทักษิณทิศ (ทิศเบื้องขวา คือ ทิศใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะเป็นทักษิณบุคคล ควรแก่การบูชาคุณ - teachers as the south or the direction in the right)

ก. ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ดังนี้

- 1) ลูกศิษย์รับ

²⁰ที.ป.า. (ไทย) 11/192/201.

2) เข้าไปหา (เพื่อบำรุง คอยรับใช้ ปรีกษา และรับคำแนะนำ เป็นต้น)
(อุปภูฐาน)

3) ใฝ่ใจเรียน (คือ มีใจรัก เรียนด้วยศรัทธา และรู้จักฟังให้เกิดปัญญา) (สุสุ
สุสา (=ฟังด้วยดี))

4) ปรนนิบัติ ช่วยบริการ

5) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ (คือ เอาจริงเอาจัง ถือเป็นกิจสำคัญ)

ข. ครูอาจารย์ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ ดังนี้

1) ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี

2) สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

3) สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง

4) ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ

5) สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิส (สอนฝึกให้รู้จักเลี้ยงตัวรักษาตนในอันที่
จะดำเนินชีวิตต่อไปด้วยดี)

3. ปัจฉิมทิส (ทิสเบื้องหลัง ทิสตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา เพราะติดตามเป็น
กำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง - wife and children as the west or the direction behind)

ก. สามีบำรุงภรรยา ผู้เป็นทิสเบื้องหลัง ดังนี้

1) ยกย่องให้เกียรติสมกับฐานะที่เป็นภรรยา

2) ไม่คูหมิ่น

3) ไม่นอกใจ

4) มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้

5) หาเครื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส

ข. ภรรยาซ่อมอนุเคราะห์สามี ดังนี้

1) จัดงานบ้านให้เรียบร้อย

2) สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี

3) ไม่นอกใจ

4) รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้

5) ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

4. อุตตรทิส (ทิสเบื้องซ้าย ทิสเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้าม
พ้นอุปสรรคภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุน ให้บรรลุความสำเร็จ - friends and companions as
the north or the direction in left)

ก. บุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย ผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย ดังนี้

- 1) เพื่อแบ่งปัน
- 2) พุจฉามีน้ำใจ
- 3) ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- 4) มีคนเสมอ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน
- 5) ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

ข. มิตรสหายย่อมอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้

- 1) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกัน
- 2) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อน
- 3) ในคราวมิถิย เป็นที่พึ่งได้
- 4) ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก
- 5) นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

5. เภฏฐิมทิศ (ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำการงานต่างๆ เป็นฐานกำลังให้ - servants and workmen as the nadir)

ก. นายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ผู้เป็นทิศเบื้องล่าง ดังนี้

- 1) จัดการงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถ
- 2) ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่
- 3) จัดสวัสดิการดี มีช่วยรักษาพยาบาลให้ยามเจ็บไข้ เป็นต้น
- 4) ใต้ของแปลกๆ พิเศษมา ก็แบ่งปันให้
- 5) ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร

ข. คนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นาย ดังนี้

- 1) เริ่มทำการงานก่อนนาย
- 2) เลิกงานทีหลังนาย
- 3) ถือเอาแต่ของทีนายให้
- 4) ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น
- 5) นำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่

6. อุปริมทิศ (ทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรม และเป็นผู้นำทางจิตใจ - monks as the zenith)

ก. คฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระสงฆ์ ผู้เป็นทิศเบื้องบน ดังนี้

- 1) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา

- 2) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
- 3) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
- 4) ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
- 5) อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4

ข. พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์กฤหัสถ์ ดังนี้

- 1) ห้ามปรามจากความชั่ว
 - 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี
 - 3) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
 - 4) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
 - 5) ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
 - 6) บอกทางสวรรค์ คือทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้
- ผู้ปฏิบัติดังกล่าวนี้ชื่อว่า ปกปักษ์รักษาทั่วทุกทิศให้เป็นแดนเกษมสุข

ปลอดภัย²¹

ข.7 กัลยาณมิตรธรรม 7 (องค์คุณของกัลยาณมิตร, คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ — qualities of a good friend)

1. ปิโย (น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ได้ถาม
2. ครุ (น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย
3. ภาวนีโย (น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ่งภูมิใจ
4. วตุตา จ (รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. วจนกุขโม (อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว
6. คมกิริยจฺจ กถิ กตุตา (แถลงเรื่องกล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

²¹ ที.ปา. (ไทย) 11/198-204/202-206.

7. โน จฏฐานเน นิโยชเย (ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่อง เหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย²²)

พุทธศาสนิกชนที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวมานี้เพื่อให้ ความสัมพันธ์กับสังคมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่ให้เกิดความเดือดร้อน อยู่ในสังคมอย่างมี ความสุข

ค.ธรรมเพื่อความอยู่ดีทางเศรษฐกิจ

ค.1 ปาปณิกธรรม 3 (ปาปณิกังคะ หลักพ่อค้า, องค์คุณของพ่อค้า -qualities of a successful shopkeeper or businessman)

1. จักขุมา ตาคี (รู้จักสินค้า ของเป็น สามารถคำนวณราคา กะทუნั่ง ก้ำไร แม่่นยำ)

2. วิฐุโร จัดเจนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวความ ต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า)

3. นิสสยสัมปันโน พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย (เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจ ในหมู่แหล่งทุนใหญ่ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการ โดยง่าย)²³

ค.2 โภควิภาค 4 (การแบ่งโภคะเป็น 4 ส่วน, หลักการแบ่งทรัพย์โดยจัดสรร เป็น 4 ส่วน - fourfold division of money)

1. เอเคน โภเก ภุญเชยฺย (1 ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุง และ ทำประโยชน์)

2-3. ทวีหิ กมมํ ปโยชเย (2 ส่วน ใช้ลงทุนประกอบกิจการงาน)

4. จตุตถญจ นิชาเปยฺย (อีก 1 ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น)²⁴

ค.3 ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 (ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน , หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขึ้นต้น - virtues conducive to benefits in the present; virtues leading to temporal welfare)

1. อุฏฐานสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการ ปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจสอบหา อุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี)

²² อ.สุตต. (ไทย) 23/34/33.

²³ อ.สุต. (ไทย) 20/459/146.

²⁴ ที.ปา. (ไทย) 11/197/202.

2. อารักขสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย)

3. กัลยาณมิตตตา (คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัยเลือกเสวนาสำเนียงศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา)

4. สมชีวิตา (มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้)

ธรรมเนียมวคนี้ เรียกกันสั้นๆ ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ หรือเรียกติดปากอย่างไทยๆ ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (อถถะ แปลว่า ประโยชน์ จึงมีประโยชน์ซ้ำซ้อนกันสองคำ)²⁵

ค.4 ปัจจัย 4 (สิ่งจำเป็นเบื้องต้นของชีวิต, สิ่งที่ต้องอาศัยเลี้ยงอัตภาพ - the four necessities of life; requisites)

1. จีวร (ผ้านุ่งห่ม)
 2. บิณฑบาต (อาหาร)
 3. เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย, ที่นั่งที่นอน)
 4. คิลานปัจจัยเภสัชบริวาร หรือ เภสัช (ยาและอุปกรณ์รักษาโรค)
- สี่อย่างนี้ สำหรับภิกษุ จำกัดเข้าอีกเรียกว่า นิสสัย 4 แปลว่า เครื่องอาศัย

ของบรรพชิต (resources; means of support on which the monastic life depends)

1. ปิณฑยาโลปโกษณะ (โกษณะคือคำซ้ำที่ได้มาด้วยกำลังปลีแข่ง)
2. บังสุกุลจีวร (ผ้าที่เขาทิ้งตามกองขยะหรือตามป่าช้า)
3. รุกขมูลเสนาสนะ (อยู่อาศัยโคนไม้)
4. ปุติมุตตเภสัช (ยาน้ำมูตรเน่า)

ส่วนที่อนุญาตนอกเหนือจากนี้ เป็น อติเรกลาภ²⁶

ค.5 โภควิภาค 4 (การแบ่งโภคะเป็น 4 ส่วน, หลักการแบ่งทรัพย์โดยจัดสรรเป็น 4 ส่วน)

1. เอเคน โภเค ภุญเชยฺย (1 ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุง และทำประโยชน์)

2-3. ทวีหิ กมมํ ปโยชเย (2 ส่วน ใช้ลงทุนประกอบการงาน)

4. จตุตถญจ นิชาเปยฺย (อีก 1 ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น)²⁷

²⁵ อ.อ.อ.อ. (ไทย) 23/144/289., อ.อ.อ.อ. (ไทย) 23/144/289.

²⁶ วินย. (ไทย) 4/87/106.

ค.6 สุขของคฤหัสถ์ หรือ คิหิสุข หรือ กาม โภคิสุข 4 (สุขของชาวบ้าน, สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอ, สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี - house-life happiness; deserved bliss of a layman)

1. อัถติสุข (สุขเกิดจากความมีทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจ ว่าตนมีทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยชอบธรรม)

2. โภคิสุข (สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจ ว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์)

3. อนณสุข (สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจ ว่าตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร)

4. อนวัชชสุข (สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจ ว่าตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใครๆ ดิเสียนไม่ได้ ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ)

บรรดาสุข 4 อย่างนี้ อนวัชชสุข มีค่ามากที่สุด²⁸

ค.7 โภคอาทิยะ หรือ โภคาทิยะ 5 (ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ หรือ เหตุผลที่อริยสาวกควรยึดถือ ในการที่จะมีหรือครอบครองโภคทรัพย์ — uses of possessions; benefits one should get from wealth; reasons for earning and having wealth)

อริยสาวกแสวงหาโภคทรัพย์มาได้ ด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยทางสุจริตชอบธรรมแล้ว

1. เลี้ยงตัว มารดาบิดา บุตรภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข
2. บำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข
3. ใช้ป้องกันภัยอันตราย
4. ทำพละ 5 อย่าง

ก. ญาติพละ สงเคราะห์ญาติ

ข. อติถิพละ ต้อนรับแขก

ค. ปุพเพตพละ ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ

ง. ราชพละ บำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากรเป็นต้น

จ. เทวตาพละ ถวายเทวดา* คือ สักการะบำรุงหรือทำบุญอุทิศสิ่งทีเภารพ

บูชา ตามความเชื่อถือ

²⁷ ที.ป.า. (ไทย) 11/197/202.

²⁸ อ.จ.ต.ก. (ไทย) 21/62/90.

5. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ

เมื่อใช้โภคทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้แล้ว ถึงโภคะจะหมดสิ้นไป ก็สบายใจได้ว่า ได้ใช้โภคะนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้ว ถ้าโภคะเพิ่มขึ้นก็สบายใจเช่นเดียวกัน เป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจในทั้งสองกรณี.²⁹

* ในอุพนิเทศ ท่านอธิบายความหมายของ “เทวดา” ไว้ว่า ได้แก่สิ่งที่นับถือ เป็นทักษิณีย์ของตถาคต (เข เยสํ ทกฺขิณฺเอยฺยา, เต เตสํ เทวตา -- พวกไหนนับถือสิ่งใดเป็นทักษิณีย์ สิ่งนั้นก็เป็นวาของพวกนั้น) และแสดงตัวอย่างไว้ตามความเชื่อถือของคนสมัยพุทธกาล ประมวลได้เป็น 5 ประเภท คือ

1. นักบวช นักพรต (ascetics) เช่น อาชีวกเป็นเทวดาของสาวกอาชีวก นิครณต์ชฎิล ปริพาชก คาสส ก็เป็นเทวดาของสาวกนิครนตเป็นต้นเหล่านั้นตามลำดับ

2. สัตว์เลี้ยง (domestic animals) เช่น ช้างเป็นเทวดาของพวกประพฤติพรต บุษาช้าง ม้า โค ไก่ กา เป็นต้น ก็เป็นเทวดาของพวกถือพรตบุษาสัตว์นั้นๆ ตามลำดับ

3. ธรรมชาติ (physical forces and elements) เช่น ไฟเป็นเทวดาของพวกประพฤติพรตบุษาไฟ แก้ว มณี ทิศ พระจันทร์ พระอาทิตย์ เป็นเทวดาของผู้ถือพรตบุษาสัตว์นั้นๆ ตามลำดับ

4. เทพชั้นต่ำ (lower gods) เช่น นาคเป็นเทวดาของพวกประพฤติพรตบุษานาค ครุฑ ยักษ์ คนธรรพ์ เป็นเทวดาของผู้ถือพรตบุษานาคเป็นต้นเหล่านั้นตามลำดับ (พระภูมิจัดเข้าในข้อนี้)

5. เทพชั้นสูง (high gods) เช่น พระพรหม เป็นเทวดาของพวกประพฤติพรตบุษาพระพรหม พระอินทร์ เป็นเทวดาของผู้ถือพรตบุษาพระอินทร์ เป็นต้น

สำหรับชนที่ยังมีความเชื่อถือในสิ่งเหล่านี้ พระพุทธศาสนาสอนเปลี่ยนแปลงเพียงให้เลิกเช่นสรวงสังเวหาชีวิตบุษายัญ หันมาบุษายัญชนิดใหม่ คือบริจาทนและบำเพ็ญกุศลกรรมต่างๆ อุทิศไปให้แทน คือมุ่งที่วิธีการอันจะทำให้สำเร็จประโยชน์ก่อน ส่วนการเปลี่ยนแปลงความเชื่อถือเป็นเรื่องของการแก้ไขทางสติปัญญา ซึ่งประณีตขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง โดยเฉพาะนักบวชในประเภทที่ 1 แม้สาวกใดจะเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาโดยสมบูรณ์ พระพุทธเจ้าก็ทรงแนะนำให้อุปถัมภ์บำรุงนักบวชนั้นต่อไปตามเดิม³⁰

²⁹ อ.ป.ญจก. (ไทย) 22/41/48.

³⁰ พ.จ. (ไทย) 30/120/45.

ค.8 กามโภคิ 10 (ผู้บริโภคมกาม, ผู้ครองเรือน, คฤหัสถ์ — enjoyers of sense-pleasures; laymen; householders)

กลุ่มที่ 1 แสวงหาไม่ชอบธรรม (those seeking wealth unlawfully and arbitrarily)

1. พวกหนึ่งแสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณข่มขี้, ได้มาแล้วไม่เลียงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข, ทั้งไม่แจกจ่ายแบ่งปันและไม่ใช้ทำกรรมดี

2. พวกหนึ่งแสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณข่มขี้, ได้มาแล้วเลียงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข, แต่ไม่แจกจ่ายแบ่งปัน และไม่ใช้ทำกรรมดี

3. พวกหนึ่งแสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณข่มขี้, ได้มาแล้วเลียงตนให้อิ่มหนำเป็นสุขด้วย, แจกจ่ายแบ่งปัน และใช้ทำกรรมดีด้วย

(พวกที่ 1 ควรตำหนิทั้ง 3 สถาน; พวกที่ 2 ตำหนิ 2 สถาน ชม 1 สถาน; พวกที่ 3 ตำหนิ 1 สถาน ชม 2 สถาน)

กลุ่มที่ 2 แสวงหาชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง (Those seeking wealth both lawfully and unlawfully, arbitrarily and unarbitrarily)

4. พวกหนึ่งแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง ทารุณข่มขี้บ้าง ไม่ทารุณข่มขี้บ้าง, ได้มาแล้วไม่เลียงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข. ไม่แจกจ่ายแบ่งปันและไม่ใช้ทำกรรมดี

5. พวกหนึ่งแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง ทารุณข่มขี้บ้าง ไม่ทารุณข่มขี้บ้าง, ได้มาแล้วเลียงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข, แต่ไม่แจกจ่ายแบ่งปันและไม่ใช้ทำกรรมดี

6. พวกหนึ่งแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง โดยทารุณข่มขี้บ้าง ไม่ทารุณข่มขี้บ้าง, ได้มาแล้วเลียงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข, ทั้งแจกจ่ายแบ่งปัน และใช้ทำกรรมดี

(พวกที่ 4 ควรตำหนิ 3 สถาน ชม 1 สถาน; พวกที่ 5 ตำหนิ 2 สถาน ชม 2 สถาน; พวกที่ 6 ตำหนิ 1 สถาน ชม 3 สถาน)

กลุ่มที่ 3 แสวงหาชอบธรรม (those seeking wealth lawfully and unarbitrarily)

7. พวกหนึ่งแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ไม่ทารุณข่มขี้, ได้มาแล้วไม่เลียงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข, ไม่แจกจ่ายแบ่งปัน ไม่ใช้ทำความดี

8. พวกหนึ่งแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ไม่ทารุณข่มขืน, ได้มาแล้วก็เลี้ยงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข, แต่ไม่แจกจ่ายแบ่งปัน และไม่ใช้ทำความดี

9. พวกหนึ่งแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ไม่ทารุณข่มขืน, ได้มาแล้วก็เลี้ยงตนให้อิ่มหนำเป็นสุขด้วย, ทั้งแจกจ่ายแบ่งปันและใช้ทำความดีด้วย; แต่เขายังจิตยังสยบมัวเมา ยังหมกมุ่น บริโภคโภคะเหล่านั้น โดยไม่รู้เท่าทันเห็นโทษ ไม่มีปัญญาทำตนให้เป็นอิสระหลุดพ้น เป็นนายเหนือโภคทรัพย์

(พวกที่ 7 ควรตำหนิ 2 สถาน ชม 1 สถาน; พวกที่ 8 ตำหนิ 1 สถาน ชม 2 สถาน; พวกที่ 9 ชม 3 สถาน ตำหนิ 1 สถาน)

พวกพิเศษ : แสวงหาชอบธรรม และใช้อย่างรู้เท่าทันเป็นอิสระ

10. พวกหนึ่งแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ไม่ทารุณข่มขืน, ได้มาแล้วก็เลี้ยงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข, แจกจ่ายแบ่งปันและใช้ทำความดีด้วย; ไม่สยบมัวเมา ไม่หมกมุ่น บริโภคโภคะเหล่านั้น โดยรู้เท่าทันเห็นโทษ มีปัญญาทำตนให้เป็นอิสระหลุดพ้น เป็นนายเหนือโภคทรัพย์

(พวกที่ 10 นี้ ทรงสรรเสริญว่าเป็นผู้เลิศ ประเสริฐ สูงสุด ควรชมทั้ง 4 สถาน)³¹

เมื่อคนในสังคมดำเนินชีวิตตามแนวทางดังกล่าวนี้ จะทำให้ทุกคนมีความอยู่ดี กินดี มีเศรษฐกิจดี พึ่งตนเองได้ และช่วยผู้อื่นได้

จ.ธรรมที่ควรหัดสัถ์พึงหลีกเลี่ยง

จ.1 กรรมกิเลส 4 (กรรมเครื่องเศร้าหมอง, ข้อเสื่อมเสียของความประพฤติ - defiling actions; contaminating acts; vices of conduct)

1. ปาณาติบาต (การตัดรอนชีวิต - destruction of life)

2. อทินนาทาน (ถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้, ลักขโมย - taking what is not given)

3. กามสุมิจฉาจาร (ประพฤติดิฉิดในกาม - sexual misconduct)

4. มุสาวาท (พูดเท็จ - false speech)³²

จ.2 มิตรปฏิรูปก์ หรือ มิตรเทียม 4 (คนเทียมมิตร, คนที่ฟังทราบว่าเป็นศัตรูผู้มาในร่างของมิตร - false friends; foes in the guise of friends)

³¹ ส.สพ. (ไทย) 18/631-643/408-415; อจ.ทสก. (ไทย) 24/91/188.

³² ที.ปา. (ไทย) 11/174/195.

1. คนปอกลอก คนขนเอาของเพื่อนไปถ่ายเดียว (อัญญาทัตฤห - the out-and-out robber) มีลักษณะ 4 คือ

- 1) คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
- 2) ขอมเสียน้อย โดยหวังจะเอามาก
- 3) ตัวมีภัย จึงมาช่วยทำกิจของเพื่อน
- 4) คบเพื่อน เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์

2. คนดีแต่พูด (วชิบรรม - the man who pays lip-service) มีลักษณะ 4 คือ

- 1) ดีแต่ยกของหมดแล้วมาปราศรัย
- 2) ดีแต่อ้างของยังไม่มีมาปราศรัย
- 3) สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้
- 4) เมื่อเพื่อนมีกิจ อ้างแต่เหตุขัดข้อง

3. คนหัวประจบ (อนุปปิยภาณี - the flatterer) มีลักษณะ 4 คือ

- 1) จะทำชั่วก็เออออ
- 2) จะทำดีก็เออออ
- 3) ต่อหน้าสรรเสริญ
- 4) ลับหลังนินทา

4. คนชวนฉิบหาย (อปายสหาย-the leader to destruction) มีลักษณะ 4 คือ

- 1) คอยเป็นเพื่อนค้ำน้ำเมา
- 2) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน
- 3) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น
- 4) คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน³³

ง.3 อคติ 4 (ฐานะอันไม่พึงถึง, ทางความประพฤติที่ผิด, ความไม่เที่ยงธรรม, ความลำเอียง - wrong course of behavior; prejudice)

1. ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ)
2. โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง)
3. โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหลง, พลาดผิดเพราะเขลา)
4. ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว)³⁴

³³ ที.ป. (ไทย) 11/186/199.

³⁴ ที.ป. (ไทย) 11/176/196; 246/240; อจ.จตุกก. (ไทย) 21/17/23.

ง.4 อบายมุข 4 (ช่องทางของความเสื่อม, ทางที่จะนำไปสู่ความพินาศ, เหตุย่อยยับแห่ง โภคทรัพย์ - causes of ruin; sources for the destruction of the amassed wealth)

1. อติธฤตตะ (เป็นนักเลงผู้หญิง, นักเที่ยวผู้หญิง)
2. สุราธฤตตะ (เป็นนักเลงสุรา, นักดื่ม)
3. อักขธฤตตะ (เป็นนักการพนัน)
4. ปาปมิตตะ (คบคนชั่ว)

อบายมุข 4 อย่างนี้ ตรีศกับผู้ครองเรือนที่มีหลักฐานแล้ว และตรีศต่อท้าย ติฏฐัมมิกัตถสังวัตตนิคกรรม 4 มุ่งความว่าเป็นทางพินาศแห่ง โภคทรัพย์ที่หามาได้แล้ว³⁵

ง.5 อบายมุข 6 (ช่องทางของความเสื่อม, ทางแห่งความพินาศ, เหตุย่อยยับแห่ง โภคทรัพย์ - causes of ruin; ways of squandering wealth)

1. ดิตสุราและของมีนเมา (addiction to intoxicants) มีโทษ 6 คือ

- 1) ทรัพย์หมดไปๆ เห็นชัดๆ
- 2) ก่อการทะเลาะวิวาท
- 3) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
- 4) เสียดเสียรติเสียดชื่อเสียง
- 5) ทำให้ไม่รู้อาย
- 6) ทอนกำลังปัญญา

2. ชอบเที่ยวกลางคืน(roaming the streets at unseemly hours) มีโทษ 6 คือ

- 1) เชื่อว่าไม่รักษาตัว
- 2) เชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย
- 3) เชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ
- 4) เป็นที่ระแวงสงสัย
- 5) เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือข่าวลือ
- 6) เป็นทางมาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก

3. ชอบเที่ยวดูการละเล่น (frequenting shows) มีโทษ โดยกายงานเสียดเสีย เพราะใจกังวลคอยคิดจ้อง กับเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้นๆ ทั้ง 6 กรณี คือ

- 1) รำที่ไหนไปทีนั้น
- 2-6) ขับร้อง-ดนตรี-เสภา-เพลง-เถิดเทิงที่ไหน ไปทีนั้น
4. ดิถการพนัน (indulgence in gambling) มีโทษ 6 คือ

³⁵ อ.อรรถก. (ไทย) 23/144/292.

- 1) เมื่อชนะย่อมก่อเวร
- 2) เมื่อแพ้ก็เสียดายทรัพย์ที่เสียไป
- 3) ทรัพย์หมดไปๆ เห็นซัดๆ
- 4) เข้าที่ประชุม เขาไม่เชื่อถ้อยคำ
- 5) เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง
- 6) ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะหาคุ้มครองให้ลูกของเขา เพราะ

เห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ไหว

5. คบคนชั่ว (association with bad companions) มีโทษ โดยนำไปกลายเป็นคนชั่วอย่างคนที่ตนคบทั้ง 6 ประเภท คือ ได้เพื่อนที่จะนำไปกลายเป็น

- 1) นักการพนัน (gamblers)
- 2) นักเลงหญิง (rakes; seducers)
- 3) นักเลงเหล้า (drunkards)
- 4) นักลวงของปลอม (cheater with false things)
- 5) นักหลอกลวง (swindlers)
- 6) นักเลงหัวไม้ (men of violence)

6. เกียจคร้านการงาน (habit of idleness) มีโทษ โดยทำให้ยกเหตุต่างๆ เป็นข้ออ้างคัดเพี้ยนไม่ทำการงาน โภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือให้อ้างไปทั้ง 6 กรณีว่า 1-6 หนาวนัก-ร้อนนัก-เย็นไปแล้ว-ยังเข้านัก-หิวนัก-อึมนัก (บางฉบับเป็น กระจายนัก (too thirsty)) แล้วไม่ทำการงาน

อธิบายหมวดนี้ ตรีศกแก่สังคาลกามาณพ ก่อนตรีศกเรื่องทิส 6³⁶

ง.6 อนันตริยกรรม 5 (กรรมหนักที่สุดฝ่ายบาปอกุศล ซึ่งให้ผลทันที - immediacy-deeds; heinous crimes which bring immediate results)

1. มาตุฆาต (ฆ่ามารดา - matricide)
2. ปิตุฆาต (ฆ่าบิดา - patricide)
3. อรหันตฆาต (ฆ่าพระอรหันต์ - killing an Arahant)
4. โลหิตุปบาท (ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงพระโลหิตห้อขึ้นไป - causing a Buddha to suffer a contusion or to bleed)
5. สัมภเภท (ยังสงฆ์ให้แตกกัน, ทำลายสงฆ์ - causing schism in the Order)³⁷

³⁶ ที.ปา. (ไทย) 11/178-184/196-198.

พุทธศาสนิกชนที่ดีโดยเฉพาะคฤหัสถ์ต้องเว้นจากการปฏิบัติตามแนว
ดังกล่าว เพื่อให้พ้นจากความทุกข์ความเสียหาย ความเสื่อมเสียต่าง ๆ

2.2.2 ธรรมสำหรับอุบาสก คือ ผู้ใกล้ชิดศาสนา

ก.ธรรมที่พึงมี พึงปฏิบัติ

ก.1 บุญกิริยาวัตถุ 3 (ที่ตั้งแห่งการทำบุญ, เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี, หลักการทำความ
ดี, ทางทำความดี - bases of meritorious action; grounds for accomplishing merit)

1. ทานมัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ)
2. สีลมัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย)
3. ภวานมัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการเจริญภavana คือฝึกอบรมจิตใจ)³⁸

ก.2 บุญกิริยาวัตถุ 10 (ที่ตั้งแห่งการทำบุญ, ทางทำความดี - bases of meritorious action)

1. ทานมัย (ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ)
2. สีลมัย (ทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี)
3. ภวานมัย (ทำบุญด้วยการเจริญภavanaคือฝึกอบรมจิตใจ)
4. อปจายนมัย (ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม)
5. เวชยวัจจมัย (ทำบุญด้วยการช่วยขวนขวายรับใช้)
6. ปัตติทานมัย (ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น)
7. ปัตตานุโมทนามัย (ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น)
8. ฆัมมัสสวนมัย (ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้)
9. ฆัมมเทศนามัย (ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้)
10. ทิฏฐุชุกัมม (ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง)

ข้อ 4 และข้อ 5 จัดเข้าในสีลมัย; 6 และ 7 ในทานมัย; 8 และ 9 ในภวานมัย; ข้อ 10
ได้ทั้งทาน สีล และภavana³⁹

ก.3 สัปปริสบัญญัติ 3 (บัญญัติของสัตบุรุษ, ข้อปฏิบัติที่สัตบุรุษวางเป็นแบบไว้ หรือ
กล่าวสรรเสริญไว้, ความดีที่คนดีถือลงกัน — things established by righteous people;
recommendation of the good)

1. ทาน (การให้ปัน, ใสของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น)

³⁷ อ.ญ.ปญจก. (ไทย) 22/129/165.

³⁸ ที.ปา. (ไทย) 11/228/230., อ.ญ.อฏฐก. (ไทย) 23/126/245.

³⁹ ที.อ.(บาลี) 3/246., สังคหะ (ไทย) 29.

2. ปีพัชชา (การถือบวช, เว้นการเบียดเบียน ดำรงในธรรม คือ อหิงสา สัจญมะ และทมะ อันเป็นอุบายให้ไม่เบียดเบียนกัน และอยู่ร่วมกันด้วยความสุข)

3. มาตาปีตุอุฏฐาน (การบำรุงมารดาบิดา, ปฏิบัติมารดาบิดาของตนให้เป็นสุข)⁴⁰

ก.4 ศรัทธา 4 (ความเชื่อ, ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล - faith; belief; confidence)

1. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วย การกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจอนหรืออนคยโชค เป็นต้น)

2. วิปากสัทธา (เชื่อวิปาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว)

3. กัมมัสสกตาสัทธา (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิปากเป็นไปตามกรรมของตน)

4. ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง)

ศรัทธา 4 อย่างนี้ มีมาในบาลีเฉพาะข้อที่ 4 อย่างเดียว (เช่น อญ.สตุตท. 23/4/3; A.III.3 เป็นต้น) ว่าโดยใจความ ศรัทธา 3 ข้อต้น ย่อมรวมลงในข้อที่ 4 ได้ทั้งหมด

อนึ่ง ในข้อ 3 มีข้อธรรมที่มาในบาลีคล้ายกัน คือ กัมมัสสกตาทัญญาน (ปรีชาหยั่งรู้ความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน - knowledge that action is one's own possession) เช่น อภิ.วิ. 35/822/443; Vbh.328.

ก.5 อุบาสกธรรม 5 (ธรรมของอุบาสกที่ดี, สมบัติหรือองค์คุณของอุบาสกอย่างเยี่ยม — qualities of an excellent lay disciple)

1. มีศรัทธา (to be endowed with faith)

2. มีศีล (to have good conduct)

3. ไม่ถือมงคลต้นข้าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล คือ มุ่งหวังจากการกระทำและการงาน มิใช่จากโชคลางและสิ่งที่ตื่นกันว่าลี้ภัยลี้ภัย (not to be superstitious, believing in deeds, not luck)

⁴⁰ อญ.ติก. (ไทย) 20/484/191.

4. ไม่แสวงหาทักษิณัยภายนอกหลักคำสอนนี้ คือ ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา (not to seek for the gift-worthy outside of the Buddha's teaching)

5. กระทำความสนับสนุนในพระศาสนานี้เป็นเบื้องต้น คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (to do his first service in a Buddhist cause)

ธรรม 5 อย่างนี้ ในบาลีที่มาเรียกว่า ธรรมของอุบาสกธรรตน์ (อุบาสกแก้ว) หรืออุบาสกปทุม (อุบาสกดอกบัว) คือ อุบาสกธรรม 7 ด้วย.⁴¹

ก.6 อริยวัฑฒิ หรือ อารยวัฑฒิ 5 (ความเจริญอย่างประเสริฐ, หลักความเจริญของอารยชน — noble growth; development of a civilized or a righteous man)

1. ศรัทธา (ความเชื่อ ความมั่นใจในพระรัตนตรัย ให้หลักแห่งความจริงอย่างดีงาม อันมีเหตุผล)

2. ศีล (ความประพฤติดี มีวินัย เลี้ยงชีพสุจริต)

3. สุตะ (การเล่าเรียนสดับฟังศึกษาหาความรู้)

4. จาคะ (การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟัง และร่วมมือ ไม่คับแคบเอาแต่ตัว)

5. ปัญญา (ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง)⁴²

ก.7 อุบาสกธรรม 7 (ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก — qualities conducive to the progress of a lay disciple)

1. ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ

2. ไม่ละเลยการฟังธรรม

3. ศึกษาในอธิศีล

4. มากด้วยความเลื่อมใสในภิกษุทั้งหลาย ทั้งที่เป็นเถระ นวกะ และปุณกลาง

5. ไม่ฟังธรรมด้วยตั้งใจจะคอยฟังโทษติเตียน

6. ไม่แสวงหาทักษิณัยภายนอกหลักคำสอนนี้

7. กระทำความสนับสนุนในพระศาสนานี้เป็นเบื้องต้น คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา

ธรรม 7 นี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัมปทาของอุบาสก (สมบัติของอุบาสก -- accomplishments of a lay disciple.)⁴³

⁴¹ อ.จ.ป.ญ.จ. (ไทย) 22/175/230.

⁴² อ.จ.ป.ญ.จ. (ไทย) 22/63-64/91-92.

ก.8 คีต 8 หรือ อัฏฐคีต (การรักษาระเบียบทางกายวาจา, ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ยิ่งขึ้นไป - the Eight Precepts; training rules)

1. ปาณาติปาตา เวรมณี (เว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป - to abstain from taking life)

2. อทินนาทานา เวรมณี (เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย - to abstain from taking what is not given)

3. อพฺรหฺมจฺริยา เวรมณี (เว้นจากกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์, เว้นจากการประพฤติผิดพรหมจรรย์ คือร่วมประเวณี - to abstain from unchastity)

4. มุสาวาทา เวรมณี (เว้นจากการพูดเท็จ - to abstain from false speech)

5. สุราเมรยมชฺชปมาทภูฏานา เวรมณี (เว้นจากน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท - to abstain from intoxicants causing heedlessness)

6. วิกาลโภชนา เวรมณี (เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล คือตั้งแต่เที่ยงแล้วไป จนถึงรุ่งอรุณของวันใหม่ - to abstain from untimely eating)

7. นจฺจคีตฺวาทิตฺวิสุทฺทสุสนมฺลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑปนวิภูสนภูฏานา เวรมณี (เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี ดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ การทัดทรงดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้ ซึ่งใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง - to abstain from dancing, singing, music and unseemly shows, from wearing garlands, smartening with scents, and embellishment with unguents)

8. อุจฺจาสนมมหาสนา เวรมณี (เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่หรูหราฟุ่มเฟือย - to abstain from the use of high and large luxurious couches)

คำสมาทาน ให้เติม สิกขาบทที่ สมาทานมิ ต่อท้ายทุกข้อ แปลเพิ่มว่า “ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจาก ... หรือ ข้าพเจ้าขอถือข้อปฏิบัติในการฝึกฝนตนเพียงงดเว้นจาก ...”

คีต 8 นี้ สมาทานรักษาพิเศษในวันอุโบสถ เรียกว่า อุโบสถ (the Observances) หรือ อุโบสถคีต (precepts to be observed on the Observance Day)⁴⁴

ก.9 คีต 10 หรือ ทศคีต (การรักษาระเบียบทางกายวาจา, ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ยิ่งขึ้นไป - the Ten Precepts; training rules)

⁴³ อจ.สตฺตค. (ไทย) 23/27-28/26-27.

⁴⁴ อจ.อฏฺฐค. (ไทย) 23/131/253.

6 ข้อแรกเหมือนกับในศีล 8; ข้อที่ 7 แยกเป็น 2 ข้อ ดังนี้

7. นจจกิตวาทิตวิสูกทสุสนา เวมณิ (เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี การละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ - to abstain from dancing, singing, music and unseemly shows)

8. มาลาคนขวิเลปนธารณมณฑนา วิภูสนภูฐานา เวมณิ (เว้นจากการทัดทรงดอกไม้ของหอม และเครื่องลูบไล้ ซึ่งใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง - to abstain from wearing garlands, smartening with scents, and embellishment with unguents)

เลื่อนข้อ 8 ในศีล 8 เป็นข้อ 9 และเติมข้อ 10 ดังนี้

10. ชาตรุปรชตปฏิกุคหณา เวมณิ (เว้นจากการรับทองและเงิน - to abstain from accepting gold and silver)

สิกขาบท 10 นี้ เป็นศีลที่สามเณรและสามเณรีรักษาประจำ หรืออุบาสกอุบาสิกาผู้มีอุสาหะจะรักษาก็ได้⁴⁵

ก.10 ศีล 8 ทั้งอาชีวะ หรือ อาชีวะภูมกศีล (ศีลมีอาชีวะเป็นคำรบ 8, หลักความประพฤติ รวมทั้งอาชีวะที่บริสุทธ์ด้วยเป็นข้อที่ 8 - virtue having livelihood as eight; the set of eight precepts of which pure livelihood is the eighth)

1. - 7. ตรงกับ กุศลกรรมบถ 7 ข้อต้น (กายกรรม 3 วิจิกรรม 4)

8. สัมมาอาชีวะ

อาชีวะภูมกศีลนี้ เป็นศีลส่วนอาทิพรหมจรรย์ คือ เป็นหลักความประพฤติเบื้องต้นของพรหมจรรย์ กล่าวคือ มรรค เป็นสิ่งที่ต้องประพฤติให้บริสุทธ์ในขั้นต้นของการดำเนินตามอริยอัฏฐังคิกมรรค

ว่าโดยสาระ อาชีวะภูมกศีล ก็คือ องค์กรมรรค 3 ข้อ ในหมวดศีล คือข้อที่ 3, 4, 5 ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ นั่นเอง

ดู มรรคมองค์ 8; [319] กุศลกรรมบถ 10 ; [320] กุศลกรรมบถ 10⁴⁶

ก.11 สัปปริสธรรม 8 (ธรรมของสัตบุรุษ, ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ, คุณสมบัติของคนดี - qualities of a good man)

1. สัทธัมมสมันนาคโต (ประกอบด้วยสัทธรรม 7 ประการ - to be endowed with the seven virtues) คือ

ก. มีศรัทธา - to have confidence

⁴⁵ พ. พ. (ไทย) 25/2/1.

⁴⁶ วิสุทธ. (ไทย) 1/13.

ข. มีหิริ - to have moral shame

ค. มีโอตตปปะ - to have moral fear

ง. เป็นพหูสูต - to be much learned

จ. มีความเพียรอันปรารภแล้ว - to be of stirred up energy

ฉ. มีสติมั่นคง - to have established mindfulness

ช. มีปัญญา - to have wisdom

2. สัปปริสภัตติ (ภักดีสัตบุรุษ คือ คบหาสมณพราหมณ์ ท่านผู้ประกอบด้วย
สัทธรรม 7 ประการข้างต้น เป็นมิตรสหาย - to consort with good men)

3. สัปปริสจินตี (คิดอย่างสัตบุรุษ คือ จะคิดสิ่งใด ก็ไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนและ
ผู้อื่น - to think as do good men)

4. สัปปริสมันตี (ปรึกษาอย่างสัตบุรุษ คือ จะปรึกษาการใด ก็ไม่ปรึกษาเพื่อ
เบียดเบียนตนและผู้อื่น - to consult as do good men)

5. สัปปริสวาโจ (พูดอย่างสัตบุรุษ คือ พูดแต่คำที่ถูกต้องตามวจีสุจริต 4 - to speak
as do good men)

6. สัปปริสกัมมันโต (ทำอย่างสัตบุรุษ คือ ทำการที่ถูกต้องตามกายสุจริต 4 - to act
as do good men)

7. สัปปริสทิฏฐิ (มีความเห็นอย่างสัตบุรุษ คือ มีสัมมาทิฏฐิ เช่นว่า ทำดีได้ดี ทำชั่ว
ได้ชั่ว เป็นต้น - to have the views of good men)

8. สัปปริสทานัง เทติ (ให้ทานอย่างสัตบุรุษ คือ ให้ตามหลักสัปปริสทาน เช่น ให้
โดยเอื้อเฟื้อทั้งแก่ของที่ตัวให้ทั้งแก่ผู้รับทาน ให้ของบริสุทธ์ ให้โดยเข้าใจถึงผลที่จะมีตามมา เป็น
ต้น - to give a gift as do good men)

บางทีเรียกว่า สัปปริสธรรม 7 เพราะนับเฉพาะสัทธรรม 7 ในข้อ 1⁴⁷

อุบาสกผู้ใกล้ชิดศาสนาควรปฏิบัติตามแนวดำเนินชีวิตดังกล่าว จึงจะมีความสุข
ความเจริญและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น

2. ข. ธรรมที่พึงหลีกเลี่ยง

ข.1 วัณชชา 5 (การค้าขาย 5 อย่าง ในที่นี้หมายถึง การค้าขายที่เป็นอภินิหารสำหรับ
อุบาสก คือ อุบาสกไม่ควรประกอบ — trades which should not be plied by a lay disciple)

1. สัตตวัณชชา (ค้าขายอาวุธ — trade in weapons)

2. สัตตวัณชชา (ค้าขายมนุษย์ — trade in human beings)

⁴⁷ ม.อ. (ไทย) 14/143/112.

3. มังสวณิชชา (ค้าขายเนื้อสัตว์ - trade in flesh; อรรถกถาแก้ว่า เลี้ยงสัตว์ไว้ขาย - trade in animals for meat)

4. มัชชวณิชชา (ค้าขายน้ำเมา - trade in spirits)

5. วิสวณิชชา (ค้าขายยาพิษ - trade in poison)⁴⁸

ข.2 อภิธาน 6 (กรรมที่เด่นยิ่งกว่ากรรมอื่นๆ, ฐานะอันยิ่งยวด, ฐานะอันหนัก, ความผิดพลาดสถานหนัก - major wrong doings; great mistakes)

อภิธาน 5 ข้อแรก ตรงกับ อนันตริยกรรม 5 คือ มาตุฆาต ปิตุฆาต อรหันตฆาต โลหิตุปบาท และ สังฆเภท เพิ่มข้อ 6 คือ

6. อัญญุสัจฉุทเทส (บางแห่งเรียก อัญญุสัจฉารุทเทส) (ถือศาสดาอื่น คือ ถืออยู่แล้ว กลับไปถือผิด - professing the doctrines of an alien teacher; adopting another teacher)

อภิธานนี้ ในบาลีที่มาเดิม เรียกว่า อภัพพฐาน (ฐานะที่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ คือ ตั้งแต่พระโศคานั้นขึ้นไป ไม่อาจจะกระทำ คือ เป็นไปไม่ได้ที่จะทำ - acts which are incapable of being committed by a person possessed of right views; impossibilities)

ดู อนันตริยกรรม 5.⁴⁹

อุบาสกผู้ใกล้ชิดศาสนาความหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามแนวดำเนินที่กล่าวมา จะได้ไม่เกิดความเสื่อมเสียแก่ตนเองและครอบครัว

3. ค.ธรรมที่พึงทราบเพื่อเสริมการปฏิบัติ

ค.1 ปราน 2 (ความเพียร หมายถึงความเพียรที่ทำได้ยาก - hard struggles; painstaking endeavors)

1. ความเพียรของคฤหัสถ์ ที่จะอำนวยปัจจัย 4 (แก่บรรพชิต เป็นต้น) - struggle of householders to provide the four requisites.

2. ความเพียรของบรรพชิตที่จะไปถ่อนกองกิเลส - struggle of the homeless to renounce all substrates of rebirth.⁵⁰

ค.2 ปริเยสนา 2 (การแสวงหา - search; quest)

1. อนริยปริเยสนา (แสวงหาอย่างไม่ประเสริฐ, แสวงหาอย่างอนารยะ คือ ตนเองเป็นผู้มีชาติ ชรา พยาธิ มรณะ โสกะ และสังกิเลสเป็นธรรมดา ก็ยังไปแสวงหาแต่สิ่งอันมีชาติ ชรา พยาธิ มรณะ โสกะ และสังกิเลสเป็นธรรมดา - unariyan or ignoble search)

⁴⁸ อ.จ.ปญจก. (ไทย) 22/177/233.

⁴⁹ อ.จ.ฉก. (ไทย) 22/365/490., ช.ช. (ไทย) 25/7/7.

⁵⁰ อ.จ.ฉก. (ไทย) 22/365/490., ช.ช. (ไทย) 25/7/7., ช.ส. (ไทย) 25/314/369.

2. อริยปริเยสนา (แสวงหาอย่างประเสริฐ, แสวงหาอย่างอารยะ คือ คนเป็นผู้มีชาติชรา พยาธิ มรณะ โสกะ และสังกิเลสเป็นธรรมดา แต่รู้จักโทษข้อบกพร่องของสิ่งที่มีสภาพเช่นนั้นแล้ว ใฝ่แสวงธรรมอันเกษม คือ นิพพาน อันไม่มีสภาพเช่นนั้น - ariyan or noble search)

สองอย่างนี้ เทียบได้กับ อามิสปริเยสนา และ ธรรมปริเยสนา ที่ตรัสไว้ใน อังคุตตรนิกาย; แต่สำหรับคนสามัญ อาจารย์ภายหลังอธิบายว่า ข้อแรกหมายถึงมิถิลาอาชีวะ ข้อหลังหมายถึงสัมมาอาชีวะ ดังนี้ก็มี.⁵¹

ค.3 สมบัติ 3 (ความพรั่งพร้อมสมบูรณ์แห่งสิ่งอันให้สำเร็จความปรารถนา, ผลสำเร็จที่ให้ความสมความปรารถนา - prosperity; success; excellence)

1. มนุษยสมบัติ (สมบัติในมนุษย์, สมบัติชั้นมนุษย์ - human prosperity)
2. เทวสมบัติ (สมบัติในสวรรค์, สวรรคสมบัติ, ทิพยสมบัติ - heavenly prosperity)
3. นิพพานสมบัติ (สมบัติคือพระนิพพาน - successful attainment of Nibbana)⁵²

ค.4 สมบัติ หรือ ทานสมบัติ 3 (ความถึงพร้อม, ความพรั่งพร้อมสมบูรณ์ ซึ่งทำให้ทานที่ได้บริจาคแล้วเป็นทานอันยอดเยี่ยม มีผลมาก - successful attainment; accomplishment; excellence)

1. เขตสมบัติ (บุญเขตถึงพร้อม คือ ปฏิภาหก หรือผู้รับทาน เป็นผู้ประพฤติดิปฏิบัติชอบ ประกอบด้วยคุณธรรม - excellence of the field of merit)
2. ไทยธรรมสมบัติ (ไทยธรรมถึงพร้อม คือ สิ่งที่ทำให้เป็นของบริสุทธ์ ได้มาโดยชอบธรรม และเหมาะสมเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ - excellence of the gift)
3. จิตตสมบัติ (เจตนาถึงพร้อม คือ ให้ด้วยความตั้งใจ คิดจะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับแท้จริง มีเจตนาบริสุทธ์ทั้ง 3 กาล คือ ก่อนให้ใจยินดี ขณะให้จิตผ่องใส ให้แล้วเบิกบานใจ - excellence of motive or intention)⁵³

ค.5 อนุตตรियะ 3 (ภาวะอันยอดเยี่ยม, สิ่งที่ยอดเยี่ยม - excellent states; highest ideal; greatest good; unsurpassable experiences)

1. ทัสสนาอนุตตรियะ (การเห็นอันเยี่ยม ได้แก่ ปัญญาอันเห็นธรรม หรืออย่างสูงสุด คือเห็นนิพพาน - ideal sight, supreme or unsurpassable vision)
2. ปฏิปัตทานอนุตตรियะ (การปฏิบัติอันเยี่ยม ได้แก่ การปฏิบัติธรรมที่เห็นแล้ว กล่าวให้ง่ายหมายเอามรรคมืองค์ 8 - ideal course; supreme way)

⁵¹ อ.จ.ท.ก. (ไทย) 20/248/63., ม.ม. (ไทย) 12/313/314., อ.จ.ท.ก. (ไทย) 20/399/116.

⁵² บ.ช. (ไทย) 25/9/12., ธ.อ.(บาลี) 6/48.

⁵³ อ.อ. (บาลี) 251.

3. วิมุตตานุตตริยะ (การพ้นอันเยี่ยม ได้แก่ ความหลุดพ้นอันเป็นผลแห่งการปฏิบัติ นั้น คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง หรือนิพพาน — ideal freedom; supreme deliverance)⁵⁴

ค.6 อนุตตริยะ 6 (ภาวะอันเยี่ยม, สิ่งที่ยอดเยี่ยม — excellent, supreme or unsurpassable experiences)

1. ทัสสนานุตตริยะ (การเห็นอันเยี่ยม ได้แก่ การเห็นพระตถาคต และตถาคตสาวก รวมถึงสิ่งทั้งหลายที่จะให้เกิดความเจริญงอกงามแห่งจิตใจ - supreme sight)

2. สวานานุตตริยะ (การฟังอันเยี่ยม ได้แก่ การสดับธรรมของพระตถาคต และตถาคตสาวก - supreme hearing)

3. ลาภานุตตริยะ (การได้อันเยี่ยม ได้แก่ การได้ศรัทธาในพระตถาคตและตถาคตสาวก หรือการได้อริยทรัพย์ - supreme gain)

4. สิกขานุตตริยะ (การศึกษาอันเยี่ยม ได้แก่ การฝึกอบรมในอริสัจ ๔ อริจิต และอริปัญญา -supreme training)

5. ปาโรจยานุตตริยะ (การบำเรออันเยี่ยม ได้แก่ การบำรุงรับใช้พระตถาคตและตถาคตสาวก - supreme service or ministry)

6. อนุสสตานุตตริยะ (การระลึกอันเยี่ยม ได้แก่ การระลึกถึงพระตถาคต และตถาคตสาวก - supreme memory)

โดยสรุปคือ การเห็น การฟัง การได้ การศึกษา การช่วยรับใช้ และการรำลึกที่จะเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ ล่วงพ้น โสกะปริเทวะ ดับสูญทุกข์โทมนัส เพื่อการบรรลุนิพพาน ทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน⁵⁵

ค.7 ทักขินาวิสุทธิ 4 (ความบริสุทธิ์แห่งทักษิณา คือของทำบุญ - purifications of offerings; purities in gifts)

1. ทักขินาที่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก (คือ ทายกมีศีลมีกัลยาณธรรม แต่ปฏิคาหกทุกศีล มีบาปกรรม - the offering purified on the part of the giver, not of the recipient)

2. ทักขินาที่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก (คือ ทายกทุกศีล มีบาปกรรม แต่ปฏิคาหกมีศีล มีกัลยาณธรรม - the offering purified on the part of the recipient, not of the giver)

⁵⁴ ที.ปา. (ไทย) 11/228/231., ม.มู. (ไทย) 12/402/435.

⁵⁵ ที.ปา. (ไทย) 11/321/262., 430/307., อจ.ลภก. (ไทย) 22/279/316, 301/363.

3. ทักขิณาที่ไม่บริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายก ทั้งฝ่ายปฏิบัติภาท (คือ ทั้งสองฝ่ายทุศีล มีบาปกรรม - the offering purified on neither side)

4. ทักขิณาที่บริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายก ทั้งฝ่ายปฏิบัติภาท (คือ ทั้งสองฝ่ายมีศีล มีกัลยาณกรรม - the offering purified on both sides)⁵⁶

ค.8 สัมปทา หรือ สัมปทาคุณ 4 (ความถึงพร้อม, ความพร้อมพร้อม สมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งทำให้ทานที่บริจาคแล้ว เป็นทานอันยอดเยี่ยมมีผลมาก อาจเห็นผลทันตา - successful attainment; accomplishment; excellence)

1. วัตถุสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยวัตถุ คือบุคคลผู้เป็นที่ตั้งรองรับทาน เช่น ทักขิณายบุคคลเป็นพระอรหันต์ หรือพระอนาคามี ผู้เข้านิโรธสมาบัติได้ - excellence of the foundation for merit)

2. ปัจจัยสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยปัจจัย คือ สิ่งที่จะให้เป็นของบริสุทธิ์ ได้มาโดยชอบธรรม - excellence of the gift)

3. เจตนาสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยเจตนา คือ มีเจตนาในการให้สมบูรณ์ครบ 3 กาล ทั้งก่อนให้ ขณะให้ และหลังให้ จิตโสมนัส ประกอบด้วยปัญญา - excellence of the intention)

4. คุณาดีเรกสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยคุณส่วนพิเศษ คือ ปฏิภาทกามีคุณสมบัติพิเศษ เช่น ทักขิณายบุคคลนั้น ออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ๆ - excellence of extra virtue)⁵⁷

ค.9 ธรรมสวนานิสงส์ 5 (อานิสงส์ในการฟังธรรม - benefits of listening to the Dhamma)

1. อสุสุตฺ สฺฆาติ (ย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง, ได้เรียนรู้สิ่งที่ยังไม่เคยเรียนรู้ - He hears things not heard.)

2. สฺตฺ ปริโยทเปติ (สิ่งที่เคยได้ฟัง ก็ทำให้แจ่มแจ้ง เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น - He clears things heard.)

3. กงฺขํ วิหนติ (แก้ข้อสงสัยได้, บรรเทาความสงสัยเสียได้ - He dispels his doubts.)

4. ทิกฺขุ อฺหฺ กโรติ (ทำความเข้าใจให้ถูกต้องได้ - He makes straight his views.)

5. จิตฺตมสฺส ปสฺสิตติ (จิตของเขาผ่อนคลาย - His heart becomes calm and happy.)⁵⁸

⁵⁶ ที.ป. (ไทย) 11/266/243; ม.อ. (ไทย) 14/714/461; อ.จตุกก. (ไทย) 21/78/104; และ อภิ.ก. (ไทย) 37/1732/590.

⁵⁷ ธ.อ. (บาลี) 5/88.

ค.10 สัปปริสทาน 8 (ทานของสัตบุรุษ, การให้อย่างสัตบุรุษ - gifts of a good man)

1. สุจี เทติ (ให้ของสะอาด - to give clean things)
2. ปณิต์ เทติ (ให้ของประณีต - to give choice things)
3. กาเลน เทติ (ให้เหมาะกาล ให้ถูกเวลา - to give at fitting times)
4. กปปีย เทติ (ให้ของสมควร ให้ของที่ควรแก่เขา ซึ่งเขาจะใช้ได้ - to give proper things)
5. วิเจยฺย เทติ (พิจารณาเลือกให้ ให้ด้วยวิจารณญาณ เลือกของ เลือกคนที่จะให้ ให้เกิดผลเกิดประโยชน์มาก — to give with discretion)
6. อภินุหํ เทติ (ให้เนื่องนิตย์ ให้ประจำ หรือสม่ำเสมอ - to give repeatedly or regularly)
7. ททํ จิตฺตํ ปสาเทติ (เมื่อให้ ทำจิตผ่องใส - to calm one's mind on giving)
8. ทตฺวา อุตฺตมโน โหติ (ให้แล้ว เบิกบานใจ — to be glad after giving)⁵⁹

หลักธรรมหรือหลักปฏิบัติชุดต่างๆดังกล่าวนี้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มีทั้งทางเจริญและทางเสื่อม ชาวพุทธต้องเลือกปฏิบัติตามทางเจริญจึงจะถือว่าเป็นชาวพุทธที่แท้จริง ศาสนิกของศาสนาอื่นก็สามารถนำไปปฏิบัติ ซึ่งจะนำพาชีวิตให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้

2.2.3 วิธีการดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมของศาสนาต่าง ๆ

ก. จริยศาสตร์ของศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาหนึ่งที่มีศาสนิกจำนวนมาก มีหลักปฏิบัติที่ถือว่าเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังต่อไปนี้ แนวทางดำเนินชีวิตหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหลักจริยธรรม ตามพระคัมภีร์เก่า หลักธรรมสำคัญได้แก่ พระบัญญัติ 10 ประการ ที่พระยะโฮวาประทานแก่โมเสส ตามพระคัมภีร์ใหม่ หลักธรรมสำคัญที่เรียกว่า พระบัญญัติข้อใหญ่ มี 2 ข้อ คือ

1. จงรักพระองค์ผู้เป็นพระเจ้าของเจ้า ด้วยสุดใจสุดจิตของเจ้า และด้วยสิ้นสุดความคิดของเจ้า

2. จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเองบัญญัติ 6 ข้อที่ย่อมาจาก 10 ข้อ

ศาสนายิวใช้คัมภีร์เก่าเป็นหลัก ส่วนศาสนาคริสต์ใช้คัมภีร์ใหม่เป็นหลัก ศาสนายิวใช้จริยศาสตร์ตามที่พระเจ้าสั่งมาหรือแจ้งลงมาทางโมเสส ส่วนศาสนาคริสต์ ใช้จริยศาสตร์ตามที่พระเยซูสั่งสอน แต่เนื่องด้วยทางการของศาสนาคริสต์ก็นับถือคัมภีร์เก่าอยู่ เวลาเขียนหนังสือเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ของคริสต์ ก็มักจะอ้างบัญญัติ 10 ประการ ซึ่งมีอยู่ในคัมภีร์เก่า แม้พระเยซูเองเมื่อสั่ง

⁵⁸ อ.จ.ปญจก. (ไทย) 22/202/276.

⁵⁹ อ.จ.อภฺฐก. (ไทย) 23/127/248.

สอนประชาชนเกี่ยวกับบัญญัติของพระเจ้า ก็พยายามเลือกข้อความใน คัมภีร์เก่ามา 3 ข้อบ้าง 2 ข้อบ้าง ดังต่อไปนี้

ในคัมภีร์ใหม่ มาระโก บทที่ 10 ข้อ 19 – 20 พระเยซูกล่าวถึงบัญญัติของพระเจ้า 6 ประการ คือ

1. อย่าฆ่าคน
2. อย่าล่วงประเวณี
3. อย่าลักทรัพย์
4. อย่าเป็นพยานเท็จ
5. อย่าฉ้อเขา
6. จงเคารพมารดาบิดาของตน

พระเยซูได้ตัดออก 4 ข้อ ซึ่งเรียกร่องความจงรักภักดีอย่างรุนแรงเสีย เหลือแต่ข้อปฏิบัติเก่า ๆ บัญญัติ 2 ข้อที่มีได้ข้อมาจาก 10 ข้อ

คัมภีร์ใหม่มีข้อความ 2 แห่ง คือ มัธธาย หรือเมทธิว บทที่ 22 ข้อที่ 33 ถึง 40 กับยอห์น หรือ โยฮัน บทที่ 13 ข้อที่ 34 – 35 มีใจความลำดับดังที่พระเยซูได้ข้อมบัญญัติทั้งหมดของพระเจ้าลงเหลือเพียง 2 ข้อ คือ

1. จงรักพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ
2. จงรักเพื่อนบ้านเหมือนตัวเอง

จากข้อความนี้ พระเยซูได้เลือกข้อความที่เป็นบทบัญญัติของพระเจ้าในคัมภีร์เก่า แสดงว่าเป็น ข้อสำคัญที่สุดเพียง 2 ข้อ แต่มิได้เลือกมาจากบัญญัติ 10 ประการ หากเลือกมาจากบัญญัติข้ออื่น หมายความว่าถ้าจะข้อมบัญญัติของพระเจ้าจริง ๆ ให้เหลือเพียง 2 ข้อแล้ว บัญญัติ 10 ประการ ยังไม่มีข้อใดที่จะตั้งเป็นหัวข้อข้อมได้ พระเยซูจึงข้อมด้วยการนำบัญญัติในคัมภีร์เก่าหรือข้ออื่นจากจำนวนที่มีอยู่ทั้งหมด 613 ข้อ ซึ่งมีหลักฐานดังนี้

1. ข้อที่ให้รักพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจนั้น ปรากฏอยู่ในคัมภีร์เก่าพระบัญญัติ (Deuteronomy) บทที่ 30 ข้อที่ 6

2. ข้อที่ให้รักเพื่อนบ้านเหมือนตนเอง ปรากฏในคัมภีร์เก่า เลวีติโก (Leviticus) บทที่ 19 ข้อ ที่ 18 เมื่อเป็นอย่างนี้ จริยศาสตร์ของศาสนาคริสต์ จึงทั้งคัมภีร์เก่า หรือจริยศาสตร์ของศาสนาอื่นไม่ได้ แต่จะเห็นว่าพระเยซูได้เลือกมาแต่ที่เห็นว่าดี บางข้อก็คัดค้านและบัญญัติใหม่ บางข้อก็คัดแปลง ศาสนาคริสต์ใช้จริยศาสตร์ของศาสนาอื่น หรือข้อความในคัมภีร์เก่าเป็นหลัก และมีการเพิ่มเติม แก้ไข ดัดแปลงใหม่อีกบ้าง บางครั้งมิใช่พระเยซูแก้ไข แต่ศิษยานุศิษย์แก้ไข เช่น ปีเตอร์ หรือเปโตร อ้างว่าพระเจ้าเข้าฝันให้กินเนื้อสัตว์ต่าง ๆ ที่เคยห้ามไว้ได้ จึงไม่มีเนื้อสัตว์ชนิด

ไหนด้องห้าม เป็นต้น จะแสดงจริยศาสตร์ในคัมภีร์เก่าเทียบเคียงกับคำสอนของพระเยซูในคัมภีร์ใหม่
กำกับเพื่อประกอบการพิจารณา

3.บัญญัติ 10ประการ

1. อย่าได้มีพระเจ้าอื่นต่อหน้าเรา (พระยะโฮวา) เลย
2. อย่าทำรูปเคารพสำหรับตน เป็นสัณฐานรูปสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งมีอยู่ในฟ้า
อากาศเบื้องบนหรือซึ่งอยู่ที่พื้นดินเบื้องล่าง หรือซึ่งมีอยู่ในน้ำใต้แผ่นดิน อย่ากราบไหว้หรือปฏิบัติ
ต่อรูปเหล่านั้น ด้วยเรา (ยะโฮวา) พระเจ้าของเจ้าเป็นพระเจ้าจีริยา
3. อย่าออกพระนามยะโฮวา พระเจ้าของเจ้าเปล่า ๆ ด้วยผู้ที่ออกนามของ
พระองค์เล่นเปล่า ๆ นั้น ยะโฮวาจะไม่ปรับโทษหามิได้
4. จงนับถือวันชะบาโต ถือเป็นวันบริสุทธิ์ ตามคำยะโฮวา พระเจ้าของเจ้า
ได้ตรัสสั่งไว้แก่เจ้า จงทำงานของเจ้าให้สำเร็จในระหว่างหกวัน แต่วันที่เจ็ดนั้น เป็นชะบาโตของยะ
โฮวาพระเจ้าของเจ้า ในวันนั้นอย่าได้กระทำการสิ่งใด ๆ คือเจ้าเองหรือบุตรา-บุตริของเจ้า หรือทา
สาทาสีของเจ้า หรือตัวโคของเจ้าหรือตัวลาของเจ้าหรือบรรดาสัตว์สี่ขงของเจ้า หรือแขกที่มาอาศัยอยู่
ทั้งในประตูเมืองของเจ้า เพื่อทาสาทาสีของเจ้าจะหยุดการงาน หายเหนื่อยเหมือนตัวเจ้า จงระลึกว่า
เจ้าเป็นทาสในประเทศอียิปต์ (อียิปต์) และพระยะโฮวา พระเจ้าของเจ้า ได้พาเจ้าออกมาจากที่
นั้น พระหัตถ์อันทรงฤทธิ์และด้วยพระกรเหยียดออกนั้น เหตุฉะนั้นยะโฮวาพระเจ้าของเจ้า (จึง) ได้
ตรัสสั่งให้เจ้ารักษาวินชะบาโต
5. จงนับถือบิดามารดาของตน ตามด้วยยะโฮวาตรัสสั่งนั้น เพื่อเจ้าจะมี
ชีวิตยืนนานและจำเริญอยู่บนแผ่นดิน ซึ่งยะโฮวาพระเจ้าของเจ้าประทานให้แก่เจ้า
6. อย่าฆ่าคน
7. อย่าล่วงประเวณี
8. อย่าลักทรัพย์
9. อย่าเป็นพยานกล่าวความเท็จต่อเพื่อนบ้าน
10. อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้าน อย่าโลภเรือนของเพื่อนบ้าน หรือไร
ของเขา หรือทาสของเขา หรือทาสีของเขาตัวโคหรือตัวลาของเขาหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นของเพื่อน
บ้าน (พระคริสตธรรมฉบับเดิมของหอพระคริสตธรรม ประเทศไทย)นอกจากนั้น ยังมีพระบัญญัติ
อื่น ๆ อีก ซึ่งพระยะโฮวาตรัสสั่งโมเสสให้นำมาบอกเพื่อเป็นข้อปฏิบัติโดยเคร่งครัด เช่น
 1. เจ้าทั้งหลาย อย่าข่มขู่ลูกจ้างที่เป็นผู้ยากจน ซึ่งเป็นพวกพ้องที่
น้องของเจ้า หรือคนต่างชาติซึ่ง อยู่ในเขตแผ่นดินของเจ้า พอถึงวันที่ทำการนั้น เจ้าจงให้ค่าจ้างเขา

ก่อนตะวันตก (เพราะเขาเป็นคนจนและหวังใจในค่าจ้างนั้น) กลัวเขาจะฟ้องร้องต่อพระยะโฮวา และพระเจ้าของเจ้าและจะเป็นความบาปแก่เจ้า (พระบัญญัติ 24:15)

2. ถ้ามีรังนกอยู่ตรงหน้าเจ้าในหนทางที่ต้นไม้หรือดิน มีลูกหรือมีไข่ และแม่นกยังกกอยู่ เจ้าอย่าเอามันกับลูกนกไปเสีย แต่แม่นกนั้นจงปล่อยไปเสียทีเดียว แล้วลูกนกนั้นจะเอามาไว้ก็ได้เพื่อเจ้าทั้งหลายจะมีความจำเริญและมีอายุยืนนาน (พระบัญญัติ 22-6)

3. เจ้าทั้งหลายอย่าเห็นแก่หน้าผู้ใดในการพิพากษา จงฟังท่านผู้ใหญ่ ผู้น้อยเหมือนกัน เจ้าทั้งหลายอย่ากลัวผู้ใด เพราะการพิพากษานั้นเป็นการของพระเจ้า (พระบัญญัติ 1:17)

4. ถ้าพี่น้องของเจ้ามาเยี่ยมของ เจ้าอย่าได้คิดเอาดอกเบี๋ย จะเยี่ยมเงินทองหรือเครื่องกระยาหาร สิ่งหนึ่งสิ่งใด ก็อย่าได้คิดเอาดอกเบี๋ยจากเขา แต่คนต่างชาติมาเยี่ยมของเจ้าก็คิดเอาดอกเบี๋ยได้ แต่พี่น้องของเจ้าอย่าคิดเอาดอกเบี๋ยเขาเลย (พระบัญญัติ 23:19,20)

5. วิบัติแก่คนที่เก่งกล้าในการค้ำ และพวกอวดเก่งในการผสมเหล่าอย่างแรง และแก่พวกที่รับสินบน ปล่อยคนชั่วและรับสิทธิ์ไปเสียจากคนชอบธรรม (ยะชายา 5:22,23)

6. ผู้ใดที่ใส่ใจในพวกคนจนก็ได้รับพรพระยะโฮวา จะทรงช่วยผู้นั้นให้พ้นภัยในวันร้าย (บทเพลงสรรเสริญ หรือ Psalm 40:1)

7. จงเกรงกลัวพระยะโฮวา พระเจ้าของเจ้า จงปฏิบัติและนับถือพระองค์ จงสาบานด้วยพระนามของพระองค์ (พระบัญญัติ 10:20)

8. อย่าแก้แค้นหรือผูกพยาบาทผู้หนึ่งผู้ใด แต่จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตัวเอง (เลวีติโก 19:18)

9. เจ้าทั้งหลายอย่าใช้ตะกร้อใส่ปากวัวเมื่อนวดข้าวอยู่ (พระบัญญัติ 25:4) พระบัญญัติของพระยะโฮวา ในคัมภีร์เก่านั้นมีอยู่ทั้งหมด 613 ข้อ ผู้เขียนคัมภีร์บทสรรเสริญ (Psalm) ย่อเหลือ 11 ข้อ ยะชายา ในคัมภีร์เก่าย่อเหลือ 3 ข้อ คือ

1. จงมีความยุติธรรม
2. จงรักความกรุณา
3. จงดำเนินไปกับพระเจ้าอย่างอ่อนน้อม

4. จริยศาสตร์ของศาสนาคริสต์ในคัมภีร์ใหม่จริยศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ใหม่ ตามบันทึกต่าง ๆ ของสาวกพระเยซู กล่าวว่า พระเยซูได้กล่าวไว้แก่ผู้ฟังคำสอน ดังนี้

1. ท่านทั้งหลาย ได้ยินคำที่กล่าวไว้ว่า “จงรักคนสนิทและเกลียดชังศัตรู” ฝ่ายเราบอกท่านว่า จงรักศัตรูและอวยพรแก่ผู้ที่แข่งค่าท่าน จงทำคุณแก่ผู้ที่เกลียดชัง

ท่านและจงขอพรให้แก่ผู้ที่ประทุษร้ายเกี่ยวเนื่องท่าน เพื่อท่านทั้งหลายจะเป็นบุตรของพระบิดาของท่านผู้อยู่ในสวรรค์” (มัธยาย 5:43-45)

2. อย่ากล่าวโทษเขา เพื่อเขาจะไม่กล่าวโทษท่าน หากท่านทั้งหลายจะกล่าวโทษเขาอย่างไร เขาจะกล่าวโทษท่านอย่างนั้น และท่านจะดวงให้เขาด้วยทะนานอันใด เขาจะดวงให้ท่านด้วยทะนานอันนั้น เหตุไฉนท่านมองดูดวงในตาพี่น้องท่าน แต่ไม้ทั้งท่อนที่อยู่ในตาของท่าน ท่านก็ไม่รู้สึก หรือท่านจะกล่าวแก่พี่น้องว่า “ให้ท่าน เขี่ยผงออกจากตาของท่าน” ในขณะที่ไม้ทั้งท่อนอยู่ในตาของท่านได้อย่างไร เจ้าคนหน้าซื่อใจคด แล้วเจ้าจะเห็น ไม้ได้ขนาดเพื่อที่จะเขี่ยผงออกจากตาพี่น้องของเจ้าได้ (มัธยาย 8:1-5)

3. ผู้ใดตอบแค้นของท่านข้างหนึ่ง จงหันอีกข้างหนึ่งให้เขาด้วย และผู้ใดแยงเอาเสื้อคลุมของท่านไป (ถ้าเขาจะเอาเสื้อคลุมด้วย) ก็อย่าดึงไว้จากเขา จงให้แก่ทุกคนที่ขอกจากท่าน และถ้าใครเอาของท่านไป ก็อย่าทวงคืน ท่านทั้งหลายปรารถนาจะให้เขาทำแก่ท่านอย่างไร ท่านทั้งหลายจงกระทำอย่างนั้นแก่เขาเหมือนกัน (ลูกา 6:29-31) จริยศาสตร์ในคัมภีร์ใหม่ มีลักษณะไฟสงบ สร้างสันติ มีเมตตากรุณา เข้ากันได้กับหลักการของหลายศาสนา รวมทั้งพระพุทธศาสนา แต่ที่ต่างกันในระดับสำคัญก็คือ ศาสนายิวและคริสต์ศาสนา มีคำสอน ให้เว้นการฆ่าเฉพาะมนุษย์ ส่วนพระพุทธศาสนาและศาสนาเซน สอนให้ขยายเมตตากรุณาไปถึงสัตว์ด้วยความแตกต่างกันในเรื่องห้ามฆ่าสัตว์หรือไม่นี้ เนื่องจากหลักการที่ว่า ศาสนาฝ่ายเทวนิยมที่ถือว่าพระเจ้าสร้างโลกนั้น พระเจ้าสร้างสัตว์มาเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์ มนุษย์จึงฆ่ากินได้ตามปรารถนา ส่วนศาสนาประเภทเทวนิยม ที่เชื่อว่าไม่มีพระเจ้าสร้างโลก ได้แก่ ศาสนาพุทธและศาสนาเซน นั้น ถือหลักว่าสัตว์ก็รู้จัก ก้าวตาย รู้จักรักสุข เกลียดทุกข์เหมือนมนุษย์ จึงไม่ควรเบียดเบียนกันและกัน

4. ศาสนพิธีที่ควรรู้ในคริสต์ศาสนา มีพิธีกรรมที่แตกต่างกันไปตามนิกาย แต่มีพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก ดังต่อไปนี้

(1.) พิธีศีลจุ่ม (Baptism) เป็นพิธีเข้าสู่คริสต์ศาสนา คล้ายพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะใน พุทธศาสนา ผู้ที่จะเข้ามาเป็นคริสต์ศาสนิกชนจะต้องทำพิธีศีลจุ่ม แม้แต่พระเยซูเองได้เคยรับพิธีศีลจุ่มจากโยฮันในแม่น้ำจอร์แดน หมายถึง การเข้ามาสู่พระเจ้าคริสต์ศาสนาถือว่ามนุษย์ทุกคนมีบาปติดตัวมาตั้งแต่เกิด เด็กที่เกิดใหม่จะต้องทำพิธีศีลจุ่ม คือล้างบาปโดยเร็วที่สุด วิธีทำคือ เอาเด็กจุ่มลงในถังน้ำมนต์หรือใช้น้ำมนต์พรมที่หน้าผากของเด็ก บางทีก็ให้ลงอาบในแม่น้ำลำคลอง

(2.) พิธีศีลมหาสนิท (Confirmation) หรือพิธียืนยัน เป็นพิธีกรรมที่แสดงความมั่นคงแห่งจิตใจต่อพระจิต หรือพิธีรับพระจิตเข้ามาสู่ตน เพื่อเป็นการยืนยัน

ว่าเป็นคริสต์ศาสนิกชน วิธีทำเอาน้ำมันมะกอกผสมขี้ผึ้งเจิมที่หน้าผากเป็นรูปไม้กางเขน แล้วบาทหลวงจะกล่าวคำว่า “เราขอให้ศีลแก่ท่านด้วยเครื่องหมายนี้” เสร็จแล้วให้พรว่า “ขอความสุขจงมีแก่ท่าน”

(3.) พิธีวิญญานสติก (Communion) เป็นพิธีที่ประกอบเพื่อให้เข้าไปอยู่ร่วมกับพระเจ้า หรือเพื่อให้วิญญานของพระเยซูสถิตอยู่กับวิญญานของตน บาทหลวงได้ทำพิธีนี้ตามแบบที่พระเยซูรับประทานอาหารมื้อสุดท้ายร่วมกับอัครสาวก 12 คน โดยพระเยซูได้แบ่งขนมปังให้น้ำองุ่นให้แล้วพูดว่า “ขนมปังและน้ำองุ่นคือเลือดเนื้อของเรา ผู้ใดกินขนมปังและน้ำองุ่นนี้ ก็เท่ากับมาอยู่กับเรา” วิธีทำในปัจจุบันนี้ให้มีการประชุมคริสต์ศาสนิกชนในโรงสวด บาทหลวงจะถือถาดมีขนมปังหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ และน้ำองุ่น ซึ่งบาทหลวงผู้ใหญ่ได้ทำพิธีปลุกเสกมาแล้วจากแท่นบูชา แล้วแจกจ่ายแก่คริสต์ศาสนิกชนในโบสถ์เป็นพิธี

(4.) พิธีแต่งงาน (Matrimony) ในคริสต์ศาสนาถือว่า จะต้องประกอบพิธีสมรสในโรงสวดหรือ ในโบสถ์ บาทหลวงจะต้องให้พรในการสมรสแก่คู่บ่าวสาว และคู่บ่าวสาวจะต้องกล่าวคำปฏิญาณสัญญารักต่อหน้าบาทหลวง เพื่อให้บาทหลวงเป็นพยาน ในนิกายโรมันคาทอลิกถือว่า การหย่าร้างของกลุ่มสมรสที่เป็นคาทอลิก เป็นเรื่องต้องห้ามอย่างเด็ดขาด นอกเสียจากมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่ง และถือเคร่งครัดว่าชายหญิงใดจะแต่งงานกับผู้ที่หย่าร้างมาแล้ว เป็นอัมภมก

(5.) พิธีสารภาพบาป (Confession) คือ การล้างบาปด้วยวิธีสารภาพ คล้ายการแสดงอาบัติของภิกษุในพุทธศาสนา ผู้ที่ทำความผิดใด ๆ มาแล้ว จะต้องไปสารภาพกับบาทหลวงผู้ใหญ่แล้วสัญญาว่า จะสำรวมระวัง ไม่ทำบาปนั้นอีก บาทหลวงที่รับสารภาพของคนนั้นจะปกปิดเรื่องนั้นไว้เป็นความลับ

(6.) พิธีล้างบาปเมื่อจวนสิ้นชีพ (Extreme Unction) เป็นพิธีทำให้แก่ผู้ป่วยเมื่อใกล้จะสิ้นชีวิต เป็นการล้างบาปครั้งสุดท้าย จะทำให้เกิดกำลังใจและทำให้เกิดความเชื่อในพระเจ้า ในพิธีบาทหลวงจะใช้มือขวา เอาผ้าคลุมศีรษะผู้ป่วย มือซ้ายถือไม้กางเขน บาทหลวงเอามือซ้ายจับที่ศีรษะผู้ป่วย เอานิ้วชี้มือขวาวีที่หน้าผากและเจิมน้ำมันตามร่างกายผู้ป่วย 7 ครั้ง เจิมครั้งไรก็กล่าวคำอ้อนวอนพระเจ้าไป

(7.) พิธีเข้าบวช (Ordination) พิธีบวช เป็นพิธีที่หัวหน้าบาทหลวงในโบสถ์จะทำให้แก่ผู้เข้าบวช ก่อนทำพิธีจะให้ผู้เข้าบวชแต่งตัว นุ่งขาวห่มขาว แล้วให้มากราบลงที่หน้าแท่นบูชา มีพระคาร์ดินัลมาสวดให้ พิธีบวชทางคริสต์ศาสนาถือว่า ผู้บวชมีหน้าที่ช่วยเหลือมนุษย์ เช่นเดียวกับพระเยซูคริสต์ที่พระเจ้าส่งมาช่วยเหลือมนุษย์

พิธีกรรมและแนวการสอนของศาสนาคริสต์ มุ่งยึดพระเจ้าเป็นหลัก ไม่คิดถึงเหตุผลนัก ผลที่เกิดขึ้นอย่างไรแล้วแต่พระเจ้าจะบัญชาให้เป็นไป นับว่าเป็นศาสนาที่บำรุงใจได้ส่วนหนึ่ง อาจจะตรงกับพื้นเพเดิมในจิตใจของคนที่ชอบยึดสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่ง นับว่าเป็นศาสนาที่ทำให้ความสุขแก่คริสต์ศาสนิกชนมากมายดังกล่าวแล้ว⁶⁰

ข.จริยศาสตร์ของศาสนาอิสลาม

จริยศาสตร์ของศาสนาอิสลาม พอประมวลได้ดังนี้

1. ถ้อยคำที่ให้ภัยอย่างอ่อนหวาน ย่อมดีกว่าการให้ทานแล้วทำร้ายทีหลัง⁶¹
2. ถ้าเจ้าประกาศการให้ทานของเจ้า นั่นเป็นการดี แต่ถ้าเจ้าปกปิดการให้ทานของเจ้าและการให้แก่คนยากจน ก็จะเป็นการดีกว่านั้น ทั้งจะเป็นการได้โทษสำหรับการกระทำชั่วบางอย่างของเจ้าด้วย พระอัลละห์ทรงรู้ถึงสิ่งที่เจ้าทำ⁶²
3. อย่าเอาความจริงไปสับสนกับความเท็จ อย่าปิดบังความจริง ทั้งที่รู้อยู่ จงตั้งการบูชาจงจ่ายค่าช่วยเหลือคนจน จงก้มศีรษะให้แก่คนที่ก้มศีรษะให้แก่เจ้า จงยินดีความเป็นธรรมที่มีอยู่ในหมู่มนุษย์ในเมื่อเจ้าลืมไป (ที่จะประพฤติด้วยตนเอง) คุณก่อนผู้อ่านพระคัมภีร์! เจ้าไม่มีความเข้าใจเลยหรือ?⁶³
4. อย่าบูชาผู้ใดเว้นแต่อัลละห์ จงเป็นคนดีต่อมารดาบิดา ต่อญาติ ต่อเด็กกำพร้า และคนที่ยากจน จงพูดไพเราะต่อมนุษยชาติ จงตั้งการบูชา และจ่ายค่าช่วยเหลือคนจน⁶⁴
5. เป็นการไม่ชอบธรรม ที่เจ้าจะหันไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ผู้ที่เชื่อในพระอัลละห์ ในวันสุดท้าย ในเทวทูต ในพระคัมภีร์ และในศาสนา พยากรณ์ ผู้ที่บริจาคทรัพย์ของตนด้วยความรักในพระองค์(อัลละห์) แก่หมู่ญาติ แก่เด็กกำพร้า แก่คนจน แก่คนเดินทาง แก่คนที่ขอและเพื่อปล่อยทาสให้เป็นไท จึงเป็นบุคคลผู้ถูกต้อง และผู้ที่ประกอบการบูชาอันสมควร และจ่ายค่าช่วยเหลือคนจน (ก็เป็นผู้ถูกต้อง) บุคคลผู้รักษาสัตย์ญาณเมื่อได้ทำเอาไว้แล้วและผู้ที่ได้อดทนในความทุกข์ยากในความตกต่ำ และในยามคับขัน บุคคลเช่นนั้นชื่อว่าผู้กลัวพระเจ้า⁶⁵

⁶⁰ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต, <http://ethics-of-tmmt.blogspot.com/2008/04/6.html> (13/05/2011)

⁶¹ ซูเราะห์ที่ 2:263. อ้างใน สุชีพ ปุญญานภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 4/2540 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540.) หน้า 112.

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 112.

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

⁶⁵ ซูเราะห์ที่ 2:177. อ้างใน สุชีพ ปุญญานภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 4/2540 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540.) หน้า 113.

นอกจากนี้ ยังมีจริยศาสตร์ข้ออื่นๆอีก ผู้สนใจควรไปศึกษาเพิ่มเติมในหนังสือที่ได้อ้างไว้แล้ว

ค.จริยศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

จริยศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีปรากฏในหลายคัมภีร์ เช่น

1. ในคัมภีร์ฤคเวทของพระเวท มีคำสอนสำหรับสอนพระมหากษัตริย์ ให้ปฏิบัติชอบต่อประชาชนผู้อยู่ในปกครองอย่างพี่น้อง จึงควรอยู่ร่วมกับประชาชนอย่างอ่อนโยนต่อเขาอย่าเบียดเบียนเขา จงเป็นเพื่อนของประชาชน เข้ากันกับประชาชนได้ ในการบำเพ็ญกิจทางศาสนา คือ การบูชาัญญ จงพูดกับประชาชนด้วยดี

2. ในคัมภีร์อถรรพเวทของพระเวท กล่าวว่า “เราได้ให้หัวใจและศีรษะแก่เจ้า เพื่อมิให้มีความปรารถนาร้ายต่อผู้อื่นบุคคลควรประพฤติต่อกันและกัน เหมือนแม่โคปฏิบัติต่อลูกโค ออกใหม่”

“ขอให้บุตรเป็นผู้ประพฤติสืบต่อคำปฏิญญาของบิดาให้สมบูรณ์ จงแสดงความเคารพต่อมารดา ขอให้ภริยาใช้ถ้อยคำอ่อนหวาน เป็นที่ปลอบประโลมใจต่อสามี”

“ขอพี่น้องชาย หรือพี่น้องหญิง จงอย่าต่อสู้กัน คุณก่อนมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อรู้จักประสงค์แห่งชีวิตของเจ้าดีแล้ว ก็จงพูดแต่ถ้อยคำที่ควรสรรเสริญ”⁶⁶

3. ในคัมภีร์อุปนิษัทมีข้อความแสดงแนวปฏิบัติ ดังเช่น “ขอให้มารดาของเจ้า จงเป็นเทพเจ้าของเจ้า ขอบิดาของเจ้าจงได้รับการปฏิบัติเสมือนหนึ่งเทพเจ้า ขอให้อาจารย์ของเจ้าจงได้รับเกียรติดังเทพเจ้า ขอให้แขกของเจ้าจงได้รับการต้อนรับเอาใจใส่ประหนึ่งเทพเจ้า”⁶⁷

4. ในคัมภีร์มธุรธรรมศาสตร์ มีแนวปฏิบัติที่น่าสนใจ เช่น “อย่าทำผู้อื่นให้บาดเจ็บ ไม่พึงทำร้ายผู้อื่นทางใจหรือทางกาย ไม่พึงเปล่งวาจาที่ก่อความเจ็บใจแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย”⁶⁸

5. ในคัมภีร์มหาภารตะ มีแนวปฏิบัติที่น่าสนใจ เช่น

“การไม่ทำร้ายใคร ๆ ทางใจทางวาจาหรือทางกาย การให้แก่ผู้อื่น และการมีความกรุณาต่อผู้อื่น นี่คือน้ำที่อันยั่งยืนของคนดี คนที่มีใจสูง พอใจในการทำความดีโดยไม่คิดถึงประโยชน์ของตนเอง เมื่อปรึกษาหารือถึงการทำประโยชน์ให้คนอื่น เขามิได้คิดถึงประโยชน์ตอบแทนเลย”⁶⁹
จริยศาสตร์เหล่านี้ยกมาพอเป็นตัวอย่างให้เห็นพอสมควรต่องานนี้

⁶⁶ สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 4/2540 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2540.) หน้า 113.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 106-107.

ง.จริยศาสตร์ของศาสนาสิกข์

มีตัวอย่างที่ควรสนใจ ดังนี้

1. ไม่มีตบะใด จะยิ่งใหญ่กว่าความอดทน ไม่มีความสุขใดจะยิ่งใหญ่กว่าความสันโดษ ไม่มี ความชั่วใดจะยิ่งใหญ่กว่าความโลภ ไม่มีบุญใดจะยิ่งใหญ่กว่าความกรุณา ไม่มีอาวุธใดจะมีอำนาจยิ่งกว่าการให้อภัย คนหว่านพืชเช่นใดก็เกี่ยวผลเช่นนั้น ถ้าเขาหว่านความทุกข์ ความทุกข์ก็จะ เป็นผลเกี่ยวเกี่ยวของเขา ถ้าคนหว่านยาพิษ เขาก็ไม่อาจหวังอาหารทิพย์ได้เลย

2. บุคคลควรระมัดระวังแม้แต่บาปที่ทำไปโดยมิได้รู้สึกตัว

3. บุคคลไม่พึงก้าวขึ้นเตียงแห่งภริยาของคนอื่น แม้นในความฝัน⁷⁰

จ.จริยศาสตร์ของศาสนาไซโรสเตอร์

มีจริยศาสตร์ที่น่าสนใจ เช่น

1. คนที่พูดสัตย์จริงเพียงคนเดียว ดีกว่าคนทั้งโลกที่พูดเท็จ

2. การสร้างนิสัย 4 อย่างนี้ คือหลักแห่งศาสนาของซาราทิสต์(ไซโรสเตอร์) คือ

1. เอื้อเฟื้อต่อผู้สมควรถ้วน

2. มีความยุติธรรม

3. เป็นมิตรกับทุก ๆ คน

4. กีดกันความอัสติย์ไปจากตัวเจ้าอย่างจริงจัง⁷¹

จะเห็นว่าการดำเนินชีวิตตามสาขาอาชีพ หรือจรรยาบรรณตามสาขาอาชีพ แนวทางดำเนินชีวิตในฐานะพุทธศาสนิกชน และและแนวทางดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมของ ศาสนาต่าง ๆ ก็เป็นแนวทางดำเนินชีวิตของคนในสังคมทั้งในสังคมไทยและสังคมต่างประเทศ ซึ่งเป็นแนวในการดำเนินชีวิตให้ตนเองและสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ผู้วิจัยเห็นว่าทั้ง 3 กลุ่มมีแนวทาง ดำเนินชีวิตอยู่ในกรอบศีล 5 และ ธรรม 5 ของพระพุทธศาสนาคือ

1. ไม่ฆ่าสัตว์ ให้มีเมตตากรุณา

2. ไม่ลักทรัพย์ ให้ประกอบสัมมาอาชีพ

3. ไม่ประพฤติผิดในกาม ให้มีกามสังวร สारวมในกาม

4. ไม่พูดเท็จไม่โกหกหลอกลวง ให้มีสัตย์จะ

⁷⁰ คำของอมรทาส ศาสตราดงค์ที่ 3 ของลิจ จากหนังสือของ M.A. Macauliffe หน้า 18, 2. คำของ เดชมพทฐ ศาสตราดงค์ที่ 9 ของลิจ, 3. คำของคุรุ โควินทสิงห์ ศาสตราดงค์ที่ 10 ของลิจ จากหนังสือของ Teja Singh M.A. หน้า 17 อ้างใน สุชีพ ปุญญานภาพ. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 4/2540 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์กรรม ราชวิทยาลัย, 2540.) หน้า 108-109.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 110.

5. ไมเคิล สจวร์ต เมรัย และไมเคิล เพทของมินเนโซตา ให้มีสิทธิสัมปชัญญะ จะได้นำกรอบนี้ ไปวิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 4 ว่าสอดคล้องกันอย่างไรในด้านอภิปรายด้านญาณวิทยา ด้านสุนทรียศาสตร์ ด้านตรรกศาสตร์ และด้านจริยศาสตร์

บทที่ 3

ความรู้เรื่องปรัชญาสาขาต่าง ๆ

3.1 ปรัชญาสาขาอภิปรัชญา

อภิปรัชญา เป็นคำที่ประกอบขึ้นมาจากคำว่า อภิ หมายถึงภาวะสูงสุด เหนือสุด และ คำว่า ปรัชญา หมายถึงความรู้อันประเสริฐ อภิ + ปรัชญา = อภิปรัชญา แปลว่า ความรู้อันประเสริฐยิ่ง อภิปรัชญาเป็นศัพท์ที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้เป็นคำแปลของคำว่า Metaphysics ซึ่งเป็นภาษาอังกฤษ เป็นปรัชญาบริสุทธิ์แขนงหนึ่ง มีลักษณะเป็นการสืบค้นหาความจริงที่สิ้นสุด¹ ศึกษาถึงเบื้องหลังหรือเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ ในเอกภพ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ตาม ในสมัยโบราณเรียกวิชานี้ว่า ภาววิทยา (Ontology) ซึ่งเป็นวิชาที่ว่าด้วยความมีอยู่ ความเป็นอยู่ของความจริงแท้ของโลก ความจริงแท้ของมนุษย์ และของภาวะเหนือธรรมชาติ จัดว่าเป็นเนื้อหาที่แท้จริงของปรัชญาอภิปรัชญาหรือ ภาววิทยานี้ เป็นสาขาปรัชญาที่มุ่งแสวงหาความแท้จริงอันไม่มีความจริงอื่นใดยิ่งไปกว่า มุ่งศึกษาแก่นแท้ขั้นสูงสุดของสิ่งทั้งหลายซึ่งเป็นความจริงขั้นสุดท้าย หรือขั้นอันติมสัจจะ (Ultimate Reality) ที่สามารถตรวจสอบได้ และตรวจสอบไม่ได้ด้วยประสาทสัมผัส จึงต้องอาศัยวิธีการใช้เหตุผลคาดคะเนเท่านั้น²

อภิปรัชญามีหน้าที่พยายามตอบปัญหาเกี่ยวกับแก่นแท้ หรือความเป็นจริงของสรรพสิ่ง รวมทั้งกระบวนการความเป็นไปของมันซึ่งได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับโลกมนุษย์ พระเจ้า ชีวิต สสาร จิต ธรรมชาติ และเอกภพ เมื่ออภิปรัชญามีหน้าที่ในการที่จะพยายามตอบปัญหาดังกล่าว อภิปรัชญาจึงเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริง สาเหตุ ต้นกำเนิดของสิ่งต่าง ๆ เป็นการศึกษาถึงเรื่องที่เป็นนิรันดร์ ซึ่งอยู่ในปรากฏการณ์ที่มนุษย์จะสัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ จึงแบ่งขอบข่ายของอภิปรัชญาออกเป็น 3 สาขาหลักคือ³

¹ สุเมธ เมธาวิทยกุล, ผศ. ปรัชญาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ : โอเดียน สโตร์, 2540), หน้า 34.

² สถิต วงศ์สวรรค์, รศ. ปรัชญาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รวมสาส์น, 2543), หน้า 69-71.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

1. ทฤษฎีสสารนิยม (Materialism)

ในวงการปรัชญาถือกันว่าปรัชญาตะวันตกเริ่มขึ้นที่ประเทศกรีซ นักปรัชญากรีกรุ่นแรก ๆ มีแนวคิดเป็นสสารนิยม ซึ่งนำโดยธาเลส(Thales) ที่รู้จักในนามของกลุ่ม ไอโอเนีย (Ionie) เขาเชื่อว่า น้ำ เป็นปฐมธาตุของสรรพสิ่ง ต่อมาก็มีนักปรัชญาคนอื่น ๆ เสนอทัศนะที่แตกต่างกันออกไป บ้างก็ว่าอากาศ บ้างก็ว่า ธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม และไฟ บ้างก็ว่าสิ่งไร้รูปเป็นปฐมธาตุ จนทำให้สสารนิยมเจริญสุดขีดในสมัยเดโมคริตุส (Democritus) เขาได้เสนอทัศนะว่าปรมาณู (Atom) เป็นปฐมธาตุ นี้คือจุดเริ่มต้นของแนวคิดแบบสสารนิยม

สสารนิยมนี้ มีทัศนะว่า สสารหรือพลังงานเป็นเครื่องกำหนดลักษณะพื้นฐานของสิ่งและเหตุการณ์ทั้งหลาย สสารเท่านั้นเป็นภาวะที่มีอยู่จริง นอกนั้นเป็นภาวะแห่งผลผลิตของสสาร ลักษณะของสสารนิยมมีอยู่ 3 ประการ⁴

1. สิ่งและเหตุการณ์ทั้งหมด รวมทั้งชีวิต และจิต เป็นผลระดับต่าง ๆ ของวัตถุกายภาพหรือพลังงานเท่านั้น
2. สิ่งที่เกิดขึ้นใด ๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ล้วนเป็นการปฏิบัติ การรวมแห่งกฎทางวัตถุ
3. ไม่มีพระเจ้า หรือภาวะเหนือธรรมชาติใด ๆ จะนำมาอธิบายถึงความมีอยู่ของโลกและสภาพของโลก

ทัศนะฝ่ายสสารนิยมแสดงการคัดค้านฝ่ายจิตนิยมมาตลอด โดยบอกว่า ไม่มีจิตหากแต่เป็นมันสมองที่พร้อมไปด้วยระบบประสาท การเคลื่อนไหวของร่างกายทุกส่วนเป็นการสั่งงานของมันสมองซึ่งเรื่องนี้สามารถพิสูจน์ได้ เช่น การนำลิงเป็น ๆ มาเปิด กระโหลกส่วนที่มีสมองออกแล้วนำไฟฟ้ามาจี้สมองตามส่วนต่าง ๆ จะทำให้ทราบว่าสมองส่วนใดควบคุมอวัยวะส่วนใดให้เกิดความเคลื่อนไหว หรือเวลาจิตยาที่แขนทำให้ประสาทหมดความรู้สึก ความรู้สึกสัมผัสของเราก็จะไม่มี นั่นแสดงว่าระบบประสาททำการติดต่อกับสมองเราจึงมีความรู้สึกสัมผัสได้ เคลื่อนไหวได้

สสารนิยมเชื่อว่า จักรวาลและโลก ตลอดจนมนุษย์มีร่างกายอันประกอบด้วยเซลล์ต่าง ๆ สลับซับซ้อนสามารถทำงานได้คือเครื่องจักรกล ความรู้สึกเข้าใจอะไรได้เป็นผลมาจากการรวมตัวของวัตถุ

⁴ วิธาน สุชีวกุลปต์, ผศ, **อภิปรัชญา**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ.2534), หน้า

ลัทธิจักรกลนิยม (Mechanicism)

ฮอบส์ (Hobs) เป็นนักปรัชญาชาวอังกฤษได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งลัทธิจักรกลนิยม เขาได้แนวความคิดนี้มาจากลัทธิปรมาณูของกรีกโบราณ ที่ถือว่าชีวิตและความคิดทุกอย่างเกิดมาตามกฎของกลศาสตร์ โลกเปรียบเสมือนจักรกลประกอบด้วยสสารและพลังงาน ปรมาณูรวมตัวกันโดยบังเอิญเกิดเป็นโมเลกุล โมเลกุลรวมตัวกันเป็นสสาร สสารรวมตัวกันเป็นดาวต่าง ๆ เป็นโลก เป็นจักรวาล เป็นเอกภพโดยบังเอิญไม่ใช่จุดมุ่งหมายของใคร ที่สุดแม้ชีวิตและจิตก็เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เมื่อสสารรวมตัวกันเป็นโลก ผิวโลกเย็นลงกลายเป็นสารประกอบเชิงซ้อนของคาร์บอน ออกซิเจน ไฮโดรเจน ไนโตรเจน แคลเซียม รวมกันในลักษณะเป็นยางเหนียว เรียกว่า คอลลอยด์ (Colloid) ยังไม่มีชีวิต จากนั้นก็จะมีการพัฒนาต่อไปเป็นอินทรีย์สาร เป็นชีวิตชั้นต่ำคือพืช วิวัฒนาการขึ้นไปเป็นสัตว์ ที่สุดก็เป็นมนุษย์ นับเป็นขบวนการวิวัฒนาการ 4 ระดับคือสสาร อินทรีย์สาร ชีวิต และจิต ผู้สนับสนุนลัทธินี้คือ เดสคาร์ต, โคเปอร์นิคัส, กาลิเลโอ และสเปนเซอร์ เป็นต้น

ลัทธิปรมาณูจลนะ (Bohrtheory)

นิลส์ บอห์ร์ (Niels Bohr) นักฟิสิกส์ชาวเดนมาร์ก อธิบายว่า ปรมาณูแบ่งแยกออกเป็นพลังงานย่อย ๆ (Quantum) ที่ใจกลางปรมาณูจะมีโปรตอน, โปซิตรอน และ อิเล็กตรอน หมุนไปรอบ ๆ อยู่ตลอดเวลา ลัทธิปรมาณูจลนะนี้มีความเห็นแตกต่างไปจากลัทธิปรมาณูนิยม ที่ว่า ปรมาณูมีการเคลื่อนไหวภายนอกเท่านั้น คือ เคลื่อนจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งส่วนภายในตัวปรมาณูนั้นเป็นแห่งตัน⁵

สารนิยมตามทัศนะอภิปรัชญาตะวันออก

ในสมัยโบราณระบบปรัชญาอินเดียใช้ว่าจะมีแต่ระบบปรัชญาจิตนิยมเท่านั้น แต่แนวความคิดแบบสสารนิยมซึ่งเป็นที่รู้จักว่าลัทธิจิวาก พอที่จะกล่าวโดยย่อได้ดังต่อไปนี้

1. ธาตุทั้งหลายมีเพียงสี่คือ ธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ
2. ร่างกาย ประสาทสัมผัส และสิ่งรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของธาตุสี่
3. สัมผัสัญญะ เกิดขึ้นมาจากการรวมตัวอย่างถูกส่วนของวัตถุ เช่นเดียวกับคุณสมบัติที่ทำให้เกิดความมีนเมาของสุรามรย์ซึ่งเกิดขึ้นจากการหมักดองของวัตถุที่ใช้ผลิต

⁵ สถิต วงศ์สุวรรณ, รศ. ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 75.

4. สิ่งที่เราเรียกว่าวิญญาณหรืออาตมันนั้น มิใช่อะไรอื่น หากแต่เป็นร่างกายที่มีสัมปชัญญะ หรือความรู้สึกนั่นเอง

5. ความบันเทิงเรีงรมย์เป็นจุดมุ่งหมายเพียงอย่างเดียวของชีวิต

6. ความตายคือ โมกษะหรือความหลุดพ้น

ในหนังสือสรรพทรรศนะสังคหะ ได้กล่าวถึงแนวคำสอนทางปรัชญาของจารวากไว้มีใจความว่า ไม่มีสวรรค์ ไม่มีความหลุดพ้น ไม่มีวิญญาณใด ๆ อยู่ในโลกอื่น ไม่มีการกระทำ ไม่มีผลของกรรม การบูชาไฟ การรำยมนต์ในพระเวททั้งสามของพวกนักบวชและการทาตัวด้วยขี้เถ้าเป็นอุบายหาเลี้ยงชีพของพวกคนโง่ ถ้าหากว่าสัตว์ที่ถูกฆ่าในพิธีบูชาจะไปได้ไปเกิดในสวรรค์จริงทำไมผู้ประกอบพิธีไม่เอาบิดาของตนมาฆ่าในพิธีบูชาเช่นนั้นบ้าง ควรแสวงหาความสุขเสียตั้งแต่เวลายังมีชีวิตอยู่ แม้ว่าจะต้องเป็นหนี้สินเขาก็ตามเพราะเมื่อร่างกายถึงความเป็นเก่าถ่านไปแล้ว ไฉนมันจะกลับฟื้นคืนมาได้อีก พิธีกรรมต่าง ๆ นั้น เป็นอุบายหาเลี้ยงชีพของพวกพราหมณ์นั่นเอง⁶

จารวากยอมรับเฉพาะสิ่งที่สัมผัสได้เท่านั้น อัตตาหรือตัวตนเราพิสูจนได้ว่ามีโดยการอนุมานเอาเท่านั้น ไม่มีใครเห็น

สสารนิยมทัศนะทางอภิปรัชญาตะวันตก

คำตอบสำหรับปัญหาที่ว่า ความจริงคืออะไร ? ได้มีผู้ให้คำตอบที่เป็นไปได้ไว้มากมาย นับตั้งแต่ ธาเลส (Thales) ได้ตอบคำถามโดยตั้งสมมุติฐานว่า น้ำเป็นปฐมธาตุของทุกสิ่ง แต่ไม่ได้อธิบายว่าน้ำกลายเป็นสิ่งอื่นได้อย่างไร นอกจากนั้นก็ยังมี อะแนกซิมานเดอร์ (Anaximander) ผู้เป็นศิษย์ของธาเลสให้ทัศนะว่าเป็นสารไร้รูป เพราะไม่เชื่อว่าปฐมธาตุจะเป็นสสารชนิดใดชนิดหนึ่งโดยเฉพาะ อะแนกซิเมนิส (Anaximenes) ศิษย์ของอะแนกซิมานเดอร์บอกว่า อากาศเป็นปฐมธาตุ เพราะสารไร้รูปเป็นคำตอบที่ขัดแย้งในตัวเอง เซโนฟานีส (Xenophanes) เสนอว่าปฐมธาตุคือดิน เพราะสังเกตเห็นซากสัตว์ เช่นเปลือกหอยและพืชฝังอยู่บนพื้นดิน เฮราคลิตุส (Heraclitus) มีทัศนะว่าปฐมธาตุคือไฟ เพราะไฟมีพลังในตัวเอง และสามารถแปรสภาพตัวเองเป็นอะไรก็ได้ ต่อมาเอมพีโดคลิส (Empedocles) จึงนำเอาทัศนะของนักปรัชญารุ่นก่อนมาประนีประนอมโดยเสนอว่าปฐมธาตุได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ⁷ เพื่อสะดวกต่อการศึกษา เราอาจรวบรวมเป็นกลุ่มได้ ดังนี้

⁶ Chandradhar Sharma, Dr., *A Critical Survey of Indian Philosophy*, Delhi: Motilal Banarsidass, p.42.

⁷ สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรณรัตน์, รศ.ดร. *ปรัชญาเบื้องต้น*, (กรุงเทพฯ: อักษรวิพัฒน์, พ.ศ. 2540), หน้า 20-22.

ลัทธิปรมาณูนิยม (Atomism)

ทฤษฎีปรมาณู เชื่อว่าสิ่งต่างๆในโลกประกอบด้วยหน่วยย่อยเล็กที่สุดที่เรียกว่า อะตอม หรือ ปรมาณู หมายถึงสิ่งที่ตัดทอนลงอีกไม่ได้ และมีความหมายต่างไปจากความหมายทางวิทยาศาสตร์ เพราะปรัชญาไม่ได้ยืนยันว่าอนุภาคที่นักวิทยาศาสตร์แยกได้นั้น เป็นปรมาณูตามแนวปรัชญาหรือยัง ซึ่งอาจจะแยกได้อีกก็ได้ ปรัชญาไม่ได้ยืนยันว่าแยกได้จริงนั้น ถึงขั้นไหน ยืนยันแต่เพียงว่าอนุภาคขั้นสุดท้ายแยกตัวออกไปอีกไม่ได้แล้วจริงๆ นั่นแหละ คือ ปรมาณูตามความหมายของปรัชญา ปรมาณูเป็นอนุภาคนิรันดร์ ไม่เกิด ไม่ตาย ไม่มีผู้สร้าง ไม่มีผู้จะทำให้สูญหายหรือทำลายได้ ปรมาณูทั้งหลายประกอบด้วยสสารชนิดเดียวกันและเป็นสิ่งที่ไม่มีความสัมพันธ์ ความแตกต่างของปรมาณูจึงเป็นเรื่องของปริมาณ ขนาด และรูปร่าง เพราะเหตุนี้เองปรมาณูนิยมจึงจัดอยู่ในพวกพหุนิยม(Pluralism) สิ่งต่างๆ และเหตุการณ์ต่างๆเกิดจากการรวมตัวและการแยกตัวของปรมาณูเท่านั้น คนเกิดมาหนึ่งคนก็เพราะปรมาณูจับตัวกันได้อัตราส่วนพอดี คนตายลงก็เพราะปรมาณูแยกตัวจนสูญเสียอัตราส่วนที่จะเป็นคนต่อไป ดังนั้นจึงไม่มีอะไรเพิ่มไม่มีอะไรลด มีแต่การย้ายที่ของปรมาณูเท่านั้น⁸

เดโมคริตุส (Democritus) เป็นคนแรกที่เสนอทฤษฎีปรมาณู และต่อมาฮอบส์(Thomas Hobs) นักปรัชญาชาวอังกฤษได้นำเอาทฤษฎีปรมาณูของเดโมคริตุสมาพัฒนา โดยมีทัศนะว่าความเป็นจริงมีเพียงสสารซึ่งมีพลังประจำตัว พลังนี้ถ่ายทอดจากวัตถุหนึ่งไปยังอีกวัตถุหนึ่ง ปรัชญาการณทั้งหลายเกิดจากการเปลี่ยนที่ของวัตถุด้วยอำนาจของพลังที่ถ่ายทอดกันระหว่างวัตถุตามหลักกลศาสตร์ จึงมีความแน่นอนตายตัว เพราะฉะนั้นไม่มีอะไรที่เกิดขึ้นด้วยความบังเอิญ แต่การเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงถูกควบคุมโดยกฎจักรกลซึ่งมีพลังในตัว ฮอบส์จึงเชื่อว่าเป็นบิดาแห่งลัทธิจักรกลนิยม

มาร์กซ์ (Karl Marx) นักปรัชญาชาวเยอรมันผู้ให้กำเนิดลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) อันเป็นต้นตำรับของลัทธิคอมมิวนิสต์(Communism)ในปัจจุบัน มาร์กซ์เป็นนักปรัชญาสารนิยมแบบวิภาษวิธี (dialectic) เขาเชื่อว่าสสารมีพลังพัฒนาตัวเองตามกฎวิภาษวิธีของเฮเกล คือต้องวางตัวให้ขัดแย้งกันเพื่อจะได้หาทางประนีประนอมกันเพื่อส่วนรวมจะได้ก้าวหน้า เมื่อประนีประนอมกันได้แล้วก็ต้องวางตัวตรงข้ามอีก คือวางตัวขัดแย้งเพื่อหาทางประนีประนอม เป็นอย่างนี้เรื่อยไป ปัจจุบันสสารก้าวหน้ามาถึงขั้นเป็นมนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสังคม แ่งที่ขัดแย้งกันคือแ่ง

⁸ กิรติ บุญเจือ, ศ. ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน , (กรุงเทพฯ: บริษัทไทยวัฒนาพานิช, พ.ศ. 2538), หน้า

เศรษฐกิจระหว่างนายทุนกับลูกจ้าง การขัดแย้งทุกครั้งเป็นเรื่องหมายของความก้าวหน้าของสสารส่วนรวม⁹

ลัทธิพลังงานนิยม (Energetism)

นักสสารนิยมบางคนเห็นว่า สสารมิได้มีมวลสารดังที่เรามีประสบการณ์ด้วยประสาทสัมผัส แต่เนื้อแท้เป็นพลังงาน ซึ่งเมื่อทำปฏิกิริยากับประสาทสัมผัสของเราทำให้รู้สึกว่ามีมวลสาร นักปรัชญาพวกนี้จึงยืนยันว่า ความเป็นจริง คือ พลังงานเพียงอย่างเดียวที่กระทำทำให้เกิดสิ่งต่างๆ และเหตุการณ์ทั้งหลายในเอกภพ พลังงานดังกล่าวนี้อาจเรียกชื่อเป็นอย่างอื่นไป

โซเปนเฮาเออร์ (Arthur Schopenhauer) เห็นว่าความเป็นจริงเป็นพลังตาบอด มีแต่พลังคืนรนไปตามธรรมชาติของพลัง แสดงออกมาเป็นพลังต่างๆในธรรมชาติ เช่น พลังแม่เหล็ก พลังน้ำตก พลังดึงดูด สูงขึ้นไปเป็นพลังชีวิตในพืช พลังสัญชาตญาณ และพลังกิเลสในมนุษย์ มนุษย์จึงคืนรนเอาชนะกันอยู่ตลอดเวลา พลังในธรรมชาติทุกอย่างเป็นพลังคืนรนที่มีชีวิตอยู่ เพราะการคืนรนนี้ไม่มีแผน ผลจึงอาจจะเป็นการก้าวหน้าหรือถอยหลังก็ได้ ความเจริญจึงขึ้นๆ ลงๆ อย่างไม่รู้จบ แม้พลังส่วนรวมจะตาบอด แต่พลังที่แบ่งส่วนมาเป็นมนุษย์นี้มีความสำนึกได้ เพราะเป็นพลังที่เข้มข้นที่สุด นิตเช่ (Friedrich Nietzsche) มาแก้ไขความคิดของโซเปนเฮาเออร์ว่า พลังตาบอดนั้นมีลักษณะเป็นการคืนรนเพื่อการอยู่รอดด้วยก็จริง แต่ยังมีอีกลักษณะหนึ่งที่สำคัญกว่าและครอบงำการคืนรนเพื่อการอยู่รอดอีกทีหนึ่ง คือ การคืนรนเพื่ออำนาจ ดังนั้น พลังงานรวมของโซเปนเฮาเออร์จึงควรเรียกชื่อเสียใหม่ให้ถูกต้องว่า เจตจำนงที่จะมีอำนาจเหนือหน่วยอื่น ยิ่งในหมู่มนุษย์ด้วยแล้วยิ่งเห็นได้ชัดเจน คนต่อสู้กับคนเพื่อรักษาตำแหน่งผู้นำ ชาติต่อสู้กับชาติเพื่อความ เป็นเจ้าโลก การต่อสู้คืนรนนี้เป็นทางนำไปสู่การเกิดอภิมนุษย์ ต่อไป

มักซ์ พลังค์ (Max Plack) ร่วมกับนักวิทยาศาสตร์นิวเคลียร์ปัจจุบันบางท่านมีความคิดเห็นว่า เราสามารถแยกปริมาณออกได้เป็นประจุไฟฟ้าซึ่งเป็นพลังงาน อันได้แก่ โปรตรอน (Proton) อิเล็กตรอน (Electron) และ โพซิตรอน (Positron)¹⁰ จึงเป็นอันว่ามวลสารทั้งหลายประกอบขึ้นจากพลังงานทั้งสิ้น พลังงานเหล่านี้ไม่ได้รวมกันเป็นเนื้อเดียว แต่เป็นกลุ่มของอนุภาคพลังงานซึ่งแต่ละอนุภาคจะแบ่งออกต่อไปอีกไม่ได้ เรียกว่า ควันตัม (Quantum พหุพจน์ เป็น Quanta) ควันตัมเป็นหน่วยพลังงานที่เล็กที่สุด ซึ่งเมื่อรวมตัวกันในลักษณะต่างๆ แล้วทำให้เกิดสิ่งทั้งหลายและ

⁹ สุจิตรา (อ่อนค้อม) รมว.รศ.ดร. ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 23.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

เหตุการณ์ต่างๆในเอกภพ พลังงานในเอกภพนั้นมีมากมายเหลือประมาณจนนับไม่ถ้วน และไม่คงตัวอยู่อย่างเดิม แต่จะเปลี่ยนคุณภาพอยู่เสมอ¹¹

2. ทฤษฎีจิตนิยม (Idealism)

คำว่า “จิตนิยม” เป็นศัพท์บัญญัติขึ้นมาใช้แทน Idealism ที่ใช้ในทางอภิปรัชญา แต่ถ้าใช้ Idealism ในทางจิตวิทยา จะบัญญัติคำภาษาไทยว่า “อุดมคตินิยม” ในทางอภิปรัชญา Idealist หมายถึงบุคคลผู้ศึกษาค้นคว้าว่า อะไรคือความจริง ที่เป็นสภาพมูลฐานของสิ่งทั้งหลายที่เข้ากันได้กับความรู้สึกรู้จัก และจิตใจของมนุษย์ ส่วนในทางจิตวิทยา Idealist หมายถึงบุคคลผู้เห็นเป้าหมายอันสูงส่งของชีวิต และพยายามจะเข้าถึงเป้าหมายนั้นให้ได้ เราจึงเรียกบุคคลเช่นนั้นว่า “นักอุดมคติ” บุคคลพวกหนึ่งมีความเชื่อว่า นอกเหนือจากจิตแล้ว ไม่มี หรือ ไม่อาจมีความจริงใด ๆ อื่นนอกจากจิต ยิ่งเป็นเรื่องจิตมากเท่าใด ก็ยิ่งเป็นความจริงมากเท่านั้น ในภาษาไทยจึงเรียกบุคคลเหล่านี้ว่า นักจิตนิยม (Idealists) จิตนิยม เป็นทัศนะทางอภิปรัชญาอีกด้านหนึ่ง ที่เกี่ยวกับสภาวะที่เป็นนามธรรม ซึ่งนักปรัชญาฝ่ายนี้มีความเชื่อว่า สรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาล เมื่อค้นหาความจริงจนถึงที่สุดแล้ว จะมีสภาพเป็นจิต ซึ่งเป็นสภาวะที่รับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ไม่ได้ สภาวะที่ว่ามีนี้ได้แก่ พระเจ้าตามแนวความคิดแบบเทวนิยม อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จิต วิญญาณ ทฤษฎีแบบของพลาโต เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เราไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส แต่เชื่อว่ามิอยู่ในธรรมชาติ คือ ปรากฏอยู่ในโลกนี้ในฐานะที่เป็นนามธรรม มิใช่สสาร พระเจ้าเป็นจุดเริ่มต้นของจักรวาล หรือ เป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งในโลก¹²

จิตเป็นความแท้จริงสูงสุดเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น สสารเป็นเพียงปรากฏการณ์ของจิต และเป็นเพียงที่อาศัยชั่วคราวของจิต เมื่อร่างกายสูญสลายจิตก็ยังคงอยู่ ซึ่งบางที่อาจกลับคืนสู่แหล่งเดิมของตน จิตสมบูรณ์เป็นต้นตอของสรรพสิ่ง ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันมีความสนใจเรื่องวิญญาณกันมาก พลาโต และ อริสโตเติล นิยมใช้คำว่า Soul ซึ่งหมายถึงวิญญาณทั่วไป ทั้งที่สิงอยู่ในร่างกายมนุษย์และท่องเที่ยวเวียนว้ายไปตามภพต่างๆ สมัยใหม่ใช้คำว่า Consciousness คือ วิญญาณทำหน้าที่รู้ Spirit คือ วิญญาณที่หลุดพ้นแล้ว Mind คือ จิตของคนเป็นๆ วิญญาณเป็นสิ่งที่ไม่กินที่ รู้ตัวเอง พลาโตถือว่าวิญญาณเป็นเนื้อสารของจิต (Mental content) ทำหน้าที่คิด รู้สึกและจงใจ วิญญาณที่ทำหน้าที่คิด ใช้สติปัญญาหรือเหตุผลเป็นอมตะไม่สูญสิ้นไปกับร่างกาย ส่วนการรู้สึกและจงใจเป็นการทำหน้าที่ระดับต่ำ เกี่ยวข้องกับร่างกายโดยตรง เมื่อร่างกายสูญสลายก็เป็นอันสิ้นสุดลงโดยปริยาย คือ หมดความรู้สึกและความจงใจที่จะกระทำการใดๆ วิญญาณเป็นเสาหลัก

¹¹ กิรติ บุญเจือ, ศ., ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน, หน้า 38-41.

¹² วิธาน สุชีวกุปต์, ศศ., อภิปรัชญา, หน้า 16-17.

ต้องคงอยู่เพื่อก่อกำเนิดชีวิตใหม่อีก เหตุที่วิญญาณเป็นอมตะเพราะเป็นสิ่งเชิงเดี่ยว แบ่งแยกไม่ได้ จึงไม่แตกสลาย พระเจ้าทรงสร้างวิญญาณไม่ให้แตกสลาย วิญญาณจึงมีอยู่ก่อนร่างกาย และจะต้องคงอยู่หลังจากสูญสิ้นร่างกายไปแล้ว เมื่อถูกกักขังอยู่ในร่างกาย จึงหวนระลึกถึงโลกแห่งความคิดได้บ้าง ฉะนั้นเมื่อร่างกายแตกสลายไปแล้ว วิญญาณจึงถูกปลดปล่อยและกลับคืนสู่โลกแห่งความคิดทันที เพื่อเข้าร่วมกับโลกเดิมของตนซึ่งเป็นนิรันดร์จิตนิยมเชื่อว่า มนุษย์ประกอบด้วยกายกับจิต จิตเป็นออสสาร ไม่มีตัวตน ไม่มีรูปร่าง รับรู้ได้ จิตเป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดเข้าใจอะไรๆ ได้ และบงการให้กายทำอะไรก็ได้ได้ตามเจตจำนงของจิต จิตมีสภาพที่เป็นจริง และเป็นอิสระจากกาย จิตจึงมีความสำคัญกว่าวัตถุ จิตเป็นนายกายเป็นบ่าว ความรู้สึกเป็นสิ่งที่ยกต่างหากจากวัตถุ

จิตนิยมทัศนะทางอภิปรัชญาตะวันออก

ทัศนะทางอภิปรัชญาแบบจิตนิยมตะวันออกเป็นที่รู้จักกันมานานแล้ว ได้แก่คำสอนของศาสนาพราหมณ์ ที่ว่าด้วยองค์พระพรหมหรือพรหมัน (Brahman) ซึ่งสำนักอุปนิษัทและสำนักเวทานตะต่อมาสอนว่าเป็นองค์ปรมาตมัน โดยแต่แรกเริ่มเดิมทีมีแต่พระพรหมเท่านั้น ต่อมาสิ่งทั้งหลายทั้งปวงล้วนออกมาจากพรหม อวิชาทำให้สัตว์โลกเห็นพรหมันเป็นสิ่งที่นั่นเป็นสิ่งที่นี้ การบำเพ็ญตบะจะทำให้จิตหมดจด สะอาดผ่องแผ้วจากกิเลส เกิดความรู้ที่ถูกต้อง (วิชา) ว่าแท้ที่จริงสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนมาจากพรหมัน ในที่สุดก็เข้าร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพรหมันตามภาวะเดิม¹³ บรรดานักปรัชญาตะวันออกที่เป็นเทวนิยมถือว่าพระเจ้าหรือพระพรหมเป็นหัวใจของความศรัทธาในศาสนาโดยไม่มีข้อสงสัย เพราะถือว่าพระเจ้าเป็นจุดเริ่มต้นของจักรวาล หรือเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งในจักรวาล พระเจ้าตามความเชื่อของชาวฮินดูอยู่ในฐานะเป็นผู้สร้าง (Creator) เป็นผู้รักษาโลก หรือ ประทานพรให้แก่โลก (Sustainer) และเป็นผู้ทำลายโลก (Destroyer) เพื่อสร้างขึ้นมาใหม่ ชาวฮินดูไปอาบน้ำในแม่น้ำคงคาด้วยความเชื่อว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ เพราะไหลมาจากสวรรค์ผ่านพระเศียรของพระศิวะผู้เป็นเจ้า ซึ่งช่วยให้กระแสน้ำไหลอ่อนลงไม่ท่วมโลก จึงเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ล้างบาปได้ทำให้ผู้ได้อาบ ได้ดื่มกินหมดบาป เป็นผู้บริสุทธิ์ ในสังคมฮินดูได้แบ่งคนออกเป็น 4 กลุ่ม ตามคัมภีร์ฮินดู คือ วรรณะพราหมณ์ เป็นกลุ่มคนที่พระพรหมสร้างมาจากพระโอษฐ์ของพระองค์ มีหน้าที่ศึกษาพระเวท สวดพระเวท ประกอบพิธีต่างๆ เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่สังคมฮินดูวรรณะกษัตริย์ เป็นกลุ่มคนที่พระพรหมสร้างมาจากพระพาหาของพระองค์มีหน้าที่ปกครองปกป้องบ้านเมือง วรรณะแพศย์ เป็นกลุ่มคนที่พระพรหมสร้างมาจากส่วนสะโพกของ

¹³ กิรติ บุญเจือ, ศ, ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน, หน้า 33.

พระองค์ วรรณะสุทร์ เป็นกลุ่มคนที่พระพรหมสร้างมาจากเท้าของพระองค์มีหน้าที่ทำงานต่างๆ เช่น งานทำความสะอาด งานรับใช้ งานรับจ้าง งานที่ใช้แรงงานในสังคมฮินดู¹⁴

จิตนิยมทัศนะทางอภิปรัชญาตะวันตก

พลาโต (Plato) แยกคนออกเป็น 2 ส่วน คือ กายกับจิต กายได้แก่วัตถุธาตุ จิตได้แก่อำนาจพิเศษ เป็นอนันตะ เป็นอมตะ เคยอยู่ในโลกแห่งมโนคติ และบอกว่าวิญญาณคือจิตที่สิงอยู่ร่างกาย วิญญาณของมนุษย์ถือกำเนิดมาจากวิญญาณโลก ซึ่งเป็นโลกแห่งความคิด คือโลกแห่งมโนคติ จึงมีอยู่ก่อนกายเกิด กายเป็นเพียงที่อาศัยชั่วคราว เมื่อมาอยู่ในร่างกายมนุษย์ วิญญาณจึงหวนระลึกลงโลกเดิมและปรารถนาที่จะไปอยู่ จุดมุ่งหมายปลายทางของวิญญาณจึงอยู่ที่โลกแห่งความคิด มีพลังในการคิดหาเหตุผล ในธรรมชาติและสิ่งทั้งหลาย โดยเหตุที่วิญญาณมีพลังงานอยู่ในตัวเอง จึงทำให้สิ่งมีชีวิตอื่นเคลื่อนไหว วิญญาณเป็นผู้ควบคุมร่างกายให้เคลื่อนไหว ทำกิจกรรมต่างๆ จึงถือว่าวิญญาณสำคัญกว่าร่างกาย มีตัวตน ไม่รู้จักตาย ทำหน้าที่ด้วยแรงกระตุ้นของความอยากความกล้า และเหตุผล

พลาโต ได้แยกวิญญาณออกเป็น 3 ภาค ตามอิทธิพลของอำนาจที่มาควบคุมให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบต่างๆ คือ

1. ภาคค้นหาได้แก่จิตที่ประกอบด้วยค้นหาความอยากความต้องการความสุขทางร่างกาย อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ต้องมีการผลิต ต้องมีการแสวงหาเพื่อตนเองและรับใช้สังคม ได้แก่ชนชั้นพ่อค้าวานิช กรรมกรผู้ใช้แรงงาน พวกนี้ควบคุมความอยากของตนไม่ได้ทำอะไรตามอารมณ์แห่งความอยากนั้นๆ ลุ่มหลงในสุขอันเป็นโลกียะทั้งปวง คนเหล่านี้ไม่เคยคิดแสวงหาความจริง ไม่รู้จักความงาม และไม่สนใจเรื่องความดี ตามทัศนะของพลาโตแล้ว คนพวกนี้ไม่แตกต่างไปจากสัตว์ดิรัจฉาน เพราะจุดมุ่งหมายของชีวิตเป็นอย่างเดียวกัน ถึงแม้จะหาความสุขทางผัสสะได้อย่างสลับซับซ้อนมากกว่าสัตว์ แต่ก็มีความสุขที่อยู่ในประเภทเดียวกัน

2. ภาคน้ำใจ จิตภาคนี้แสดงถึงความมีน้ำใจที่เกิดขึ้นโดยไม่มีสาเหตุมาจากทางวัตถุ เช่น ความกล้าหาญ ความเสียสละ ความรักระเบียบวินัย ความเมตตาเมื่อเห็นผู้อื่นตกทุกข์ได้ยาก มีความโกรธเมื่อเห็นผู้อื่นถูกรังแก หรือเห็นความไม่เป็นธรรม คนประเภทนี้ยังมีความปรารถนาในโลกียสุขอยู่ แต่ไม่ได้เป็นกังวลกับเรื่องเหล่านี้มากนัก ความสุขของเขามีได้อยู่ที่ได้รับสนอง แต่อยู่ที่ได้แสดงความกล้าหาญ ได้ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความไม่เป็นธรรม คนเหล่านี้อาจยอมตายมากกว่าที่จะยอมเสียเกียรติ ซึ่งต่างไปจากคนประเภทแรก

¹⁴ วิธาน สุชีวกุลปต์, ผศ. อภิปรัชญา, หน้า 17-18.

3. ภาคปัญญา จิตภาคนี้ทำหน้าที่เกี่ยวกับเหตุผล เป็นส่วนที่พลาโตถือว่าทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์และสิ่งทั้งปวงในโลก เป็นภาคของจิตที่ทำให้มนุษย์รู้จักความจริง ทำให้มนุษย์เป็นปราชญ์ (Philosopher) เป็นผู้เสียสละ ไม่ยึดถือในสมบัติทรัพย์สินเงินทอง มีความรับผิดชอบและมีความเสียสละสูงมาก พวกนี้ไม่มีความเห็นแก่ตัว

คนประเภทแรกอาจทำทุกอย่างเพื่อแสวงหาเงิน ประเภทที่สองอาจยอมเสียสละเงินเพื่อรักษาเกียรติ ประเภทสุดท้ายอาจยอมเสียสละทั้งเงินและเกียรติเพื่อความรู้และความจริง¹⁵ และเมื่อมนุษย์เสียชีวิตลงปัญญาตัวนี้จะติดไปกับจิต ไปอยู่ในโลกแห่งมโนคติ เหตุผล สติปัญญา เป็นสิ่งอมตะ ไม่ตาย ไม่เปลี่ยนแปลง แต่พลังแห่งค้นหา และพลังแห่งน้ำใจจะหมดไปพร้อมกับความตาย¹⁶

พลาโตได้กำหนดให้มีโลก 2 แบบ คือ โลกแห่งแบบ หรือ มโนคติ (World of ideas) คือ เป็นแบบเป็นแม่พิมพ์ มีลักษณะเป็นความคิดเป็นนามธรรม เป็นสิ่งนิรันดร์ และ โลกแห่งเงา หรือ โลกทางประสาทสัมผัส ซึ่งเรารับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 เงาคือสิ่งที่เกิดจากของจริง มนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับโลกทั้งสอง วิญญาณของมนุษย์เป็นอมตะ

อริสโตเติล (Aristotle) ถือว่าวิญญาณเป็นของมีอยู่จริง เป็นเนื้อสารทางจิตไม่ใช่ถูกกักขังไว้ในร่างกายตามที่พลาโตกล่าว แต่เป็นเพียงรูปแบบที่ทำหน้าที่จัดระบบร่างกาย จึงมีความสัมพันธ์กันในฐานะรูปแบบกับเนื้อสาร วิญญาณทำหน้าที่ 2 แบบ คือ

1. ระดับต่ำ ได้แก่การรับรู้ การจำ การจินตนาการ และการจงใจ ซึ่งต้องสูญสลายไปเมื่อร่างกายตาย
2. ระดับสูง ได้แก่การคิดหาเหตุผล เป็นอมตะ ไม่สูญสลาย เพราะเป็นเนื้อแท้ของวิญญาณ

อริสโตเติล ถือว่าสิ่งมีชีวิตทุกชนิดมีวิญญาณ จำแนกได้ 3 ระดับ คือ (1) วิญญาณพืชมีความต้องการทางชีววิทยา ได้แก่รู้จักการกินอาหาร เจริญเติบโต สืบพันธุ์ (2) วิญญาณของสัตว์มีความรู้สึกทางประสาทสัมผัส สามารถเคลื่อนไหวได้เอง ส่วนมนุษย์มี (3) วิญญาณระดับสูงสุดสามารถคิดหาเหตุผลได้ มนุษย์จึงเป็นวิวัฒนาการสูงสุดของสิ่งมีชีวิต วิญญาณสัมพันธ์กับร่างกาย วิญญาณเป็นตัวกระทำที่สำคัญที่สุด เป็นต้นต่อของความเคลื่อนไหว การเติบโต และการคิดหาเหตุผลต่างๆ เป็นฐานแห่งการดำรงอยู่ของร่างกาย

เดส์คาร์ต (Descartes) มีความเห็นว่าวิญญาณเป็นเนื้อสาร ซึ่งมีอยู่ 2 ชนิด คือ เนื้อสารสมบูรณ์ ได้แก่พระเจ้า กับ เนื้อสารสัมพัทธ์ ได้แก่สสารและวิญญาณ สสารและจิตได้แยกออกจากกันต่างหาก การเคลื่อนไหวของสสารย่อมเป็นไปตามกฎกลศาสตร์ สสารเป็นสิ่งที่กินที่ มีปกติอยู่

¹⁵ สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรณีน, รศ., ดร., **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 28-29.

¹⁶ สกิด วงศ์สวรรค์, รศ., **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 79-80.

นิ่ง ไม่มีพลัง ไม่มีความปรารถนา ไม่มีจุดมุ่งหมาย ส่วนวิญญาณหรือจิตเคลื่อนไหวได้เอง มีสภาพเป็นพลัง ไม่ต้องการที่อยู่ ไม่กินที่ รู้ตัวเอง มีจุดประสงค์ มีความสามารถ รู้จักคิดเองซึ่งมีลักษณะเป็นความรู้สึกรู้สึก ความตั้งใจ และความคิดเทียบเคียง สารระสำคัญของจิต คือ คิดเป็น

เบอร์keley (George Berkeley) ถือว่าวิญญาณเป็นเนื้อสาร ทำหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ การรับรู้ และ การตั้งใจ การรับรู้ความคิดเรียกว่า ความเข้าใจ เมื่อใช้ความคิดเรียกว่า ความตั้งใจ วิญญาณและความคิดไม่ใช่สิ่งเดียวกัน กล่าวคือ ความคิดเป็นอีกสิ่งหนึ่งต่างหาก แล้ววิญญาณไปรับเอามาและเข้าใจความหมายของความคิดนั้น

วิญญาณเป็นอมตะ เพราะเป็นสิ่งเชิงเดี่ยว แบ่งแยกไม่ได้ เป็นนามธรรม ตรงข้ามกับร่างกายซึ่งเกิดจากสารประกอบ แบ่งแยกได้จึงต้องสูญสลายไปในที่สุด¹⁷

3. ทฤษฎีธรรมชาตินิยม (Naturalism)

คำว่า ธรรมชาตินิยม ได้แก่ความเชื่อที่ว่า สิ่งและเหตุการณ์ทั้งหลายมีมูลเหตุมาจากธรรมชาติมากกว่ามูลเหตุเหนือธรรมชาติ จักรวาลมีมูลกำเนิดมาจากธรรมชาติ มากกว่าภาวะเหนือธรรมชาติ¹⁸

ธรรมชาตินิยมอธิบายสสารด้วยความรู้ทางฟิสิกส์ เคมี และอธิบายชีวิตด้วยหลักทางชีววิทยา ลัทธินี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัจนิยม (Realism) ซึ่งเป็นของกลุ่มนักปรัชญาชาวอเมริกัน ที่ถือว่าความจริงคือสสารและพลังงานของสสาร ชีวิตคือพลังงานระดับสูงของสสาร จิตคือพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตเท่านั้น

ปรัชญาธรรมชาตินิยม อธิบายพัฒนาการและปรากฏการณ์ในสังคม โดยอาศัยกฎธรรมชาติ(Law of nature) เช่น ภาวะดินฟ้าอากาศ สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ความแตกต่างทางชีววิทยา และเชื้อชาติ ถือว่าธรรมชาติเป็นศูนย์กลางของสิ่งทั้งหลาย โลกและชีวิตเกิดจากการรวมตัวของปริมาณและจัดระเบียบโดยธรรมชาติ ไม่มีผู้สร้าง

ธรรมชาตินิยมนี้อยู่ระหว่างกลางของสสารนิยมและจิตนิยมโดยมองว่าสสารนิยมและจิตนิยมต่างก็มองโลกอย่างสุดโต่งเพียงแง่เดียว ธรรมชาตินิยมจึงประนีประนอมทั้งสองทัศนะเข้าด้วยกัน ด้วยถือว่ามนุษย์มีทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ ทั้งสองอย่างมีความสำคัญเท่าๆ กัน จิตวิญญาณสืบทอดมาจากเผ่าพันธุ์ของตน เมื่อมนุษย์ตายทั้งร่างกายและจิตวิญญาณก็ดับไปด้วยกัน จิต

¹⁷ อ่างแล้ว, สถิต วงศ์สวรรค์, รศ., **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 80.

¹⁸ วิธาน สุชีวกุล, ผศ., **อภิปรัชญา**, หน้า 21.

วิญญาณจึงไม่เป็นอิสระและไม่เป็นอมตะดังความเชื่อของพวกจิตนิยม¹⁹ สิ่งธรรมชาติทุกสิ่งดำรงอยู่ในระบบ อวกาศ-เวลา และในระบบทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามสาเหตุ

ภววิทยา (Ontology)

ในขณะที่อีกแง่มุมหนึ่งของอภิปรัชญาพยายามตอบปัญหาเกี่ยวกับความจริงแท้ซึ่งเป็นความจริงของสรรพสิ่ง รวมทั้งกระบวนการของความเป็นไปได้ของมันเป็นไปของมันซึ่งได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับโลก พระเจ้า มนุษย์ ชีวิต จิต ธรรมชาติ เอกภพ หรือสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งของอภิปรัชญาที่พยายามศึกษาเกี่ยวกับความจริงอันติมยะ (Ultimate Reality) ของสิ่งเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งหลากหลายหรือว่าเป็นสิ่งเดียว และถ้าเป็นสิ่งหลากหลายแล้ว อะไรเป็นตัวสัมพันธ์ระหว่างสิ่งหลากหลายเหล่านั้น

นักปรัชญาต่างพยายามใช้วิธีการต่างๆ ประกอบกันขึ้นเป็นทัศนะ โดยสรุป คือ เอกนิยม (Monism) ทวินิยม (Dualism) และพหุนิยม (Pluralism)

เอกนิยม (Monism)

กล่าวโดยทั่วไปแล้วเอกนิยม คือ ทฤษฎีที่ว่า มีความจริงสูงสุดที่อยู่เบื้องหลังของจักรวาลมีเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น องค์ประกอบต่างๆ ที่เราเห็นเป็นสิ่งมากมายและแตกต่างกันนั้นเป็นรูปแบบที่แตกต่างกันของความเป็นจริงอันเดียวกัน ดังนั้นความจริงมีเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น คือ จิต หรือไม่ก็เป็นวัตถุ อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าสิ่งใดจริงอีกสิ่งหนึ่งต้องไม่จริง โดยตั้งสมมุติฐานว่า ความจริง จะมีรูปเป็นวัตถุหรือจิต อย่างใดอย่างหนึ่ง²⁰ เอกนิยมมี 2 แบบ คือ

1. เอกนิยมแบบสสาร (Materialistic Monism) ถือว่าสิ่งแท้จริงที่เป็นปฐมธาตุ มีแต่สสารเพียงอย่างเดียวไม่มีจิตหรือสิ่งอื่นใดนอกเหนือไปจากนี้ เช่น ชาเลส ถือว่า ปฐมธาตุ คือ น้ำ บางท่านก็ว่าอากาศ บางท่านก็ว่าไฟ บางท่านก็ว่าดิน และแนวคิดได้พัฒนาไปเรื่อยๆ จนถึงขีดสุดที่ลัทธิปรมาณูของเดโมคริตุส²¹

2. เอกนิยมแบบจิต (Idealistic Monism) ถือว่าสิ่งแท้จริงที่เป็นปฐมธาตุมีแต่จิตเพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นต้นตอของสรรพสิ่ง ลัทธิเอกนิยมแบบจิตถือหลักว่า พื้นฐานที่สำคัญของสิ่งทั้งหลาย (All existences) มีอยู่อย่างเดียวคือจิต โลกและสรรพสิ่งไม่มีอะไรนอกจากจิต พฤติกรรม

¹⁹ อ้างแล้ว, สถิต วงศ์สุวรรณ, รศ., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 81.

²⁰ เตือน คำดี, ดร., ปัญหาปรัชญา, (กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, พ.ศ. 2530), หน้า 5.

²¹ อ้างแล้ว, สถิต วงศ์สุวรรณ, รศ., หน้า 82.

ของคนขึ้นอยู่กับการทำงานของจิต ความคิดที่ถือว่าจิตมีพลังในการสร้างสรรค์บำรุงรักษา และทำลายโลก ส่วนใหญ่จะเป็นปรัชญาที่เนื่องด้วยศาสนา²² เช่น

เฮเกิล(Hegel) ถือว่าความแท้จริงมีจิตดวงเดียว เรียกว่าสิ่งสัมบูรณ์ (The Absolute)เป็นต้นกำเนิดของจิตทั้งปวง จิตจะมีลักษณะหยุดนิ่งไม่ได้จะต้องมีกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา มิเช่นนั้นแล้วจิตจะไม่มีตัวตน กิจกรรมของจิตจะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้นอกจากคิด เมื่อคิดก็เข้าใจและเข้าใจได้ดีว่า ตนเองยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ จิตจึงคิดพัฒนาตัวเองด้วยการแสดงตัวเองให้ตรงกันข้ามกับธรรมชาติเดิม คือ แสดงตนเป็นสสาร ดังนั้นสสารจึงเป็นการแสดงออกของจิตเพื่อพัฒนาตนเอง โดยเริ่มต้นจากสสารกลายเป็นหมอกเพลิงแล้วค่อยๆ เย็นลงจนมีวิวัฒนาการไปเป็นพืช สัตว์ และมนุษย์ตามลำดับ มนุษย์เองก็พัฒนาจนฉลาดพอที่จะสำนึกได้ว่า ตนเองนั้นแท้ที่จริงก็คือจิตที่แสดงตนออกมาในรูปของสสาร จะต้องวิวัฒน์ต่อไปอีกจนสำนึกธรรมชาติอันแท้จริงของตนได้อย่างสมบูรณ์ และเมื่อนั้นสสารทั้งปวงก็หมดสภาพมาของตนเหลือแต่จิตดวงเดิมเป็นการเสร็จสิ้นการพัฒนาไปหนึ่งรอบ จิตก็จะเริ่มการพัฒนาในรอบต่อไปเป็นวัฏจักรแบบนี้ไม่จบสิ้น²³

ลัทธิมัชฌิมนิยม(Neutronism)

เรียกอีกอย่างว่า ทฤษฎีสองแง่ ถือว่าความแท้จริงซึ่งเป็นปฐมธาตุมีเพียงสิ่งเดียว ไม่ใช่จิต และก็ไม่ใช่วัตถุ ความแท้จริงหน่วยเดียวนี้ คือ พระเจ้า พระองค์แสดงตัวออกมาสองลักษณะ คือ จิต กับ วัตถุ สปิโนซ่า(Baruch Spinoza) เป็นนักปรัชญาสำคัญของทัศนะแนวนี้ เขาเห็นว่า จิตกับกายเป็นสองแง่แห่งความแท้จริงอันเดียวกันซึ่งซ่อนอยู่เบื้องหลังจิตกับวัตถุ จึงเป็นสารัตถะเดียวกันที่มองได้สองด้าน เสมือนเงินเหรียญมี 2 ด้าน นั่นเอง สารัตถะอันเดียวกันนี้ คือ พระเจ้า²⁴

ลัทธิทวินิยม (Dualism)

ลัทธิทวินิยมนี้ ถือว่า ความจริงแท้มี 2 อย่าง มิใช่มีเพียง 1 อย่างตามที่เข้าใจโดยถือว่าทั้งวัตถุและจิตใจล้วนเป็นความจริงแท้ด้วยกัน วัตถุไม่มีวิญญาณ แต่มีน้ำหนัก ต้องการที่อยู่ ส่วนจิตใจมีวิญญาณ แต่ไม่มีน้ำหนัก ไม่กินที่ ทั้งสองอย่างแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง แต่ก็อาศัยกัน เกื้อกูลกันและกัน มีผลกระทบต่อกัน

ทวินิยม เป็นลัทธิทางอภิปรัชญา ที่ถือความจริงแท้ซึ่งเป็นปฐมธาตุของสรรพสิ่งมี 2 อย่าง คือ สสาร กับ จิต แยกเป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้

²² อ่างแล้ว, สถิต วงศ์สวรรค์, รศ., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 82 – 83.

²³ กิรีติ บุญเจือ, ศาสตราจารย์, ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน, หน้า 35.

²⁴ อ่างแล้ว, สถิต วงศ์สวรรค์, รศ., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 83.

1. ลัทธิรังสรรค์นิยม (Creationism) ถือว่าความแท้จริงที่เป็นปฐมธาตุมี 2 อย่าง ได้แก่ จิตกับสสาร จิตเป็นใหญ่กว่า เพราะเป็นผู้สร้างสสาร เรียกว่า พระผู้สร้าง (The Creator) แล้วปล่อยให้สสารดำรงอยู่ด้วยตนเอง พระผู้สร้างมีอำนาจควบคุมและทำลายสสาร กล่าวคือ ธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ มนุษย์ ได้ตามประสงค์ ลัทธิรังสรรค์นิยมที่เชื่อเรื่องอำนาจของพระเจ้า ถือว่าโลกและธรรมชาติทั้งหมด ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตเกิดขึ้นจากการสร้าง ได้แก่ ศาสนายูดาห์, คริสต์, อิสลาม, โซโรอัสเตอร์, ซินโต นักปรัชญาที่สำคัญของลัทธินี้ ได้แก่ เซนต์ ออกัสติน (St. Augustine) พระผู้สร้างเป็นความจริงสูงสุด ทรงเป็นสิ่งนิรันดร์ เป็นวิญญานบริสุทธิ์ส่วนจิตที่ปนอยู่กับสสาร คือ จิตมนุษย์²⁵

2. ลัทธิชีวิตสารนิยม (Hylozoism) หรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ลัทธิจิตสสารนิยม (Materialistic Idealism) ถือว่าจิตกับสสารมีควบคู่กันมาแต่ต้น จิตควบคุมสสารได้ เพราะจิตรู้จักของสสาร นักปรัชญากรีกโบราณ เช่น ธาเลส อานักซิเมนีส อานักซิมานเดอร์ มีทัศนะว่า จักรวาลมีกฎเกณฑ์ของตนเอง สสารมีชีวิตในตัวเอง โดยไม่ได้รับมาจากจิตและเทพใดๆ การที่เทพสามารถควบคุม บันดาลธรรมชาติเป็นให้ไปต่างๆ ได้นั้นก็เพราะรู้จักธรรมชาติ หากไม่มีอำนาจเหนือธรรมชาติไม่ ฉะนั้น จิตหรือเทพ และสสารต่างก็เป็นความจริงแท้โดยอิสระของตนเอง ลัทธินี้ถือว่าวัตถุทุกอย่างเป็นสิ่งมีชีวิต เพราะฉะนั้นจึงมีความรู้สึก (Sensations) กล่าวโดยทั่วไปก็คือวัตถุทุกอย่างมีวิญญานอาศัย²⁶

ลัทธิพหุนิยม (Pluralism)

ถือว่าความแท้จริงมีอะไรมีเพียง 1 อย่าง หรือ 2 อย่าง หากแต่มีมากมาย ความจริงแต่ละอย่างต่างก็เป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กัน ไม่สามารถหลอมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ความจริงมีหลายหน่วย ซึ่งอาจเป็นจิต หรือเป็นสสาร หรือไม่ก็เป็นทั้งจิตและสสารก็ได้ สรรพสิ่งมากมายในเอกภพนี้ไม่อาจทอนลงให้เหลือเพียงหนึ่งเดียวได้เลย ลัทธิพหุนิยมนี้แบ่งออกได้เป็น 2 อย่างคือ

1. ลัทธิวัตถุพหุนิยม (Materialistic Pluralism) ความจริงแท้มีมากเหลือคณานับ ได้แก่ ปริมาณ ซึ่งแต่ละปริมาณนั้นเล็กจนไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา ทุกปริมาณต่างก็เป็นอิสระต่อกัน แต่เมื่อปริมาณมากมายมารวมกัน ก็จะก่อให้เกิดเป็นโลกและสิ่งต่างๆ ทัศนะดังกล่าวนี้ เรียกว่า ปริมาณนิยม (Atomism) แต่ก็ยังมีทัศนะอื่นที่แตกต่างออกไปจาก ปริมาณนิยม โดยถือว่า ปริมาณไม่ใช่สิ่งจริงแท้ เพราะสามารถทอนลงได้เป็นประจุไฟฟ้า ซึ่งประกอบด้วย โปรตอน อิเล็กตรอน และนิวตรอน ซึ่งเป็นพลังงานที่ถือว่าเป็นความจริงแท้ ทัศนะนี้ เรียกว่า พลังงานนิยม (Energyism)

²⁵ อ่างแล้ว, สติต วงศ์สวรรค์, รศ., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 84.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 85.

เอมพีโคเคส นักปรัชญาสมัยคั่นๆ ที่ถือว่าสรรพสิ่งเกิดมาจากการรวมตัวของธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ในอัตราส่วนต่างๆ กัน การที่สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นแล้วเปลี่ยนแปลงไปได้ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงของอัตราส่วนของธาตุต่างๆ ด้วยการแยกตัวออกจากกันของปฐมธาตุเหล่านั้น แต่ลักษณะของปฐมธาตุแต่ละอย่างคงที่เสมอ ไม่เกิดใหม่ ไม่สูญหาย มีอยู่อย่างนิรันดร์

2. ลัทธิพหุจิตนิยม (Idealistic Pluralism) ถือว่าจิตประกอบขึ้นด้วยปรมาณู ที่เรียกว่าโมนาด (Monad) ซึ่งเป็นหน่วยย่อยของจิต โมนาดมีจำนวนมหาศาล ก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ขึ้นตามหลักปรัชญาของไลบ์นิซ (Leibniz) เรียกว่า โมนาดนิยม (Monadism) ซึ่งมีหลักโดยสรุป ดังนี้

1. ความแท้จริงสูงสุดอันเป็นปฐมธาตุของสรรพสิ่ง เรียกว่า โมนาด เป็นหน่วยย่อยของจิตซึ่งมีจำนวนมากมาย แต่ขึ้นอยู่กับจอม โมนาด คือ พระเจ้า
2. จอมโมนาดมีลักษณะสมบูรณ์ทุกประการ คือ อำนาจ ปัญญา ความดี เป็นต้น
3. โมนาดที่อยู่ในระดับต่ำกว่าจอม โมนาด มีความจำกัดในเรื่องความสมบูรณ์ แต่มีเอกภาพของตนเอง ขึ้นตรงต่อจอม โมนาด
4. โมนาดที่มีเหตุผล คือ มนุษย์ ระดับต่ำลงไป คือ สัตว์ และพืช มีแต่ความรู้สึก ระดับต่ำที่สุด คือ อินทรีย์สาร และอนินทรีย์สารต่างๆ²⁷

จักรวาลวิทยาในทัศนะของอภิปรัชญา(Metaphysical Cosmology)

อภิปรัชญาพยายามหาคำตอบเกี่ยวกับจักรวาลและสิ่งต่างๆ ในจักรวาลว่ามีความเป็นมาอย่างไร สิ่งต่างๆ ในจักรวาลมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ถ้ามีมันสัมพันธ์กันอย่างไร

จักรวาล หมายถึง อวกาศทั้งหมดและทุกสิ่งทุกอย่างที่บรรจุอยู่ในอวกาศ ไม่ว่าจะมียู่ในลักษณะใดหรือที่ไหน ในโลกหรือในอวกาศนอกโลก สิ่งเหล่านั้นทั้งหมดรวมเรียกว่า จักรวาล การศึกษาเกี่ยวกับจักรวาลในประเด็นพอจะสรุปได้ ดังนี้²⁸

1. ขนาดของจักรวาล ความกว้างใหญ่ไพศาลของจักรวาลนี้มีขอบเขตหรือไม่ หมายความว่า มันมีขอบเขตที่รู้จบหรือไม่รู้จบ ในเรื่องนี้ ทั้งนักปรัชญาและนักคณิตศาสตร์ต่างก็มีความเห็นที่ขัดแย้งกันอย่างมีเหตุผล โดยฝ่ายแรกเห็นว่ารู้อจบ ส่วนฝ่ายหลังเห็นว่ารู้อจบ
2. วิวัฒนาการของจักรวาล จักรวาลมีความเป็นมาอย่างไร และจะเป็นไปอย่างไร ทั้งสองเรื่องนี้ถึงแม้จะเป็นเรื่องยากในการค้นหาคำตอบเพราะมีข้อจำกัดในเรื่องเครื่องมือที่จะค้นหาคำตอบ อย่างไรก็ตาม ยังพอมีคำตอบที่เกี่ยวกับอดีตและคำตอบที่เป็นการคาดคะเนได้บ้าง กล่าวคือ กลุ่มที่เห็นว่ารู้อจบ เชื่อว่าจักรวาลเมื่อเกิดขึ้นและวิวัฒนาการจนเต็มที่แล้วจะค่อยๆ คับลง เนื่องจากสสาร

²⁷ อ้างแล้ว, สติติ วงศ์สวรรค์, รศ., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 85-86.

²⁸ อ้างแล้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) รณรัตน์, รศ.ดร., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 31.

ทุกหน่วยสูญเสียพลังงานไป ทำให้ทุกสิ่งหยุดนิ่งและดับลงไป ฝ่ายที่เห็นว่าไม่รู้จบก็มีเหตุผลว่า ในเมื่อจักรวาลไร้ขอบเขต เพราะมันมีพลังงานที่ไม่รู้จบ โดยมีการสร้างพลังงานใหม่ขึ้นมาทดแทนพลังงานที่เสียไปอย่างไม่รู้จบสิ้น จักรวาลจึงไม่มีวันดับลงในอนาคต

3. จักรวาลกำลังมีการขยายตัว จากการค้นพบของฮับเบิลในปี ค.ศ. 1929 โดยการใช้อุปกรณ์มือแยกแสงตรวจสอบแสงจากกาแล็กซี่ (Galaxy คือ กลุ่มดาวที่รู้จักกันว่าทางช้างเผือกหรือ Milky Way ที่เราเห็นบนท้องฟ้ายามราตรี ซึ่งประกอบด้วยดาวจำนวนมากมาวมกลุ่มกัน คือ กาแล็กซี่ของเรา สุริยจักรวาลเป็นเพียงจุดเล็กๆในกาแล็กซี่นั้น) พบว่าเส้นด้ายเคลื่อนไปแถบแสงสีแดงในสเปกตรัม (Spectrum คือ แถบแสงเจ็ดสีที่ได้จากการแยกแสงคือ ม่วง คราม น้ำเงิน เขียว เหลือง แสด แดง) ทำให้ทราบว่ากาแล็กซี่เหล่านั้นกำลังเคลื่อนที่ห่างออกไปจากกาแล็กซี่ของเราด้วยความเร็วสูง นั่นแสดงว่าจักรวาลกำลังขยายตัวไปทุกทิศทาง

อย่างไรก็ตามปัญหานี้ยังไม่จบลงได้ง่ายๆ เพราะนักดาราศาสตร์กำลังศึกษา เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง และฝ่ายนักปรัชญาที่พยายามคิดค้นหาทฤษฎีขึ้นมาอธิบายส่วนของจักรวาลที่ใกล้เรา ซึ่งสามารถตรวจสอบไปถึงได้เท่านั้น

เวลา(Time)

เรื่องเวลาก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ต้องการคำตอบจากคำถามที่ว่า เวลาคืออะไร ดังคำของวาสมานน์ (Friedrich Wasdmann) ที่ว่า “แม้เราจะไม่สามารถเข้าใจแม้เพียงน้อยนิดว่า เวลาคืออะไร แต่เรายังใช้ภาษาบอกเวลาอยู่ต่อไป โดยไม่รู้ว่เรากำลังพูดถึงอะไร”²⁹

ปัญหาเรื่องเวลามีจริงหรือไม่ ถ้ามีมันมีลักษณะอย่างไร ในภาษาของเราเมื่อเรามีคำพูดที่เกี่ยวข้องกับเวลานั้นมีความหมายหลายอย่างที่แตกต่างกัน ลักษณะของเวลาที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันมีดังนี้ คือ

1. เวลานาฬิกา มนุษย์ได้ประดิษฐ์นาฬิกาขึ้นมาเพื่อบอกเวลาโดยกำหนดจากการหมุนรอบตัวเองของโลกได้ 1 รอบถือเป็น 1 วัน หมุนรอบดวงอาทิตย์ 1 รอบ ถือเป็น 1 ปี แล้วแบ่งปีเป็น 12 เดือน แบ่งเดือนเป็น 30 วัน แบ่งวันเป็น 24 ชั่วโมง แบ่งชั่วโมงเป็น 60 นาที แบ่งนาทีเป็น 60 วินาที นี่ก็คือ เวลาซึ่งถือเอาจากการหมุนของโลกมากำหนด แต่เวลานาฬิกาเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อวัดอวกาศหรือที่ว่าง (Space) จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง โดยใช้เข็มนาฬิกา โดยกำหนดเอาการเคลื่อนที่ของดวงอาทิตย์จากการสังเกตบนพื้นโลก เมื่อดวงอาทิตย์เคลื่อนที่ได้ 15 องศา ก็กำหนดให้เข็มยาวเคลื่อนที่ไป 360 องศา และเข็มสั้นเคลื่อนที่ไป 30 องศา การเคลื่อนที่ของดวง

²⁹ อ่างแล้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรรัตน์, รศ.ดร., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 32 – 33.

อาทิตย์และของเข็มนาฬิกาเป็นการเคลื่อนที่ของสสารซึ่งเราทำให้มันสัมพันธ์กันเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติจึงไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับเวลาที่แท้จริง

เราคิดว่าการกระทำเช่นนั้นเกี่ยวข้องกับเวลาที่แท้จริง แต่เรื่องนี้ยังเป็นที่ยังงัดกันอยู่ว่ามันเกี่ยวข้องกับจริงหรือไม่ เพราะเราเพียงแต่จัดเหตุการณ์ 2 อย่างให้สัมพันธ์กันเท่านั้น คือ ทำให้เข็มนาฬิกาเป็นไปพร้อมๆ กับดวงอาทิตย์ ไม่ใช่ทำให้มันเป็นไปพร้อมๆ กับความเป็นไปของเวลา

2. เวลาที่แท้จริง คือ เวลาของพระเจ้า(God's time) เซนต์ ออกัสติน (Saint Augustin) นักบวชในศาสนาคริสต์เสนอว่า ตามหลักของศาสนาคริสต์ เชื่อกันว่า สิ่งต่างๆ ในจักรวาลเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของพระเจ้า แม้แต่เวลาที่เช่นเดียวกัน พระองค์ทรงสร้างเวลาขึ้นเพื่อให้สิ่งต่างๆ ที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นดำเนินไปภายใต้ระบบของเวลา แต่พระองค์ทรงอยู่นอกระบบของเวลา โดยที่พระองค์ไม่ถูกรบกวนโดยเวลา เพราะพระองค์ไม่ทรงถูกจำกัดด้วยเวลา แต่มนุษย์และสิ่งต่างๆ ถูกจำกัดด้วยเวลา

อย่างไรก็ตาม ได้มีนักปรัชญาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเวลาในเชิงจิตวิทยา (Psychological time) ว่า เวลาเป็นอัตวิสัย(Subjective Time) คือ ประสบการณ์ความต่อเนื่องของความรู้สึกตัวของปัจเจกบุคคล ได้แก่ความรู้สึกตัวของบุคคลนั่นเอง คือ เวลา(Time) ดังนั้น ขณะที่คนนอนหลับเวลาก็จะหายไป และเวลาจะเริ่มต้นมีขึ้นเมื่อเขาตื่นตัวขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เวลาในลักษณะนี้ไม่ใช่เวลาที่แท้จริง คานท์ (Kant) ได้แสดงความคิดเห็นว่า สมรรถนะในการรับรู้เรื่องเวลาในกลไกของมโนซึ่งมีอยู่ก่อนประสบการณ์ กล่าวคือ มโนของเราเป็นกลไกในการรับรู้สิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ แต่เวลาเป็นเพียงกลไกการปรุงแต่งให้เราเข้าใจได้ เราไม่สามารถคิดถึงสิ่งใดที่อยู่นอกกรอบของเวลาได้ แต่อาจจะคิดถึงเวลาที่ไม่มีสิ่งใดอยู่เลยได้ เพราะความเข้าใจเรื่องเวลาไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งใด แต่เป็นกลไกของมโนในการรับรู้สิ่งต่างๆ และปรุงแต่งให้เราเข้าใจสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติได้

3.2 ปรัชญาสาขาญาณวิทยา

ญาณวิทยาเป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญาที่ว่าด้วยเรื่องความรู้ของมนุษย์ ในภาษาไทยใช้ คำว่า “ญาณวิทยา” แทนคำว่า “Epistemology” ซึ่งหมายถึง Theory of knowledge แปลว่า ทฤษฎีความรู้ ศึกษาถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดความรู้ ทำให้เราเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ ญาณวิทยาพยายามศึกษาปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ของมนุษย์เป็นต้นว่า ธรรมชาติของความรู้ บ่อเกิดของความรู้ ซึ่งมีประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1.ธรรมชาติของความรู้

โดยธรรมชาติแล้ว ความรู้คืออะไร มีลักษณะอย่างไร เราสามารถศึกษาจากประเด็นต่างๆ ที่เป็นเงื่อนไขของลักษณะแห่งความรู้จริง ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของความรู้ “ความรู้คืออะไร” คือ ความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ ในจักรวาล ดังนั้น ความหมายของความรู้ตามความหมายทางปรัชญาจะต้องรัดกุมและเจาะจงหรือยืนยันลงไปว่ามีความหมายอย่างนั้นๆจริงๆ แต่การที่จะเรียกว่า “ความรู้” ได้นั้นต้องมีเงื่อนไขหลายประการ คือ³⁰

1.1 ข้อยืนยันนั้นต้องเป็นจริง เช่น ถ้าพูดว่า “ฉันรู้ P แต่ P ไม่จริง” นี่เป็นการพูดที่ขัดแย้งในตัวเอง เพราะการพูดว่า “ฉันรู้ P” คือ P จะต้องเป็นจริง ดังนั้น การพูดว่า “ฉันรู้ P แต่ P ไม่จริง” ย่อมขัดแย้งในตัวเอง แต่ถ้าพูดว่า “ฉันไม่รู้จริงๆ ฉันเพียงแต่คิดว่าฉันรู้ P” ในกรณีเช่นนี้ก็ยังไม่จัดว่า “รู้” เพราะการรู้ P ก็คือการรู้ P จริงๆ การรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง สิ่งนั้นต้องจริง แต่กรณีที่สิ่งหนึ่งจริงไม่ได้หมายความว่าต้องมีผู้รู้สิ่งนั้น เพราะมีความจริงอีกมากที่เราไม่รู้แต่อาจมีคนอื่นรู้ หรือมีความจริงอีกมากมายที่ไม่มีผู้ใดรู้เลยก็ได้ ดังนั้นการที่ P จริง จึงไม่ได้ถือว่าเพราะเรารู้ P การที่ P จริงเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งเท่านั้น ซึ่งยังต้องมีเงื่อนไขอื่นอีก

1.2 ต้องมีผู้เชื่อข้อยืนยันนั้นว่าจริง คือ เราต้องเชื่อว่า P จริงด้วย เงื่อนไขนี้เป็นเงื่อนไขที่เพิ่มเติมจากเงื่อนไขแรก และเป็นเงื่อนไขอัตวิสัย (Subjective condition) คือ เป็นเงื่อนไขที่ตัวบุคคลซึ่งถือว่าเป็น “ผู้รู้” นอกจาก P จริงแล้ว ผู้นั้นต้องเชื่อว่า P จริงด้วย ถ้า P จริงแต่ผู้นั้นไม่เชื่อว่า P จริง ไม่นับว่าผู้นั้นรู้ P

เราอาจจะเชื่อว่าสิ่งหนึ่งจริงโดยที่ไม่รู้ว่าจริงก็ได้ คือการ “เชื่อ” ว่าสิ่งหนึ่งจริงกับการ “รู้” ว่า สิ่งนั้นจริง เป็นคนละประเด็นกัน บางอย่างที่เราเชื่อว่าจริงในสมัยหนึ่ง แต่กลับไม่จริงในสมัยต่อมา เพราะได้พบข้อพิสูจน์ เช่น สมัยโบราณเชื่อกันว่าโลกแบน แต่ในปัจจุบันมีข้อพิสูจน์และมีหลักฐานชัดเจนว่าโลกกลม นั่นคือการเชื่อว่า P จริง ไม่ได้มีผลตามมาว่า P จริง แต่ถือว่ายังไม่รู้ P นอกจากนี้ P อาจจริงโดยไม่มีใครเชื่อว่ามันจริงเลยก็ได้ เช่นในความเป็นจริงนั้นโลกกลม แต่คนโบราณไม่มีใครเชื่อเช่นนั้น แต่ถ้าเรารู้ว่า P จริง จะมาด้วยกัน กล่าวคือการเชื่อว่า P จริงเป็นเงื่อนไขหนึ่งของ “รู้”

1.3 ต้องมีหลักฐานสำหรับข้อยืนยันนั้น การที่สิ่งหนึ่งจริงและเราเชื่อว่าสิ่งนั้นจริง ยังไม่ถือว่า “รู้” สิ่งนั้น เป็นเพียงความเชื่อของเราตรงกับความเป็นจริง ทั้งๆที่เรายังไม่รู้ความเป็นจริงนั้น ความเชื่อที่เป็นจริงไม่ใช่ความรู้ เช่น สมมุติว่า นาย ก เชื่อว่ามีสิ่งมีชีวิตบนดาวอังคาร หลังจากนั้นอีกหลายปีมนุษย์สามารถเดินทางไปถึงดาวอังคารและตรวจพบว่ามีสิ่งมีชีวิตอยู่บนดาวอังคาร

³⁰ สติต วงศ์สวรรค์, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 107.

นั่นจริงๆ ความเชื่อของนาย ก ตรงกับความเป็นจริง แต่ในช่วงที่ยังไม่มีการเดินทางไปสำรวจบนดาวอังคาร นาย ก ก็ยังไม่รู้ว่า มีสิ่งมีชีวิตบนดาวอังคารนั้นหรือไม่ เพียงรู้ก็ต่อเมื่อมีการพิสูจน์ ในกรณีเช่นนี้เป็นแต่เพียงการเดาที่บังเอิญตรงกับความจริงเท่านั้น ไม่ใช่ “รู้” เพราะการจะนับว่า “รู้” นั้นต้องมีเงื่อนไขเพิ่มอีก คือ ต้องมีหลักฐานที่ทำให้เชื่อได้ หากความเชื่อนั้นไม่มีหลักฐานก็เป็นได้เพียงการเดา แม้จะมีเหตุผลก็ยังไม่นับว่าเป็นความรู้ เพราะอาจผิดพลาดได้

ดังนั้น ต้องมีหลักฐานอย่างเพียงพอ เพราะบางครั้งเราคิดว่ามีหลักฐานเพียงพอ แต่อาจผิดพลาดได้ เช่นในห้องทำงานของนายแดง มีหนังสืออยู่หลายเล่มรวมทั้งหนังสือปรัชญาด้วยหนึ่งเล่มวางอยู่บนโต๊ะ เขาหยิบหนังสือปรัชญาขึ้นมาอ่านแล้ววางมันไว้บนโต๊ะดังเดิมแล้วเดินออกจากห้องไป ต่อมาไม่นานเขาพูดว่า “ฉันรู้ว่าหนังสือปรัชญาเล่มหนึ่งวางอยู่บนโต๊ะทำงานของฉัน” การพูดเช่นนี้มีหลักฐานคือเขาได้อ่านหนังสือปรัชญานั้นแล้ววางไว้บนโต๊ะในห้องทำงาน และไม่มีใครเข้าไปในห้องจึงเชื่อว่าหนังสือเล่มนั้นต้องอยู่ในห้อง นี่คือหลักฐานที่เขาถือว่า “รู้” ว่ามีหนังสือปรัชญาวางอยู่บนโต๊ะทำงานของเขา ถึงกระนั้นก็ยังไม่วางไว้บนโต๊ะได้เต็ม 100% เพราะขณะที่เขาพูดนั้นอาจมีใครสักคนหนึ่งเข้าไปในห้องแล้วหยิบหนังสือเล่มนั้นออกไปก็ได้ ความรู้ชนิดนี้จึงถือว่าเป็นความรู้ระดับอ่อน

สำหรับ “ความรู้” ตามหลักการปรัชญานั้นหมายถึง “ความรู้” ในระดับเข้มข้น คือจริงระดับ 100 เปอร์เซ็นต์ ไม่มีอะไรทำให้สงสัยหรือผิดพลาดได้ กล่าวคือ แน่ใจจนพ้นความสงสัย อย่างไรก็ตามสำหรับเรื่องนี้ นักปรัชญาเองก็ยังมีความเห็นต่างกัน โดยมีนักปรัชญาบางกลุ่มแย้งว่าความรู้ที่เราแน่ใจจนไม่มีข้อสงสัยได้นั้น ไม่มี นักปรัชญากลุ่มนี้เรียกว่า กลุ่มวิมตินิยม (Scepticism) แต่อีกกลุ่มหนึ่งบอกว่า มี แต่ต้องแยกแยะออกไปว่า ความรู้ชนิดใดมีจริง ชนิดใดยังแน่ใจไม่ได้ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของความรู้ เพราะมนุษย์สามารถแสวงหาความรู้ได้จากหลายแหล่ง จึงมีปัญหาว่าแหล่งใดจริง และจริงในระดับใด

2. ต้นกำเนิดของความรู้

ความรู้ที่มนุษย์ได้รับนั้น โดยทั่วไปได้รับมาจากทางประสาทสัมผัส จึงเกิดเป็นปัญหาขึ้นมาว่า ความรู้ที่ไม่อยู่ในขอบข่ายของประสาทสัมผัสจะนับว่าเป็นความรู้ได้หรือไม่ นอกจากประสาทสัมผัสแล้วมีทางอื่นอีกหรือไม่ ที่จะให้ความรู้ที่มีความแน่นอนแก่เราได้ ต่อปัญหานี้ได้มีนักคิด 5 กลุ่ม³¹ ให้แนวความคิดเอาไว้ต่างกัันดังนี้

³¹ อ่างแล้ว, สติติ วงศ์สวรรค์, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 107.

1. กลุ่มเหตุผลนิยม (Rationalism)

นักคิดกลุ่มนี้ย้ำความสำคัญของความคิดว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานของความรู้ โดยส่วนรวมแล้วนักคิดกลุ่มเหตุผลนิยมเชื่อในความรู้ที่ตรงกันดังนี้

1.1 ความรู้ “ก่อนประสบการณ์”(a priori) ซึ่งเป็นความจริงที่จำเป็นต้องเป็นจริง (Necessary truth) ในทุกที่และทุกเวลา โดยไม่ต้องมีสิ่งใดต้องมายืนยันและจิตของมนุษย์ก็สามารถรู้ความจริงชนิดนี้ได้โดยอรรถตติกญาณ เช่น ข้อความว่า “สิ่งหนึ่งไม่อาจอยู่ในสถานที่สองแห่งได้ในเวลาเดียวกัน” หรือ “เส้นตรงสองเส้นที่ขนานกัน ไม่มีวันที่จะมาบรรจบกันได้” หรือ “สองบวกสองต้องเท่ากับสี่” ข้อความเหล่านี้เป็นความจริงโดยไม่ต้องทำการพิสูจน์ ซึ่งต่างไปจากความจริงชนิดที่เปลี่ยนแปลง (Contingent truth) ที่เป็นความรู้ “ภายหลังประสบการณ์”(a posteriori) เช่น ข้อความที่ว่า “ในห้องนี้มีนักศึกษาอยู่ 6 คน” ข้อความนี้แสดงว่าขณะนี้ มีนักศึกษา 6 คนจริง แต่อีก 5 นาทีต่อมาอาจเพิ่มเป็น 7 คน หรือมากกว่านั้นก็ได้ ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์จึงจะได้ความรู้ที่แท้จริง

1.2 การคิดหาเหตุผลแบบนิรนัย (Deduction) พวกเหตุผลนิยมถือว่า ความรู้เป็นระบบของความจริงที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานอันประกอบด้วยหลักการแรก เช่น ความรู้ “ก่อนประสบการณ์” จากหลักการนี้เราสามารถจะรู้ความจริงอื่นๆ ได้โดยวิธีการนิรนัย คือ เมื่อจิตมีความรู้ในความจริงพื้นฐานอยู่ก่อนแล้ว จิตก็สามารถขยายความรู้ในความจริงอื่นๆ ออกไปอีกอย่างไม่มีข้อจำกัด ดังนั้น วิธีการนิรนัย ก็คือ การพิสูจน์ความเชื่อใดๆ โดยอาศัยความจริงขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ก่อน ตัวอย่างเช่น

โลหะทุกชนิดเป็นสื่อไฟฟ้าได้

ทองแดงเป็นโลหะชนิดหนึ่ง

ดังนั้น ทองแดงเป็นสื่อไฟฟ้าได้

สองข้อความแรก เป็นข้ออ้าง (premise) ซึ่งเป็นส่วนที่เรารู้แล้วว่าจริง ส่วนข้อความสุดท้าย เป็นข้อสรุป (conclusion) ซึ่งเป็นความจริงที่เราโยงความจริงมาจากข้ออ้าง จะเห็นว่า ถ้าข้ออ้างเป็นจริง ข้อสรุปก็ต้องเป็นจริงด้วย

1.3 ประสบการณ์ทางผัสสะในทัศนะของพวกเหตุผลนิยม (sense experience in a view of rationalism) พวกเหตุผลนิยมถือว่าความรู้ที่ได้จากประสาทสัมผัสไม่อาจให้ความจริงที่คงตัวได้ เช่น เราขึ้นมองดูรางรถไฟที่ทอดยาวออกไปจะเห็นว่าปลายรางรถไฟนั้นบรรจบกัน เมื่อเดินตามไปดูก็พบว่าไม่ได้เป็นดังที่ปรากฏแก่สายตาเราแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม พวกนักเหตุผลนิยมก็ยอมรับอยู่ว่า ประสบการณ์ทางผัสสะเป็นจุดเริ่มต้นของความรู้ในแง่ที่ว่า เราเริ่มที่จะรู้สึกตัวจริงๆ ก็เมื่อเราเริ่มที่จะใช้ประสาทของเรา แต่ก็ เป็นเพียงสิ่งที่มาจุดประกายให้สติปัญญาเริ่มทำงานเท่านั้น³²

นักปรัชญาเหตุผลนิยมที่สำคัญ

พลาโต (Plato) เป็นนักปรัชญากรีกยุคโบราณ มีทัศนะบางอย่างคล้ายคลึงกับทัศนะของโสกราตีสผู้เป็นอาจารย์ของตน ประการแรก พลาโตเห็นว่าความรู้ระดับผัสสะหรือสัญชาตญาณไม่ใช่ความรู้ แต่เป็นเพียงทัศนะ การปฏิเสธผัสสะหรือสัญชาตญาณหรือประสบการณ์ว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้นี้มีเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ³³

1. สัญชาตญาณของแต่ละคนให้ความรู้ไม่ตรงกัน หรือแม้สัญชาตญาณของคนคนเดียวก็ให้ รายงานข้อมูลต่างกันในเวลาต่างกัน
2. สัญชาตญาณไม่ช่วยให้เราค้นพบความจริงแท้ เพราะสิ่งที่เรารับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เป็นเพียงสิ่งจำเพาะ เพราะว่าคุณความจริงแท้เป็นสิ่งสากล เช่นคนสากล แมวสากล ซึ่งอยู่ในโลกแห่ง มโนคติ จึงเป็นการเหลือวิสัยที่สัญชาตญาณจะรับรู้ได้

ตามทัศนะของพลาโตนั้น ความรู้ที่แท้จริงไม่ใช่มาจากผัสสะหรือสัญชาตญาณ แต่ความรู้ที่แท้จริงได้มาจากเหตุผล

เดการ์ตส์ (Descartes) เขาเป็นนักคณิตศาสตร์ จึงได้นำเอาวิธีการทางเรขาคณิตมาใช้ในวิธีการทางความคิดทางปรัชญาของเขา เพราะเรขาคณิตจะมีจุดเริ่มต้นจาก “สิ่งที่เห็นจริงแล้ว” (axioms) ที่เป็นจริงอย่างแจ่มแจ้งซึ่งไม่อาจมีข้อสงสัยได้ และสิ่งนี้เองที่จะเป็นข้อสมมติฐานในการ พิสูจน์ถึงความจริงอื่นๆ ต่อไป ดังนั้นสำหรับความรู้ของมนุษย์แล้ว มีสิ่งที่เป็นจริงในทำนอง เดียวกันนี้มาเป็นหลักในการพิสูจน์ความรู้อื่นได้ ดังนี้³⁴

1. เดการ์ตส์เสนอหลัก 4 ประการ คือ
 - ประการที่หนึ่ง จะไม่ยอมรับสิ่งใดก็ตามว่าเป็นจริง ถ้าหากว่ายังไม่มีความรู้เกี่ยวกับมันอย่างชัดเจน
 - ประการที่สอง ต้องนำวิธีวิเคราะห์ปัญหามาใช้
 - ประการที่สาม การวิเคราะห์ต้องเริ่มต้นจากความคิดเบื้องต้นที่ไม่ซับซ้อน แต่มีความแน่นอน และขยายไปสู่ความคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น

³² ปานทิพย์ ศุภนกร, ผศ., และคณะ. **ปรัชญาเบื้องต้น**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545), หน้า 11.

³³ พระราชวรมุนี. **ปรัชญากรีก**, หน้า 142.

³⁴ อ่างแล้ว, ปานทิพย์ ศุภนกร, ผศ. และคณะ. **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 107 – 110.

ประการที่สี่ต้องตรวจสอบทุกสิ่งอย่างถี่ถ้วนโดยไม่มีการยกเว้น

2. เดการ์ตส์ เริ่มต้นการแสวงหาความรู้ด้วยการสงสัยในทุกๆสิ่ง เพราะว่าสิ่งที่เราเชื่อว่าจริงอาจไม่จริงก็ได้ มีบ่อยครั้งที่ประสบการณ์หลอกหลวงและทำให้เราเข้าใจผิด จึงต้องสงสัยไว้ก่อน จนกว่าจะได้พบจุดที่เราไม่มีความสงสัย

3. สิ่งที่เราไม่สงสัยนั้น และยืนยันว่าสิ่งนี้จริงก็ไม่ผิด เช่นข้อความที่ว่า “ฉันคิด ดังนั้น ฉันจึงมีอยู่” (I think, therefore I exist) เพราะการสงสัยคือการคิด และการคิดก็ต้องมีผู้คิด ดังนั้น เราจึงไม่สงสัยเกี่ยวกับตัวเองในฐานะเป็นผู้คิด

4. การยอมรับความจริงของข้อความนี้ คือการยืนยันว่าสิ่งแท้จริง คือ จิตที่รู้คิด คำว่า “คิด” เดส์การ์ด หมายถึงการสงสัย การยืนยัน การปฏิเสธ และการตั้งใจ การคิดเป็นคุณสมบัติประจำของวิญญาณ ฉะนั้น เราต้องยอมรับว่ามนุษย์มีตัวตนอยู่ในฐานะเป็นผู้คิด

5. เดการ์ตส์เชื่อว่า คนเรามี “ความคิดติดตัวมาแต่กำเนิด” (innate ideas) ซึ่งเป็นความรู้ที่ทุกคนมีเหมือนกัน โดยธรรมชาติ และมีอยู่ก่อนการได้รับความรู้จากประสบการณ์ เช่น ความคิดเกี่ยวกับสิ่งในเรขาคณิต เป็นต้นว่า วงกลม หรือสามเหลี่ยม และพระเจ้าหรือสิ่งสมบูรณ์ ความคิดเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ไม่เคยปรากฏในประสบการณ์ ไม่มีวงกลมใดสมบูรณ์เท่ากับวงกลมในความคิด และเราก็ไม่มีความเปรียบพร้อมที่จะสร้างความคิดเกี่ยวกับพระเจ้าขึ้นมา เพราะเรามีความเปรียบพร้อมทุกอย่างอยู่แล้ว และเป็นสิ่งนิรันดร์ ดังนั้น ความคิดเกี่ยวกับสิ่งในคณิตศาสตร์และเรื่องพระเจ้าต้องเป็นความคิดประเภทพิเศษ ที่เรียกว่า “ความคิดที่มีติดตัวมาแต่กำเนิด”

6. เดการ์ตส์ ถือว่ามีขบวนการที่ช่วยให้เราได้รับความรู้ 2 อย่าง คือ

6.1 อัจฉตติญาณ ได้แก่การหยั่งรู้ที่เกิดจากแสงสว่างแห่งเหตุผล ซึ่งความรู้ที่ได้มาโดยทางนี้ถูกต้องแน่นอนทำให้เราหมดข้อสงสัย เช่น ความจริงที่ว่า ตัวเขาเป็นผู้คิด ดังนั้นตัวเขาจึงมีอยู่ และทุกคนตระหนักดีว่า สามเหลี่ยม คือ พื้นที่ที่ล้อมรอบด้วยเส้นตรงสามเส้น ความรู้เหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานมายืนยันว่ามันจริง

6.2 การหาเหตุผลแบบนิรนัย คือ การที่เรารู้และเข้าใจความจริงอันหนึ่ง โดยอาศัยความจริงเดิมที่ยอมรับกันว่าแน่นอน (ได้กล่าวถึงแล้วในเรื่องการหาเหตุผลแบบนิรนัย)

7. เดการ์ตส์ ยืนยันว่า จิตหรือวิญญาณอยู่ในฐานะเป็นผู้คิด จึงอาศัยข้อเท็จจริงนี้เป็นข้ออ้างพิสูจน์ว่า ตัวเรามีอยู่จริง โดยการให้เหตุผลเชื่อมโยงจากตัวเราซึ่งเป็นผู้คิด พบว่าเรามีความคิดเกี่ยวกับพระเจ้า ซึ่งมีธรรมชาติแตกต่างไปจากตัวเราอย่างสิ้นเชิง จึงเป็นไปได้ที่มนุษย์จะก่อขึ้นมาเอง จึงสรุปว่าพระเจ้ามีอยู่จริง ต่อจากนี้ เดส์การ์ดก็พิสูจน์ว่าโลกและสรรพสิ่งต้องมีอยู่จริง เพราะพระเจ้าเป็นผู้ทรงสร้างขึ้นมา มิใช่เพราะเราสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสแล้วยอมรับว่ามีอยู่จริง

สรุปญาณวิทยาสำนักเหตุผลนิยม

นักปรัชญาเหตุผลนิยมเสนอแนวความคิดที่สำคัญว่าคนเราสามารถที่จะหาความรู้ในประเภทที่ไม่ต้องอาศัยประสบการณ์ได้ โดยการใช้ความคิดพิจารณาตามเหตุผล ความจริงชนิดนี้เป็นจริงที่ไม่อาจลบล้างได้ และเราสามารถใช้ความรู้ที่เป็นหลักพื้นฐานคิดหาความรู้อื่นๆ ต่อไปได้ได้อย่างเหมาะสม ส่วนประสบการณ์นั้นให้เราเพียงแต่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติต่างๆ ของวัตถุและความเป็นไปของโลกภายนอก แต่ก็เชื่อว่าจะต้องเสมอไป หากแต่เป็นสติปัญญาของมนุษย์ต่างหากที่จะให้ความรู้ที่แน่นอน ดังเหตุผลที่กล่าวมานี้จึงทำให้นักปรัชญาเหตุผลนิยมส่วนมากต้องยอมรับการมีอยู่ของ “จิต” ในฐานะที่เป็น “สิ่งแท้จริงที่รู้คิดได้”

2. กลุ่มประจักษ์นิยม หรือ ประสบการณ์นิยม (Empiricism)

กลุ่มประจักษ์นิยมเน้นความสำคัญของประสบการณ์ว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้ คำว่าประสบการณ์นิยม ได้รับการบัญญัติขึ้นมาเพื่อให้มีความหมายเดียวกันกับ คำว่า Empiricism ซึ่งมีความหมายว่า “เนื่องด้วยประสบการณ์” ถือว่าความรู้เกิดจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสโดยตรงเท่านั้น นักปรัชญากลุ่มนี้เน้นที่ความสามารถของมนุษย์ในการรับรู้ สังเกต และการที่ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งภายนอกเป็นจุดเริ่มต้นของความรู้ทุกอย่าง มนุษย์หาได้มีความคิดติดตัวมาแต่กำเนิดดังเดส์การ์ตกล่าวไว้ไม่³⁵

ล๊อค (John Locke) ให้ทัศนะว่า จิตโดยธรรมชาติมีสภาพเฉื่อยๆ (Passive) ในขณะที่จิตรับประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส มันจะทำหน้าที่ดึงเอาสิ่งที่มันได้รับจากการสัมผัสนั้นมาเปรียบเทียบระหว่างความคิดต่างๆ ที่เคยสัมผัสมาแล้ว พร้อมกับรวบรวมเข้ามาให้เป็นความคิด ดังนั้น จิตไม่มีความคิดเดียวเมื่อมีการสัมผัส เช่น เมื่อเด็กได้รับความคิดหรือประสบการณ์แรกจากผัสสะก่อน เมื่อโตขึ้นจะได้รับผลสะท้อนจากความคิดแรกนั่นเอง ฉะนั้น ผัสสะจะเกิดได้ต้องอาศัยวัตถุภายนอกแล้วสะท้อนกลับเข้ามา จึงกล่าวได้ว่า ถ้าไม่มีการสัมผัสถูกต้อง จิตจะคิดไม่ได้เลย และวัตถุนั้นเองเป็นต้นเหตุให้จิตคิด

ดังนั้น จะเห็นว่า การสัมผัสสร้างความรู้สึก ความรู้สึกสร้างความคิด และความคิด นี้เองเป็นบ่อเกิดความรู้ตามลำดับ คือ เมื่อมีการสัมผัส จิตจะมีปฏิกิริยาเปรียบเทียบระหว่างความคิดต่างๆ ที่เคยถูกต้องมา แล้วรวบรวมความคิดเช่นนั้นเข้าด้วยกัน และผสมผสานกันเข้าเพื่อสร้างเป็นความคิดเฉพาะเรื่องต่อไป เช่น ความคิดแต่ละดวงที่เกี่ยวกับ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ซึ่งได้รับมาจากตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง ความคิดเกี่ยวกับการกินที่ รูปร่าง การหยุดนิ่งและการเคลื่อนที่

³⁵ สติต วงศ์สวรรค์, ปรัชญาเบื้องต้น. หน้า 113.

ของสสารได้มาจากการเห็นและการสัมผัส การคิดและเจตนาได้รับมาจากประสบการณ์ทางจิตอันได้แก่การคิดทบทวน ความสุขความทุกข์ ความมีอยู่ อำนาจ และเอกภพได้มาจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสกับประสบการณ์ทางจิต ดังนั้น ปัญญาจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีผัสสะมาก่อน และความรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยประสบการณ์และความรู้ต้องเกิดหลังประสบการณ์เสมอ และต้องอาศัยข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงทางประสบการณ์เฉพาะแล้วจึงสร้างประสบการณ์ทั่วไปตามวิธีการทางตรรกวิทยาที่เรียกว่า วิธีอุปนัย (Induction) เพราะฉะนั้น ความรู้จะเกิดจากความเชื่อมั่นในตัวเองซึ่งอาศัยความคิดที่แฝงอยู่ดังพวกเหตุผลนิยมอ้างจึงเป็นไปได้ ประสบการณ์เท่านั้นที่เป็นแหล่งให้เกิดความรู้ที่แท้จริง เพราะประสบการณ์เป็นแหล่งที่มาของความรู้เพียงอย่างเดียว

ลึอก ถือว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะมีอะไรในวุฒิปัญญาโดยไม่มีในประสาทสัมผัสมาก่อน ความรู้ทุกอย่างเกิดขึ้นภายหลังประสบการณ์ โดยวิธีอุปมาน (การเปรียบเทียบ) ไม่ใช่วิธีอนุมาน (การแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการเริ่มต้นจากความจริงทั่วไป ไปสู่ความเฉพาะอย่าง) คือเริ่มจากข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ แล้วคิดหาเหตุผลจากข้อเท็จจริงนั้น ไม่ได้เริ่มจากความคิดติดตัว แล้วอนุมานความจริงอย่างอื่นจากความคิดนั้น อย่างไรก็ตาม จิตต้องมีอยู่ เพราะเป็นแหล่งให้เกิดการรับรู้ ความคิด ความรู้สึก ความจำและเจตนาต่างๆ³⁶

3. กลุ่มเพทนาการนิยม (Sensationism)

ลัทธินี้เชื่อว่า ความจริงตรา และความคิดเป็นที่มาแห่งความรู้จริง

เดวิด ฮูม (David Hume) เป็นผู้ตั้งทฤษฎีนี้ โดยถือว่าความรู้ของคนเราแบ่งออกได้เป็น 2 อย่าง คือ ความประทับใจ(impression) และความคิด(idea) ความประทับใจได้รับมาจากผัสสะ เช่น เอามือไปแตะก้อนน้ำแข็ง เกิดผัสสะของความเย็นในทันทีทันใด จึงกลายเป็น “ความประทับใจ” หลังจากนั้นเหตุการณ์นี้ได้ผ่านไปแล้ว แต่เราก็ยังจดจำภาพของความเย็นนั้นได้ ทั้งๆที่ขณะนั้นไม่มีน้ำแข็งมากระทบกับประสาทสัมผัสของเราแล้ว แต่ภาพของความเย็นที่จำได้นี้จะไม่แจ่มชัดเหมือนตอนที่เอามือไปแตะก้อนน้ำแข็งโดยตรง นี่คือ ความคิด (idea) ซึ่งได้รับมาจากความจำของเรา ทั้งสองอย่างนี้ต่างกันที่ระดับของความชัดเจน ดังนั้น ความคิดทุกหน่วยต้องสอดคล้องกับความประทับใจทุกหน่วยไป³⁷

ฮูม ได้ปรับปรุงปรัชญาประจักษ์นิยมของลึอกให้เป็นปรัชญาเพทนาการนิยม โดยได้เสนอหลักการเสียใหม่ ให้มีลักษณะเคร่งครัดและรัดกุมกว่าเดิม คือ

³⁶ อ้างแล้ว, สถิต วงศ์สุวรรณค์, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 113-114.

³⁷ ปานทิพย์ สุภนกร, ผศ., และคณะ. ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 122 - 123.

1. ประสบการณ์ที่มาจากประสบการณ์
2. ประสบการณ์ทั้งหลายเป็นที่เกิดของความคิด
3. ความคิดทั้งหลายวิเคราะห์ออกมาได้เป็นความรู้

การกระทบกันระหว่างอายตนะกับโลกภายนอก เรียกว่า ผัสสะ ก่อให้เกิดความรู้สึก เป็นความประทับใจ สุมจึงปฏิเสธความมีอยู่ของจิต วิญญาณ อัตตา พระเจ้า เพราะเราไม่มีความประทับใจกับสิ่งเหล่านี้ ไม่เห็นอัตตาที่เที่ยงแท้ถาวรเลย สิ่งที่เราเรียกว่าจิต คือความคิด ความรู้สึก และเจตนา แม้เรื่องพระเจ้าเป็นเจ้าก็เช่นเดียวกัน เมื่อใดก็ตามที่เราพยายามหาอัตตาดังกล่าว จะพบแต่ความหนาว ความร้อน หรือความรู้สึกสุข ทุกข์ เราไม่สามารถสัมผัสกับพระเจ้าเป็นเจ้า จึงไม่มีความประทับใจ ทั้งไม่สามารถจะอนุมานว่า พระองค์มีอยู่ มนุษย์เราเชื่อว่าพระเจ้ามีอยู่ก็เพื่อสนองความต้องการเท่านั้น คำว่า “พระเจ้าเป็นเจ้า” เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเอง³⁸

4.กลุ่มอนุমানนิยม (Apriorism)

ความคิดของนักปรัชญาในกลุ่มนี้เป็นความพยายามประนีประนอมระหว่างลัทธิเหตุผลนิยม กับ ลัทธิประสบการณ์นิยม ลัทธิแรกถือว่าเหตุผลอย่างเดียวนั้นที่ให้ความรู้ที่แน่นอนตายตัว ส่วนลัทธิหลังถือว่าประสบการณ์ที่ได้รับทางประสาทสัมผัสเท่านั้นที่ให้ความรู้จริง สำหรับลัทธิอนุমানนิยมมีลักษณะเป็นเหตุผลเชิงประสบการณ์นิยม (Empirical Rationalism) ถือว่าทั้งประสบการณ์ และเหตุผลเป็นตัวการที่ทำงานร่วมกันในการหาความรู้ของมนุษย์ คือประสบการณ์ก็ให้ความจริง แต่ยังไม่สมบูรณ์ เป็นการให้ความรู้เป็นหน่วยๆ แยกกัน ฝ่ายเหตุผลเป็นตัวการนำเอาความจริงที่แยกกันอยู่เป็นหน่วยๆ จากประสบการณ์มาเชื่อมโยงกันให้เกิดความรู้³⁹

คานท์ (Immanuel Kant) เป็นผู้ก่อตั้งลัทธิอนุমানนิยม โดยถือว่า ความรู้เกิดจากประสบการณ์และจากการคิดหาเหตุผลร่วมกัน โดยที่เขาเห็นว่า ประจักษ์นิยมของสุมกำลังทำลายพื้นฐานของคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ส่วนเหตุผลนิยมของพวกโพธิญาณนิยม เช่น วอลแตร์ ทำลายพื้นฐานของศาสนาและศีลธรรม คานท์จึงได้พยายามแก้ไขเรื่องนี้ และในที่สุดก็ได้พบทฤษฎีโครงสร้างแยกประเภทของมนัส (Theory of categories) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการปฏิรูปความคิดของปรัชญาในสมัยต่อมา

คานท์ชี้ให้เห็นว่าทั้งพวกประจักษ์นิยมและพวกเหตุผลนิยมต่างก็เข้าใจผิดในกลไกการรับรู้ของคน คือเน้นเฉพาะบางส่วน โดยพวกประจักษ์นิยมตัดสินเพียงว่าประสาทสัมผัสทำให้เกิด

³⁸ สติต วงศ์สวรรค์, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า120-121.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 122.

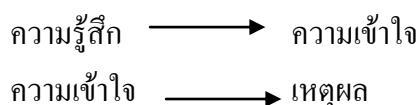
ความรู้ ส่วนเหตุผลนิยมก็ตัดสินเพียงว่าการคิดเหตุผลทำให้เกิดความรู้ แท้จริงประสาทสัมผัสและการคิดหาเหตุผลเป็นโครงสร้างของมนัสของเรา

คำถามที่ให้เหตุผลว่า ฝ่ายประจักษ์นิยมและเหตุผลนิยมชี้ไปคนละจุด คำถามที่เห็นว่าทั้งประสบการณ์และเหตุผลต่างก็เป็นตัวการสำคัญที่ก่อให้เกิดความรู้ขึ้นมา ไม่ใช่ลำพังประสบการณ์ที่ให้เพียงความรู้เฉพาะหน่วยที่แยกกันซึ่งจะนับเป็นความรู้ยังไม่ได้ เพราะยังขาดเหตุผล หากมีแต่เหตุผลหรือการคิดเพียงอย่างเดียวโดยปราศจากประสบการณ์ ความรู้ก็เกิดขึ้นไม่ได้ เพราะไม่มีอะไรจะให้คิด ความคิดที่ไม่มีเนื้อหาที่เป็นสิ่งว่างเปล่าความรู้เกิดจากการที่วัตถุภายนอกมากระทบจิตของเรา จิตของเราเป็นเครื่องรับรู้สิ่งที่มากระทบ จิตซึ่งเป็นเครื่องรับรู้ของเรามีกลไกต่างๆ เพื่อปรับปรุงผสมผสานสิ่งที่มากระทบให้เกิดความรู้ ให้เราเข้าใจ สิ่งที้ออกมาจากการปรุงแต่งของกลไกของจิตหรือมนัสนี้เรียกว่า ความรู้⁴⁰

คำถามแบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ (a posteriori) ซึ่งไม่แน่นอน และความรู้ที่ได้รับจากความคิดหรือความเข้าใจ และความเข้าใจนี้มี 2 ชนิด คือ (1)ความเข้าใจแบบวิเคราะห์(analytic)ได้รับมาจากความคิด(a priori)เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งไม่มีอะไรใหม่ เช่น เมื่อเห็นดอกกุหลาบก็บอกได้ทันทีว่า ดอกกุหลาบ เป็นดอกไม้ชนิดหนึ่ง และ (2)ความรู้แบบสังเคราะห์ได้มาจากความคิด ความเข้าใจ ซึ่งให้ความรู้ใหม่แก่เรา เช่น ความรู้จากคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นการคิดหาเหตุผล มีลักษณะสากลที่ทุกคนต้องยอมรับและตรงกับเหตุการณ์ทุกอย่าง เป็นหลักการแน่นอนตายตัว เช่น “เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องมีเหตุให้เกิดขึ้น” หรือ “2+2 เป็น 4” หรือ “สสารเมื่อถูกความร้อนย่อมขยายตัว”

ตามทัศนะของคำถามความรู้มีองค์ประกอบ ดังนี้ คือ

1. ความรู้สึก(Sense) ได้แก่ ชอบ ไม่ชอบ ดี ไม่ดี สุข ทุกข์ รัก โกรธ หนาว ร้อน เป็นต้น เกิดมาจากการทำหน้าที่ของประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย
2. ความเข้าใจ(Understanding) เกิดจากการสะสมความรู้สึกบ่อยๆ เมื่อประสบกับความรู้ชนิดเดียวกันอีกก็จะเข้าใจ บอกได้ว่าความรู้ชนิดนั้นคืออะไร
3. เหตุผล(Reasoning) เป็นความรู้สูงสุดในกระบวนการของความรู้ เป็นตัวชี้้นำให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละอย่างนั้นอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล มันเกิดขึ้นมาเพื่ออะไร ตามแผนภูมิ ดังนี้⁴¹

⁴⁰ สติต วงศ์สวรรค์, *ปรัชญาเบื้องต้น*, หน้า 123.

⁴¹ สุเมธ เมธาวิทยกุล, *ปรัชญาเบื้องต้น*, หน้า 56-57.

เหตุผล → ความรู้

5. กลุ่มอัจฉัตติกญาณนิยม (Intuitionism)

บางทีก็เรียกว่า สัญชาตญาณนิยม หรือ สหัชญาณนิยม หรือ ญาณพิเศษ ลัทธินี้ถือว่า ความรู้ที่แท้จริงเกิดจากการหยั่งรู้ภายในที่ได้ฝึกฝนจนถึงขั้นพิเศษ เจ้าของลัทธินี้คือ นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ชื่อ ฮังรี แบร์กซอง (Henri Bergson) ถือว่า ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน ประสบการณ์ การคิด การฟัง การฝึกอบรม การพิสูจน์ และการทดลอง แต่อัจฉัตติกญาณให้ความรู้ที่แท้จริง อัจฉัตติกญาณเป็นความรู้ที่เกิดได้เองโดยการเพ่งภายในของจิต ซึ่งเป็นความรู้พิเศษ เป็นการแสดงตัวของปัญญาอันเลิศที่ติดมากับจิต ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า วิปัสสนาญาณ

อัจฉัตติกญาณสามารถให้ความรู้แก่เราได้จริง เพราะเป็นพลังความสามารถของจิต ทำให้เรารู้และเข้าใจได้โดยตรง สามารถให้ความรู้ที่เป็นความเท็จจริงได้เป็นอย่างดีและถูกต้องคล้ายกับญาณวิเศษที่สามารถรู้แจ้งเห็นจริงทุกสิ่งทุกอย่างได้ เช่น การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งทำให้พระองค์กลายเป็นพระสัพพัญญู ผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง⁴²

อัจฉัตติกญาณ เป็นที่มาแห่งความรู้จริง เป็นความรู้ที่คิดด้วยมาแต่กำเนิด เป็นส่วนหนึ่งของพลังชีวิต ช่วยให้เรารู้ความจริงแท้เกี่ยวกับสิ่งที่มืออยู่จริง แบร์กซองถือว่า อัจฉัตติกญาณเป็นความรู้ที่เหนือกว่าวุฒิปัญญา เพราะวุฒิปัญญาทำให้ความแท้จริงเปลี่ยนแปลงกลายเป็นความเท็จได้ วุฒิปัญญาให้ความจริงแก่เราเพียงผิวเผินเท่านั้น แต่อัจฉัตติกญาณช่วยให้เรารู้สิ่งมืออยู่อย่างแท้จริง รู้โดยตรง สิ่งที่มีอยู่จริงเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งเสมอ วุฒิปัญญาสามารถให้ความรู้เฉพาะสิ่งที่คงที่ถาวรเท่านั้นและยังทำให้ความแท้จริงเป็นสิ่งที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปเสียอีก เป็นการบิดผันความแท้จริงให้กลายเป็นเท็จไป เขาถือว่า ความรู้ที่ได้จากวุฒิปัญญา เป็นความรู้ที่ไม่แน่นอน อาจเป็นจริงหรือเท็จก็ได้

3. ขอบเขตของความรู้

เรื่องขอบเขตของความรู้ ได้แก่ปัญหาเกี่ยวกับความสามารถของมนุษย์ในการที่จะรู้ความจริงว่ามีขอบเขตแค่ไหน เราสามารถรู้ความจริงภายนอกได้หรือไม่ หากรู้ได้ ความรู้นั้นมีขอบเขตแค่ไหน และเราสามารถรู้ความจริงได้ทุกอย่าง หรือรู้ได้เป็นบางอย่างเท่าที่มีประสบการณ์ การรู้ความจริง เราต้องรู้ผ่านประสาทสัมผัสเท่านั้นหรือ หรือว่ามีวิธีอื่นอีก คำตอบของปัญหาทั้งหมดนี้ มีดังต่อไปนี้

⁴² สถิต วงศ์สุวรรณ, ปรัชญาเบื้องต้น. หน้า 125 – 126.

1. สัจนิยม (Realism) มีทัศนะว่าผัสสะมีส่วนเข้าถึงความจริงได้ สิ่งที่เราารู้โดยตรงจากผัสสะหรือประสบการณ์นั้น ไม่ขึ้นอยู่กับจิตของผู้รู้ หมายความว่าจิตของผู้รับรู้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของสิ่งที่ปรากฏต่อประสาทสัมผัสของเราซึ่งปรากฏอย่างไร ความจริงก็เป็นอย่างนั้น ไม่มี ความแตกต่างระหว่างสภาพที่ปรากฏกับความเป็นจริง อาจมีบางอย่างที่ประสาทสัมผัสรับไม่ได้ เพราะมีขีดจำกัดในการรับรู้ มนุษย์จึงต้องสร้างเครื่องมือขึ้นมาช่วยขยายความสามารถของประสาทสัมผัสเพื่อให้รู้ความจริงได้มากขึ้น เช่น แว่นขยาย กล้องจุลทรรศน์ กล้องโทรทรรศน์ เป็นต้น⁴³

สัจนิยมแบ่งเป็นกลุ่มย่อยตามทัศนะที่แตกต่างกันออกไปได้ดังนี้

1.1 สัจนิยมแบบผิวเผิน (Naive Realism) มีทัศนะว่าความจริงเป็นเอกเทศในตัว ของมันเอง ไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ของจิตของผู้รู้ ไม่ว่าจะไม่มีใครรับรู้มันหรือไม่ มันก็คงมีอยู่ เป็นอยู่ ตามปกติของมันและก็ปรากฏต่อประสาทของเราตามที่มันเป็น

ความรู้เกิดจากการที่จิตของเราถ่ายแบบของสิ่งภายนอกพร้อมทั้งคุณภาพทุกอย่าง ของมัน ไม่ว่าจะเป็นขนาด รูปร่าง สี น้ำหนัก การเคลื่อนที่ รส กลิ่น เสียง และอุณหภูมิที่มีอยู่จริง ของวัตถุภายนอก ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นคุณภาพที่มีอยู่จริงของวัตถุไม่ใช่เป็นสิ่งที่จิตสร้างขึ้น

1.2 สัจนิยมแบบตัวแทน (Representative Realism) มีทัศนะว่าเราไม่สามารถเข้าถึง ความจริงได้โดยตรง แต่เข้าถึงได้ด้วยข้อมูลอันเป็นตัวแทนของความจริง เรายืนยันได้แต่เพียงว่า ความรู้ของเราใกล้เคียงกับความเป็นจริง

ล๊อค (John Locke) เป็นทั้งนักปรัชญาแบบประจักษ์นิยมและสัจนิยมแบบตัวแทน ในแง่ของสัจนิยมแบบตัวแทนเขามีทัศนะว่า การรับรู้ (perception) โลกภายนอกโดยผ่านทาง มโนคติ (idea) มโนคติจึงเป็นตัวแทนของวัตถุซึ่งไม่มีอยู่ในจิตมนุษย์ แต่เป็นภาพถ่ายของโลก ภายนอก นั้นหมายความว่า ล๊อคยอมรับการมีอยู่ของ โลกภายนอก แต่เรารับรู้โลกภายนอกโดยตรง ไม่ได้ ดังนั้น มโนคติจึงมีที่มา 2 ทาง คือ

1) ทางประสาทสัมผัส (sensation) มโนคติเกิดขึ้นเมื่อมีผัสสะกับ โลกภายนอก เช่น ตาเห็นดอกกุหลาบซึ่งเป็นข้อมูลภายนอก มโนคติของดอกกุหลาบก็เกิดขึ้นในใจของเรา สิ่งที่เรารับรู้ไม่ใช่ดอกกุหลาบแต่เป็นมโนคติของดอกกุหลาบ

2) ทางการไตร่ตรอง (reflection) เป็นการทำงานของจิตต่อจาก เมื่อมโนคติจาก ผัสสะเกิดขึ้นแล้ว (ในข้อ 1) การทำงานของจิต กล่าวคือ การไตร่ตรองนี้จะทำให้เกิดมโนคติประทับ ในความเข้าใจขึ้น มโนคติที่ได้จากการไตร่ตรองนี้จะกลางเลือน ไม่ชัดเจนเท่ากับมโนคติที่เกิดจาก ผัสสะ โดยตรง ดังนั้น การไตร่ตรองซึ่งเป็นข้อมูลภายในจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่ผ่านประสาทสัมผัส เสียก่อน ตัวอย่างเช่น ถ้าเราไม่เคยเห็นดอกกุหลาบมาก่อนเราจะไม่สามารถนึกถึงดอกกุหลาบได้

⁴³ สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรรัตน์, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 54-56.

เพราะฉะนั้นตามทัศนะของล๊อคแล้ว สิ่งที่มีมนุษย์รู้ก็คือ มโนคติของภาพ(idea of quality) เราไม่ได้รู้คุณภาพ แต่รู้มโนคติของมัน คุณภาพนี้มีอำนาจในการสร้างมโนคติขึ้นในจิต คุณภาพ มี 2 ประเภท คือ (1) คุณภาพปฐมภูมิ(primary quality) เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่จริงในวัตถุ และเป็นคุณภาพประเภทวัตถุวิสัย เช่น การกินที่ (extension) รูปร่าง (figure) การเคลื่อนที่ (motion) เป็นต้น (2) คุณสมบัติทุติยภูมิ (secondary quality) เป็นคุณสมบัติที่เรามีประสบการณ์ซึ่งเกิดจากการที่พลังในวัตถุนั้นกระทำต่อประสาทสัมผัสของเรา เช่น สี เสียง กลิ่น รส และอุณหภูมิ ทำให้เกิดการรับรู้ขึ้น และเป็นคุณภาพอัตวิสัย ไม่ได้มีอยู่จริงในวัตถุ ตัวอย่าง เช่น ไฟไม่มีคุณภาพหรือคุณสมบัติร้อน แต่ความร้อนเกิดในตัวของเราเองโดยพลังหรืออำนาจของไฟ เพราะฉะนั้น ถ้าไม่มีมนุษย์ก็ไม่มีความร้อน

สิ่งที่รองรับคุณสมบัติหรือคุณภavnั้นล๊อคให้ชื่อว่า สารระ (substance) ซึ่งทำหน้าที่เป็นเจ้าของคุณสมบัติและทำให้สิ่งนั้นเป็นสิ่งนั้น สารระมี 2 ประเภท คือ สารระที่เป็นจิต (Mental substance) กับสารระที่เป็นวัตถุ (material substance)

ล๊อคปฏิเสธความรู้ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (innate Idea) แต่ยอมรับความรู้ทุกอย่างที่ได้มาจากประสบการณ์ เมื่อยังไม่มีประสบการณ์จิตมนุษย์ก็ว่างเปล่า ต่อเมื่อมีประสบการณ์มาประทับลงในจิตทำให้เกิดความรู้ขึ้น ล๊อคแบ่งความรู้เป็น 5 ประเภท คือ

1) ความรู้ทางประสาทสัมผัส (Sensitive knowledge) เป็นความรู้โดยตรงจากประสบการณ์เป็นหน่วยๆ ไม่สัมพันธ์กัน เรียกว่า มโนคติเชิงเดี่ยว (single idea) เป็นความรู้จริงโดยไม่ต้องพิสูจน์ และใช้เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการพิสูจน์

2) ความรู้ที่เป็นไปได้ (Probable knowledge) เป็นมโนคติเชิงเดี่ยว แต่เราไม่สามารถได้ประสบการณ์โดยตรงหากแต่ใช้เป็นมูลบทได้ บทสรุปเป็นเพียง “เป็นไปได้” เท่านั้น เช่น แรงโน้มถ่วง แสงเดินทางเป็นเส้นตรง เป็นต้น

3) ความรู้โดยอชฌัตติกญาณ (intuitive knowledge) เป็นมโนคติเชิงซ้อน (complex idea) คือการเข้าใจความสัมพันธ์ของมโนคติเชิงเดี่ยวตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไป ความรู้ประเภทนี้เชื่อได้ว่าจริง โดยไม่เป็นอย่างอื่น เช่น 3 มากกว่า 2 ขวดย่อมไม่ดำ เป็นต้น

4) ความรู้จากการพิสูจน์ (demonstrative Knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดจากการใช้หลักการวิทยาศาสตร์และมโนคติที่มีอยู่ก่อน เช่น เรขาคณิต วิทยาศาสตร์ แต่ผลลัพธ์ เป็นเพียง “เป็นไปได้” เท่านั้น

5) วิวรณ์ (Revelation) เป็นความรู้ทางศาสนาและศีลธรรมโดยเฉพาะ เราไม่มีทางรู้เองได้ ต้องให้พระเจ้ามาเปิดเผยให้ทราบ ถ้าเรามีหลักฐานยืนยันว่าพระเจ้ามาเปิดเผย ก็ให้ถือว่าคำสอนนั้นจริง

1.3 สัจนิยมใหม่(Neo-Realism) มีทัศนะว่าทั้งประสบการณ์และเหตุผลต่างก็มีส่วนในการเข้าถึงความจริงได้เท่าๆกัน ดังนั้น มาตรฐานการตัดสินความจริงควรเกิดจากการประนีประนอมความรู้ทุกอย่างของมนุษย์

มัวร์ (George Edward Moore) เป็นนักปรัชญาชาวอังกฤษผู้ก่อตั้งลัทธิสัจนิยมใหม่ มีทัศนะว่า มนุษย์สามารถรับรู้สิ่งต่างๆ ได้โดยตรง เรารับรู้อย่างไรความจริงก็เป็นอย่างนั้น ไม่มีความแตกต่างระหว่างสภาพความเป็นจริงกับสภาพที่ปรากฏ เรารู้วัตถุได้โดยอาศัยสภาวะของจิต โดยที่วัตถุนั้นเป็นความรู้ของเราโดยตรง จิตของเราเปรียบเสมือนแสงที่ส่องไปยังวัตถุและรับรู้ว่ามันเป็นอย่างไร เรารับรู้วัตถุนั้นและรับรู้ว่ามันเป็นอย่างไร

2. จิตวิสัยนิยม (Subjectivism) ลัทธินี้มีทัศนะว่า โลกภายนอก (external world) ได้แก่สิ่งต่างๆรวมทั้งคุณภาพของมันที่เรารับรู้ได้ทางประสาทสัมผัสนั้นมิได้มีอยู่อย่างอิสระจากการรับรู้ของเรา การมีอยู่ของมันขึ้นอยู่กับจิต และมีอยู่จริงเพราะมีจิตมารับรู้มัน แม้จิตของเราจะไม่รับรู้ก็ต้องมีจิตของผู้อื่นรับรู้ มันจึงมีอยู่ได้ สิ่งใดก็ตามที่อยู่นอกเหนือจากการรับรู้ของจิตไม่มีอยู่จริง⁴⁴

เบิร์คเลย์ (George Berkeley) เป็นผู้ให้กำเนิดลัทธิจิตวิสัยนิยมนี้ ถือว่าการมีอยู่คือการถูกรับรู้ และการรับรู้คือการรับรู้ “สิ่ง” ไม่ใช่รับรู้มโนคติของสิ่ง กล่าวคือ เราสามารถรับรู้สิ่งต่างๆ ได้โดยตรง แม้แต่มโนคติก็ขึ้นอยู่กับจิต ถ้าไม่มีจิต มโนคติก็ไม่มี

นอกจากนี้เบิร์คเลย์ยังถือว่า คุณภาพตามทัศนะของลึกลับนั้น ไม่มี และถือว่ามีแต่ มโนคติที่เราทำได้ด้วยผัสสะ เพราะในเวลาที่เรารับรู้มโนคติ เราไม่สามารถแยกสืออกจากการกินที่ได้ สืและการกินที่ตัวเองเป็นมโนคติ ที่เรารับรู้เกิดขึ้นในใจ และมีอยู่ได้เฉพาะในห้วงความคิดของมนุษย์ เป็นมโนคติที่พระเจ้าส่งมาให้อย่างมีระเบียบ โดยพระเจ้าเป็นผู้สร้างกฎธรรมชาติ เพราะฉะนั้น การที่เบิร์คเลย์กล่าวว่า “การมีอยู่คือการถูกรับรู้” และว่าสิ่งต่างๆที่มีอยู่แม้ไม่มีจิตมนุษย์ก็รับรู้มัน แต่มันก็ยังคงมีอยู่เพราะมีจิตยิ่งใหญ่คือพระเจ้าเป็นผู้รับรู้มัน

3. ปรากฏการณ์นิยม (Phenomenalism) ปรากฏการณ์นิยม เป็นลัทธิที่มีความเชื่อว่า เรารับรู้สิ่งต่างๆได้เท่าที่มันปรากฏต่อเรา สิ่งที่ไม่ปรากฏแก่ประสาทสัมผัสของเรา เรารับรู้ไม่ได้ ดังนั้น การมีอยู่คือการสามารถรับรู้ได้ สิ่งต่างๆมีอยู่ด้วยตัวของมันเอง ไม่ต้องสมมติอะไรมารองรับ ความมีอยู่ของมันก็ได้⁴⁵

คานท์ (Immanuel Kant) เป็นนักปรัชญาที่มีแนวความคิดแบบปรากฏการณ์นิยมว่า สิ่งที่เราต้องผ่านเครื่องรับรู้ของเราก็คือมโนสำนึกหรือจิตซึ่งเป็นเครื่องรับรู้สิ่งภายนอก มโนสำนึกเป็นกลไกในการปรุงแต่งหรือแปรสภาพความเป็นจริงที่ผ่านเข้ามาเพื่อให้เราเข้าใจได้ ดังนี้

⁴⁴ อ่างแก้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรรัตน์, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 57.

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57 – 58.

ความเป็นจริง → อวกาศกาล → ปราบกฎการณ์ → กลไกการรับรู้ของมนัส
→ ความรู้

ดังนั้น ความรู้ที่เรารับรู้ได้ คือ ความรู้เท่าที่เครื่องรับของเรารับได้ สิ่งนี้ออกมาเป็นความรู้ได้ผ่านกลไกของมนัสมาก่อนแล้ว และกลไกนี้ได้แปรสภาพความเป็นจริงให้เหมาะกับภาวะของมนัสที่รับรู้

ตามทัศนะดังกล่าวของค้ำนท จึงทำให้เราไม่มีโอกาสรู้ได้เลยว่าสิ่งที่เรารู้นั้นตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ เรารู้แต่เพียงว่ามีวัตถุภายนอกมีอยู่จริง แต่มันเป็นอยู่ มีอยู่ในลักษณะใดเมื่อยังไม่ผ่านมนัสของเรา มันเหมือนกับความเป็นจริงที่ปรากฏต่อเราหรือไม่ เพราะสิ่งที่เรารู้เป็นปรากฏการณ์ต่อมนัสของเราเท่านั้น

สำหรับค้ำนทแล้ว มาตรการตัดสินความจริงก็คือโครงสร้างของมนัส ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์มีเหมือนกันทุกคน ถึงแม้ว่าโครงสร้างของมนัสจะมีลักษณะเป็นอัตวิสัย เพราะอยู่ในตัวมนุษย์แต่ละคน แต่ก็มีแก่นนอนตายตัว ส่วนมาตรการตัดสินทางศีลธรรมนั้นเป็นการเข้าสัมผัสกับความจริงโดยตรงไม่ต้องผ่านกลไกของมนัส ดังนั้นมนัสจึงมีสมรรถภาพ 2 อย่าง คือ

1) เหตุผลบริสุทธิ์ (pure reason) ต้องผ่านกลไกของมนัสซึ่งได้แก่ความรู้ทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

2) เหตุผลปฏิบัติ (practical reason) ไม่ต้องผ่านกลไกของมนัส คือ รู้โดยตรง เช่น ความรู้ทางศาสนาและศีลธรรม

4. ปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ลัทธินี้เห็นว่าในขณะที่เรายังไม่รู้โครงสร้างของมนัสนั้น เราต้องยึดประสิทธิภาพในทางปฏิบัติไปก่อน นักปรัชญาปฏิบัตินิยมที่สำคัญ คือ⁴⁶

เพิร์ส (Charles Sanders Peirce 1839-1914) ถือว่าประสิทธิภาพเป็นตัวกำหนดความจริง โดยเขาได้แสดงความคิดเห็นซึ่งขัดแย้งกับทัศนะของค้ำนทว่า ค้ำนทเชื่อโครงสร้างของมนัสแต่ก็คิดว่ามี “สิ่งในตัวเอง” (thing-in-itself) อยู่เบื้องหลัง นับเป็นความมงงาย สำหรับเพิร์สแล้ว เขาคิดว่าไม่มีสิ่งในตัวเองที่ไม่สัมพันธ์กับความคิด เขาได้เสนอวิธีทางวิทยาศาสตร์ เพราะเหมาะที่จะนำมาปฏิบัติ แต่ถ้ามีอะไรดีกว่าก็เปลี่ยนไปใช้สิ่งนั้นได้ กล่าวคือแทนที่จะกำหนดมูลบทว่า อะไรคือความจริงแล้ว จึงกำหนดวิธีรู้ แต่เขาเห็นว่าต้องกลับกัน คือ ต้องกำหนดวิธีรู้ก่อนแล้วจึงจะรู้ว่าอะไรจริง ซึ่งก็คือวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั่นเอง

เพิร์สเสนอทฤษฎีเครื่องหมาย (Theory of sign) โดยถือว่าทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีตรรกวิทยา และว่าพฤติกรรมเป็นเพียงส่วนเสริมของความหมาย คุณสมบัติต่างๆ อันเป็นวัตถุวิสัย

⁴⁶ อ้างแล้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรณีน, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 59.

เป็นแกนของความหมาย นอกจากคำพูดจะบ่งถึงวัตถุโดยรวม ๆ แล้วยังหมายถึงคุณสมบัติทุกอย่างของวัตถุอีก เช่น แอปเปิล สี รูปร่าง รส ภาษาเป็นระบบของของเครื่องหมายที่สัมพันธ์กันด้วยวิธีต่างๆ ภาษาจึงมิได้เกิดในขณะที่ใช้ แต่มีอยู่โดยตนเอง เป็นอิสระจากการใช้ของมนุษย์ อย่างไรก็ตามเพิร์สเห็นว่าควรมีภาษาที่เป็นมาตรฐานสำหรับมนุษย์ทุกคน

เจมส์ (William James 1842-1910) เป็นนักปฏิบัตินิยมที่แท้จริง เขาไม่เห็นด้วยกับค่าน้ำที่ว่ามีโครงสร้างของมโนทัศน์ แต่เห็นด้วยกับเพิร์สที่คัดค้านค่าน้ำที่ว่าไม่มีความจริงในตัวเองที่เป็นอิสระจากความรู้ และก็ไม่เห็นด้วยกับเพิร์สในแง่ที่ว่าคนเราไม่มีวันเข้าถึงความจริง เพียงแค่เข้าใจความจริงเท่านั้น โดยได้แย้งเพิร์สว่า หากเราไม่สามารถเข้าถึงความจริงได้แล้วอะไรเป็นตัวกำประกันว่าเรากำลังเข้าใจความจริง เจมส์ถือว่ามนุษย์ควรยึดความคิดของตนเองในแง่ที่เห็นว่าจะมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติมากที่สุด นี่คือความเป็นนักปฏิบัตินิยมของเขา

ดิวอี้ (John Dewey 1859-1952) ถือว่าความจริงอยู่ที่ประสิทธิภาพของการใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีพ ดังนั้นจึงต้องมีการฝึกฝน ดิวอี้เชื่อว่ามนุษย์มีพลังภายในที่จะกระตุ้นให้เกิดความก้าวหน้าเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดิวอี้ เสนอทฤษฎี Inquiry โดยการนิยามความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยความจำเป็น จากสถานการณ์ที่ไม่คาดฝันไปสู่สถานการณ์ที่เป็นไปได้ เพราะฉะนั้นความรู้จึงเป็นเป้าหมายของความรู้ เขาได้เสนอขบวนการแก้ไขปัญหโดยทำเป็นขั้นตอน คือ

1. ขั้นรู้ปัญหา คือรู้ว่าปัญหาคืออะไร
2. ขั้นเข้าใจปัญหา
3. ขั้นตั้งสมมุติฐาน
4. ขั้นทดสอบสมมุติฐาน
5. ขั้นสรุป

อย่างไรก็ตามนักปรัชญาปฏิบัตินิยมทั้งสามที่กล่าวมานี้แม้จะมีทัศนะที่แตกต่างกันออกไปบ้าง แต่ก็ยังเป็นประเด็นเล็กน้อย ส่วนหลักใหญ่นั้นไม่ได้แตกต่างกันเลย กล่าวคือ มีทัศนะว่าโลกและสิ่งต่างๆในโลกเป็นสิ่งที่มิได้อยู่จริง ความรู้ได้มาจากประสบการณ์ ไม่ใช่สิ่งที่ไหลเข้ามาในทางจิตหรือเป็นสิ่งธรรมชาติให้แก่จิต แต่จิตของเราเป็นตัวดำเนินการในการรับรู้ การเข้าใจ การคิด และการเชื่อ เป็นต้น และถือว่าเป็นสมมุติฐานในการกระทำหรือการปฏิบัติ ซึ่งทำให้เราดำเนินการจัดการกับวัตถุจริงหรือเหตุการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ มโนคติหรือความคิดในมโนทัศน์ของเราไม่ใช่ความจริงภายนอก แต่มโนคติเหล่านั้นเป็นเครื่องหรืออุปกรณ์ของเราในการดำเนินการหรือกระทำต่อความเป็นจริงภายนอก กล่าวคือ ความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงไม่ใช่ความ

เป็นจริง แต่เป็นเครื่องมือให้เราใช้ในการจัดการหรือกระทำต่อความเป็นจริงภายนอกตามเป้าหมายของเรา

4. ความสมเหตุสมผลของความรู้

เนื่องจากความรู้มีที่มาหลายทางด้วยกัน จึงเป็นปัญหาว่าเราจะรู้ได้อย่างไรว่าความรู้จากแหล่งใดจริงและเชื่อถือได้ มีเกณฑ์อะไรที่จะใช้ตัดสินความถูกต้องของความรู้ ว่าสิ่งที่เรารับรู้หรือสิ่งที่อยู่ในความคิดของเรานั้นตรงกับความเป็นจริง

ความรู้ที่เราได้มาจากแหล่งกำเนิดของความรู้หลายทาง ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ ความคิด หรือมโนคติ เมื่อกล่าวออกมาเป็นภาษาเพื่อยืนยันว่าอะไรเป็นอย่างใดหรือข้อความที่กล่าวยืนยันอะไรบางอย่าง นี้เรียกว่า ประพจน์ (proposition) ลักษณะหนึ่งของประพจน์ที่จะถือว่าเรารู้คือ ประพจน์นั้นเป็นจริง ดังนั้นความเป็นจริงเกี่ยวข้องกับความรู้ การตัดสินว่าประพจน์หนึ่งประพจน์ใดเป็นความรู้ก็คือการตัดสินว่าประพจน์นั้นเป็นจริง

1. ทฤษฎีความจริง (Theory of Truth) เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้ตัดสินประพจน์หนึ่งว่าจริงหรือไม่ ซึ่งเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับในวงการปรัชญามี 3 เกณฑ์ คือ

1.1 ทฤษฎีเชื่อมนัย (Coherence theory) ถือเกณฑ์ตัดสินความจริงว่าประพจน์ใดประพจน์หนึ่งจะถูกต้องเป็นจริงก็ต่อเมื่อประพจน์นั้นสอดคล้องเข้ากันได้กับความรู้เดิมที่เรามีอยู่ และถือว่าความรู้นั้นถูกต้องเป็นจริงแล้ว เช่นเรามีความรู้เดิมว่า “ไม่ลอยน้ำ” เมื่อมีคนมาบอกว่า “ไม้กระดานลอยน้ำ” เราย่อมเชื่อว่าประพจน์นี้เป็นจริง เพราะมันสอดคล้องเข้ากันได้กับความรู้เดิมที่เรามีอยู่ แต่ถ้ามีคนมาบอกว่า “ไม้กระดานไม่ลอยน้ำ” เราจะถือว่าประพจน์นี้เป็นเท็จ เพราะมันขัดแย้งกับความรู้เดิมที่เรามีอยู่

1.2 ทฤษฎีสมนัย (Correspondence Theory) ถือเกณฑ์ตัดสินความจริงว่าประพจน์ใดประพจน์หนึ่งจะถูกต้องเป็นจริงก็ต่อเมื่อตรงกับข้อเท็จจริง เช่น คำพูดที่ว่า “เชียงใหม่อยู่ทางทิศเหนือของกรุงเทพฯ” ประพจน์นี้เป็นจริงเพราะตรงกับข้อเท็จจริงทางภูมิศาสตร์ซึ่งสามารถตรวจสอบได้

1.3 ทฤษฎีปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ทฤษฎีนี้ได้เสนอแนวคิดขึ้นมาเพื่อแก้ข้อบกพร่องของสองทฤษฎีแรก โดยถือว่า สิ่งที่น่ามาปฏิบัติได้ คือพิจารณาจากความสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ สิ่งที่เป็นจริงคือสิ่งที่มีประโยชน์ นำมาปฏิบัติได้ หรือให้ผลที่พึงพอใจ

อย่างไรก็ตามทฤษฎีปฏิบัตินิยมก็มีข้อบกพร่องเหมือนสองทฤษฎีแรก กล่าวคือการที่ปฏิบัตินิยมถือว่า ความจริงคือสิ่งที่นำมาปฏิบัติแล้วเกิดประโยชน์นั้นทัศนะเช่นนี้ไม่จริงเสมอไป

เพราะยังมีความจริงอีกมากที่เรานำมาปฏิบัติไม่ได้ เช่นความจริงเกี่ยวกับการโคจรของดาวเคราะห์รอบดวงอาทิตย์จะนำมาปฏิบัติอะไรไม่ได้ในชีวิตประจำวัน

การประเมินค่าเกณฑ์ตัดสินความจริง

ทฤษฎีทั้งสามที่กล่าวมาแล้วเป็นเกณฑ์ตัดสินความจริงที่สามารถใช้ตัดสินความจริงได้ในขอบเขตหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่ง แต่อาจจะใช้ไม่ได้กับอีกขอบเขตหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่ง เช่น ทฤษฎีสัมพัทธ์ เป็นเกณฑ์ที่เราใช้อยู่ในชีวิตและในวงการวิทยาศาสตร์ในบางเรื่องที่ใช้ทฤษฎีสัมพัทธ์ไม่ได้ก็อาจใช้ทฤษฎีอื่นแทนได้ ในบางครั้งบางเรื่องเราต้องการผลในทางปฏิบัติที่เป็นประโยชน์แก่เราโดยไม่ต้องสนใจว่าจริงหรือไม่ เราก็ใช้เกณฑ์ปฏิบัตินิยม⁴⁷

ดังนั้นการยึดเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งเพียงอย่างเดียวอาจพบประเด็นที่อาจตรวจสอบโดยเกณฑ์นั้นไม่ได้ เกณฑ์แต่ละเกณฑ์ต่างก็มีข้อดีและข้อเสียในตัวของมันเอง ไม่มีเกณฑ์ใดที่ใช้ตัดสินความจริงได้ในทุกกรณี เราต้องรู้จักเลือกใช้เกณฑ์ที่เหมาะสมในแต่ละกรณีไป เช่น ทฤษฎีสัมพัทธ์ใช้สำหรับตรวจสอบความจริงทางคณิตศาสตร์ ทฤษฎีสัมพัทธ์ใช้สำหรับตรวจสอบความจริงทางวิทยาศาสตร์ แต่ถ้าใช้สองทฤษฎีแรกไม่ได้ เพราะมุ่งผลทางการปฏิบัติเราก็หันมาใช้เกณฑ์ของปฏิบัตินิยม เป็นต้น

3.3 ปรัชญาสาขาจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ เป็นคำบัญญัติขึ้นมาใช้แทนคำในภาษาอังกฤษว่า Ethics หมายถึง วิชาเกี่ยวกับวิถีชีวิตหรือหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มีความหมายคล้ายกับคำว่า “ศีลธรรม” แต่ต่างจากศีลธรรมซึ่งจำกัดขอบเขตกับข้อปฏิบัติ แต่จริยศาสตร์กินความหมายกว้างกว่าทั้งหลักการและวิธีการ⁴⁸

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้อธิบายความหมายของจริยศาสตร์ไว้ว่า “ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยความประพฤติและการครองชีวิตว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร”⁴⁹

ในทางปรัชญา จริยศาสตร์เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งที่พยายามค้นหาคำตอบเกี่ยวกับความประพฤติของมนุษย์ว่า การกระทำใดควรแก่การยกย่องว่าเป็นการกระทำที่ดีมีคุณค่า รวมทั้งหา

⁴⁷ อ่างแก้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรณีน, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 61.

⁴⁸ สกิด วงศ์สวรรค์, รศ., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 138.

⁴⁹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พ.ศ.2525, หน้า 214.

คำตอบเกี่ยวกับอุดมคติของชีวิตมนุษย์ว่าเป็นอย่างไร และหาหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจกระทำของมนุษย์นั้น ดังนั้น จริยศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยข้ออันควรประพฤติปฏิบัติ⁵⁰

1. ลักษณะและวิธีการของจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ว่าด้วยอุดมคติสูงสุดที่มีความสัมพันธ์อยู่กับชีวิตมนุษย์ จริยศาสตร์จึงกล่าวถึงลักษณะที่ดีหรือชั่วของความประพฤติของมนุษย์โดยเปรียบเทียบความประพฤตินั้นกับความประพฤติทั้งหลาย และยังบ่งถึงความดีความชั่ว ความถูกความผิด ชรรณและอชรรณที่แตกต่างของเรา ดังนั้น จริยศาสตร์จึงมีกฎเกณฑ์ที่จะวิเคราะห์เพื่อตัดสินความประพฤติของมนุษย์⁵¹

นักปรัชญาใช้วิธีการวิเคราะห์ต่างๆ ทางศีลธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาคัดค้านกัน ซึ่งเป็นวิธีการที่นำมาใช้แล้วได้ผลมากที่สุด คือ การสังเกตและพิจารณาความจริง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางศีลธรรมที่ได้จัดประเภทศีลธรรมและความดีสูงสุดเป็นแม่บทเอาไว้ ความดีแม่บทนี้อยู่เหนือข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์⁵²

2. ขอบข่ายของจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าทางศีลธรรมและจริยธรรมของการกระทำหรือความประพฤติของมนุษย์ว่าการกระทำหรือความประพฤติของมนุษย์ในลักษณะที่ควรแก่การยกย่องสรรเสริญว่ามีค่าทางศีลธรรมหรือจริยธรรม ซึ่งประเด็นดังกล่าวอาจแยกออกเป็นประเด็นย่อยได้ดังเช่น อะไรคือสิ่งมีค่าสูงสุดที่มนุษย์พึงแสวงหา อะไรเป็นคือเกณฑ์ที่จะตัดสินว่าความประพฤติหรือการกระทำเป็นความประพฤติที่ดี หรือ การกระทำดี หรือว่าเมื่อเราตกอยู่ในสถานการณ์หนึ่งที่เป็นจำเป็นต้องเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เรามีหลักเกณฑ์อะไรที่จะตัดสินใจกระทำในทางที่เหมาะสม นอกจากนั้น จริยศาสตร์ยังวิเคราะห์ถึงคุณค่าทางศีลธรรมและจริยธรรม ที่เราเรียกว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด มันมีอยู่จริงๆ ในโลกหรือไม่ หรือว่ามันเป็นเพียงคำพูด ถ้ามันมีอยู่จริง มัน มีอยู่ในลักษณะใด⁵³

⁵⁰ สกิด วงศ์สวรรค์, รศ, **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 137.

⁵¹ ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, รศ., **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพฯ:ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ. 2530), หน้า 6.

⁵² วิชาน สุชีวกุลดี และคณะ, **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 151.

⁵³ สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรรัตน์, รศ,ดร., **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 65.

3.จริยศาสตร์กับศีลธรรม

จริยศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความดีความชั่ว เช่นเดียวกับศีลธรรม แต่ศีลธรรมมีหน้าที่ในการชักจูง แนะนำ สั่งสอนให้ทำอย่างนั้น ไม่ควรทำอย่างนี้ พฤติกรรมที่ถือว่าอยู่ในขอบข่ายของศีลธรรมจะต้องเป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำมีความตั้งใจ มีเจตนาเลือกกระทำอย่างเสรี

ส่วนจริยศาสตร์มิได้ชักจูง ชี้แนะ หรือสั่งสอนให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่จะอภิปรายซักถามถึงเหตุผลว่า เพราะอะไรการกระทำเช่นนั้นจึงถือว่าดี และดี ชั่ววัดกันได้อย่างไร มีเกณฑ์มาตรฐานอะไรมาตัดสินการกระทำนั้นๆ

4.จริยศาสตร์กับจริยธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมาย “จริยธรรม” ว่า หมายถึงธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม เพราะฉะนั้น จริยธรรมจึงหมายถึงธรรมที่ควรประพฤติ และจริยธรรมนี้มีใช้ในทุกศาสนา ดังนั้น จริยธรรมจึงหมายถึงความประพฤติที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของศาสนานั้นๆ เช่น จริยธรรมในศาสนาคริสต์ก็หมายถึงความประพฤติที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ จริยธรรมในศาสนาอิสลามก็หมายถึงความประพฤติที่ถูกต้องตามหลักของศาสนาอิสลาม เป็นต้น แต่ความหมายของจริยศาสตร์เป็นการเสนอเหตุผลว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรประพฤติ อะไรไม่ควรประพฤติ เป็นการเสนอความรู้แบบปรัชญา เพราะจริยศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาจึงเสนอความรู้เพื่อความรู้ไม่เน้นเรื่องการปฏิบัติ ส่วนจริยธรรมเน้นไปทางศาสนา กล่าวคือ เมื่อรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่วแล้ว ต้องนำความรู้นั้นไปปฏิบัติ มิใช่เป็นเพียงความรู้เพื่อความรู้ดังเช่นจุดประสงค์ของจริยศาสตร์⁵⁴

5.ปัญหาสำคัญของจริยศาสตร์

จริยศาสตร์เป็นสาขาปรัชญาที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ และแสวงหาเกณฑ์ตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรหนุก อย่างไรหนิด ควรหรือไม่ควร ดังนั้น ปัญหาสำคัญของจริยศาสตร์แยกออกเป็นประเด็นใหญ่ๆ คือ⁵⁵

1. ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งมีค่าหรือสิ่งที่ดีสำหรับมนุษย์
2. ปัญหาเกี่ยวกับเกณฑ์ตัดสินจริยธรรม
3. ปัญหาเกี่ยวกับค่าทางจริยธรรม

⁵⁴ อ่างแก้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) รณริน, รศ.,ดร., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 67.

⁵⁵ พระราชวรมุนี, ปรัชญากรีก, หน้า 15.

ทั้งสามประเด็นนี้เป็นปัญหาสำคัญของจริยศาสตร์ ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดของแต่ละประเด็นตามลำดับต่อไป

1. ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งมีค่าหรือสิ่งที่ดีสำหรับมนุษย์

สิ่งมีค่าหรือสิ่งที่ดีสำหรับมนุษย์ ที่เราแสวงหาซึ่งเราถือว่าเป็นสิ่งมีค่า แต่สิ่งมีค่าดังกล่าวมีสองลักษณะคือ สิ่งมีค่าในตัวเอง (intrinsic value) และสิ่งมีค่านอกตัว (extrinsic value)

คุณค่าในตัวเอง (intrinsic value)⁵⁶ คือ คุณค่าที่จับสั่นลงในตัวมันเอง เช่น ความจริง (Truth) ความงาม (Beauty) ความดี (Goodness) เพราะคุณค่าเหล่านี้มีคุณค่าที่จับสั่นลงในตัวเอง ไม่เป็นวิธีนำไปสู่วัตถุประสงค์อื่น โดยที่มันได้ให้ความพึงพอใจในทางด้านจิตใจแก่บุคคล แต่ละคนได้ความถูกต้อง ความงาม ความดี มันให้ความพึงพอใจแก่บุคคลในสามด้าน คือ ความรู้ ความรัก และความไว้วางใจ คุณค่าทางศีลธรรมนับว่าเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องค่า กล่าวคือ คุณค่าทางศีลธรรมเป็นความดีด้วยตัวของมันเองเพราะได้รวมไว้ซึ่งพันธกรณีและหน้าที่ทางศีลธรรม และนำไปสู่ความประพฤติดีไว้ในตัวของมันเอง

คุณค่านอกตัว (extrinsic value)⁵⁷ คือ คุณค่าที่ไม่มีวันจับสั่นลงในตัวเอง มันเป็นวิธีทางนำไปสู่วัตถุประสงค์อื่น เช่น เงิน ความร่ำรวย เพราะมันสามารถนำไปซื้อสิ่งของที่เรารารถนา ความร่ำรวยเป็นอุปกรณ์นำไปสู่สิ่งที่เราตั้งใจปรารถนาเอาไว้ เช่นเดียวกับมิด ขวาน จอบ เสียม ปากกา แวนตา เกียรติยศชื่อเสียง ซึ่งล้วนแต่ถือว่ามีค่าในฐานะที่เป็นเครื่องมือนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ทำให้ความประสงค์ของเราเป็นจริง

สำหรับสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ทุกคนควรแสวงหานั้น มีปัญหาว่า อะไรคือสิ่งที่ดีที่สุด ปัญหานี้มีคำตอบจากหลายลัทธิด้วยกัน คือ

1. ลัทธิสุขนิยม (Hedonism)

ลัทธินี้ถือว่าความสุขสบายเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิต ส่วนสิ่งอื่นเป็นเพียงอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือที่เราไปสู่ความสุขเท่านั้น หากสิ่งนั้นนำไปสู่ความทุกข์ จะเรียกมันเป็นสิ่งที่ดีไม่ได้ เกียรติยศชื่อเสียง ทรัพย์สินเงินทอง ความร่ำรวยมั่งคั่ง เป็นสิ่งที่ดีมีค่า แต่ค่าของมันยังน้อยกว่าความสุข การที่คนเราต้องการสิ่งต่างๆ เช่น การมียศตำแหน่ง ชื่อเสียง บ้าน รถยนต์ สิ่งต่างๆ ที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกอื่นๆเหล่านี้ล้วนลงเอยที่ความสุข ความสุขจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการ เป็นเป้าหมายของชีวิตสำหรับทุกคน

พวกสุขนิยมเชื่อว่า ไม่ว่ามนุษย์จะทำอะไรก็ตาม จะหนีไม่พ้นเรื่องการแสวงหาความสุขอันเป็นจุดหมายปลายทางสุดท้าย แม้บางคนจะพูดว่า การที่คนทำสิ่งๆ หนึ่งอยู่ในปัจจุบัน

⁵⁶ เดือน คำดี,ดร, ปัญหาปรัชญา, หน้า 112.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114.

นั่นเพราะใจรัก ชาวสุขนิยมบอกว่ามันเป็นเพราะวิเคราะห์ และสืบสาวไปยังไม่ตลอดสาย ถ้าจะพิจารณาอย่างถี่ถ้วนตลอดสายแล้วเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากสิ่ง 2 สิ่ง คือ การปลอดภัยจากความเจ็บปวด และการได้มาซึ่งความสุข⁵⁸

สุขนิยมแบบอัตนิยม(Egoistic Hedonism) ลัทธินี้เน้นความสุขของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ โดยสอนว่า บุคคลควรแสวงหาความสุขให้แก่ตนเองให้มากที่สุด โดยไม่ต้องคำนึงถึงผู้อื่น หน้าที่ที่จะพึงมีต่อผู้อื่นก็ต่อเมื่อมันนำความสุขมาให้ตัวเรา ถ้ามันไม่นำความสุขมาให้ตัวเราก็ไม่จำเป็นที่จะต้องไปเกี่ยวข้องกับ นักปรัชญาที่เป็นตัวแทนของลัทธินี้ได้แก่ อาริสติปปุส และเอพิคิวรัส ซึ่งจะได้กล่าวตามลำดับ ดังนี้

อาริสติปปุส (Aristippus 435-365 B.C.) เป็นนักปรัชญาสุขนิยมคนแรกในประวัติศาสตร์ของปรัชญา และเป็นผู้ให้กำเนิดลัทธิไซเรนนิค(Cyrenaicism) เขามีทัศนะว่าสิ่งดีทุกสิ่งตัดสินกันด้วยความสุข และต้องเป็นความสุขกำลังได้รับอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น เพราะความสุขในอดีตก็ผ่านไปแล้ว ส่วนความสุขในอนาคตก็ยังไม่ถึง เพราะวันพรุ่งนี้เราอาจจะไม่มีโอกาสหาความสุขก็เป็นได้ อาริสติปปุสสอนให้แสวงหาความสุขที่เข้มข้นที่สุดด้วยความสุขในปัจจุบัน เขาถือความสุขทางประสาทสัมผัสเป็นสิ่งที่น่าปรารถนากว่าความสุขทางจิตใจ เช่น ความสุขจากการรับประทานอาหารอร่อยๆ การได้ดื่มเหล้ารสดีๆ หรือการได้รับความสุขจากทางเนื้อหนังย่อมดีกว่าความสุขที่ได้จากความเข้าใจอะไรๆ ด้วยปัญญา หรือจากการที่ได้ชื่นชมความงามทางศิลปะ

เอพิคิวรัส(Epicurus 341-270 B.C.) เขาเป็นนักปรัชญาสุขนิยมชาวกรีกที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากเดโมคริตุสผู้ให้กำเนิดแนวความคิดลัทธิอะตอม

เอพิคิวรัสเป็นผู้ให้กำเนิดลัทธิเอพิคิวเรียน (Epicurianism) คำสอนของลัทธินี้มีลักษณะเป็นสสารนิยม กล่าวคือ สสารเท่านั้นเป็นจริง แม้วิญญาณก็เป็นสสารจึงแตกดับเช่นเดียวกับสสาร ไม่มีโลกหน้าสำหรับมนุษย์ที่จะได้รับการพิจารณาความดีหรือความชั่ว ในขณะที่มนุษย์มีชีวิตอยู่จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องแสวงหาความสุขให้แก่ตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

เอพิคิวรัสมีทัศนะว่าความสุขมีสองอย่างคือ ความสุขทางผัสสะทางร่างกาย และความสุขที่เกิดจากความสงบทางใจ ชีวิตทุกชีวิตต่างก็แสวงหาความสุขและทางหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ แม้ว่าความสุขจะเป็นสิ่งดีที่สุดสำหรับมนุษย์ แต่มนุษย์ไม่ควรเน้นความสุขทางร่างกายมากเกินไป เขาให้ความสำคัญแก่ความสงบสุขทางจิตใจมากกว่าความสุขทางกาย แต่ความสงบสุขทางใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อร่างกายมีสุขภาพแข็งแรง จิตใจปราศจากแรงปรารถนาต่างๆ เมื่อถึงภาวะนี้ ใจจะสงบไม่ถูกรบกวนงำโดยอารมณ์อันน่าปรารถนา 2 ประการ คือ แรงปรารถนาที่เป็นไปตามธรรมชาติ และแรงปรารถนาที่ไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติ

⁵⁸ สถิต วงศ์สุวรรณ, รศ., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 139.

แรงปรารถนาที่เป็นไปตามธรรมชาติ คือ แรงปรารถนาที่จำเป็น และแรงปรารถนาที่ไม่จำเป็น แรงปรารถนาที่จำเป็นคือสิ่งที่มนุษย์ต้องการเพื่อการดำรงชีวิตได้แก่ปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นจะขาดไม่ได้ เพราะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้เกิดความสุข ส่วนแรงปรารถนาที่ไม่จำเป็น คือแรงปรารถนาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่ไม่มีความจำเป็นสำหรับชีวิต ได้แก่ความต้องการทางเพศ

แรงปรารถนาที่ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติซึ่งถือว่าไม่จำเป็นสำหรับชีวิต เช่น ความฟุ้งเฟ้อ ความมั่งคั่งหรูหรา เกียรติยศชื่อเสียง เหล่านี้นอกจากจะไม่จำเป็นสำหรับมนุษย์แล้วยังเป็นโทษอีกด้วย หากมนุษย์ทุ่มเทชีวิตเพื่อการแสวงหาหรือตกเป็นทาสของมัน มนุษย์จะไม่สามารถพบความสุขได้เลย

ถึงแม้ว่าเอพิคิวรัสจะเป็นนักสุขนิยมที่เห็นว่าความสุข ความสำราญเท่านั้นเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดที่มนุษย์ต้องแสวงหา แต่เอพิคิวรัสก็ไม่ได้สอนให้คนหมกมุ่นมัวเมาในความสุขนั้น ตรงกันข้ามเขาสอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง ไม่ทะเยอทะยาน มีชีวิตอยู่แบบเรียบง่าย และสงบด้วยการปลีกตัวออกจากสังคม ทำตัวให้เป็นอิสระไม่มีข้อผูกพัน แต่ไม่ได้หมายความว่าถึงขนาดที่จะต้องโดดเดี่ยวตัวเองโดยไม่ยอมข้องเกี่ยวกับผู้อื่น เขาสอนให้ดำเนินตามทางสายกลาง คือ การมีมิตรภาพต่อผู้อื่นและมีชีวิตอยู่ในสังคมที่เป็นมิตรจึงเป็นสิ่งประเสริฐที่สุดอีกส่วนหนึ่ง

การปฏิบัติตนให้อยู่ในทางสายกลางตามแบบของเอพิคิวรัสคือการแสวงหาความสุขแต่พอดี การมีชีวิตประเสริฐ คือ ชีวิตที่เป็นอยู่แบบง่ายๆ ไม่ใฝ่ฝันทะเยอทะยานในการมีเกียรติยศชื่อเสียงในทางสังคมซึ่งเป็นที่มิได้จะบั่นทอนความสุขของมนุษย์ เพราะมันจะเป็นนายคอบังคับให้มนุษย์ต้องทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ ฉะนั้นคนควรปลีกตัวออกจากสังคม ไม่ควรจะได้รับผิดชอบอะไรในสังคม เพราะจะทำให้ขาดความเป็นอิสระ มีแต่ความกังวลใจ แม้แต่ความรักที่เกิดขึ้นในครอบครัวก็ทำให้คนเป็นทาสในฐานะที่เป็นพ่อ แม่ สามี ภรรยา ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นเช่นนี้ทำให้เกิดภาระ ความสัมพันธ์ฐานเพื่อนเป็นสิ่งประเสริฐไม่ต้องทำอะไรให้มากไปกว่าความเป็นเพื่อน ถ้าหากจะทำ ก็ทำเพราะความอยากทำไม่หวังผลตอบแทน⁵⁹

สุขนิยมแบบสากล (Universal Hedonism) หรือประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

ลัทธินี้ถือว่าทุกคนมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน มีความสำคัญเท่าๆกัน ต้องการความสุขและแสวงหาความสุขด้วยกันทุกคน ความสุขที่เกิดขึ้นนั้นไม่ใช่ความสุขสำหรับคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นความสุขสำหรับทุกคน ความสุขที่เกิดขึ้นแก่ชนหมู่มากย่อมมีค่ายิ่งกว่าความสุขที่เกิดขึ้นแก่บุคคลคนเดียว

⁵⁹ อ่างแล้ว, สถิต วงศ์สวรรค์, รศ., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 144-146.

การกระทำทุกอย่างมุ่งไปที่ความสุขที่มีปริมาณมากที่สุดของส่วนรวม ซึ่งหมายรวมถึงทั้งตัวเราและผู้อื่นด้วย ความสุขที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเราไม่ว่าจะก่อให้เกิดความสุขแก่เราหรือแก่ผู้อื่นก็มีคุณค่าแห่งความสุขหรือความดีเท่าๆกัน ไม่มีความสุขใดมีค่ามากหรือมีค่าน้อยสำหรับบุคคลเช่นนั้นบุคคลเช่นนี้ ถ้าความสุขนั้นมีปริมาณเท่ากันมันก็มีค่าเท่ากัน⁶⁰

ประโยชน์สุขเป็นเครื่องตัดสินการกระทำของมนุษย์ว่าดีหรือชั่ว โดยถือหลักการกระทำใดที่อำนวยประโยชน์สุขได้มากที่สุดแก่คนในสังคม การกระทำนั้นถือว่าดี และถูก หลักในการตัดสินนี้เรียกว่า “หลักมสุข” ตามหลักนี้ ความสุขจึงหมายถึงความสุขของส่วนรวม คนทุกคนในสังคมต้องได้ประโยชน์เท่าเทียมกัน หมายความว่าต้องไม่ลดประโยชน์สุขของตนเองให้น้อยกว่าของผู้อื่น และไม่ลดประโยชน์สุขของผู้อื่นให้น้อยกว่าของตนเอง

ประโยชน์นิยมมีหลักในการตัดสินคุณค่าทางศีลธรรมว่า ดีและถูก คือ

1. ให้ประโยชน์สุขยาวนานกว่า
2. ถ้าไม่มีสิ่งดีก็ให้เลือกเอาสิ่งทีเลวน้อยที่สุด
3. ถือประโยชน์สุขมากที่สุดของคนจำนวนมากที่สุดเป็นสำคัญ
4. ไม่ลดสุขของตนเองให้น้อยกว่าสุขของคนอื่น และไม่ลดสุขของคนอื่นให้น้อยกว่าสุขของตน ทุกฝ่ายต้องมีประโยชน์เท่าเทียมกัน
5. เจตนาในการกระทำไม่สำคัญ แต่สำคัญที่ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น⁶¹

นักปรัชญาที่อยู่ในกลุ่มลัทธิประโยชน์นิยม

1. เจอรัมี เบนธัม (Jeremy Bentham 1748-1832)⁶² นักจริยศาสตร์ชาวอังกฤษอธิบายว่า “ประโยชน์ หมายถึงคุณสมบัติทั้งหมดของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์ ผลประโยชน์ ความเพลิดเพลิน ความดี หรือความสุข เพื่อป้องกันมิให้ความทุกข์ ความเดือดร้อน เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ซึ่งนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง”

เบนธัม ถือหลักว่าประโยชน์มีค่าเท่ากับความดีที่ประกอบด้วยความสุข ความเพลิดเพลิน และหลีกเลี่ยงจากความชั่วที่เต็มไปด้วยความทุกข์นานาประการ โดยเขากล่าวว่า “ธรรมชาติได้จัดสรรให้มนุษย์ตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง 2 หลัก คือ ความสุขและความทุกข์ หลัก 2 ประการนี้เองที่เป็นเครื่องชี้ให้เราเห็นว่า อะไรควรทำ และอะไรไม่ควรทำ”

⁶⁰ อ่างแก้ว, สถิต วงศ์สวรรค์, รศ, **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 147.

⁶¹ ศรีฉวี วงศ์คำจันทร์, **ปรัชญาเบื้องต้น**, (กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ), ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า 176.

⁶² ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, รศ., **จริยศาสตร์**, หน้า 176.

โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เกลียดความทุกข์ ความผิดหวัง และต้องการความสุข ความสมหวัง ฉะนั้น การต้องการความสุขจึงเป็นสิ่งที่ดีและควรแสวงหา เขาเชื่อว่า สุขนิยมทางจริยศาสตร์มีพื้นฐานมาจากสุขนิยมทางจิตวิทยา โดยกล่าวว่า “ลองเอาความสุขและความทุกข์มาชั่งดู ถ้าความสุขมากกว่า แสดงว่าการกระทำนั้นถูก ถ้าความทุกข์มากกว่าแสดงว่าการกระทำนั้นผิด” นี้แสดงว่า เบนธัม ถือเอาความสุขหรือความทุกข์มาเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำว่า ถูกหรือผิด เพราะความถูกให้ผลเป็นสุข ความผิดให้ผลเป็นทุกข์

เบนธัมไม่ยอมรับความแตกต่างระหว่างคุณภาพของความสุขที่เกิดจากการกระทำที่แตกต่างกัน เขาเชื่อว่าความสุขที่สิ่งต่างๆ ให้แก่มนุษย์นั้นมีคุณภาพเหมือนกัน ไม่ต้องไปคำนึงถึงประเภทของสิ่งที่จะให้ความสุขแก่เราว่าจะเป็นสิ่งใด อย่างไรก็ตามถ้าหากความทุกข์ออกแล้วก็จะเหลือความสุขที่มีคุณภาพเหมือนกัน มันทึเท่ากัน นำปรารณาเท่าเทียมกัน ดังนั้น ความสุขที่เกิดจากการอ่านหนังสือกับความสุขที่เกิดจากการได้อยู่กับคนรักจึงมีค่าเท่ากัน ความสุขอย่างหนึ่งจะนำปรารณากว่าความสุขอีกอย่างหนึ่งก็ด้วยเหตุผลเดียว คือมันมีปริมาณมากกว่า ความสุขที่ได้จากการมีชื่อเสียงก็มีค่าเท่ากับความสุขที่ได้จากการกินอาหารอร่อย โดยธาตุแท้ของความสุขเองนั้นไม่มีอะไรเหนือกว่าอะไร เพราะฉะนั้นความสุขของคนจึงเท่ากับความสุขของสัตว์ เพราะไม่มีความแตกต่างทางด้านคุณภาพ⁶³

2. มิลล์(John Stuart Mill 1806 - 1873)⁶⁴ เป็นนักปรัชญาจริยศาสตร์ชาวอังกฤษถือว่าความสุขสูงสุดและมีปริมาณมากที่สุด ความสุขชั้นต่างๆมีความแตกต่างกันทางคุณภาพ เช่นความสุขที่เกิดจากการใช้สติปัญญาในการสร้างสรรค์จะมีความสูงกว่าและประเสริฐกว่าความสุขที่เกิดจากประสาทสัมผัส ถ้าคนเราได้รับความสุขทั้งสองพร้อมๆกัน คนฉลาดก็ต้องเลือกเอาความสุขที่สูงกว่า และความสุขนี้ไม่ขึ้นอยู่กับประโยชน์สุขส่วนตัว แต่ต้องขึ้นอยู่กับประโยชน์ของมนุษยชาติ ความสุขต้องเกิดจากการกระทำที่ถูกต้อง ส่วนความทุกข์เกิดจากการกระทำที่ผิด ดังนั้นความสุขจึงเป็นจุดมุ่งหมายเพียงประการเดียวแห่งการกระทำต่างๆ และเป็นสิ่งพลัดพลินที่มนุษย์ปรารณา มิลล์ถือว่า คุณธรรม สุขภาพ ความรักเกียรติ และอื่นๆ เป็นเพียงวิธีการนำไปสู่ความสุข

สุขนิยมของมิลล์มีรากฐานอยู่ที่สุขนิยมทางจิตวิทยา โดยเขาได้ทำการพิสูจน์ให้เห็นดังนี้ “ความอยากได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งและการแสวงหาสิ่งที่พึงพอใจ การคิดถึงสิ่งที่น่าปรารณา และการคิดถึงมันในฐานะเป็นความสุขนั้นเป็นสิ่งเดียวกันกับข้อความที่ว่า ‘เราต้องการความสุข’ ทุกคนต้องการความสุข ดังนั้น ความสุขจึงเป็นที่ต้องการของทุกคน”

⁶³ สัจจิรา (อ่อนค้อม)รณรัตน์, รศ.,ดร., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 72.

⁶⁴ ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, รศ., จริยศาสตร์, หน้า 179 – 180.

มิลล์ไม่เห็นด้วยกับประโยชน์นิยมของเบนจัม โดยกล่าวว่า เมื่อถือเอาประโยชน์เป็นหลักแล้ว ความจริงมีอยู่ว่า ความสุขบางอย่างน่าปรารถนาและมีคุณค่ามากกว่าความสุขบางอย่าง นับเป็นความโง่งมยิ่งที่จะตีค่าสิ่งทั้งปวงว่ามีค่าเท่ากัน และเห็นคุณภาพมีค่าเท่ากับปริมาณ มันเป็นการไม่ถูกต้องเลยที่จะตีค่าของความสุขว่า ขึ้นอยู่กับปริมาณอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้ ลัทธิของมิลล์ จึงเรียกว่า ประโยชน์นิยมอย่างละเอียด มิลล์เน้นว่า สิ่งที่เป็นเครื่องทดสอบคุณภาพของความสุขก็คือความสุขที่ถูกต้องทางศีลธรรมถือว่าเป็นความสุขที่มีคุณภาพสูงกว่า ถ้าความสุขนั้นถูกต้องตามศีลธรรมทั้งสองอย่าง จะทดสอบคุณภาพได้อย่างไร มิลล์ตอบว่า ให้พิจารณาถึงจิตใจ ถ้าความสุขใดทำให้จิตใจสูงขึ้น ความสุขนั้นถือว่ามีความสูง เพราะมีมนุษย์เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จะเปลี่ยนใจมาพอใจในความสุขเยี่ยงสัตว์ดิรัจฉาน

โดยปกติแล้วมนุษย์พอใจในความสุขที่เป็นแบบอย่างของมนุษย์ คือ มีทั้งความสุขทางกายและมีความสุขทางใจ แม้ว่าจะมีความทุกข์ทรมานอย่างมนุษย์เขาก็ยังพอใจและยินดีรับความทุกข์นั้นมากกว่าที่จะยินดีรับความสุขเยี่ยงสัตว์ดิรัจฉาน ความรู้สึกในเกียรติศักดิ์ศรีนั้นเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน

2. อสฺุขนิยม(Non-hedonism)

ลัทธิอสุขนิยมถือว่าลัทธิสุขนิยมที่กล่าวมานั้นเป็นสุขในโลภียวิสัย ยังไม่ดีที่สุด ยังมีการกระทำอื่นที่ดีที่สุดอีก เช่น การทำจิตใจให้สงบ การใช้ปัญญาคิดหาเหตุผล การระงับความทะเยอทะยานอยาก ลัทธิอสุขนิยมนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 ปัญฺุขนิยม เป็นกลุ่มที่ถือว่าปัญญาหรือความรู้เป็นสิ่งดีสูงสุดและมีค่าในตัวเอง ความสุขเป็นเพียงวิถีทางที่จะนำไปสู่กิจกรรมทางปัญญา หมายความว่า ความสุขที่ได้รับนั้นเป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางปัญญาซึ่งหมายถึงกิจกรรมเพื่อแสวงหาความจริง และปัญญาในที่นี้ คือ ความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความจริง เพื่อนำไปสู่การกระทำที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ทำให้มนุษย์แยกออกมาจากสัตว์ เพราะความสุขนั้นมนุษย์มีส่วนร่วมได้ แต่สัตว์ไม่สามารถจะใช้ปัญญาเพื่อแสวงหาเหตุผลได้ มนุษย์จึงแตกต่างจากสัตว์ในแง่นี้

ปัญฺุขนิยมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อแบบจิตนิยม(Idealism) คือ เชื่อว่านอกจากโลกแห่งประสาทสัมผัสแล้ว ยังมีโลกอีกโลกหนึ่งที่เป็นอิสระจากโลกแห่งประสาทสัมผัส โลกที่ว่าเป็นโลกนามธรรม มีความเป็นจริงอันเป็นนิรันดร์ โดยตัวของมันเอง ลัทธินี้ไม่สอนให้มนุษย์หมกมุ่นอยู่กับความสุขทางกาย แต่สอนให้ประกอบกิจกรรมทางปัญญา เพราะมีความเชื่อว่า วิญญูณเป็นอมตะไม่แตกดับเหมือนร่างกาย เมื่อตายลงไปวิญญูณจะได้เข้าถึงโลกแห่งนามธรรมดังกล่าว ดังนั้น ตามความคิดของชาวปัญฺุขนิยมแล้วความสุขจึงไม่ได้เป็นสิ่งดีสูงสุด⁶⁵

⁶⁵ สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรณีน, รศ.,ดร., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 73.

พวกปัญญานิยมที่สมควรจะได้นำมากล่าวถึง คือ

1. โซเครตีส (Socrates 469 – 399 B.C.) เป็นนักปรัชญาชาวกรีกมีคุณธรรม ครบ ทั้ง 5 ประการ ตามที่ชาวกรีกยกย่องในยุคนั้น คือ (1) ความรอบรู้ (wisdom) (2) ความกล้าหาญ (courage) (3) ความรู้จักประมาณ (moderation) (4) ความยุติธรรม (justice) และ (5) ความกระตัญญู (piety)⁶⁶

สำหรับ โซเครตีสแล้ว คนที่มีความรู้จะเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี ในทำนองเดียวกันคนที่มีความประพฤติดีต้องมีความรู้ ดังนั้น ความรู้กับความดีจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โซเครตีส กล่าวว่า ความรู้คือคุณธรรม (Wisdom is virtue) คนที่รู้ผิดชอบชั่วดีจะไม่ทำความผิด เขามีความเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ที่คนรู้ว่าความดีคืออะไรแล้วยังฝืนความผิด ส่วนคนที่ทำความผิดก็เพราะว่าเขาขาดความรู้ ผิด ชอบ ชั่ว ดี การกระทำความผิดจึงเนื่องมาจากอวิชชาคือความไม่รู้ คนทำผิดเพราะเห็นผิดเป็นชอบ แต่ถ้าเขาได้รับการแนะนำให้รู้จักความดีหรือความถูกต้องแล้วเขาจะไม่ทำความผิดเลย เพราะฉะนั้นจึงไม่มีใครทำความผิดโดยจงใจ⁶⁷ กล่าวคือ คนทุกคนมีแนวโน้มที่จะกระทำความดี แต่เพราะขาดความรู้ว่า อะไรดี อะไรไม่ดี เขาจึงทำความผิด ความรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ ความรู้ในที่นี้ได้แก่ความเข้าใจถึงธรรมชาติของความคิดจริงๆ ดังนั้น ตามทัศนะของโซเครตีสแล้ว ความรู้ก่อให้เกิดสาระทางคุณธรรมทั้งปวง

2. พลาโต (Plato 427 – 347 B.C.)⁶⁸ เป็นนักปรัชญาชาวกรีก และเป็นศิษย์ของโซเครตีส เขาเห็นด้วยกับโซเครตีสผู้เป็นอาจารย์ที่ว่าคุณธรรมจะต้องมีความรู้เป็นพื้นฐาน เกี่ยวกับความรู้ซึ่งเป็นพื้นฐานของความดีนี้ พลาโตได้ตั้งโลกแห่งมโนคติ (World of ideas) ขึ้นมาเพื่อให้เป็นต้นแบบและเป็นต้นกำเนิดของทุกสิ่งทุกอย่างในโลกแห่งผัสสะ สิ่งที่อยู่ในโลกแห่งมโนคติเท่านั้นที่จะเป็นต้นแบบ เช่น ต้นแบบแห่งความกล้าหาญ ความยุติธรรม ความรู้จักประมาณ การรู้จักการควบคุมตนเอง และถ้าดำเนินต่อไปจนถึงแบบแห่งความดีอันเป็นคุณธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดได้ มนุษย์ก็จะมีคุณธรรมในทุกๆด้าน พร้อมทั้งวิธีที่จะนำบุคคลอื่นไปสู่คุณธรรมนั้นอีกด้วย

พลาโตมีทัศนะว่าคนดีมีคุณธรรมเท่านั้นที่จะมีความสุขได้ เพราะวิญญาณหรือจิตของเขาอยู่ในสภาพที่สามารถจะสัมผัสกับความสุขได้ ความสุขในที่นี้ไม่ใช่สุขทางกายซึ่งเป็นของต่ำที่มนุษย์ควรหลีกเลี่ยง หากแต่หมายถึงความสุขทางใจซึ่งเป็นความสุขอันสูงส่ง มนุษย์สามารถสัมผัสความสุขชนิดนี้ได้ก็ต่อเมื่อวิญญาณหรือจิตใจได้สัมผัสกับโลกแห่งความจริงซึ่งอยู่เป็นอิสระจากโลกแห่งผัสสะ โลกแห่งความจริงอันนี้ก็คือโลกแห่งมโนคตินั่นเอง

⁶⁶ อ่างแก้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม)รณริน, รศ.,ดร., **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 74.

⁶⁷ พระราชวรมณี, **ปรัชญากรีก**, หน้า 128.

⁶⁸ อ่างแก้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม)รณริน, รศ.,ดร., **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 74 – 75.

จะเห็นได้ว่า ความสุขตามทัศนะของพลาโต มี 2 ชนิด คือ ความสุขทางกาย และความสุขทางใจ ความสุขทางกายเป็นความสุขที่เกิดจากการเสพเสวยทางผัสสะ เช่น การกิน การดื่ม เป็นต้น ส่วนความสุขทางใจเป็นความสุขที่เกิดขึ้นเมื่อวิญญาณหรือจิตใจเป็นอิสระจากกิเลสอย่างใดก็ตาม พลาโตมีทัศนะว่า ความสุขไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุด มันเป็นเพียงกระบวนการที่จะนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ทั้งนี้ก็เพราะว่าความสุขเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ สิ่งที่มีค่าที่สุดต้องไม่เปลี่ยนแปลงซึ่งพลาโตหมายถึงโลกแห่งมโนคตินั่นเอง

3. อริสโตเติล(Aristotle 384 – 322 B.C.) เป็นนักปรัชญากรีกผู้ยิ่งใหญ่ของโลกตะวันตกคนหนึ่ง เขาเป็นศิษย์ของพลาโต แต่เขาก็ไม่เห็นด้วยกับทัศนะของพลาโตที่ว่า การที่สิ่งๆ หนึ่งดีนั้นเป็นเพราะมันได้ค้นแบบแห่งความดีมาจากโลกแห่งมโนคติ⁶⁹ หากแต่อริสโตเติลมีความเห็นว่าแต่ละสิ่งมีความดีเฉพาะตัวของมันเอง ความดีที่บุคคลหนึ่งเห็นว่าเป็นดีก็เพราะเขามีจุดมุ่งหมายอยู่ที่มัน เช่น ยามีประโยชน์สำหรับผู้ป่วย แต่ไม่มีประโยชน์สำหรับคนมีสุขภาพดี อริสโตเติลมีทัศนะว่า เราต้องการสิ่งหนึ่งเพื่อให้ได้สิ่งหนึ่ง และเพื่อสิ่งอื่นๆ อีกไปเรื่อยๆ ในที่สุดจะไปหยุดอยู่ที่ความสุข จะเห็นว่าสิ่งๆ หนึ่งเป็นวิถีไปสู่จุดหมาย แต่ความสุขไม่ได้เป็นวิถีไปสู่จุดหมายใด ความสุขจึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุด⁷⁰ แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าอริสโตเติลเป็นพวกสุขนิยม เพราะความสุขที่อริสโตเติลถือว่าเป็นสิ่งสุดท้ายนั้นต้องเป็นกิจกรรมทางปัญญาซึ่งพืชและสัตว์ไม่สามารถจะมีร่วมกับมนุษย์ได้ อริสโตเติลถือว่า มีความสุขอยู่ 2 อย่าง คือ ความสุขที่เกิดจากกิจกรรมทางปัญญา และความสุขที่เป็นการรับรู้ (perception) เช่น การรับรู้ความพอใจทางผัสสะ ซึ่งเรียกว่า ความเพลิดเพลิน(pleasure) ความสุขที่เกิดจากกิจกรรมทางปัญญา เรียกว่า ความสุข(happiness) ความทั้งสองอย่างจึงต่างกันที่คุณภาพ ความสุขที่เกิดจากกิจกรรมทางปัญญาถือว่าเป็นความสุขสูงสุดและมีจุดมุ่งหมายในตัวเอง เป็นผลมาจากการปฏิบัติธรรมของบุคคล ส่วนความสุขที่เรียกว่า ความเพลิดเพลินเป็นความสุขระดับต่ำแม้สัตว์ดิรัจฉานก็มีได้

ความสุขตามแบบสุขนิยมมีความแตกต่างไปจากความสุขแบบปัญญานิยม ก็เพราะว่าสุขนิยมมีพื้นฐานทางอภิปรัชญาแบบสสารนิยม คือ ถือว่าสสารเท่านั้นที่อยู่จริง สิ่งที่เรารับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ล้วนแล้วแต่เป็นสสารทั้งสิ้น แม้ร่างกายและวิญญาณของมนุษย์ก็เป็นสสาร วิญญาณจึงแตกดับไปเช่นเดียวกับสสาร สุขนิยมไม่เชื่อเรื่องความเป็นอมตะของวิญญาณ จึงไม่เชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย การแสวงหาสวรรค์และคุณธรรมจึงเป็นสิ่งไม่จำเป็น สิ่งที่มีมนุษย์

⁶⁹ อ่างแล้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรรัตน์, รศ.,ดร., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 75.

⁷⁰ สถิต วงศ์สวรรค์, รศ., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 154.

ควรแสวงหาความสุข กล่าวคือความเพลิดเพลิน ส่วนปัญญานิยมจะมองในลักษณะที่ตรงกันข้าม เพราะมีพื้นฐานทางอภิปรัชญาเป็นแบบจิตนิยม⁷¹

2.2 ลัทธิวิมุตินิยม (Liberationism) ลัทธิวิมุตินิยมมีทัศนะว่ามนุษย์มีความต้องการที่จะหลุดพ้นออกไปจากทุกข์ แต่ก็มีอยู่บ้างเป็นบางคนเมื่ออยู่ในสภาพปกติ ไม่มีทุกข์แล้วไม่คืนรนแสวงหาความสุข แต่วิมุตินิยมถือว่าการหลุดพ้นจากทุกข์มีค่ามากกว่าการมีความสุข ความสงบสุขของจิตและการหลุดพ้นจากทุกข์ และต้นเหตุของความทุกข์ก็คือความไม่สมอยาก เมื่ออยากแต่ไม่ได้สมอยาก ไม่ได้สิ่งที่หวัง ไม่ได้สิ่งที่ต้องการ ดังนั้น การหลุดพ้นจากความต้องการเป็นสิ่งดีที่สุด เพราะจิตจะสะอาดปราศจากกิเลสทั้งหลาย

ลัทธิวิมุตินิยมมีทัศนะว่า สิ่งที่ควรแสวงหา คือ ความสงบของจิตที่ปราศจากทั้งความสุขและความทุกข์ กล่าวคือจะต้องระงับกิเลสคือความอยาก เมื่อไม่อยากได้อะไรก็ไม่มีโอกาสเป็นสุขเพราะสมหวัง หรือเป็นทุกข์เพราะผิดหวัง ลัทธินี้เปรียบเทียบความสุขและความทุกข์ว่าเป็นเสมือนด้าน 2 ด้านของเหรียญที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ถ้าท่านต้องการจะได้สุข ความทุกข์ก็จะติดตามมา เมื่อสุขกับทุกข์เป็นของคู่กัน เราจะต้องหลีกเลี่ยงการแสวงหาความสุขเพราะจะทำให้ทุกข์ติดตามมา สิ่งที่เราควรแสวงหาคือความสงบของจิตที่ปราศจากทั้งความสุขและความทุกข์ ดังนั้น ความสงบสุขของจิตด้วยการหลุดพ้นจากความต้องการเป็นสิ่งที่มีค่าสูงสุดของมนุษย์ มนุษย์จึงควรแสวงหาความสงบของจิตวิญญาณมากกว่าการแสวงหาความสุขจากวัตถุภายนอก⁷²

ลัทธิซีนิก (Cynicism)

อันติสธีนิส แห่งเอเธนส์ (Antisthenes of Athens 444 – 368 B.C.) โดยที่เขาได้แนวความคิดมาจากทัศนะของโซเครตีสที่ว่า “นักปราชญ์ที่ดีย่อมจะต้องเป็นตัวของตัวเอง”⁷³ ลัทธินี้จึงมีแนวคิดในการทำตนให้เป็นคนไม่มีความต้องการอะไร ที่ทำอย่างนี้ก็เพราะมีความเบื่อหน่ายต่อสังคมที่เขาอาศัยอยู่ในขณะนั้น ซึ่งมีทั้งภัยพิบัติจากสงคราม ความทุกข์ยาก และความฟุ้งเฟ้อ นักปรัชญากลุ่มนี้จึงได้เสนอแนวทางดำเนินชีวิตด้วยการปลีกตัวออกไปจากสังคม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสังคม ดำเนินชีวิตอย่างง่ายๆ ไม่ต้องแสวงหาอะไร เพราะเป็นเรื่องยุ่งยากแต่ควรทำตนให้พอใจกับสิ่งที่ตนมีอยู่ เมื่อเราไม่ต้องการอะไร ก็ไม่ต้องเสียใจอันเนื่องมาจากความสูญเสีย และไม่ต้องดิใจอันเนื่องมาจากการได้มา แต่มีความสุขไปวันๆ ใช้ชีวิตอย่างง่ายๆ แบบสุนัข คือ หิวก็หากิน ง่วงก็นอนที่ไหนก็ได้ หลักคำสอนของลัทธินี้เป็นไปในทางปฏิเสธความเจริญของสังคม แต่ไม่มีจุดมุ่งหมาย

⁷¹ อ่างแล้ว, สถิต วงศ์สวรรค์, รศ., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 75.

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 155 – 156.

⁷³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 157.

อะไร เพียงแต่เมื่อหน้าต่อสิ่งที่ได้พบเห็นในสังคม และทำตนไม่สนใจต่อคำครหาจากใครๆ เท่านั้น⁷⁴ แสดงว่าลัทธิชินิกสอนให้เอาตัวออกจากปัญหา ไม่ได้สอนให้ใช้สติปัญญาแก้ปัญหา

ลัทธิสโตอิก (Stoicism)

ลัทธิสโตอิกเสนอแนวคิดคล้ายๆ กับลัทธิชินิก ต่างแต่ว่ามีจุดมุ่งหมายค่อนข้างแน่นอน ลัทธิสโตอิกมีความเชื่อคล้ายกับพวกปัญญานิยม คือ เชื่อในความมีเหตุมีผลของธรรมชาติและของจักรวาลที่ดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ที่ตายตัวของมันตามที่มันจะเป็น ไม่มีผู้ใดสามารถเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ของมันได้ และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ถึงกระนั้นก็ตามมนุษย์ก็ไม่สามารถที่จะควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ อะไรจะเกิดก็ต้องเกิด ไม่มีใครสามารถจะห้ามมันได้ หากเราฝ่าฝืนหรือเปลี่ยนแปลงกฎธรรมชาตินี้เราก็จะเป็นทุกข์ เพราะฉะนั้น สิ่งที่เราพอจะทำได้ ก็คือ การใช้ปัญญาเข้าไปพิจารณาให้เข้าใจกลไกทางธรรมชาติของมันแล้วก็วางเฉย ตัวเราจึงจะไม่เดือดร้อน ไม่เป็นทุกข์ไปตามกฎเกณฑ์ของมัน เราต้องวางเฉยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภายนอกทั้งปวง เหตุการณ์ทั้งหลายเหล่านั้น โดยตัวของมันเองไม่ดีและไม่ชั่ว ดังนั้น ความดีและความชั่วจึงอยู่ที่ตัวเรา⁷⁵

ลัทธินี้มีความเชื่อในสติปัญญาของมนุษย์ ถ้าเราใช้เหตุผล เราจะเข้าใจธรรมชาติแล้วเราจะไม่รักไม่โกรธ เราจะต้องเอาชนะใจตนเองเราจึงจะพบความสุขที่แท้จริง นักปรัชญาในลัทธินี้ ได้แก่

เอพิคเตตุส (Epictetus 60 – 110 A.D.) เป็นนักปรัชญาลัทธิสโตอิกกล่าวว่า เมื่อคนมาขโมยของของเรา เราโกรธเพราะว่าเราชื่นชมและหวงแหนของของเรา โดยกล่าวว่า

“ถ้าท่านเลิกชื่นชมเสื้อผ้า ท่านจะไม่โกรธขโมย ถ้าท่านเลิกชื่นชมความงามของภรรยา ท่านจะไม่โกรธชายชู้ จงรู้ว่าขโมยและชายชู้ไม่สามารถทำอะไรได้กับสิ่งที่เป็นอย่างท่านจริงๆ ทำได้ก็แต่กับสิ่งที่เป็นอย่างผู้อื่นและของที่อยู่พ้นอำนาจของท่านเท่านั้น ถ้าท่านละวางมันเสีย โอกาสที่ท่านจะโกรธใครก็มีไม่ได้ แต่ถ้าท่านยังชื่นชมกับสิ่งเหล่านี้อยู่ ท่านควรโกรธตัวเองมากกว่าที่จะโกรธขโมยกับชายชู้”⁷⁶

มนุษยนิยม (Humanism)

ลัทธิมนุษยนิยมมีความเห็นที่ขัดแย้งกับลัทธิสุขนิยม เพราะให้ความสำคัญแก่ความสุขทางกายมากเกินไป และไม่เห็นด้วยกับลัทธิปัญญานิยมที่ให้ความสำคัญแก่ความรู้และความสงบ

⁷⁴ สุจิตรา (อ่อนค้อม) รมณีน, รศ., คร., **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 77.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 77.

⁷⁶ วิทย์ วิศทเวทย์, ศ., คร., **ปรัชญาทั่วไป**, หน้า 151.

ของจิตมากจนเกินไป สำหรับมนุษย์นิยมเห็นว่ากายมนุษย์ก็มีความสำคัญ และจิตใจก็มีความสำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากาย ทั้งสองอย่างจึงมีความสำคัญเท่าๆกัน มนุษย์ต้องมีความรู้ ความเข้าใจสิ่งต่างๆพอสมควร เพื่อที่จะได้แสวงหาความสุข ความพอใจในสิ่งต่างๆ ไม่ลุ่มหลงสุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่งจนเกินไปจะได้ลิ้มรสแห่งความสุขในขอบเขตที่เหมาะสม⁷⁷

6. ปัญหาเรื่องเกณฑ์ตัดสินจริยธรรม

เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม คือมาตรฐานที่ใช้ในการตัดสินการกระทำอย่างไรว่า ถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญปัญหาหนึ่งในจริยศาสตร์ กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำความผิดสิ่งหนึ่งลงไป เราจะใช้หลักเกณฑ์อะไรมาตัดสินการกระทำของเขาว่า ถูกหรือผิด มีเหตุผลอะไรจึงใช้หลักเกณฑ์นั้นมาตัดสิน หรือเมื่อเรากอยู่ในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่จะต้องตัดสินใจเลือกกระทำลงไป เรามีเกณฑ์อะไรที่จะชี้บอกว่า เราควรทำอย่างนั้น ไม่ใช่ทำอย่างนี้ เกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว เราจะได้พิจารณาทัศนะของนักปรัชญาซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

สัมพัทธนิยม (Relativism)

ลัทธิสัมพัทธนิยมมีทัศนะว่า การกระทำอย่างหนึ่งยังไม่ถือว่าเป็น ดีหรือผิด ดีหรือชั่ว แต่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ดี ชั่ว ถูก ผิดของการกระทำเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม มันจึงเป็นสิ่งสัมพัทธ์ ซึ่งหมายความว่าสิ่งนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น ไม่มีลักษณะตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม เช่น น้ำ โดยตัวของมันเองนั้นน้ำมีรูปร่างและลักษณะไม่ตายตัว น้ำจะมีรูปร่างอย่างไร หรือจะเป็นของแข็ง เป็นของเหลว หรือเป็นไอ ก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของมัน หมายความว่าสภาพแวดล้อมของน้ำเป็นตัวกำหนดรูปร่างลักษณะของน้ำ สภาพที่สัมพันธ์กันนี้เรียกว่า สัมพัทธ์ หมายความว่ารูปร่างของน้ำที่มีรูปร่างต่างๆ และลักษณะที่เป็นของแข็ง ของเหลว และก๊าซของน้ำมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ซึ่งความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของมันนี่เองเป็นตัวกำหนดรูปร่างและลักษณะของน้ำ

นักจริยศาสตร์ฝ่ายสัมพัทธนิยมถือว่า ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด ความเหมาะสมและไม่เหมาะสมเป็นสิ่งสัมพัทธ์ ดี ชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร เป็นสิ่งไม่ตายตัว การกระทำที่ดีถือว่า ดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควรขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ⁷⁸

⁷⁷ สุจิตรา (อ่อนค้อม)รณรัตน์, รศ.,ดร. ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 78.

⁷⁸ บุญมี แทนแก้ว และคณะ. ปรัชญาเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2529), หน้า

อย่างไรก็ตามนักสัมพัทธนิยมยังมีทัศนะแตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

1. สัมพัทธนิยมส่วนบุคคล(Individual Relativism)

สัมพัทธนิยมส่วนบุคคลเชื่อว่า ความดี ความชั่วขึ้นอยู่กับบุคคล หมายความว่า ความดี ความชั่ว เป็นเรื่องของมนุษย์ เช่น เมื่อเราพูดว่า ก.เป็นคนดี นั้นหมายความว่า เราชอบ ก. ถ้าเราไม่ชอบ ก. เราก็จะพูดว่า ก.เป็นคนไม่ดี แสดงว่า การที่จะตัดสินว่า ดี หรือ ไม่ดี ตามทัศนะของสัมพัทธนิยมส่วนบุคคลเกี่ยวกับสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบของมนุษย์ มนุษย์ชอบอะไร มนุษย์ก็บอกว่าสิ่งนั้นดี หากเกลียดอะไร ก็บอกว่าสิ่งนั้นไม่ดี

มนุษย์เราเกิดมาไม่เหมือนกัน สิ่งที่บางคนชอบจะมีบางคนเกลียด สิ่งที่ทำให้ความสุขแก่บางคนอาจให้ความทุกข์แก่อีกบางคน ความรู้สึก อุปนิสัยและรสนิยมของคนเราไม่เหมือนกัน ความแตกต่างเหล่านี้ทำให้คนเราลงความเห็นเกี่ยวกับศีลธรรม ความดี ความชั่ว เป็นไปตามความเห็นของแต่ละบุคคล⁷⁹

ตัวแทนของลัทธิสัมพัทธนิยมส่วนบุคคลมีอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโซฟิสต์(Sophist) และกลุ่มอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

1.1 กลุ่มโซฟิสต์(Sophist)

กลุ่มโซฟิสต์ถือว่า มนุษย์เป็นผู้ตัดสินความถูก ความผิดทางศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมสัมพันธ์กับความรู้สึกส่วนบุคคล เช่น สิ่งใดก็ตามที่เราเห็นว่าดี และถูกต้อง สิ่งนั้นก็ดีและถูกต้องสำหรับเรา ไม่จำเป็นที่บุคคลอื่นจะเห็นด้วยกับเรา ดังนั้น ความดีจึงเป็นอัตนัย ไม่มีความดีปรนัย ทัศนะนี้แสดงให้เห็นว่า การตัดสินทางจริยธรรมไม่มีมาตรฐานที่แน่นอน เพราะว่จริยธรรมและกฎหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ เท่านั้น⁸⁰

1.2 กลุ่มอัตถิภาวนิยม(Existentialism)

กลุ่มนี้ถือว่า คุณค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นมาเอง โดยเลือกเอาแต่สิ่งที่มีความรับผิดชอบเป็นพื้นฐาน อัตถิภาวนิยมถือว่ามนุษย์เกิดมาด้วยความว่างเปล่า ต้องสร้างทุกสิ่งทุกอย่างให้แก่ตนเอง มนุษย์จึงเป็นผู้กำหนดชนิด กำหนดการใช้ และกำหนดคุณค่าให้แก่ทุกสิ่งที่คุณสร้างขึ้นมา มนุษย์จึงมีเสรีภาพและอิสรภาพที่จะมี ที่จะเป็น จึงเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะเลือกสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตน ซาร์ตร์(Sartre) นักคิดคนสำคัญของกลุ่มนี้กล่าวว่า “การเลือกก็เท่ากับเป็นยอมรับและยืนยันในคุณค่าของสิ่งที่เราเลือก”เมื่อว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์จะไม่เลือกสิ่งที่เขา

⁷⁹ สติต วงศ์สุวรรณ, รศ., *ปรัชญาเบื้องต้น*, หน้า 166 – 167.

⁸⁰ ศรีชัย วงศ์คำจันทร์, *ปรัชญาเบื้องต้น*, หน้า 109- 110.

แต่จะเลือกเฉพาะสิ่งที่ดีกว่าเสมอ ซาร์ตร์ (Sartre) ยังกล่าวอีกว่า “ไม่มีสิ่งใดดีสำหรับเรา ถ้าสิ่งนั้นไม่ดีสำหรับคนอื่นด้วย” ดังนั้น สิ่งเราเลือกนั้นจะต้องดีสำหรับเราและดีสำหรับผู้อื่นด้วย⁸¹

2. ลัทธิสัมพัทธนิยมทางสังคม (Social Relativism)

สัมพัทธนิยมทางสังคมถือว่า ความดี ความชั่วขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อม หมายความว่าสังคมเป็นผู้ตัดสินว่า อะไรดี อะไรไม่ดี อะไรถูก อะไรผิด เพราะความรู้สึกทางศีลธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับการส่งมอบมาจากจารีตประเพณีของสังคม เนื่องจากสังคมมีจารีตประเพณีที่แตกต่างกัน มีความเชื่อถือแตกต่างกัน ดังนั้นสิ่งที่สังคมถือว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด จึงไม่เหมือนกัน เช่น บางสังคมถือว่าการแสดงความเคารพกราบไหว้พระสงฆ์ เป็นสิ่งดี แต่บางสังคมถือว่าการแสดงความเคารพต่อเทพพระเจ้าเป็นสิ่งที่ดี เป็นต้น⁸²

ลัทธิสัมบูรณ์นิยม (Absolutism)

ลัทธินี้ถือว่า ความดี ความชั่วมีอยู่จริงอย่างตายตัวและเป็นอิสระจากความคิด ไม่ขึ้นกับบุคคล สถานที่และเวลา มีอยู่โดยตัวมันเอง ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสถานที่หรือสภาพของสังคม การกระทำอย่างหนึ่งถ้ามันจะดีมันก็ดีเอง ถ้ามีคนเห็นว่ามันชั่วมันก็ไม่ได้ชั่วไปตามความเห็นของใคร ดังนั้น คุณค่าทางจริยธรรมของลัทธินี้จึงมีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย กล่าวคือ ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิดเป็นของการกระทำหรือเป็นของสิ่งหนึ่งซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุที่ได้รับการตัดสิน เช่น เราพูดว่า นายแดงเป็นคนดี คำว่า “ดี” เป็นคุณสมบัติประจำตัวของนายแดง คุณสมบัตินี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามความเห็นของผู้พูด สรุปว่า นายแดงจะเป็นคนดี หรือไม่คืออยู่ที่ตัวนายแดงเอง⁸³

เมื่อคุณค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งตายตัว มนุษย์จึงต้องมีเกณฑ์ตัดสินที่ตายตัวแน่นอนมาตัดสินว่า อะไรผิด อะไรถูก ควรหรือไม่ควร การที่มนุษย์เห็นความดีต่างกัน หรือกำหนดเกณฑ์ตัดสินความดีต่างกันเป็นเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของมนุษย์เอง และการที่คนสองคนมีความเห็นขัดแย้งกันในเรื่องความดีความชั่วจึงเป็นเรื่องธรรมดา เพราะเมื่อฝ่ายหนึ่งเห็นผิด อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเห็นถูก จะเห็นถูกทั้งสองฝ่ายไม่ได้ ดังนั้นมาตรการตัดสินจึงต้องมีตายตัว

ทฤษฎีทางจริยศาสตร์ฝ่ายสัมบูรณ์นิยมมี 2 กลุ่ม แต่ละกลุ่มถือเกณฑ์ที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. เจตจำนงนิยม (Intentionalism) เป็นลัทธิที่ถือเอาเจตนาที่ก่อให้เกิดการกระทำเป็นเกณฑ์ในการตัดสินการกระทำ โดยที่เจตจำนงนิยมถือว่าค่าทางจริยธรรมมีอยู่อย่างตายตัวไม่

⁸¹ อ่างแล้ว, ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์, *ปรัชญาเบื้องต้น*, หน้า 178-179.

⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 176.

⁸³ สุจิตรา (อ่อนค้อม) วรรณ, รศ., ดร., *ปรัชญาเบื้องต้น*, หน้า 83.

ขึ้นกับบุคคล หรือสังคมสิ่งแวดล้อมใดๆ การกระทำใดก็ตามถ้าเป็นการกระทำที่ดี จะกระทำที่ไหน เมื่อไร ย่อมต้องเป็นการกระทำที่ดีเสมอ การจะตัดสินการกระทำนั้นว่าดีหรือไม่ดีถือเอาเจตนาเป็นเกณฑ์ตัดสิน เพราะเจตนาจะต้องมีอยู่ทุกครั้งที่มีการกระทำและเจตนาเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กับการกระทำเสมอ เจตนาหรือแรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพิจารณาปัญหาทางศีลธรรม ลัทธิเจตจำนงนิยมจึงมีความเห็นเกี่ยวกับการตัดสินปัญหาทางศีลธรรมที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม⁸⁴

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เรากล่าวว่าเจตนาเป็นกรรม (การกระทำ)”

พระเยซูตรัสว่า “ต้นไม้อะไรดีจะเกิดผลชั่วไม่ได้ หรือต้นไม้อะไรชั่วจะเกิดผลดีไม่ได้”

ท่านนะบูมฮัมมัดกล่าวว่า “แท้จริงการกระทำทั้งหลายย่อมขึ้นอยู่กับเจตนา และแท้จริงบุคคลย่อมรับผลตามที่เขาเจตนา”⁸⁵

2. ธรรมเนียม (Deontologicalism) ลัทธิธรรมเนียมถือว่า คุณค่าทางจริยธรรมมีอยู่อย่างตายตัวและมีอยู่กับการกระทำ สิ่งภายนอกใดๆ ไม่สามารถเปลี่ยนค่าทางจริยธรรมของการกระทำได้ การกระทำที่ดีจะกระทำที่ไหน เมื่อไร กับใคร ในสภาพเช่นไรย่อมดีเสมอ การกระทำที่ดีสำหรับบุคคลหนึ่งย่อมดีสำหรับบุคคลอื่นๆ ด้วย การกระทำอย่างเดียวกันเป็นไปไม่ได้ที่จะดีสำหรับบุคคลหนึ่งและไม่ดีสำหรับอีกบุคคลหนึ่ง การกระทำอย่างหนึ่งที่เป็นการกระทำที่ดีก็เพราะว่ามันดี ลัทธิที่จัดอยู่ในธรรมเนียม ได้แก่ มโนธรรมนิยม และลัทธิของค่าน⁸⁶

ก. มโนธรรมนิยม (Conscientialism) ถือว่ามโนธรรมหรือความสำนึกเป็นเกณฑ์ตัดสินความถูก ความผิด ควรทำหรือไม่ควรทำ การกระทำที่สอดคล้องกับมโนธรรมของเราถือว่าเป็นการกระทำที่ถูก ถ้าขัดแย้งกับมโนธรรมถือว่าเป็นการกระทำที่ผิด

มโนธรรมหรือความสำนึกนี้ทุกคนมีโดยธรรมชาติในฐานะที่เป็นมนุษย์ และเป็นธรรมชาติที่ทำให้เราตัดสินได้ว่า อะไรถูก อะไรผิด มโนธรรมเป็นสมรรถนะอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่จะยังรู้ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด เหมือนกับ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ที่ยังรู้ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสได้ มนุษย์มีมโนธรรมเหมือนกันทุกคน มโนธรรมจะบอกให้เรารู้ทันทีว่า อะไรดี อะไรชั่ว โดยที่เราไม่ต้องคิดหาเหตุผล หรืออิงเกณฑ์ตัดสินใดๆ มันเป็นตัวชี้ขาด เช่น การช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นภัย มโนธรรมจะบอกเราว่าถูก

การที่คนบางคนอาจเห็นว่า การกระทำอย่างเดียวกันเป็นการกระทำที่ถูกหรือผิด เช่น เด็ก หรือคนเสียดสี หรือแม่แต่ผู้ใหญ่บางคนอาจมีความเห็นเป็นไปในลักษณะที่ตรงข้ามได้ นั้น

⁸⁴ อ่างแก้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรรัตน์, รศ., ดร., **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 84.

⁸⁵ สติติ วงศ์สวรรค์, รศ., **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 180-181.

⁸⁶ อ่างแก้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรรัตน์, รศ., ดร., **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 85.

เป็นเพราะมโนธรรมของเขายังพัฒนาไม่เต็มที่ หรือไม่ก็เป็นเพราะมีกิเลสตัณหาบางตัวมาบดบังมโนธรรมเอาไว้ จึงทำให้ชี้ขาดในเรื่อง ดี ชั่ว ถูก ผิด ต่างกัน ดังนั้น มโนธรรมนิยมเชื่อว่า ถ้ามโนธรรมของทุกคนพัฒนาเต็มที่ และเขาเองก็ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสตัณหา เขาก็จะเห็นตรงกันในเรื่อง ดี ชั่ว ถูก ผิด⁸⁷

ข. ลัทธิของคานท์ (Kantianism) คานท์เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันมีชีวิตอยู่ระหว่าง ปี ค.ศ. 1724-1804 เขามีทัศนะว่าค่าของจริยธรรมจะต้องแน่นอนตายตัว ถ้าสิ่งหนึ่งหรือการกระทำอย่างหนึ่งดี มันจะต้องดีโดยไม่เลือกเวลา สถานที่ สิ่งแวดล้อม หรือบุคคลแต่อย่างใด เช่น การพูดความจริงเป็นความดี มันก็ดีโดยตัวของมันเอง ความดีของการพูดความจริงไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล เวลา สถานที่ หรือสิ่งแวดล้อม ไม่ว่ามันจะให้คุณหรือโทษแก่ใคร ก็ยังถือว่า “ดี” เสมอ สำหรับมาตรการตัดสินค่าทางจริยธรรมของคานท์ คือ เจตนา การกระทำทุกอย่างเกิดจากเจตนา ถ้ามีเจตนาดี ไม่ว่าจะทำแล้วจะเกิดผลอะไร จะเป็นประโยชน์สุขหรือทุกข์แก่ผู้ใด คานท์ก็ถือว่าดีทั้งนั้น⁸⁸

ดังนั้น จึงมีปัญหาว่า เจตนาดี ตามทัศนะของคานท์หมายความว่าอย่างไร ในเรื่องนี้ คานท์ให้เหตุผลไว้ว่า มนุษย์เราอยู่ระหว่างแรงจูงใจ 2 อย่าง คือ เหตุผลและความรู้สึก สมมุติว่า ท่านเป็นตุลาการจะต้องตัดสินคดีหนึ่ง ท่านรู้จากพยานและหลักฐานแวดล้อมต่างๆ จนกระทั่งแน่ใจว่าจำเลยคนนี้ทำผิดจริง แต่จำเลยมีความจำเป็นที่จะต้องเลี้ยงดูครอบครัวซึ่งยากจน ถ้าท่านสงสารจำเลยและหาทางให้จำเลยพ้นผิด นั้นแสดงว่าท่านทำตามความรู้สึก แต่ถ้าท่านตัดสินไปตามหลักฐานแวดล้อมและพยานบุคคลพร้อมทั้งตัวบทกฎหมาย นั้นแสดงว่าท่านทำตามหลักเหตุผล สำหรับคานท์ การทำตามเหตุผลคือการทำตามหน้าที่ ทั้งนี้โดยการสลัดความรู้สึกออกไปเสีย การกระทำตามเหตุผลเป็นการกระทำที่ดีถือว่า เกิดจากเจตนาดี ส่วนการกระทำที่เกิดจากความรู้สึกเรียกว่าเป็นการกระทำที่เกิดจากความรู้สึก เป็นเจตนาที่ไม่ดี

โดยทั่วไป คำว่า เจตนาดี ที่เราใช้กันอยู่ เช่น เพื่อนเกิดความเดือดร้อน แล้วเราก็เข้าไปช่วยเหลือเพราะเกิดความสงสาร ตามทัศนะของคานท์แล้ว การกระทำเช่นนี้ไม่เป็นที่น่าสรรเสริญเลย แต่ถ้าศัตรูของท่านได้รับความเดือดร้อน แล้วท่านได้สลัดความรู้สึกเป็นสุขเพราะเห็นความเดือดร้อนของเขาเสีย แล้วเข้าไปให้ความช่วยเหลือแก่เขา จึงเป็นที่น่าสรรเสริญ ตามทัศนะของคานท์แล้ว การกระทำที่เกิดจากความรู้สึก ไม่ว่าจะ เป็นบวกหรือลบ เช่น เห็นใจ สงสาร หรือ สะใจ สมใจ เกลียด ริษยา ไม่ใช่การกระทำที่ดีในแง่ของศีลธรรม แต่การกระทำที่หลุดพ้นจากความรู้สึก ไม่ว่าจะ เป็นบวกหรือลบ แล้วทำตามหลักการและเหตุผล แต่คานท์ก็ไม่ได้บอกว่า การ

⁸⁷ อ้างแล้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรณีน,รศ.,ดร., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 85- 86.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 86.

กระทำที่เกิดจากความรู้สึกบวกลบอื่นๆ เป็นการกระทำที่ผิด แต่ต้องการให้มองในแง่ศีลธรรมของการกระทำเหล่านั้นไม่มีคุณงามความดีอะไรที่น่าสรรเสริญ

นอกจากนี้ คำว่า เจตนาดี ตามทัศนะของค่าน้ำที่ยังหมายถึงเจตนาที่ไม่หวังผลอะไรไม่ว่าจะเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษ และไม่ว่าผลนั้นจะตกแก่ตนเองหรือแก่ผู้อื่น ถ้าท่านทำสิ่งหนึ่งโดยมีผลประโยชน์ของท่านอยู่ที่จุดหมายปลายทาง ค่าน้ำถือว่าการกระทำเช่นนั้น ไม่ได้เกิดมาจากเจตนาที่ดีแน่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความว่าการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นจะเป็นการกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ดีก็หาไม่ เช่น ตำรวจจับผู้ร้ายมาแล้วเกิดความสงสารลูกและเมียของผู้ร้ายจะเดือดร้อนจึงได้ปล่อยเขาไป เจตนาที่ดีตามทัศนะของค่าน้ำคือการกระทำตามหลักการหรือเหตุผลหรือเพราะเป็นหน้าที่ การกระทำตามหน้าที่บางทีอาจจะเป็นเหตุบังเอิญก็ได้ เช่น ค่าน้ำถือว่าความซื่อสัตย์เป็นหน้าที่ของมนุษย์ แต่ไม่ได้หมายความว่าคนที่ซื่อสัตย์ได้ทำตามหน้าที่ คนซื่อสัตย์มีอยู่ 2 จำพวก คือ จำพวกหนึ่งซื่อสัตย์เพื่อหวังผลในภายหน้า เช่น ข้าราชการหวังผลในความก้าวหน้าหรือกลัวจะได้รับโทษ อีกจำพวกหนึ่งซื่อสัตย์เพราะคิดว่ามันเป็นความถูกต้อง เป็นคุณงามความดีที่มนุษย์จะต้องประพฤติ จะต้องกระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน จำพวกหลังนี้ค่าน้ำถือว่า การกระทำของเขาเกิดจากการสำนึกในคุณธรรม สำหรับจำพวกแรกเกิดจากความรอบคอบ ความซื่อสัตย์ของเขาจึงเป็นเพียงวิถีทางที่จะนำไปสู่สิ่งที่ตนต้องการ⁸⁹ ดังนั้น เกณฑ์ตัดสินการกระทำของลัทธิค่าน้ำ คือ การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี ซึ่งไม่ขึ้นอยู่กับอารมณ์หรือความรู้สึก แต่ขึ้นอยู่กับความสำนึกในคุณธรรมซึ่งเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคน

7. ปัญหาเกี่ยวกับค่าทางจริยธรรม

ปัญหาเกี่ยวกับค่าทางจริยธรรมนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับความมีอยู่ของค่าทางจริยธรรม คือ คำว่า “ความดี” เราหมายถึง สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีอยู่จริงๆ หรือไม่ กล่าวคือ ความดีนี้ มันมีอยู่จริงๆ ในโลกภายนอกเหมือนกับวัตถุซึ่งมีจริงในโลกภายนอกหรือไม่ หรือมันเป็นเพียงความเห็นของผู้พูดว่า ดี หรือไม่ดี เกี่ยวกับประเด็นปัญหานี้มีแนวทางตอบได้ 2 วิธี คือ

3.1 ลัทธิอัตวิสัย (Subjectivism) ลัทธินี้มีทัศนะว่า ความดี ความชั่ว ซึ่งถือว่าเป็นค่าทางจริยธรรมนั้นมิได้มีอยู่จริง การพูดว่าสิ่งๆ หนึ่งหรือการกระทำอย่างหนึ่งดีหรือชั่วนั้นเป็นเพียงความพอใจ หรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้นหรือการกระทำนั้น เพราะมันก่อให้เกิดความสุขแก่คนๆ หนึ่ง สิ่งๆ นั้นหรือการกระทำนั้นอย่างหนึ่ง มันจึงดีสำหรับคนๆ นั้น ในทางกลับกัน ถ้าสิ่งเดียวกันหรือการกระทำเดียวกันก่อให้เกิดความทุกข์แก่อีกคนหนึ่ง มันกลายเป็นสิ่งชั่วหรือการกระทำชั่วสำหรับเขา ความเป็นจริงนั้น สิ่งๆ หนึ่งหรือการกระทำนั้นๆ ไม่ได้มีชั่วในตัวมันเอง แต่มนุษย์ต่างหากเป็น

⁸⁹ วิทย์ วิชาแพทย์,ศ.,ดร., **ปรัชญาทั่วไป**, หน้า 163-165.

ผู้ให้ค่าแก่มัน การพูดว่า สิ่งนั้นดี หรือ ไม่ดี การกระทำนั้นดีหรือไม่ดีจึงไม่มีความหมายอะไร เพราะค่าทางจริยธรรมเป็นเพียงความเห็นของมนุษย์แต่ละคนที่มีรสนิยมที่แตกต่างกัน และทั้งฝ่ายที่เห็นว่าเป็นดีและฝ่ายที่เห็นว่าไม่ดีนั้นก็ไม่มีฝ่ายผิดหรือถูกเพราะเป็นเพียงความรู้สึก จึงไม่จำเป็นว่าชอบหรือไม่ชอบ อาจทั้งชอบและไม่ชอบทั้งคู่ก็ได้⁹⁰

3.2 ลัทธิวัตถุนิยม (Objectivism) ลัทธินี้ถือว่า ความดี ความชั่ว ซึ่งถือว่าเป็นค่าทางจริยธรรมนั้นเป็นสิ่งที่อยู่จริงในโลกภายนอก เป็นสิ่งที่อยู่อย่างเป็นเอกเทศต่างหากจากความคิดของมนุษย์ ไม่ขึ้นอยู่กับการคิดของใคร ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและกาลเวลา ความดี ความชั่วมีอยู่ที่ตัววัตถุหรือตัวการกระทำนั่นเอง เช่น กระดาษแผ่นหนึ่งมีสีขาว สีขาวก็มีอยู่ที่กระดาษแผ่นนั้นจริงๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการคิดของใคร ไม่ว่าใครจะชอบหรือไม่ชอบ มันก็ยังคงความขาวของมันอยู่อย่างนั้น ไม่ว่ามันจะอยู่ในที่แจ้งหรือที่สว่าง มันก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามความมืดความสว่างแต่ประการใด ในทำนองเดียวกันความดีหรือความชั่ว ซึ่งถือว่าเป็นค่าทางจริยธรรม ถ้าเป็นสิ่งดีหรือการกระทำดี สิ่งไม่ดีหรือการกระทำที่ไม่ดี ลักษณะดีและไม่ดีอยู่ตัวสิ่งหรือการกระทำนั้นเอง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการคิดของใครคนใดคนหนึ่ง ดังนั้น สำหรับลัทธิวัตถุนิยมนี้ เมื่อมีบุคคลหนึ่งพูดได้แย้งกันเกี่ยวกับ ดี หรือ ชั่ว จะต้องมีคนหนึ่งถูกและอีกคนหนึ่งผิด จะถูกทั้งสองคนไม่ได้⁹¹

3.4 ปรัชญาสาขาสุนทรียศาสตร์

สุนทรียศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยความรู้สึกซึ่งมีความงามเป็นเป้าหมาย เช่น บรรยากาศขณะพระอาทิตย์ทอแสงในตอนเช้า ดอกไม้ ผีเสื้อ เรือนร่างของมนุษย์ เป็นต้น แต่ความรู้สึกเกี่ยวกับความงามของจิตใจจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับนิสัยส่วนบุคคลและการฝึกอบรม ส่วนความงามที่เป็นคุณสมบัติทางศีลธรรม พุทธิปัญญาและรูปสมบัติ อาจโน้มน้าวจิตใจเราให้เกิดความรู้สึกปลาบปล้ำยินดีในความงามภายในที่อยู่รอบศีลธรรม และปลาบปล้ำยินดีด้วยความสมบูรณ์ของรูป สี เสียง ถ้อยคำ และความคิด ความงามเป็นความกลมกลืนระหว่างเนื้อหา กับรูปแบบ ความงามในแง่ปรัชญาเป็นเรื่องราวของการพิจารณาถึงความเหมาะสม ประโยชน์ที่มีคุณค่าต่อสังคม ความงามมีส่วนประกอบในการพัฒนาบุคลิกภาพต่างๆ ของแต่ละคนให้เหมาะสมกลมกลืน

⁹⁰ สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรรัตน์,รศ.,ดร., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 88-89.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 89.

1. ความหมายและขอบข่ายของสุนทรียศาสตร์

คำว่า “สุนทรียศาสตร์” ซึ่งแปลว่าวิชาที่เกี่ยวข้องหรือว่าด้วยความงาม เป็นศัพท์บัญญัติมาใช้แทนคำในภาษาอังกฤษ “Aesthetics” ซึ่งแปลว่าการศึกษาเรื่องความงาม⁹² นักปรัชญาทางสุนทรียศาสตร์ได้ให้คำจำกัดความของสุนทรียศาสตร์ไว้ ดังนี้

Patrick นิยามว่า สุนทรียศาสตร์ คือ การค้นหาความหมายของความพึงพอใจทางสุนทรียะว่า ความงามเป็นวัตถุวิสัยหรือจิตวิสัย ธรรมชาติของความงามคืออะไร อะไรคือแรงกระตุ้นให้เกิดศิลปะและแรงกระตุ้นนั้นมีลักษณะอย่างไร

Buchler ให้ความหมายว่า สุนทรียศาสตร์ คือ ปรัชญาศิลปะซึ่งมีหน้าที่หลักคือการค้นหาธรรมชาติของความงาม

Macdonald ให้ความเห็นว่า สุนทรียศาสตร์ คือ หลักแห่งรสนิยมและศิลปะ เป็นปรัชญาแห่งจิตรศิลป์

Webster ให้คำจำกัดความว่า สุนทรียศาสตร์ คือ ปรัชญาว่าด้วยจิตรศิลป์และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อจิตรศิลป์นั้น⁹³

จากคำจำกัดความของสุนทรียศาสตร์ที่นักปรัชญาทางสุนทรียศาสตร์ได้ให้ไว้ข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า สุนทรียศาสตร์ คือ วิชาที่ว่าด้วยเรื่องของความงาม คุณค่าแห่งความงามของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา ดังนั้น สุนทรียศาสตร์จึงหมายถึงวิชาที่ว่าด้วยความงามซึ่งอาจเป็นความงามในธรรมชาติหรือความในผลงานทางศิลปะก็ได้

ขอบข่ายของวิชาสุนทรียศาสตร์ก็คือลักษณะของเนื้อหาในสุนทรียะที่มีประเด็นดังต่อไปนี้⁹⁴

๑. ความงามคืออะไร
๒. ความงามมีอยู่จริงหรือไม่
๓. ศิลปะคืออะไร
๔. อะไรเป็นแรงจูงใจให้เกิดผลงานทางศิลปะ
๕. ประเภทของศิลปะ

⁹² อ่างแก้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรณีน,รศ.,ดร., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 95.

⁹³ ศรีชัย วงศ์คำจันทร์, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 183.

⁹⁴ อ่างแก้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรณีน,รศ.,ดร., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 95.

ความงามคืออะไร

เมื่อกล่าวถึงความงาม เราไม่ได้หมายถึงเฉพาะความงามในศิลปกรรมที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ของศิลปินเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงความงามในธรรมชาติ เช่น ทิวทัศน์ชายทะเล ท้องฟ้า ในยามรุ่งอรุณหรือ บรรยากาศของบางวันอาจจะงามและน่าทึ่งมากก็ได้

เราคิดถึงสิ่งที่ชื่นชอบหรือสิ่งที่งามก็เพราะมันมีลักษณะของความงามหรือสุนทรียชาติปรากฏอยู่ ซึ่งกินความไปถึงธรรมชาติและศิลปกรรม บทกลอน จินตนาการของบทละคร หรือแม้แต่ความน่าทึ่งในคำสอนของศาสนาเป็นต้น ลักษณะของความงามที่ว่านั่นก็ได้แก่ ความงาม (beauty) ความแปลกหูแปลกตา(picturesqueness) ความน่าทึ่ง(sublimity)⁹⁵

ความงามมีอยู่จริงหรือไม่

เรื่องที่ถกเถียงกันมากอีกเรื่องหนึ่งในวงการสุนทรียศาสตร์ก็คือ ปัญหาที่ว่า ความงามมีจริงหรือไม่ หมายถึงมันเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงๆ ในโลกหรือไม่ หรือว่าเป็นเพียงเรื่องของความรู้สึกของเรา รู้สึกชื่นชมสิ่งใดสิ่งหนึ่งเท่านั้น

ปัญหาว่าความงามมีจริงหรือไม่นี้ มีคำตอบอยู่ 2 แนวทาง คือ แนวคำตอบแบบอัตวิสัยนิยม(Subjectivism) และ แนวคำตอบแบบวัตถุวิสัยนิยม(Objectivism)⁹⁶

1. แบบอัตวิสัยนิยม (Subjectivism) แนวความคิดนี้เห็นว่า ความงามมิได้มีอยู่จริงในวัตถุหรือในที่ใดๆ ในโลก หากแต่อยู่ในจิตของเรา และขึ้นอยู่กับความรู้สึกของแต่ละบุคคล ใครรู้สึกชอบอย่างไรก็ว่าอย่างนั้นงาม ข้อความที่เรากล่าวออกมาเกี่ยวกับความงาม เป็นการแสดงออกของความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบเท่านั้นเอง ไม่มีอะไรมากไปกว่านั้น การชมภาพวาด ชมประติมากรรม ฟังดนตรีหรือชมพระอาทิตย์กำลังอัสดงคต ที่เราคิดว่ามีความงามของภาพ หรือความไพเราะของเพลงนั้นก็เพราะว่ามันตรงกับแบบที่เรามีอยู่ในใจ มันจึงทำให้เราเกิดความรู้สึกชื่นชม มีความสุขใจ มีความเพลิดเพลินใจ ความงามมิได้มีอยู่จริงวัตถุ แต่มีอยู่ที่จิตใจของเราเอง ทำให้เราคิดว่าความสวยงามอยู่ที่วัตถุ

ดังนั้น การตัดสินความงามจึงไม่มีตายตัว เปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับสถานที่ เวลาและโอกาส รวมถึงรสนิยมส่วนตัว มีนักปราชญ์ในกลุ่มอัตวิสัยนิยมนี้ เช่น

ทอลสตอย(Leo Tolstoy) นักปรัชญาชาวรัสเซียถือว่า คุณค่าหรือความงามของศิลปะ เช่น บทกลอน เพลง โคลง ภาพวาด หรือรูปปั้น ขึ้นอยู่กับผลที่เกิดขึ้นต่อบุคคลที่มีประสบการณ์ต่อ

⁹⁵ สติต วงศ์สวรรค์, รศ., ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 192.

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 192 – 193.

มัน ศิลปะเป็นเพียงสื่ออารมณ์หรือความรู้สึกที่ศิลปินซึ่งเป็นผู้สร้างผลงานทางศิลปะมีจุดมุ่งหมายที่จะถ่ายทอดอารมณ์หรือความรู้สึกของตนแก่ผู้อื่น ถ้าผลงานทางศิลปะชิ้นใดสามารถถ่ายทอดความรู้สึกของศิลปินไปยังคนหมู่มากได้ ศิลปะชิ้นนั้นก็ได้อิทธิพลที่ยิ่งใหญ่ การที่จะถือว่าศิลปะชิ้นใดมีความงามมากหรือน้อย ก็ดูที่จำนวนคนที่เกิดความรู้สึกจากศิลปะชิ้นนั้น ผลงานใดที่คนจำนวนมากเกิดความรู้สึกพึงพอใจมากกว่า ผลงานนั้นก็มีความยิ่งใหญ่กว่า ความงามจึงไม่ได้อยู่ที่วัตถุ แต่อยู่ที่ความพึงพอใจของบุคคลที่มารับรู้ผลงานชิ้นนั้น

ริชาร์ด (I.A.Richards) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ถือว่า สิ่งที่เราเรียกว่า ความงาม คือความรู้สึกพึงพอใจ หมายความว่าเมื่อเรากล่าวว่าวัตถุชิ้นหนึ่งมีความงาม เราหมายถึงในขณะที่เรากำลังเพ่งพินิจวัตถุชิ้นหนึ่งอยู่นั้น แรงผลักดันบางอย่างในตัวเราทำให้เราอยู่ในสภาวะสมดุลทางอารมณ์ซึ่งทำให้เราพึงพอใจ และทำให้เราสมมุติว่า ความงามอยู่ในตัววัตถุ แต่การสมมุติเช่นนั้นเป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้สึกของเราออกมายังโลกภายนอกเท่านั้น

ฮิวม์ (David Hume) นักปรัชญาชาวสก็อต มีความเห็นว่าความงามเป็นแต่เพียงความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตของมนุษย์ซึ่งอาจแตกต่างกันหรือคล้ายกันได้ ความงามไม่มีอยู่ในวัตถุภายนอก ในวัตถุภายนอกมีเพียงขนาด รูปร่าง และอัตราส่วนต่างๆของมันเท่านั้น เราไม่พบความงามในวัตถุ นอกจากมีผู้มาชมวัตถุนั้นแล้วเกิดความรู้สึกทางอารมณ์เท่านั้นจึงจะมีความงามเกิดขึ้น

โครเซ (Benetetto Croce) นักปรัชญาชาวอิตาลีเห็นมีทัศนะว่า ความงามเป็นเรื่องของจิตใจในการสร้างจินตภาพ การสร้างจินตภาพเป็นจุดเริ่มต้นของศิลปะ เป็นสิ่งที่เรารู้สึกและแสดงออกมาเท่านั้น

2. แบบวัตถุวิสัยนิยม(Objectivism) มีทัศนะว่า ความงามมีอยู่จริงและก็มีอยู่ในฐานะที่เป็นคุณสมบัติของวัตถุ และติดมากับวัตถุตั้งแต่เริ่มแรก วัตถุเป็นสิ่งสวยงามอยู่ในตัวของมันเอง ไม่ใช่สวยงามเพราะสีหรือทรวดทรงของมัน และความงามของวัตถุก็มีอยู่ตลอดไปไม่ว่าเราจะสนใจมันหรือไม่สนใจมัน การที่เราให้ความสนใจแก่วัตถุชิ้นใดก็ตาม มิได้หมายความว่าเราสร้างความงามให้แก่วัตถุนั้น แต่ที่เราสนใจวัตถุก็เพราะวัตถุนั้นมีความงามอยู่ในตัวมันต่างหาก หมายความว่าความงามของวัตถุนั้นมีอยู่ก่อนแล้ว มิใช่เป็นสิ่งที่เกิดมาจากความสนใจของเรา เพราะฉะนั้น ตามทฤษฎีนี้ความงามจึงเป็นสิ่งที่อยู่ในเนื้อวัตถุเท่านั้น และวัตถุเท่านั้นเป็นแหล่งของความงาม⁹⁷ นักปรัชญาในกลุ่มนี้ คือ

พลาโต (Plato) มีทัศนะว่า ความงามเป็นสิ่งมีอยู่จริง มีอยู่ในโลกแห่งมโนคติ มีลักษณะเป็นออสสาร เป็นนิรันดร์ เป็นอมตะ ไม่เปลี่ยนแปลง พลาโตเชื่อว่าโลกมี 2 โลก คือ โลกแห่งแบบ

⁹⁷ ศรีนิวาสนัน, ดร.จี., สุเชาวน์ พลอยชุม แปล, สุนทรียศาสตร์, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2534 หน้า 12.

และโลกแห่งวัตถุ ความงามสากลเป็นมาตรฐานแห่งความงามทั้งหลายที่อยู่ในโลกแห่งวัตถุ ความงามที่เราสัมผัสได้นั้นไม่ใช่ความงามที่สมบูรณ์แบบ แต่เป็นเพียงการจำลองภาพของความงามมาจากโลกแห่งแบบเท่านั้น ถึงกระนั้นมันก็ยังสามารถทำให้เราเกิดความรู้สึกได้ถึงความงามที่บริสุทธิ์ในโลกแห่งแบบได้

เบลล์ (Bell) มีทัศนะว่า แบบสำคัญ (Significant form) คือลักษณะของสิ่งหนึ่งที่เป็นจุดหมายในตัวเอง แบบสำคัญเป็นความจริงที่อยู่เบื้องหลัง หรือแฝงอยู่ในผลงานทางศิลปะชิ้นหนึ่งๆ ความจริงหรือแบบสำคัญนี้เองทำให้เรามีความรู้สึกทางด้านสุนทรียภาพ ศิลปะจึงเป็นหนทางที่ทำให้เราเข้าถึงความงาม

ศิลปะคืออะไร

ในการพูดถึงความงามหรือสุนทรียะนั้น มักหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะไม่กล่าวถึงศิลปะด้วย เพราะศิลปะย่อมแสดงออกซึ่งความงามในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความงามของธรรมชาติ หรือความงามของศิลปะซึ่งศิลปินสร้างขึ้นมาในรูปที่เป็นศิลปกรรมแบบต่างๆก็ตาม ดังนั้นคำว่า “ศิลปะ” เป็นคำบัญญัติใช้แทนคำภาษาอังกฤษ “Art” มีความหมายกว้าง การให้ความหมายจึงมีมากมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเข้าใจหรือความคิดเห็นของนักปรัชญาเป็นสำคัญ แต่พอที่จะสรุปคำจำกัดความของศิลปะโดยย่อได้ ดังนี้

ศิลปะ คือ การถ่ายทอดความรู้สึก เป็นวิธีสื่อสารความรู้สึกระหว่างมนุษย์

ศิลปะ คือ การแสดงออกทางอารมณ์ ทางบุคลิกภาพของมนุษย์

ศิลปะ คือ การเน้นการแสดงให้เห็นการเข้าใจลึกซึ้งซึ่งภายในซึ่งจะบรรยายให้รู้ด้วยวิธีอื่นไม่ได้ นอกจากการสร้างเป็นงานทางศิลปะ

ศิลปะ คือ การระบายความรู้สึกตามปรารถนาในใจของศิลปิน

ศิลปะ คือ การเลียนแบบความแท้จริง ซึ่งเป็นกระเจกเงาสะท้อนธรรมชาติศิลปะไม่ใช่การถ่ายแบบรูปร่างภายนอกของวัตถุ แต่เป็นการถ่ายแบบเนื้อแท้ภายใน เป็นการถ่ายแบบที่ไม่เหมือนของจริงนัก เพราะการสร้างสรรคศิลปะเกิดจากความต้องการจะแสดงอาเวค ศิลปะชั้นสูงสามารถสนองความต้องการได้ทั้งทางวุฒิปัญญาและความรู้สึกที่ดีของศิลปะ ได้แก่การระบายอาเวค เพราะอาเวคที่เก็บกดไว้ อันเนื่องมาจากความกดดันทางสังคมมีทางออกได้ด้วยศิลปะอันเป็นวิธีที่ไม่มีอันตราย

ศิลปะ คือ การแสดงสัญชาตญาณออกมา การสร้างศิลปะเป็นเรื่องของสัญชาตญาณล้วนๆ เป็นการสร้างรูปแบบที่สมบูรณ์จากสิ่งที่รับรู้ เนื้อแท้ของศิลปะไม่ใช่รูปแบบภายนอกซึ่งเป็น

เรื่องของเทคนิค และฝีมือ แต่ลักษณะต่างหากที่เป็นการแสดงออกของศิลปะ การกระทำด้วยลักษณะต่าง ๆ คือ อำนาจที่สร้างรูปแบบเพื่อแสดงลักษณะออกมา

ศิลปะ คือ สิ่งที่โน้มน้าวให้เกิดความรู้สึกในทางประณีต สง่างาม และอ่อนโยนเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ชนผู้เจริญ ศิลปะจึงเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม

ศิลปะ คือ งานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ซึ่งต้องใช้ความพยายามด้วยมือและด้วยความคิด

ศิลปะได้แก่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ในเมื่อธรรมชาติไม่อำนวยให้

ศิลปะ คือ ฝีมือการช่าง การแสดงออกมาให้ปรากฏได้งดงามน่าชมและเกิดอารมณ์สะเทือนใจ

เพราะฉะนั้น จากคำนิยามความหมายของศิลปะที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ คือ ศิลปะได้แก่สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสนองความต้องการของตนเองและสังคม⁹⁸

แรงจูงใจให้เกิดผลงานทางศิลปะ

แรงกระตุ้นทางศิลปะหมายถึงสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ผลิตผลงานทางศิลปะ หรือ สิ่งที่มีความงามขึ้นมา เช่น สาเหตุที่ทำให้ศิลปินคิดแต่งทำนองเพลง เขียนบทร้อยกรอง วาดรูป หรือ แกะสลัก เราไม่อาจเอาแรงจูงใจในการกระทำกิจกรรมอื่นๆ ของมนุษย์มาตอบปัญหาทางศิลปะ เช่น หวังความร่ำรวย อยากได้ชื่อเสียง หวังความนิยมชมชอบหรือความก้าวหน้าในสังคม เป็นต้น ทั้งนี้เพราะงานทางศิลปะไม่ผู้จะทำรายได้ให้แก่ผู้สร้างสรรค์มันขึ้นมา

อย่างไรก็ตามแรงจูงใจให้เกิดผลงานทางศิลปะมีประเด็นที่เป็นคำตอบได้ดังต่อไปนี้⁹⁹

1. ความต้องการแสดงออก

มนุษย์ผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นมาเรื่อยๆ ก็เพราะมีวัตถุประสงค์ในการดำรงชีวิต แต่ผลงานทางด้านวิจิตรศิลป์ซึ่งมุ่งด้านความสวยงามจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต แรงจูงใจที่ทำให้ศิลปินผลิตผลงานทางศิลปะเกิดมาจากการได้สัมผัส รับรู้ หรือเกิดความรู้สึกถึงความงามบางอย่างทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะแสดงลักษณะของความงามที่ตนรู้สึกในใจนั้นออกมาให้เป็นสิ่งที่สัมผัสได้

2. การรับรู้ของสังคม

⁹⁸ สวนศรี ศรีแพงพงษ์, *สุนทรียะทางทัศนศิลป์*, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, พ.ศ. 2534 หน้า 26 – 27.

⁹⁹ สุจิตรา (อ่อนค้อม) วัฒน, *รศ., ดร., ปรัชญาเบื้องต้น*, หน้า 102 – 103.

การที่ศิลปินสร้างผลงานทางศิลปะออกมานั้น ไม่ใช่เป็นเพียงเพื่อแสดงความรู้สึกของตนออกมาเท่านั้น หากแต่ต้องการให้สังคมเกิดความรู้สึกร่วม หรือมีประสบการณ์ร่วมกับตนในลักษณะนั้นด้วย

3. การคลายความเครียดทางอารมณ์

เมื่อศิลปินมีความรู้สึกเกี่ยวกับความงามบางอย่างจะอยู่นิ่งเฉยไม่ได้ เพราะจะเกิดความเครียดทางอารมณ์ แต่เมื่อได้สร้างผลงานทางด้านความงามเกี่ยวกับสิ่งที่ตนมีความรู้สึกก็จะเกิดความพึงพอใจ สุขใจ ทำให้ความเครียดนั้นเบาลงได้

4. การเล่น

การสร้างสรรคงานทางศิลปะของศิลปินบางคนมีลักษณะเป็นเหมือนการเล่นของเด็ก เด็กเล่นเพราะอยากเล่น ไม่มีจุดประสงค์เพื่อการดำรงชีพใดๆ ในทำนองเดียวกันศิลปินมีพลังอย่างหนึ่งที่อยู่นอกเหนือจากการคิดเพื่อการดำรงชีพ มันเป็นพลังที่มีอยู่ในมนุษย์ที่หาทางออกด้วยการผลักดันให้ศิลปินสร้างผลงานทางศิลปะที่สวยงาม หรือไพเราะ อันเป็นการแสดงออกอย่างอิสระ เป็นเหมือนการละเล่นของเด็ก

5. การเกิดมโนภาพ

คนบางคนมีพลังสร้างสรรค์ในความคิดของเขา เขาสามารถสร้างมโนภาพที่มีพลังสร้างสรรค์ในความคิดของเขา เขาสามารถสร้างมโนภาพใหม่ๆ ขึ้นมาได้เรื่อยๆ เขาจึงสร้างผลงานทางศิลปะตามที่เขามีมโนภาพนั้น พลังในการสร้างมโนภาพนี้อาจมีมากน้อยแตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล บุคคลใดมีพลังสร้างมโนภาพสูงก็จะสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะด้วยทักษะสูง และถือว่าบุคคลนั้นมีอัจฉริยะทางศิลปะสาขานั้นๆ

ประเภทของศิลปะ

งานศิลปะที่สนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ วิจิตรศิลป์ และอรรถศิลป์¹⁰⁰

วิจิตรศิลป์ (Fine Art)

วิจิตรศิลป์บางแห่งก็เรียกว่าประณีตศิลป์เป็นศิลปะบริสุทธิ์ที่มุ่งความงามมากกว่าประโยชน์การใช้สอย หมายถึงศิลปะที่สนองความต้องการทางด้านจิตใจและอารมณ์ของมนุษย์ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ทัศนศิลป์ (Visual Art) คือ ศิลปะที่คนเราสามารถรับรู้ความสวยงามของมันได้ด้วยประสาทสัมผัสทางตา มีตัวตน กินเนื้อที่ สามารถจับต้องได้ มี 4 ชนิด

¹⁰⁰ อ่างแก้ว, สุจิตรา (อ่อนค้อม) รมรินทร์, รัต., ดร., **ปรัชญาเบื้องต้น**, หน้า 103 – 105.

1.1 จิตรกรรม (Painting) คือ ศิลปะประเภทการเขียนภาพ และระบายสี หรือเป็นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งบนพื้นระนาบเพื่อให้เกิดภาพ อุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ศิลปะประเภทนี้ ได้แก่ ถ่าน ดินสอ สีฝุ่น สีน้ำ สีน้ำมัน สีพลาสติก สีโปสเตอร์ ลักษณะของงานจิตรกรรมศิลปะจะมีลักษณะคล้ายจริง มีอุดมคติ เป็นนามธรรม

1.2 ประติมากรรม (Sculpture) คือ ศิลปะที่เกิดจากการปั้น การแกะสลัก การทอ การตี การเคาะ การประติ๊ด หรือกรรมวิธีอย่างอื่น

1.3 สถาปัตยกรรม (Architecture) คือการออกแบบและก่อสร้าง เช่น อาคาร โบสถ์ พระปรางค์ เจดีย์ วิหาร เป็นต้น

1.4 ภาพพิมพ์ (Graphic Art) คือ การใช้แบบพิมพ์เดียวกันให้เกิดเป็นรูปภาพได้จำนวนหลายรูปภาพ เช่น การกด การประทับจากต้นแบบ วัสดุที่เป็นต้นแบบนี้อาจเป็นไม้ โลหะ หรือหิน เพื่อให้เกิดเป็นภาพอาจพิมพ์ด้วยมือหรือด้วยเครื่องจักรก็ได้

2. โสตศิลป์ (Audio Art) คือ ศิลปะที่มนุษย์สามารถรู้ความงามได้ด้วยการฟัง มี 3 ชนิด คือ

2.1 วรรณกรรม (Literature) คือ ศิลปะการประพันธ์ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรองโดยการใช้ถ้อยคำให้คล้องจองกัน เป็นศิลปะของการใช้ภาษา เป็นประเภทของการใช้ลายลักษณ์ คือ เขียนไว้เป็นเรื่องราว เช่น ซากดำนาน และเป็นประเภทมุขปาฐะ ได้แก่การจดจำสืบทอดกันมาด้วยวาจา เช่น นิทาน คำสุภาษิต เพลงพื้นเมือง

2.2 ดนตรี (Music) คือ การทำให้มีเสียงสูงเสียงต่ำและมีจังหวะ เครื่องมือที่ใช้ทำให้เกิดเสียง หรือดนตรีมีหลายชนิด และทำให้เกิดเสียงที่แตกต่างกันออกไปตามชนิดและประเภทของเครื่องดนตรีและรวมทั้งการขับร้องด้วย

3. โสตทัศนศิลป์ (Audio-Visual Art) ได้แก่ศิลปะการแสดง (Performing Art) คือ วิจิตรศิลป์ที่สามารถมองเห็นรูปลักษณะของการเคลื่อนไหวพร้อมกับได้ยินเสียงเป็นจังหวะและทำนองไปด้วยกัน เช่น ละคร การฟ้อนรำ การเต้นรำ และภาพยนตร์

อรรถศิลป์ (Useful Art)

อรรถศิลป์นี้บางทีก็เรียกว่า ประยุกต์ศิลป์ (Applied Art) คือ ศิลปะที่มุ่งประโยชน์ในทางการใช้สอยเป็นอันดับแรกแล้วจึงนำเอาความงามทางด้านศิลปะเข้ามาช่วยตกแต่งให้ผลงานนั้นน่าใช้สอย และน่าชมมากขึ้น อรรถศิลป์นี้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. มัณฑนศิลป์ (Decorative Art) คือ งานศิลปะเกี่ยวกับการออกแบบเครื่องเรือน เช่น การกำหนดสี กำหนดวัสดุในการตกแต่งให้สัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมเพื่อให้เกิดความสวยงามเหมาะสมกับสถานที่นั้นๆ

2. อุตสาหกรรมศิลป์ (Industrial Art) เป็นผลงานทางศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเครื่องปั้น งานประดิษฐ์ งานเย็บปักถักร้อย งานโลหะ งานไม้ เป็นต้น อันเป็นงานที่เกี่ยวกับเครื่องใช้สอยที่นำเอาศิลปะเข้าไปประยุกต์ทำให้เกิดความสวยงาม การผลิตงานเหล่านี้ต้องใช้ฝีมือ ปัจจุบันนี้มุ่งผลิตเพื่อการค้าและผลิตเป็นจำนวนมากๆ การผลิตจึงต้องอาศัยเครื่องจักรเพราะประหยัดทั้งแรงงาน ค่าใช้จ่าย และเวลา

3. พาณิชยศิลป์ (Commercial Art) คือ ศิลปะการโฆษณา เช่น การทำป้ายโฆษณา การจัดห้องแสดงสินค้า การตกแต่งหน้าร้าน รวมทั้งการถ่ายภาพโฆษณาด้วย

4. ศิลปหัตถกรรม (Art Crafts) คือ ศิลปะที่ทำด้วยมือเป็นส่วนใหญ่ รูปแบบที่แท้จริงแตกต่างกันไปตามความพอใจของผู้ทำ อาจทำขึ้นเพื่อใช้สอยเองหรือทำเป็นอาชีพก็ได้ เช่น การปั้น การทอ การสาน การถัก การร้อยและอื่นๆของหมู่บ้านบางกลุ่ม เป็นต้น

5. ศาสนศิลป์ (Religious Art) คือ ศิลปะที่สร้างขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ทางศาสนาหรือความเชื่อของตนๆ เช่น พระพุทธรูป รูปเคารพ เทวรูป เป็นต้น

3.5 ปรัชญาตรรกศาสตร์ (สาขาย่อยของคณิตวิทยาหรืออรรถวิทยา)

ตรรกศาสตร์ (อังกฤษ: logic - มีรากศัพท์จากภาษากรีกคือ **λόγος**, logos) คือมักถูกกล่าวว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการโต้แย้ง แต่ความหมายที่แน่นอนของตรรกศาสตร์ก็ยังเป็นเรื่องที่ยกเถียงกันอยู่ในหมู่นักปรัชญา อย่างไรก็ตาม เนื้อหาวิชาที่ค่อนข้างแน่นอน กล่าวคือ หน้าที่ของนักตรรกศาสตร์ คือการพัฒนากระบวนการให้เหตุผล เพื่อให้สามารถแยกแยะระหว่างข้อพิสูจน์ที่ดีกับข้อพิสูจน์ที่ผิดพลาดได้

ที่มาของคำ คำว่า "ตรรกศาสตร์" ในปัจจุบัน เป็นศัพท์บัญญัติที่ใช้แทนแนวคิดเรื่อง Logic ในภาษาอังกฤษ ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า **λόγος** (logos) ในภาษากรีก ที่มีความหมายเดิมว่าคำ หรือสิ่งที่ถูกกล่าว หลาย ๆ ประเทศที่ใช้อักษรโรมันในการเขียนก็มีศัพท์ที่พูดถึงแนวคิดนี้ในลักษณะชื่อที่คล้ายๆกัน

ในภาษาไทย เดิมมีคำนี้ใช้อยู่แล้ว ซึ่งน่าจะได้มาจากภาษาบาลี สันสกฤต (อย่างเช่นใน กาลามสูตร 10 ข้อ ที่มีกล่าวไว้ว่าข้อหนึ่งว่า "อย่าเชื่อ เพราะ ได้คิดคำนึงเอาด้วย ตักฺกะ") ซึ่งอาจจะมีความหมายไม่ตรงทีเดียวนักกับคำว่าตรรกศาสตร์ที่ใช้ในภาษาปัจจุบัน¹⁰¹

แนวคิดในทางปรัชญาแต่ละสาขาจะมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ นักปรัชญาแต่ละกลุ่มก็มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป แม้ในกลุ่มเดียวกันก็มีความเห็นต่างกันในแต่ละสมัยแต่ละยุค แม้แต่นักปรัชญาบางท่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งต่างกันออกไปตามวัย คือวัยหนุ่มมีความคิดอย่างหนึ่ง วัยกลางคนคิดอีกอย่าง และวัยสุดท้าย(วัยชรา)มีความคิดเปลี่ยนไปอีกก็มี ตลอดถึงความคิดต่างกันไปตามสาขาอาชีพ จึงน่าสนใจว่าคนไทยอาชีพต่างๆมีท่าที แนวคิดต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป.

¹⁰¹ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต, [http://th.wikipedia.org/wiki/EO/...\(13/05/2011\)](http://th.wikipedia.org/wiki/EO/...(13/05/2011)).

บทที่ 4

วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา

ในบทนี้จะได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในบทที่ 2 บทที่ 3 และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ให้เห็นความเชื่อมโยงกันและประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยมีปรัชญาสาขาต่างๆเป็นหลักเป็นแนวดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงอภิปรัชญา

จากการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามในเชิงอภิปรัชญาว่า “4.1.1 ก. ท่านคิดว่าโลกกำเนิดมาอย่างไร?” ปรากฏว่า ได้รับคำตอบต่าง ๆ กัน ดังนี้ ท่านที่ 1 ตอบว่า “มี(โลกเป็น)วัตถุก้อนหนึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในสมัยนั้น ไม่มีใครสร้าง”¹ “ตอบได้ยาก อาจเป็นไปได้ตามข้อมูลในหนังสือพระไตรปิฎกในข้อที่ว่าด้วยการกำเนิดหรืออุบัติขึ้นของโลกหรือจะเกิดจากบิกแบง การระเบิดครั้งยิ่งใหญ่ในมหจักรวาล อย่างที่พวกฝรั่งว่า ก็สุดจะเดาได้ ซึ่งเป็นคำถามที่อยู่ในชั้นอจินตัย”² “กำเนิดมาจากระบบสุริยจักรวาล”³ “เพราะการระเบิดของห้วงจักรวาลหรือบิกแบงจึงทำให้ดวงดาวต่างๆเกิดขึ้น พร้อมโลกที่เกิดขึ้นในระบบสุริยะทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ”⁴ “เดิมเชื่อกันว่าเป็นของเหลวที่หลุดลอยออกมาจากดวงอาทิตย์แล้วเย็นตัวลง เปลือกโลกจะแข็งตัวก่อน ส่วนภายในโลกยังคงเป็นของเหลวและมีความร้อนอยู่ คุ้ได้จากการเกิดภูเขาไฟระเบิด จะมีลาวาซึ่งเป็นของเหลวพุ่งออกมา เมื่อโลกเย็นตัวลง มีก๊าซ อากาศ น้ำ ที่จำเป็นสำหรับสิ่งมีชีวิตใช้ในการดำรงชีวิต สิ่งมีชีวิตก็อุบัติขึ้นตามธรรมชาติ และในที่สุดก็จะดับไปตามกฎธรรมชาติ ว่ามีการเกิดก็มี

¹ สัมภาษณ์ นายเชียง ไทยดี อายุ 84 ปี ราษฎรชาวบ้าน เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

² สัมภาษณ์ นายคำเคื่อง ภาษี อายุ 75 ปี ราษฎรชาวบ้าน เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2554 เวลา 14.00-15.00 น.

³ สัมภาษณ์ นางวรรณมา วัคฟูงเฟื่อง อายุ 51 ปี ครูมีประสบการณ์การสอนฯ เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

⁴ สัมภาษณ์ นางสาวพรศิริ แก้วมาก อายุ 55 ปี ครูมีประสบการณ์การสอนฯ เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

การดับไป วนเวียนเป็นวัฏจักรของชีวิต”⁵ “เกิดเมื่อมีอายตนะ หากไร้อายตนะ โลกก็ไม่เกิดแก่บุคคลนั้น”⁶ “จากที่ได้ทราบมาว่าอาจเกิดจากบิกแวง อาจเกิดจากพระเจ้าสร้างและอาจมีอยู่ก่อนแล้วพิจารณาแล้ว สรรพสิ่งต้องมีที่มา หรือมีการเกิดขึ้น แล้วก็ดับไป เชื่อว่าบิกแวงมีน้ำหนักมากที่สุด”⁷ “เกิดจากบิกแวง”⁸ “กำเนิด

จากการเปลี่ยนแปลงของจักรวาล หรือกำเนิดจากจักรวาล”⁹ “โลกเกิดจากกลุ่มก๊าซและสิ่งเล็กๆ ฝุ่นละอองที่มารวมตัวกันเป็นเวลาหลายๆร้อยปี”¹⁰ “เกิดจากกลุ่มก๊าซและสารหลอมเหลวร้อนจัด เย็นตัวลงจนแข็ง”¹¹ “โลกเกิดมาตามหลักอิทัปปัจจยตา และตามแนวในอักษัตถุญสูตรของพระพุทธศาสนา”¹² “ไม่รู้จะตอบอย่างไร”¹³ “กำเนิดมาจากดาวฤกษ์ที่เย็นตัวลง มีวิวัฒนาการของชีวิตตามมาภายหลัง”¹⁴ “กำเนิดจากการระเบิดของดาวฤกษ์และเย็นลงจนมีสิ่งมีชีวิตเกิดขึ้น”¹⁵ “โลกกำเนิดมาโดยธรรมชาติ”¹⁶ “เกิดจากธรรมชาติ”¹⁷ “รูปและนาม รูปคือสสารทรงกลมนามคือผู้รู้ตั้งชื่อสสารว่าโลก”¹⁸ และ “การรวมตัวของฝุ่นและแก๊สในอวกาศ”¹⁹

⁵ สัมภาษณ์ นางสาวศุภลักษณ์ โสทธิสรเสริญ อายุ 51 ปี ครุมีประสบการณ์การสอนฯเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

⁶ สัมภาษณ์ นายเฉลิมพงษ์ ชนาคม อายุ 42 ปี ครุมีประสบการณ์การสอนฯเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2554 เวลา 15.00-16.00 น.

⁷ สัมภาษณ์ นายกสิณ แสงสมพร อายุ 55 ปี ครุมีประสบการณ์การสอนฯเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2554 เวลา 14.30-15.30 น.

⁸ สัมภาษณ์ นางสาววราภรณ์ แสงเจริญ อายุ 45 ปี ครุดีเด่น เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

⁹ สัมภาษณ์ นางอันติกา กลางประพันธ์ อายุ 43 ปี ครุดีเด่น เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

¹⁰ สัมภาษณ์ นางอุไรรัก พันโกฏี ครุดีเด่น เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

¹¹ สัมภาษณ์ นางสาวมินตรา คำปาน ครุดีเด่น เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

¹² สัมภาษณ์ พระมหากมล ถาวโร, ดร. พระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสนาธรรมจักร เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2554 เวลา 14.00-15.00 น.

¹³ สัมภาษณ์ พระมหาวิวัฒนา อุดตสาโร, พระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสนาธรรมจักร เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2554 เวลา 18.00-19.00 น.

¹⁴ สัมภาษณ์ นางนฤมล ชนาคม อายุ 46 ปี เกษีชร เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

¹⁵ สัมภาษณ์ นายวุฒิพงษ์ ชนาคม อายุ 43 ปี เกษีชร เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2554 เวลา 15.00-16.00 น.

¹⁶ สัมภาษณ์ นางพิมพ์ใจ โพธิ์กิติ อายุ 58 ปี แม่ดีเด่นแห่งชาติ อาชีพค้าขาย เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

เรื่องนี้ผู้วิจัยขอแบ่งคำตอบเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ตอบตามแนววิทยาศาสตร์ กลุ่มที่ 2 ตอบตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนา กลุ่มที่ 3 ตอบแบบผสมทั้งแนววิทยาศาสตร์และแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้ตอบกลุ่มที่ 1 ตอบตามแนววิทยาศาสตร์ อาจเป็นเพราะว่าได้รับรู้เรื่องนี้จากการเรียนในห้องเรียนประถม-มัธยม และฟังข่าวสารจากวิทยุโทรทัศน์ หรืออ่านหนังสือแนววิทยาศาสตร์บ่อยๆ คนที่ตอบแนวนี้เป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ครูเกษียณ ค้าขาย นักธุรกิจ และตำรวจ แสดงว่าอาชีพเหล่านี้สนใจเรื่องทางวิทยาศาสตร์ ผู้ตอบกลุ่มที่ 2 ตอบตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผู้เรียนรู้ในทางศาสนามามาก จึงมีความคิดไปทางนี้ ผู้ตอบกลุ่มที่ 3 ตอบแบบผสมทั้งวิทยาศาสตร์และคัมภีร์พระพุทธศาสนา อาจเป็นเพราะไม่แน่ใจว่าจะเป็นอย่างใดกันแน่จึงตอบทั้งสองแนว ผู้ตอบแนวนี้ทำอาชีพเกษตรกรรม(บางท่าน)และอาชีพครู(บางท่าน) แสดงให้เห็นว่า คนที่ประกอบอาชีพต่างกันก็มีความสนใจเรื่องเดียวกัน คือเรื่องการทำเนิของโลกร ซึ่งเป็นปัญหาทางอภิปรัชญา คนเหล่านี้มีความสนครุ่นคิดเรื่องโลกรว่ากำเนิดมาอย่างไร และมีคำตอบตามธรรมชาติส่วนตัว ทุกคำตอบมีเหตุผลรองรับ เป็นคำตอบที่อาจเป็นไปได้ทั้งนั้น คำตอบส่วนใหญ่ไม่บ่งว่าเป็นทำอาชีพอะไร แม้คนทำอาชีพเกษตรกรรมก็มีคำตอบเป็นแนววิทยาศาสตร์ แต่มีอาชีพที่บ่งแนวคิดได้คืออาชีพพระภิกษุ ซึ่งมีแนวคิดตามที่คัมภีร์ระบุไว้ ที่เห็นชัดคือในอัครัญญสูตร ซึ่งกล่าวไว้โดยย่อว่า โลกแตกดับด้วยน้ำด้วยไฟหลายครั้ง ครั้งหลังสุดเมื่อโลกเย็นลงก็เกิดมีง้วนดิน มีกลิ่นหอม อากาศพรหมก็หะลงมากิน นานเข้าก็หะไม่ได้ กลายเป็นมนุษย์ มีลูกหลาน ปกครองกันอยู่ในโลก ซึ่งเป็นแนวคิดความเห็นที่ต่างจากแนวคิดของไวเศษิกะ(สำนักปรัชญาอินเดียสายอัสติกะ) ซึ่งมีคำอธิบายไว้ว่า “เมื่อพลังแห่งกรรมอันแฝงอยู่ในอาตมันเริ่มปฏิบัติหน้าที่ของมัน อาตมันก็ได้สัมผัสกับอณูหังลมเป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นเหตุให้อณูหังลมเริ่มหมุนตัว จากการหมุนตัวมันจึงผสมกันในอตราส่วนทยาดและเป็นไตรอัด จึงเกิดมหาภูตรูปของลมขึ้นและลอยตัวอยู่ท่ามกลางบรรยากาศอันหาที่สุดมิได้ ในฐานะเป็นสื่อกลางที่หมุนตัวอยู่อย่างไม่หยุดยั้ง จากนั้นอณูแห่งน้ำก็เริ่มมีการกระเทือนแล้ว หมุนตัวเข้าหากันในทำนองเดียวกับอณูแห่งลมจนกลายเป็นมหาภูตรูปของน้ำขึ้น และก็ผสมอยู่ในมหาภูตรูปของลม จากนั้นอณูแห่งดินก็หมุนตัวจนกลายเป็นมหาภูตรูปของดินขึ้นแล้วก็เข้าไปผสมอยู่ในมหาภูตรูปของน้ำที่ถูกลมพัด

¹⁷ สัมภาษณ์ นางยุวดี รัชญศิริ อายุ 61 ปี แม่ดีเด่นแห่งชาติ อาชีพค้าขาย เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

¹⁸ สัมภาษณ์ นายอวบ กองสมัคร อายุ 88 ปี พ่อตัวอย่างแห่งชาติ อาชีพนักธุรกิจ เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

¹⁹ สัมภาษณ์ ดาบตำรวจสมชาย รักญาติ อายุ 57 ปี พ่อตัวอย่างแห่งชาติ อาชีพตำรวจ เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2554 เวลา 13.00-14.00 น.

พาให้หมุนตัวอยู่ ต่อจากนั้นอนุแห่งไฟก็หมุนตัวเข้าหากัน จนกลายเป็นมหาภูตรูปของไฟ ดังเช่น อนุอื่น ๆ ดังกล่าวมา แล้วเข้าผสมอยู่กับมหาภูตรูปของลม น้ำ และดิน จากการรวมตัวกันของ มหาภูตรูปดังกล่าว ทำให้เกิดฟองไข่ของโลกขึ้น ในฟองไข่นี้มีสิ่งมีชีวิตซึ่งมีปัญญาดูแล มีความ กล้าหาญ มีอิสระ สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่า “พรหมา” ซึ่งพระมหेश্বরผู้เป็นเจ้าของบ้านดาลให้มันขึ้น เพื่อให้ เป็นวิญญาณของโลกหรือเรียกว่า “สากชัพ” ต่อจากนั้นพระผู้เป็นเจ้าของบ้านที่สร้างโลกให้แก่ พระพรหมเป็นผู้ดำเนินการเองเรื่อยไปจนถึงกาลจะอวสานแห่งโลก”²⁰

เมื่อถามว่า “4.1.1 ข. อะไรคือความจริงสูงสุดของโลกและชีวิต?” ได้รับคำตอบต่าง ๆ กันดังนี้

1.คือความสงบเงียบ 2.สังขธรรม คือคำตรัสของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ 3.เทคโนโลยี ต่าง ๆ ในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวก 4.ความเกิด ความแก่ ความเจ็บและความตาย 5. ไม่ตอบ คำถามนี้ 6.ทุกสิ่งไม่มีตัวตนจริงให้บังคับได้ 7.ทุกสิ่งต้องเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ชีวิตก็เช่นเดียวกัน ที่ว่าเสถียรเช่นทอง ก็น่าจะเปลี่ยน แต่อาจต้องในเวลานาน 8.เกิด แก่ เจ็บ ตาย 9.ความเป็นไตร ลักษณ์ อริยสัจสี่ 10.นิพพาน 11.ความจริงสูงสุดของโลกคือการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา มีเกิดมี ย่อมมีเจริญและดับ ไปเหมือนสิ่งมีชีวิตหรือวัตถุสิ่งของ 12.พระนิพพาน คือความจริงสูงสุดของโลก และชีวิต 13.ไม่รู้จะตอบอย่างไร 14.วัฏจักรของชีวิตคือการเกิดแก่เจ็บตาย การดำรงอยู่และการ เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา สิ่งที่มีความเจริญสูงสุดก็จะมีเสื่อมถอยลงในที่สุด ไม่คงทนถาวร 15.เกิด แก่ เจ็บ ตาย 16.สังขธรรม 17.การบรรลุจุดสูงสุดของศาสนา 18.การมีและการไม่มี และ 19. การมีอยู่และดับไป การเกิดและการตาย”²¹

เรื่องนี้มีคำตอบต่างกันแม้ในอาชีพเดียวกัน เช่นคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คน หนึ่งตอบว่า คือความสงบเงียบ อีกคนตอบว่า สังขธรรม พระภิกษุตอบว่า พระนิพพาน ตำรวจตอบว่า การมีอยู่และดับไป การเกิดและการตาย ในประเด็นนี้ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษามา ทราบว่า กลุ่มวัตถุนิยมตอบว่า วัตถุจริงที่สุด กลุ่มจิตนิยมว่า จิตคือความจริงสูงสุด ส่วนผศ.วิธาน สุชีวกุปต์ ได้ กล่าวถึงความจริงในพุทธปรัชญาว่า ของจริงอย่างประเสริฐคืออริยสัจ 4 ได้ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรค²² แสดงว่า ในเรื่องนี้ต่างคนต่างอาชีพก็มีความเห็นต่างกันไป ซึ่งในชีวิตจริงเรื่องนี้ไม่ค่อยมีส่วนในการดำเนินชีวิตในบางอาชีพ เช่นอาชีพเกษตรกรรม แต่มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่มากในกลุ่มผู้มี

²⁰ วิธาน สุชีวกุปต์. อภิปรัชญา MATAPHYSICS. พิมพ์ครั้งที่ 8. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2552), หน้า 161.

²¹ สัมภาษณ์ บุคคลกลุ่มที่กล่าวข้างต้น จำนวน 19 ท่าน คือตั้งแต่ลำดับที่ 1.นายเชียง ไทยดี ถึงลำดับที่ 19.ดาบตำรวจสมชาย รักญาติ.

²² ดูรายละเอียดใน วิธาน สุชีวกุปต์. อภิปรัชญา MATAPHYSICS. หน้า 244.

อาชีพเป็นครู และพระภิกษุ รวมถึงนักการศึกษาในศาสนาต่างๆ เพราะต้องอธิบายและตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องนี้บ่อยๆต่อคำถามว่า “4.1.2

บุคคลตัวอย่าง หรือบุคคลในอุดมคติของท่านมีใครบ้าง? ท่านเหล่านั้น มีการดำเนินชีวิตเด่นอย่างไร? ได้รับคำตอบดังนี้

1. พระพุทธเจ้า และพ่อแม่ ท่านให้คำสอนที่ดี และเป็นตัวอย่างที่ดี 2. ท่านสมณะ โคดม และสมณะโพธิรักษ์ การดำเนินชีวิต โดยนำผลของการ ตรัสรู้ ความรู้แจ้งของท่าน ที่ตนเองได้ตนเองมี ตนเองเป็น อย่างถ่องแท้ กระจ่างชัด หมดสงสัยใน สรรพสิ่งบน โลก ผ่านความ จริงแท้ๆ หรือเป็น อริยสัจ ทำตัวให้เป็นผู้ทำประโยชน์(พหูชนิตาย พหูชนสุขาย โลกานุกมฺปาย)ไปจนกว่าจะดับขัน(ตายทางร่างกาย)3. พระพุทธเจ้าผู้เสียสละ และพระเจ้าอยู่หัวผู้เป็นนักพัฒนา 4. พระเจ้าอยู่หัว ผู้มุ่งแก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วยการคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และช่วยบำรุงการศึกษา หลวงวิจิตรวาทการ เป็นผู้สอนที่ดี รวมทั้งให้คติธรรมต่าง ๆ แก่ผู้ฟัง ทั้งนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ 5. พระโพธิญาณเถระ(หลวงปู่ชา สุภทฺโท)ดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9)ดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ของประชาชน เช่นคิดโครงการเศรษฐกิจพอเพียง สอนประชาชนให้รู้จักดำเนินชีวิตพอประมาณ 6. พระพุทธเจ้าและในหลวง ดำเนินชีวิตเรียบง่าย ช่วยคนอื่น 7. ไม่มี แต่ใช้ข้อดีประกอบทั้ง 2 ด้าน คือเหมาะสมและไม่เหมาะสมเพื่อการดำเนินชีวิต 8. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดำเนินชีวิตเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองและประชาชน 9. หลวงปู่ชา และหลวงปู่พุทธทาส ดำเนินชีวิตอย่างผู้มีปัญญา เรียบง่าย 10. ท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย และคุณสมชาย เหล่าสายเชื้อ ซึ่งเป็นคนมีความขยันอดทน มุ่งมั่นในการทำงาน 11. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพฯ 12. พระพรหมคุณาภรณ์(ประยุทธ์ ปยุตฺโต) และพระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตด้านการศึกษา ทั้งสองท่านสอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค ท่านแรกได้รับรางวัลสันติภาพโลกจากยูเนสโก มีงานวิชาการมากมาย ท่านหลังเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีงานวิชาการมากมายเช่นกัน 13. พระกิตติคุณโท สำนักจิตตภาวัน เป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตด้านการอบรมและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เป็นแบบอย่างในการทำงานเพื่อสังคมที่ผมทำอยู่ในปัจจุบัน 14. หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ดำเนินชีวิตในทางธรรมของพุทธปรัชญา มีความเมตตาต่อสัตว์โลกสูงสุด เป็นแบบอย่างทางจิตวิญญาณแก่ชาวไทยทุกคน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 อุทิศกายเพื่อประเทศชาติและประชาชน ดำรงตนในทศพิธราชธรรม มีความซื่อสัตย์ ความพอเพียง มัชยัสถ์ เปี่ยมไปด้วยพระเมตตา 15. พระพุทธเจ้า ดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย มีแต่เป็นผู้ให้ โรมัส อัลวา เอดิสัน ไม่ยอมแพ้ คิดแง่บวกเสมอ 16. พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ พล.ต.อ. วชิรสิทธิ์ เดชกุญชร ดำเนินชีวิตแบบซื่อสัตย์ พอเพียง ไม่

เบียดเบียนผู้อื่น 17.ท่านพระพุทธทาส ท่านพระอาจารย์ประยุทธ ปยุตโต ดำเนินชีวิตเป็นนักวิชาการ เป็นนักเผยแผ่จริยธรรมทางศาสนา 18.พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้หลักทศพิธราชธรรม 19.ในหลวง ท่านเป็นผู้นำที่มองการณ์ไกล แก้ปัญหาได้ดี มีจิตเมตตา นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดำเนินชีวิตแบบพอเพียง สอนให้รู้จักอดออม และบิดาของข้าพเจ้า ดำเนินชีวิตเรียบง่ายและพอเพียง ประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงครอบครัว จนบุตรทุกคนประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงตนได้²³

คำถามเกี่ยวกับบุคคลตัวอย่าง ได้คำตอบที่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ คือมักจะมีคนสายอาชีพเดียวกันเป็นตัวอย่าง เช่นพระภิกษุก็มีพระภิกษุเป็นบุคคลตัวอย่าง มีบางสายอาชีพที่ถือเอาบุคคลสำคัญเป็นบุคคลตัวอย่าง เช่น ถือพระพุทธเจ้า พระเจ้าอยู่หัว รวมถึงโรมัส อัลวา เอดิสัน และคนสำคัญอื่นๆเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการถือแนวทางการดำเนินชีวิตของท่านเหล่านั้นมาเป็นแบบในการดำเนินชีวิตของตน อันเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ไม่มีใครกล่าวถึงนักปฎิวัติ นักการเมืองในประเด็นนี้เลย จากที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าอภิปรัชญา มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตตามสาขาอาชีพในบางส่วนบางประเด็น เช่นเดียวกับสาขาอาณานิคมวิทยาที่จะกล่าวต่อไป

4.2 วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงอาณานิคมวิทยา

คำถามว่า “4.2.1 ท่านมีหลักในการแสวงหาความรู้อย่างไร?” ได้รับคำตอบดังต่อไปนี้

1.เคารพประเพณีวัฒนธรรม สังเกต พิจารณา 2.หลักในการแสวงหาความรู้(การศึกษา) คือ 1.ต้องหาทาง หยุค! ยุติ! ทุกสรรพสิ่งที่วิ่งวุ่นอยู่บนโลกนี้เอาไว้ก่อน คือทำตัวเราให้เป็น (องค์คุณิมา) ให้ได้ คือหยุคให้ได้ หนีให้ได้ สงบให้ได้ ระวังให้ได้ มีสติให้ได้ จนตั้งสติได้และเครื่องมือที่ใช้ได้ผลที่สุดหนีไม่พ้นคือ สมาธิ เมื่อตัวเรามี สติแล้วหลอมรวมกับสมาธิ เราเรียกว่า สติ+สมาธิ จนเป็นหนึ่งในเดียวกันได้แล้วนั้นแหละ จิตของเราก็จะถูกยกระดับขึ้นเป็น ปัจฉัจจิจิ จากนั้น เราก็เข้าไปจัดการกับแขกจร แขกจรที่ว่าก็คือ ตัวดำ/ฝ่ายดำ/ฝ่ายมาร/ตัวชั่ว แล้วแต่จะเรียก ที่เข้ามาอาศัยร่างกายเราและนำพาเรา ไปเกิด ไปแก่ ไปเจ็บและไปตายซ้ำแล้วซ้ำอีก วนไปแล้วก็เวียนมาซ้ำๆ ซากๆ อยู่ซ้ำกับซ้ำกลับ

วิธีการคือ:

1.ตั้ง กองกำลัง/หน่วยเฉพาะกิจ(หน่วยกล้าตายขึ้นมานั่งหน่วย) ตั้งมาทำไมก็คือตั้งขึ้นมาเพื่อเอาไว้นุกเข้าไปช่วย ตัวประกัน (ฝ่ายขาว) และยึดร่างกายนี้กลับคืนมาจาก ฝ่ายดำให้ได้ หน่วยรบนี้ประกอบไปด้วย 1.สติ สติ เปรียบไปแล้วก็เหมือนกำลังพล /หน่วยรบแต่หน่วยรบจะมี

²³ อ่างแล้ว,สัมภาษณ์ บุคคลกลุ่มที่กล่าวข้างต้น จำนวน 19 ท่าน.

ความเก่งกาจ สามารถขนาดไหนก็รับชนะศัตรูได้ยากถ้าขาดการเตรียมการและวางแผนอันแยบยล จากฝ่าย บุน ฝาย บุน ก็คือ **สมาธิ** นั่นเอง เมื่อหน่วยรบที่ตั้งขึ้นมามีการฝึกซ้อมที่ดีต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญหน่วยรบนี้คือมี **สติ+สมาธิ** เมื่อเรามีกองกำลังพร้อมสรรพ ก็บุกเข้ากระชับพื้นที่ ยึดพื้นที่คืนคือร่างกาย ของเรานั้นเองหน่วยรบของเราจะต้องเข้าไปสนธิกำลังกับฝ่าย ขาว เพราะฝ่าย ขาว คือพันธมิตรของเราดังนั้นเมื่อเข้าสนามรบจริงกองกำลัง **สติ+สมาธิ** จะต้องนำทั้ง **ศาสตร์และศิลป์** เข้ามาปรับใช้เช่นใช้หลัก ธรรมวิจยะ เพื่อจะนำมาแยกแยะให้ออกว่า ฝ่ายไหน คำฝ่ายไหนขาวข้อสังเกตคือฝ่าย ดำ จะชอบทำตัวเป็นเสมือนเจ้าเข้าเจ้าของ (บ้านหรือเจ้าของร่างกาย) ตัวจริง ส่วน ฝ่ายขาวก็จะทำตัวเหมือนแขกจร ดังนั้น กองกำลัง **สติ+สมาธิ** จะต้องนำธรรมวิจยะขั้นสูงมาใช้เป็นเสมือนเครื่อง แสกน/มาแยกแยะสองฝ่ายออกจากกันให้ได้ จากนั้นก็หาทางบั่นทอนกำลังของฝ่ายดำให้มากที่สุดไปพร้อมกับสร้างขวัญและกำลังใจให้ฝ่ายขาวไปในตัว ห้ามหน่วยรบใช้วิธีระบบตะลุมบอนโดยเด็ดขาด จะต้องระบบกองโจรค่อยๆตัดกำลังคู่ต่อสู้ เช่นเก็บคะแนนและค่อยๆสะสมกองกำลังเพิ่มขึ้นๆทั้งคุณภาพและปริมาณ พร้อมกับสร้างขวัญและกำลังใจ สรุปทำอย่างไรก็ได้เพื่อให้ฝ่ายขาวกลับมามั่นใจและเชื่อในความสามารถของตนเอง จนสามารถพลิกกลับมาเป็นไทได้ ณ.ที่ตรงนี้แหละที่ เรา เรียกว่า คุณตนเองให้ออก บอกตนเองให้ได้ และ ใช้ตนเองให้เป็น ดังนั้น เราจึงไม่ไปแสวงหา ความรู้ จากภายนอกตัวนอกตน ของเราก่อน หลังจากเราจัดการกับตัวของเราได้แล้วเราก็จะ รู้แจ้ง เห็นจริงของ ทุกสรรพสิ่งที่อยู่บนพื้นพิภพนี้ ที่แท้จริงแล้วทุกสรรพสิ่งหากคือหนึ่งเดียวกันนั่นเอง คือการเกิดขึ้น การตั้งอยู่ และดับไปสมมติ(เรียกชื่อมันว่า) ความรู้จริงๆ จึงคือ **อิทัปปัจจะตา** เพราะเหตุนี้จึงเกิดจึงเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องในทุกๆเรื่องทุกๆมิติ ซึ่งภาษาสมัยใหม่มักเรียกกันว่า หมุนรอบเชิงซ้อน2.เมื่อเรา รู้แจ้ง ในความจริงแท้ทุกอย่างแล้ว นั้นแปลว่าเราก็พ้นความสงสัยในสรรพสิ่งแล้ว แล้วเราจะไม่ไปแสวงหาอะไรอีก(เพราะมันไม่มีความรู้ อะไรที่เราจะไปแสวงหาอีกแล้ว ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องไปใช้เทคนิค/หรือวิธีการใดๆอีก สรุปก็คือ จบ และแปลว่า จบ ถ้ามีอีกก็แสดงว่าไม่จบถ้าจะพูดให้คน เกียจข้งเล่นๆก็อาจใช้คำว่า (จบ+แล้ว = คำว่า) **จบแล้ว** อะไรทำนองนั้น 3.ทุกเครื่องมือที่ให้ความรู้ 4.เมื่อศึกษาเรื่องใดก็พยายามจับเค้าโครงของเรื่องนั้นให้ได้ก่อน แล้วจึงพยายามมองลงไปในส่วนละเอียดที่ละส่วนให้เห็นชัด เมื่อรู้แล้วก็นำมาคิดพิจารณาให้เห็นประเด็น ให้เห็นส่วนที่เป็นเหตุ ส่วนที่เป็นผล ให้เห็นลำดับความเกาะเกี่ยวต่อเนื่องแห่งเหตุ และผลนั้นๆไปจนตลอด ให้เข้าใจโดยชัดเจนแน่นอน เพื่อให้สามารถจดจำไว้ได้ ทั้งส่วนที่เป็นหลักเป็นทฤษฎี ทั้งส่วนเรื่องราวหรือรายละเอียด 5.ก.จากการอ่าน หนังสือคือแหล่งรวมความรู้มากมายที่เราจะได้รับประโยชน์จากรื่องต่างๆ ข.จากการฟังในสิ่งที่มีสาระเพื่อจรรโลงสมอง ให้เกิดปัญญา ค.จากการดู ในสิ่งที่ทำให้สบายทั้งตาและใจ เกิดการสร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีงาม 6. มองตามที่เป็นจริง มองในทุกมุม เลือกร้านกบประโยชน์และโทษให้ครบ และนำไปใช้ให้เกิดสิ่งดี

ทั้งประโยชน์และโทษ 7.เลือกเรื่องที่ต้องศึกษาที่เกี่ยวข้องกับตัวเองมากที่สุด เช่น เรื่องอาชีพ เรื่องของการใช้ชีวิตทุกช่วงอายุ เรื่องสุขภาพ เรื่องธรรมชาติ เรื่องปัจจุบัน เรื่องอื่นๆ 8.ถามผู้รู้ 9.การอ่านและทดลองปฏิบัติจริง แล้วนำมาคิดวิเคราะห์ 10.ให้ความสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว ถ้าอะไรต้องการศึกษาเป็นพิเศษก็จะค้นจากอินเทอร์เน็ต พบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้รู้/ผู้อาวุโสกว่า 11.เมื่อสงสัยหรืออยากรู้ หรือต้องการเพิ่มเติมความรู้ สิ่งแรกคือค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต 12.มีหลักคือ ศึกษาจากครูบาอาจารย์ จากห้องสมุด จากการฟังการอภิปรายที่ลานอโศก วัดมหาธาตุ และจากการฟังปาฐกถาธรรมตามเวทีต่างๆ 13.มีหลักคือศึกษาจากครูบาอาจารย์ จากตำรา จากการอยู่รับใช้อาจารย์ ใช้หลักไตรสิกขา ไปอบรมเด็กก็ต้องใช้หลักไตรสิกขาอย่างมาก 14.ส่วนมากมาจากการอ่านหนังสือที่ทำให้สบายใจ สนใจทางด้านประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ สารคดีภูมิศาสตร์ พูดคุยกับเพื่อนในหลากหลายอาชีพ ค้นหาจากอินเทอร์เน็ต 15.การแสวงหาความรู้ได้จากการอ่านให้มาก ทำความเข้าใจในเนื้อหาและทดลองทำ 16.ห้องสมุด สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อโทรทัศน์สิ่งพิมพ์ ชมอ่านอย่างใช้สติพิจารณา 17.ใช้หลักศาสนา สุ.จิ.ปุ.ลิ. คบบัณฑิต 18.ไฝหาผู้รู้ รับฟังสอบถาม คิดไตร่ตรอง นำไปใช้ 19.หมั่นศึกษา จดจำสิ่งที่มีความรู้ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และหาความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติมตลอดเวลา²⁴

คำถามว่า ท่านมีหลักในการแสวงหาความรู้ได้อย่างไรนี้ เป็นคำถามที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตค่อนข้างมาก เพราะการแสวงหาความรู้ส่วนหนึ่งก็เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต คนแต่ละสาขาอาชีพจำเป็นต้องแสวงหาความรู้เพื่อทำให้ตนเองมีความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตบนเส้นทางอาชีพนั้นๆ ในคำตอบที่ได้พอประมวลหลักในแสวงหาความรู้ได้ดังนี้ 1.จากการสังเกต 2.จากการใช้เทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต 3.จากการอ่านหนังสือ เข้าห้องสมุด 4.จากการฟัง 5.จากการถาม 6.จากการทดลอง 7.จากการใช้หลักศาสนา มี สุ. จิ. ปุ. ลิ. หลักดังกล่าวไม่เจาะจงว่าหลักใดเหมาะกับอาชีพใด อาจกล่าวได้ว่าทุกอาชีพสามารถนำหลักทุกหลักมาใช้ได้ทั้งนั้น ในบางครั้งการดำเนินชีวิตคือการแก้ปัญหาทุกๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต และการแก้ปัญหาชีวิตในแต่ละครั้งอาจเกิดแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นได้ และสามารถพัฒนาการดำเนินชีวิตให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นด้วย

คำถามว่า “4.2.2 ท่านนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร?” ได้รับคำตอบว่า

1.ดูความเหมาะสมตามอัตรภาพของครอบครัว 2.เมื่อเรามีความรู้ และความรู้ของเราคือความรู้แจ้งโลก เราก็มากำหนดจุดยืน จุดที่จะเริ่มต้น จะเริ่มจากที่ไหน ก็ที่ตัวเราเอง ก่อนกำหนดตัวเราให้เป็นจุดศูนย์กลางของจักรวาล ของสรรพสิ่ง เช่นเราก็นำมหาจักรวาลอันไพศาลมารวมเข้ากับ

²⁴ อ่างแล้ว,สัมภามณ์ บุคคลกลุ่มที่กล่าวข้างต้น จำนวน 19 ท่าน.

องค์คูลี ขยำกันแล้วปั้นเป็นก้อนกลม แล้วนำมาผ่าครึ่งออกค้นหาจุดศูนย์กลางนั้นมาเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิต เรียกว่าสัมมาอริยมรรค เส้นทางของผู้รู้แจ้งอันสูงส่งใช้เดิน 3.ตามความเหมาะสมของปัญหาที่ต้องแก้ไขเพื่อความอยู่รอด 4.การจะนำความรู้ นำหลักวิชาต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำงานหรือการดำเนินชีวิตได้นั้น –ควรเรียนรู้วิชาทุกอย่างอย่างถูกต้อง และกระจ่างแม่นยำ –ควรพยายามนำหลักวิชามาใช้ในการปฏิบัติงานอยู่เสมอทุกโอกาส ให้เกิดความชำนาญคล่องตัวเป็นนิสัย –ฝึกหัดทำความคิดจิตใจให้มั่นคงเป็นกลาง เพื่อให้เกิดวิจารณ์ญาณอันถูกต้องเที่ยงตรง สำหรับวินิจฉัยว่า จะควรนำหลักวิชาความรู้ข้อใด มาใช้กับงานประเภทใด อย่างไร 5.นำสิ่งที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตมาประยุกต์ใช้ให้ถูกกับสภาพของตนเอง 6.ทุกสิ่งนำมาใช้ในการใช้ชีวิตได้หมดถ้าใช้ปัญญา 7.แบบบูรณาการ ชีวิตไม่ได้ประกอบด้วยสิ่งเดียว ความรู้แบบองค์รวมช่วยการดำเนินชีวิตได้อย่างครอบคลุม การปรับตามสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ มองโลกในมุมบวก แต่ไม่ลืมหางลบด้วย 8.นำความรู้มาถ่ายทอดให้กับนักเรียน และปรับใช้ในการดำเนินชีวิต 9.แล้วแต่สถานการณ์ ปรับใช้ตามสถานการณ์เฉพาะหน้า 10.สิ่งไหนที่เห็นว่าเหมาะสม ดีสำหรับตนเอง ครอบคร้ว สังคม จะนำมาปฏิบัติ และแนะนำให้ผู้อื่นถือปฏิบัติ อบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นคนดีมีคุณธรรม 11.นำมาใช้ได้ทุกอย่างเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ทั้งเรื่องการเลือกอาหารที่จำเป็นต่อร่างกาย การเลือกใช้สิ่งของ การประดิษฐ์ และการระมัดระวังป้องกันฯ 12.ประยุกต์ใช้โดยใช้หลักพรหมวิหารธรรมและหลักอคติ 4 ประการ 13.ใช้หลักบุญกิริยาวัตถุ ทำงานอบรมเยาวชนแบบให้เปล่า ไม่รับค่าตอบแทน ใช้เงินที่ได้จากการเจริญพระพุทธมนต์ ไปช่วยเหลือเขาโดยไม่รับอะไรจากเขา ครั้งแรกเขาก็ไม่เข้าใจ พอเราทำงานจริงจึงเขาก็เชื่อใจเข้าใจ เราให้ทางโรงเรียนช่วยจัดเครื่องขยายเสียงที่มีคุณภาพที่มีคุณภาพไว้ให้ใช้ในการจัดกิจกรรม พระวิทยากรที่ไปให้การอบรมต้องไม่ติดหูหรี ถ้าติดก็ต้องเลิก ทำดีให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่าง กำนานเด็กสวดมนต์ต้องตรงต่อเวลา และมีระเบียบวินัย 14.นำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้ดำเนินไปโดยไม่ตามสมัยนิยมหรือวัตถุนิยมมากเกินไป ให้ชีวิตมีความสุขความพอใจพอเพียงพอดี เหมาะสมกับฐานะของตน และช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังความสามารถ มีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมายโดยรวม 15.มาปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีปฏิบัติตน 16.นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผนวกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลที่ได้คือมีกินมีใช้ตามอัตภาพ ไม่มีหนี้สิน 17.การที่เราได้ศึกษามีความรู้ย่อมสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการทำงาน ตลอดจนการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมที่ควร ความรู้จะช่วยเสริมสร้างให้รู้จักพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อตัวเองด้วย 18.อ่านหนังสือทุกชนิด ทำให้สมองไม่เสื่อม 19.ใช้ในการแก้ปัญหา แยกแยะว่าสิ่งไหนดี/ไม่ดี เพื่อปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตในปัจจุบัน²⁵

²⁵ อ้างแล้ว, สัมภาษณ์ บุคคลกลุ่มที่กล่าวข้างต้น จำนวน 19 ท่าน.

จะนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร กลุ่มผู้ประกอบอาชีพครู ได้ให้คำตอบที่สัมพันธ์กันกับจรรยาบรรณครูในบางข้อ เช่น บางคนที่ตอบว่า นำความรู้มาถ่ายทอดให้นักเรียน และปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งสัมพันธ์กับจรรยาบรรณข้อที่ 1 ความว่า ครูต้องรักและเมตตาศิษย์โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า ส่วนคำตอบอื่นก็มุ่งไปในแนวที่จะนำความรู้ไปพัฒนาการดำเนินชีวิตของตนเองและพัฒนาสังคม ส่วนกลุ่มอาชีพอื่นก็มีคำตอบที่สัมพันธ์กับจรรยาบรรณวิชาชีพของตนเองเช่นกัน จะเห็นว่าเมื่อถามถึงการประยุกต์ใช้จะได้คำตอบที่สัมพันธ์กับจรรยาบรรณ เพราะเรื่องจรรยาบรรณก็เป็นแนวในการปฏิบัติ ส่วนคำถามก่อนหน้านี้เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดความเห็น จึงได้คำตอบที่ไม่สัมพันธ์กับจรรยาบรรณวิชาชีพ ฉะนั้นการดำเนินชีวิตของคนไทยตามจรรยาบรรณวิชาชีพจึงมีส่วนสัมพันธ์กับคุณวิทยาซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา

4.3 วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงจริยศาสตร์

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในเชิงจริยศาสตร์ถามบุคคลที่เป็นคนไทยที่ให้สัมภาษณ์ เริ่มด้วยคำถามว่า “4.3.1 ท่านนำหลักจริยธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร?” ได้รับคำตอบต่าง ๆ กันดังนี้ 1. ไม่เบียดเบียนใครๆ แก้ปัญหาด้วยการดูต้นเหตุของปัญหา แล้วใช้สติปัญญาแก้ 2. ตอบดังที่ตอบคำถามไปแล้วใน ข้อ 2.ที่ว่าเมื่อ เราฝึกฝนทำตัวเราจน มี จิน เป็น ตัวจริยา/จริยธรรมนั้นๆ เองแล้ว เราก็ไม่จำเป็นต้องไปเที่ยววิ่งควานหาจริยธรรมมาจากที่ไหนๆ เพื่อนำมาแล้วปรับใช้ ในชีวิตประจำวันเพราะ เขาอยู่ที่เรา เรา อยู่ที่เขา หรือเราเป็นเขา เขาเป็นเราเมื่อเป็นดังนี้แล้วไม่ว่า เราจะทำอะไรก็ตามเมื่อเราเป็นตัวเดียวกัน กับจริยธรรมแล้ว เรา จะทำหรือว่าจะจะเป็นจริยธรรมทำ มันก็อันเดียวกันอยู่แล้ว มิใช่ว่าเมื่อเราจะทำงานอะไรที่ เราเองก็ต้องออกไปวิ่งเที่ยวควานหาตัว จริยธรรมที่ เพื่อนำจะเอามา แล้วมาปรับและมาใช้ได้ที่ เพราะว่าคนเราแต่ละคนจะทำงานผ่านช่องทางร่างกายโดยมี อายุตะนะ 6 เป็นแกนกลาง และเจ้าตัวอายุตะนะ 6 นี้เขาจะทำงานเป็นวินาที (เหมือนคิดค่าโทรศัพท์) เมื่อ อายุตะนะ 6 ของคนเราทำงานอยู่ทุกๆวินาทีและตลอด 24 ชั่วโมง ไม่ว่าจะหลับหรือตื่น ดังนั้นหากสมมติว่า อายุตะนะ 6 เราอยู่คนละที่กับจริยธรรม ถึงแม้จะอยู่ห่างเราแค่ 1 วาก็ยากที่จะไปนำมาใช้ได้ทันกับเหตุการณ์เพราะว่าความเร็ว ของ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจของเราจะทำงานแบบความเร็วสูงมาก จนบางครั้งการทำงานของ กายกรรม วจีกรรม หรือยังมี โนกรรมด้วยแล้วยังมีการทำงานที่มีความเร็วสูงแบบยกกำลังกันทีเดียวจนบางครั้งอายุตะนะ 6 ทำงานกันแทบจะทับซ้อนกันก็เคยมี ดังนั้นการที่เราไม่มีจริยธรรมอยู่ในตัวจึงเป็นเรื่องเป็นไปได้ยากยิ่งที่จะไปนำเอาจริยธรรมมาจากนอกตัวนอกตนจึงเป็นมิจฉาปฏิ ดังนั้น (คำว่านำเอามา) จากที่

อันจึงไม่น่าจะเป็นแนวทางที่ถูกต้องนัก ยกตัวอย่างเช่นเรากำลังจำเป็นจะใช้จริยธรรมภายในวินาทีนี้ หากเราเข้าไปค้นหาจริยธรรมจากที่ดินแดนภูเขาหิมาลัยไปไหนๆมาใช้ก็ 모르 สมมติถ้าค้นหาเจอที่ดีไป แต่ถ้าไปหาแล้วไม่เจอ หรือเจอแล้ว กว่าจะนำเอาจริยธรรมนั้นๆเพื่อจะนำมาปรับใช้คงไม่ทันกับการดำเนินชีวิตไปเป็นวินาทีของอายตนะ 6 เป็นแน่และคงเป็นเรื่องวุ่นวายพิลึก ดังนั้นเมื่อเรารู้จักจริยธรรม ดังนั้นจึงไม่ต้องนำมาและไม่ต้องปรับใช้ดังกล่าว

ถาม เมื่อชีวิตมีปัญหาท่านมีกลวิธีแก้ปัญหาอย่างไร?

ตอบ จะทำอยู่ 2 ขั้นตอนคือ

1. เมื่อเรา รู้แจ้งโลก ดังกล่าวมาข้างต้นเราก็จะรู้ว่าถ้าทำอย่างนี้ อิตถีปัจจะตา (ปัจจะหรือผลพวงที่จะตามมาคืออะไร? เมื่อไหร่ ขนาดไหน) ยกตัวอย่างเช่นถ้าเราจะ โกรธขนาดนี้ความเร่าร้อนที่จะแผดเผาตัวเราจะได้รับจะขนาดไหนเมื่อเรานำมา วิจัย แล้วจนรู้แจ้งในปัญหานั้นๆก็จะไม่เกิดหรือ เกิดก็เกิดขึ้นได้ยาก) หรือเมื่อเรากลับกรองด้วยสติเต็มร้อยแล้วเราก็จะรู้ จักวาง แล้วก็บอกว่า มันเป็นเช่นนั้นเอง โยม

2. พลิกวิธีคิดกลับทาง เช่นหันกลับมามองเอาประโยชน์จากปัญหานั้นๆ เช่นเมื่อปัญหาผ่านกระบวนการจัดการตาม ข้อที่ 1 มาได้เราก็จะนำกระบวนการทางปัญญาขั้นที่ 2 มาใช้ เช่น ขอ ยกตัวอย่างที่พอทำให้มองเห็นเป็นรูปธรรมได้บ้าง? ครั้งหนึ่งมีคนมาดูงานที่ อาณาจักรของเรา (อาณาจักรเขี้ยวหมื่นปี) ผมใช้รถแท็กเตอร์คันดินเพื่อปรับคันคูให้สูงขึ้นเพื่อปลูกต้นไม้ผล/ไม้ยืนต้น แล้วก็ปลูกต้นไม้ไปประมาณ 200 ต้นแล้วก็มีคนมาเดินดูต้นไม้ที่ปลูกไว้ บังเอิญมีต้นไม้ที่ปลูกเอาไว้ตายไปอยู่ 2-3 ต้นจากประมาณ 200 ต้น คนที่เดินดูเกือบ 80 % จะบอกผมว่าเห็นต้นไม้ผมตายไหมผมตอบว่าเห็น จากนั้นทุกคนก็จะเสนอแนะเสนอความเห็นอย่างมากมาย บ้างถามว่า ทำไมไม่รีบปลูกซ่อม บ้างถามว่า ผมท้อไหม เมื่อปลูกต้นไม้แล้ว มีความรู้สึกอย่างไรที่เห็นต้นไม้ที่เราปลูกแล้วมันตายไปอย่างนี้ ผมก็บอกว่า ที่มีคำถามเรื่องต้นไม้ผมตายไปเยอะแยะผมจะตอบให้ฟังพร้อมๆกันทุกคนเลย ที่ต้นไม้ผมตายไปเป็นความโชคดีของผมฟังให้ดี 1.ผมรู้สึกดีใจที่ต้นไม้ที่ผมปลูกมากมายตายไปแค่ไม่กี่ต้น 2.ผมจะได้มีความรู้ที่เพิ่มขึ้นจากการตายของต้นไม้ของผม 3.ผมกำลังศึกษาว่าต้นไม้ของผมตายไปนั้นเป็นเพราะอะไรเป็นต้นเหตุ เช่น 1.ตายเพราะ โคนวัวควายเหยียบย่ำหรือ 2.ตายเพราะต้นกล้าที่นำมาปลูกไม่แข็งแรงหรือ 3.มีแมลงได้ดินกัดรากขาดหรือ 4. การให้น้ำของเราไม่พอดีเหมือนกับต้นอื่นๆหรือไม่ หรือ 5.เป็นเพราะการแกะถุงพลาสติกออกปลูกมีปัญหาดินรอบ โคนต้นกล้าแตก หรือ 6.เป็นเพราะได้ดินมีมีสิ่งแปลกปลอมซ่อนอยู่เช่นถุงพลาสติก กระเบื้องฯและหรือ 7.หากผมรู้สาเหตุแล้วชัดเจนผมก็จะปลูกอีกรอบและรับรองว่า ถ้าเรารู้สาเหตุ อันแท้จริงของการตายของต้นไม้ดังกล่าวแล้ว โอกาสตายก็จกน้อยลงไปอีกอย่างแน่นอนยิ่งถ้าปลูกซ้ำๆแล้วยังตายอยู่ก็เราก็จะได้เพิ่มทักษะความรู้ขึ้นไปอีกทวีคูณทั้งการเฝ้าระวัง เพิ่มทั้งความใส่ใจ

มากขึ้น ไปอีกทั้งจะมีการเตรียมทำต้นกล้าให้แข็งแรงขึ้น และแถมจะมีความชำนาญในกาเพาะต้นกล้าไม้เพิ่มขึ้น ที่สำคัญหลายๆก็คือเราจะได้น้องค์ความรู้/ชุดความรู้ที่ใช้ได้ไปบอกเพื่อนๆอีก และยังเป็นความรู้ที่อยู่คู่กับตัวคนหลายๆคนไม่ให้ไปเจอปัญหาแบบเราอีก เมื่อแลกกับต้นไม้เล็กๆที่ตายไปไม่กี่ต้นถือว่าเราเป็นคนโศกมากกว่าหลายๆคนที่ปลูกต้นไม้มาแล้วไม่มีตายสักต้น อันนี้ประโยชน์คนก็ไม่ได้ประโยชน์แก่คนอื่นยิ่งไม่ต้องพูดถึง 3.ใช้สติพิจารณาไตร่ตรองสาเหตุ และผลที่จะได้รับการแก้ปัญหา 4.การดำเนินชีวิตควบคู่กับการทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงที่พึงปรารถนา ที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม จะอาศัยความรู้เพียงอย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องนำหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมาปรับใช้ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความบริสุทธิ์ใจ ความถูกต้องเป็นธรรมประกอบด้วย เพราะว่าความรู้เป็นเสมือนเครื่องยนต์ ทำให้ขบวนการเคลื่อนไปได้เป็นอย่างดี แต่ความประพฤติและคุณธรรมดังกล่าวเปรียบเสมือนพวงมาลัย หรือหางเสือเป็นปัจจัยนำพาให้ขบวนการเดินไปถูกทาง ปลอดภัย บรรลุถึงจุดหมายที่พึงประสงค์ 5.ต้องพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนว่ามาจากสาเหตุใด ทำไม่จึงเกิดปัญหา แล้วจึงใช้สติปัญญาหาทางแก้ไขในทางที่ถูกต้องเหมาะสม 6.ดูเหตุปัจจัยและแก้ที่กระบวนการ/ไม่เห็นแก่ตัว/ ใช้พรหมวิหาร 7.ปัญหาทุกอย่างถ้ามีการวางแผนก่อนการกระทำ ปัญหาจะไม่เกิดหรือเกิดน้อยมากก็เหมือนกับไม่เกิด แต่ถ้าเกิดจริงๆก็นำมาเป็นแบบอย่างและระวังมากยิ่งขึ้น เช่น เชือกผูกเป็นปม แก้ไม่ออกก็ผูกปมมากขึ้นเพื่อนำไปใช้โหนดตัวขึ้นจากหลุมได้ หลักการคือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นวิธีแก้ปัญหาแบบองค์รวม 8.มองปัญหาเป็นเรื่องธรรมดาของการดำเนินชีวิต 9.ทำความเข้าใจปัญหา เหตุของปัญหา ยอมรับและแก้ไขไปตามเหตุปัจจัย 10.นั่งสมาธิ สวดมนต์ ทำจิตใจให้สงบ ถ้ายังหาทางแก้ไม่ได้ก็ปรึกษาครอบครัว นึกถึงใจเขาใจเรา สิ่งไหนที่เราไม่ชอบ เราก็ไม่ไปปฏิบัติกับผู้อื่น 11.จริยธรรมเป็นวิถีทางแห่งปัญญา รู้จักใช้สติปัญญาและเหตุผลในการดำเนินชีวิต ไม่หลงมกมายโดยไม่ใช้เหตุผล 12.ต้องทำตนเองให้บริสุทธิ์(ปราศจากความผิดใดๆ)ต้องมีจริยธรรมเป็นพื้นฐาน และใช้หลักกตัญญูต่อพ่อแม่ วัตถุประสงค์ วาดอาวาราม รวมทั้งสิ่งอื่นๆ 13.ใช้หลักธรรมวินัย ถ้ามีหลักธรรมวินัยแล้วปฏิบัติ สังคมไม่ต้องมีคุกตาราง เราต้องมีศีล ถ้าไม่มีศีลแล้วชีวิตจะเดือดร้อน มีชีวิตอยู่ก็เหมือนตาย 14.ทำใจให้สงบ ไม่ร้อนรน เรียกสติให้นิ่งแล้วมานั่งคิดว่า ปัญหาคืออะไร รวบรวมความคิดแก้ปัญหา ถ้ามีเพื่อน หรือคู่ชีวิตที่ระดมสมองช่วยกันคิด ไม่หนีปัญหา บางปัญหาต้องอดทนอดกลั้น เพราะบางทีไม่สามารถทำได้ทันที ต้องบอกตนเองให้ใจเย็น ค่อยคิด ค่อยทำให้รอบคอบ 15.ใช้หลักยึดความถูกต้อง เมื่อมีปัญหา ใช้การพูดจา ทำความเข้าใจกัน ให้อภัย แล้วเริ่มต้นกันใหม่ 16.จริยธรรม หมายถึงหลักของความประพฤติ หรือแนวทางของความประพฤติ หากมนุษย์คนใดมีความเชื่อตามแนวของพระพุทธศาสนา ก็จะดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข การแก้ไขปัญหาใดๆต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ เปรียบเสมือนการเจ็บป่วยต้องทราบก่อนว่า สมุฐานของของ

โรคคืออะไร จะรักษาอย่างไร ผู้ป่วยแพ้ยาหรือไม่ 17. เมื่อชีวิตมีปัญหา กลวิธีในการแก้ปัญหาคือ ต้องไม่หนีปัญหา หรือตีโพยตีพาย ต้องยึดหลักแก้ที่ต้นเหตุของปัญหาต้องสู้กับมันจนถึงที่สุด เอาความจริง หลักฐาน ข้อเท็จจริงมาว่ากัน แม้เป็นเรื่องหนักหนาสาหัสทำให้เครียดมาก ถูกกดดันทำให้คิด ไม่ออก แต่หนทางออกที่ดีที่สุดได้ทดลองกับตัวเองมาแล้วคือ เข้าห้องพระ ไหว้พระสวดมนต์ ทำให้จิตใจสงบรู้สึกผ่อนคลาย แล้วสมองจะเบา จิตใจสบายขึ้น ทำให้สามารถเดินหน้าต่อไปได้อีกครั้ง จนประสบความสำเร็จในที่สุด ซึ่งสามารถทำได้ไม่ยาก ถ้าเรามีความทุกข์ก็ต้องไปแก้ไขที่ต้นเหตุจะเป็นหนทางที่ถูกต้องที่สุด เพราะการไปใช้หนทางอื่นบางครั้งนอกจากจะแก้ปัญหาไม่ได้แล้ว ยังก่อให้เกิดเวรกรรมมากขึ้น ไม่ใช่หนทางที่ถูกต้อง 18. คิดดี ทำดี ช่วยเหลือกันและกัน และเมื่อทราบปัญหาว่าเกิดขึ้นจากเหตุผลใด เมื่อทราบแล้วก็แก้ปัญหานั้นด้วยปัญญา 19. มีสติที่ตั้งมั่น และยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต²⁶

เรื่องนี้ควรเข้าใจว่า จรรยาบรรณวิชาชีพต่างๆเป็นส่วนหนึ่งของจริยศาสตร์ คำตอบที่ได้จาก

คำถามข้อนี้ จึงมีส่วนสัมพันธ์กันมากกับจรรยาบรรณวิชาชีพต่างๆ เช่นในกลุ่มอาชีพครู มีท่านหนึ่งตอบว่า ต้องประพฤติตนตามหลักคุณธรรม ซึ่งมีส่วนคล้ายหรือสัมพันธ์กับจรรยาบรรณครูข้อที่ 3 ใจความว่า ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งกาย วาจา และจิตใจ ส่วนกลุ่มอาชีพอื่นก็มีคำตอบที่มีส่วนสัมพันธ์กับจรรยาบรรณวิชาชีพของตนเช่นกัน เพราะจรรยาบรรณก็คือแนวทางในการดำเนินชีวิต และจริยศาสตร์ก็เป็นแบบหรือแนวในการดำเนินชีวิตนั่นเอง

เมื่อถามว่า “4.3.2 ค่านิยมแบบวัตถุนิยมและแบบจิตนิยม กำหนดพฤติกรรมของคนไทยอย่างไร?” ได้รับคำตอบว่า

1. แข่งกันจนเกินฐาน วิ่งตามกระแสนิยม ไม่ยอมแพ้
2. ตอบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่ว่างเปล่าทาง ปัญญา* กล่าวคือ: โดยหลักๆแล้วมนุษย์เรานั้นส่วนมากจะใช้วิถีการดำรงชีวิตผ่าน ช่องทางหลักอยู่ 2 ช่องทาง ช่องทางที่ 1. คือ ช่องทางที่ผ่านมาทาง อายุตะนะ 6 ช่องทางนี้เป็นช่องทางที่ เบสิค มากๆเพราะเป็นช่องทางพื้นฐานที่ สรรพสรรพสัตว์ทั้งหลายใช้เป็นช่องทางหลักในการดำรงชีวิต ไม่มียกเว้นแม้แต่ สรรพสัตว์ที่ชื่อว่ามนุษย์ก็จัดอยู่ในกลุ่มนี้ และมีการสืบเผ่า ขยายพันธุ์ดำเนินชีวิตสืบไปในทิศทางนี้ทั้งหมด ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่าแบบ สัญญา ความจำที่ผ่านทาง หู ตา จมูกลิ้น กาย และใจ ในที่นี้จะจำกัดความเอาไว้ที่ (ความจำไว้ หมายรู้) หรือ (แฟรตไคร์) ที่ผ่านมาอาจเรียกได้ว่าสรรพสัตว์ได้ใช้เส้นทางนี้ทางเดียวเรียกว่า วันเวร์?(ทางนี้ทางเดียวกลับไม่ได้ แวะไม่ได้ ไม่มีทางอื่นที่จะให้ไป ไม่ว่าจะเป็นอย่างไร? ก็

²⁶ อ่างแล้ว, สัมภาษณ์ บุคคลกลุ่มที่กล่าวข้างต้น จำนวน 19 ท่าน.

จะยอมตายอยู่กับซาก สัญญา เน่าๆอันนี้ เข้าทำนองว่า สัญญา ข้าใครอย่าแตะ ซึ่งตอนนี้น่าจะอธิบาย คำว่าสัญญา ได้ง่ายขึ้น เพราะมี คอมพิวเตอร์ เข้ามาให้อธิบายเปรียบเทียบให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เพราะ คอมพิวเตอร์ นั้นทำหน้าที่ สัญญา จำได้/หมายรู้ จนเป็นที่ยอมรับเกือบทั่วโลกและ คอมพิวเตอร์ที่วันนี้ก็จะสร้างความรู้อะไรให้ตนเองไม่ได้เลย ต้องรอการป้อน ข้อมูลเข้าไปจาก ภายนอกเท่านั้น จึงจะขยับได้ แล้วถ้าหากถามว่า คอมพิวเตอร์มีปัญหาไหมคงตอบได้ทันทีว่า ไม่มี เพราะทำหน้าที่แค่สัญญา จำไว้ได้ เท่าที่นำเข้ามาเท่านั้น แล้วคนไทยเราก็ กำลังทำหน้าที่เป็นเสมือน แพต ไรร์ ในทุกๆเรื่องในทุกๆมิติถ้าในระบบวัตถุนิยมเหยื่อ

ส่วนที่ ๒ คือส่วนที่สรรพสัตว์ไม่ค่อยได้ใช้กันก็คือช่องทาง ปัญญา ซึ่งจะมียู่หลาย ระดับชั้นนับตั้งแต่ระดับ ที่ 1-2-3-4 พ้นขึ้นมาจากระดับสรรพสัตว์ได้ขึ้นไปจนถึงชั้นมนุษย์ ระดับ ปัญญาญาณทัศนวิเศษส่วนที่ 2 นี้สรรพสัตว์จะไม่ได้ใช้แม้สัตว์ที่เป็นมนุษย์ก็ได้ใช้น้อยมากช่องทาง นี้มีทางไปได้หลายทางขึ้นเพราะตัวปัญญาจะเป็นตัวกรองไม่ว่าจะเป็นวัตถุนิยมก็จะคัดสรรนำมา ปรับผ่านการกรอง(กระบวนการทางปัญญา)จิตนิยมจะไม่ทำงานเหมือนกับ คอมพิวเตอร์ เพราะจิต นิยมจะยกตนขึ้นเหนือกว่าวัตถุนิยมจึงกำหนดตนเองได้ว่า จะ นำ เอา ใช้ อะไร ขนาดไหน ได้อย่างมี การประมาณ ได้ไม่ลุ่มหลงในสิ่งที่วัตถุนิยมมอมเมาได้

แต่จุดอ่อนของเมืองไทยคือมีพฤติกรรมที่เลียนแบบ(รับเข้า)จึงทำให้คนไทยและ เมืองไทย เสียศูนย์ 3.วัตถุนิยมทำให้คนไทยเห็นแก่ตัว จิตนิยมทำให้คนไทยรักสงบ 4.วัตถุนิยมคือ บุคคลยึดติดกับวัตถุ ลุ่มหลงในวัตถุและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เงินทอง ทรัพย์สินสมบัติ อำนาจ วาสนา ชื่อเสียง เกียรติยศ พวกพ้อง มิตรสหาย เสื้อผ้า เครื่องใช้ที่ทันสมัย โทรศัพท์ เกมต่างๆ พวกที่ ยึดติดกับวัตถุ หรือพวกวัตถุนิยม ถ้าไม่มีธรรมะควบคุมจิตใจ จะ เป็นไปเพื่อความทุกข์ทั้งสิ้น คนเรา จะมีทรัพย์สินมากมายเท่าใด มีเกียรติยศชื่อเสียงเท่าใดก็ตาม แทนที่ทรัพย์สินสมบัติเกียรติยศ ชื่อเสียง อำนาจเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ มันจะกลายเป็นโทษ และนำมาซึ่งความทุกข์ ซึ่งต่างกับพวกจิตนิยม ซึ่งต้องการศึกษาธรรมปฏิบัติธรรม ไม่สนใจในเรื่องวัตถุนิยม ซึ่งนำความทุกข์มาให้มากกว่า ความสุข ถ้าคนเรามีเงินหนึ่งล้านบาท ถ้าผู้มีเงินจิตใจไม่ประกอบด้วยธรรมะเขาก็จะมีความทุกข์ หนึ่งล้านเท่ากับจำนวนเงิน สุขและทุกข์ไม่ได้อยู่ที่เงินอย่างเดียว อยู่ที่ธรรมะ ฉะนั้นการมีเงินอย่าง เดียวโดยไม่มีธรรมะจะเป็นอันตราย หรือเป็นสิ่งที่ เป็นไปเพื่อความทุกข์มากกว่าความสุข ธรรมะจึง มีความจำเป็นกับพวกจิตนิยมที่จะทำให้สิ่งต่างๆเป็นไปในทางที่ดีที่ไม่ให้เป็นทุกข์ คำว่า ธรรมะ หรือพระศาสนาซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาทางจิตใจหรือจิตวิญญาณ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง จะทำให้ ความเป็นมนุษย์ครบทั้งภายนอกและภายใน ที่สำคัญคือไม่ทำให้เกิดความทุกข์ แต่จะทำให้ทุกสิ่ง เป็นไปในลักษณะที่น่าปรารถนา ไม่ยุ่งยากวุ่นวายเป็นทุกข์ ธรรมะเป็นอาหารจำเป็นสำหรับมนุษย์ คนในสังคมไทยยังห่างไกลธรรมะ จึงทำให้มีการฆ่ากัน ทะเลาะกัน เอาไรด์เอาเปรียบกัน เกิดความ

วุ่นวายในทุกวันนี้ ธรรมชาติจะเป็นเครื่องมือที่จำเป็นที่สุดในการที่จะทำให้เราได้รับสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับให้ทันในชีวิตนี้ 5. ค่านิยมแบบวัตถุนิยม โดยเฉพาะสังคมเมืองประชาชนจะบริโภควัตถุเพื่อการแข่งขัน การมีหน้ามีตาทัดเทียมผู้อื่น จึงคิดหาวิธีการต่างๆที่จะให้ได้มา ไม่ว่าวิธีการอันนั้นจะถูกต้องตามทำนองคลองธรรมหรือไม่ ดังนั้นปัญหาคอร์ปชั่นจึงจัดออกไปจากสังคมไทยได้ยาก 6. วัตถุนิยมก่อความฟุ้งเพื่อแสวงหา ส่วนจิตนิยมเป็นไปเพื่อความเพียงพอ เข้าใจตนเอง และเบิกบาน 7. สังคมเป็นความหลากหลายวัฒนธรรมและความเชื่อการเลือกแบบรู้ทันเข้าใจ ก็ต้องดูสังคมนั้นๆ ก็คือ การรู้เขารู้เรา การเปลี่ยนค่านิยมต้องใช้เวลาาน ต้องสร้างสมศรัทธา 8. คนไทยชอบซื้อของราคาแพง เพื่ออำนวยความสะดวกให้ตนเอง 9. ทำให้คนไทยมุ่งแสวงหาวัตถุนิยม โดยไม่สนใจวิธีการว่าจะแสวงหาวัตถุนิยมอย่างไร เป็นยุคบ้าวัตถุ ไม่สนใจเรื่องคุณธรรมจริยธรรม 10. วัตถุนิยม เป็นพวกเห็นแก่ได้ เห็นแก่ตัว จิตนิยม เป็นพวกแสดงออกในทางอนุรักษ์ ชื่นชม 11. ค่านิยมแบบวัตถุนิยมทำให้คนไทยใช้ชีวิตแบบสบาย ไร้แก่นสาร หมกมุ่น ไม่สนใจหาความรู้เป็นหลัก มั่วลุ่มหลงกับวัตถุนิยม ทำให้จิตใจไร้สมาธิ ขาดสติ จิตนิยมทำให้สังคมแบ่งเป็นหลายสี ขาดความปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน 12. พวกวัตถุนิยมคือพวกที่ถือว่าเงินคือพระเจ้า ต้องเข้าฝึกจิตฝึกกรรมฐานให้มาก จะเปลี่ยนเป็นพวกจิตนิยม ถือจิตและคุณธรรมความดีเป็นหลัก 13. คนเน้นวัตถุนิยมทำให้พี่น้องอยู่ด้วยกันไม่ได้ โกงกันเอง เรื่องการทำงานต้องซื้อตรง ถ้าไม่รับเงินก็ไม่ต้องเซ็นรับเงิน 14. คนส่วนมากให้ความสำคัญกับเปลือกนอก คือความมีเงินทอง แต่งตัวนำสมัย ใช้สินค้าแบรนด์เนมราคาแพง มีอำนาจหน้าที่ตำแหน่งใหญ่โต ทำให้ทุกคนเห็นแก่ตัว ไม่เอื้อเฟื้อ เห็นวัตถุสำคัญมากกว่าคุณงามความดี ทำให้จิตใจคนไม่กล้าบาป คิดเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตนฝ่ายเดียว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประเทศชาติ 15. สังคมไทยให้คุณค่าของวัตถุนิยมสูงมาก แต่ให้คุณค่าของจิตนิยมต่ำมาก 16. เมื่อมนุษย์หลงวัตถุนิยม จิตใจจะเสื่อมลง พฤติกรรมจะเปลี่ยนไปในทางลบ 17. สังคมไทยยุคนี้เปลี่ยนแบบหน้ามือเป็นหลังมือ วิถีชีวิตสังคมไทยแบบเดิมคงแทบไม่เหลือให้พบเห็นอีกแล้ว ถูกสังคมเมืองครอบงำทั้งหมด สังคมไทยเป็นสังคมวัตถุนิยมเป็นส่วนใหญ่ จนเกิดการเอารัดเอาเปรียบ แข่งขัน แย่งชิงดีกันทุกอย่าง ความเอื้ออารีย์ที่เคยมีให้เห็นในสังคมจะลดน้อยลงทุกวัน คนชนบทก็มองเมืองหลวงเป็นสวรรค์ แต่เอาเข้าจริงๆก็ไม่ใช่ ลูกหลานตะเกียกตะกายเข้ามาศึกษาหาความรู้ มาหางานทำ บ้างก็ตระกำลำบากเสียผู้เสียคน หรือตกเป็นเหยื่อของสังคม จนชีวิตไม่เหลืออะไร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ทุกคนยึดหลักความพอเพียง หรือเศรษฐกิจพอเพียง ให้ประชาชน ผู้บริหารประเทศถือเป็นแบบปฏิบัติ เพื่อทุกคนจะได้ดีขึ้น อยู่กันได้อย่างมีความสุข ฝากให้สังคมไทย คนไทยมีสติ มีความหนักแน่น อย่าปล่อยตัวเองไปตามกระแสที่ไหลบ่าเข้ามาจากโลกยุคโลกาภิวัตน์ เราต้องยืนและต่อสู้อย่างมีสติ หากปล่อยไปตามกระแสเราอาจไม่เหลืออะไร แม้แต่ที่จะยืนก็อาจไม่มี 18. ปัจจุบันคนไทยหลงทางด้านวัตถุนิยม

มาก เราต้องมองคนที่จิตใจ ทำดี คิดดี เสียสละ เอื้อเฟื้อ 19.ปัจจุบันคนไทยให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมมากกว่าจิตนิยม สังคมไทยจึงมีแต่การแย่งชิงกันตลอด ดังนั้นเราจึงควรปลูกฝังเด็กตั้งแต่เล็กให้มีจิตนิยมที่ดี เพื่อให้ดำรงอยู่ในสังคมได้ และสังคมก็จะนำอยู่ขึ้น²⁷

คำถามนี้มีคำตอบหลากหลายตามความเห็นของตน คนที่ชอบพูดมากก็พูดมากเกินไปจนไม่รู้จะจับเอาประเด็นไหนมาใช้ แต่ส่วนใหญ่ก็ตอบว่าคนไทยสมัยนี้ชอบเป็นพวกวัตถุนิยม ซึ่งถือว่าเป็นฝ่ายไม่ดี มีส่วนเสียเยอะ ผู้ให้สัมภาษณ์ประสงค์ให้คนไทยหันมาเป็นพวกจิตนิยม เห็นคุณค่าของคุณธรรม และหันมาประพฤติธรรมกัน สังคมไทยจะได้ร่มเย็น กล่าวโดยสรุปก็คือ เห็นว่าจิตนิยมดีกว่าวัตถุนิยม

เมื่อถามว่า “4.3.3 ท่านมีเป้าหมายชีวิตอย่างไร?” ได้รับความตอบต่างๆกันดังนี้ 1.ให้ครอบครัวได้กินอิ่ม อบอุ่น รักสามัคคีไม่แตกแยก ไม่มีหนี้ 2.ไม่ตอบคำถามนี้ 3.จะใช้ความสามารถฝ่าฟันอุปสรรคทุกอย่าง จนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย 4.ไม่ตอบคำถามนี้ 5.อยู่อย่างพอเพียง ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของตนเอง 6.เข้าใจตนเองและธรรมชาติสูงสุด 7.ใช้ชีวิตให้มีคุณค่าต่อส่วนรวม สร้างภาระให้ผู้อื่นน้อยที่สุด พึ่งตนเองมากที่สุด 8.อยู่อย่างมีความสุข 9.ดำเนินชีวิตอย่างมีสติปัญญา เป็นอิสระ และทำประโยชน์ให้กับโลกอย่างสูงสุด 10.อยากให้คนอื่นมีความสุข ได้เห็นผู้อยู่ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา ญาติ พี่น้อง มีความสุข ได้รับความสะดวกสบาย 11.มีความสุขปราศจากทุกข์ อยู่อย่างพอเพียง มีความก้าวหน้าในการทำงาน 12.บวชตลอดชีวิต ไปนิพพานแน่นอน 13.วันหนึ่งถ้ารู้สึกพอจากการทำงานตรงนี้ จะไปปฏิบัติธรรมในที่สงบซึ่งเตรียมไว้แล้ว ไม่ต้องการยศศักดิ์ ชีวิตไม่เอาอะไร ชีวิตก็เบา ที่ใดถ้าให้ช่วยก็ช่วยไม่เอายศศักดิ์ ไม่เอาตำแหน่ง 14.ทำหน้าที่ต่อครอบครัวให้ดีที่สุด 15.อยากให้ครอบครัวมีความสุขตามอัธยาศัย ทุกคนมีสุขภาพดีประสบความสำเร็จตามที่แต่ละคนตั้งไว้ 16.มีชีวิตเพื่อทำงานรับใช้สังคม สร้างประโยชน์ให้แก่ผู้ด้อยโอกาส เพราะชีวิตของมนุษย์สั้นนัก กระทบไปไม่ทราบว่าจะได้เกิดเป็นมนุษย์หรือไม่ 17.เป้าหมายชีวิตแต่ละคนคงแตกต่างกันไปตามแต่ละสถานะ แม้บ้านก็ฝ่ายหนึ่ง คนที่ทำงานก็อีกแบบหนึ่ง สิ่งสำคัญขึ้นอยู่กับพลังหรือไฟในตัวเองของแต่ละคนด้วย จะเห็นว่ายุคนี้สตรีจะมีบทบาทในด้านต่างๆค่อนข้างมาก ในระบบงานสตรีเข้าไปมีบทบาทมากกว่าบุรุษ การสอบแข่งขันผู้หญิงก็ได้เข้ามามาก ประเทศไทยใครจะเคยคาดคิดว่าจะมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้หญิง ในฐานะผู้หญิงคนหนึ่ง หากยังมีไฟในการทำงานก็คงจะทำไปเท่าที่เห็นยังเป็นประโยชน์ต่อสังคม ไม่ใช่เพื่อต้องการสร้างความร่ำรวย การมีรายได้ให้ลูกหลานได้ศึกษาเล่าเรียนและเป็นคนดีของสังคม ช่วยสังคมบ้าง เพราะการเสียสละให้ส่วนรวมบ้างแม้ไม่มาก ทำให้จิตใจที่ได้มีส่วนช่วยสังคม 18.คิดดี ทำดี ช่วยเหลือ

²⁷ อ่างแล้ว,สัมภาษณ์ บุคคลกลุ่มที่กล่าวข้างต้น จำนวน 19 ท่าน.

สังคมตามโอกาส 19.ดำเนินชีวิตอย่างมีสติและพอเพียง ปลูกฝังให้คนในครอบครัวมีความรับผิดชอบที่ดีต่อตนเองและสังคม²⁸

ถามถึงเป้าหมายชีวิต มีคำตอบที่กล่าวถึงเป้าหมายสำหรับตนเอง และเป้าหมายสำหรับคนอื่น ที่เป็นเป้าหมายสำหรับตนเอง เช่น ที่มีคำตอบว่า จะใช้ความสามารถฝ่าฟันอุปสรรคทุกอย่าง, อยู่อย่างพอเพียง, เข้าใจตนเองและธรรมชาติสูงสุด, ดำเนินชีวิตอย่างมีสติปัญญา, อยู่อย่างมีความสุข, ปฏิบัติตนให้ถึงนิพพาน เป็นต้น ส่วนเป้าหมายสำหรับผู้อื่น เช่น ให้ครอบครัวได้กินอิ่ม อบอุ่น รักสามัคคี, ใช้ชีวิตให้มีคุณค่าต่อส่วนรวม, อยากให้คนอื่นมีความสุข, อยากให้ครอบครัวมีความสุข เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์มีเป้าหมายเพื่อผู้อื่นมากกว่ามีเป้าหมายเพื่อตนเอง แสดงว่าในจิตใจของคนกลุ่มนี้มีความเห็นแก่ตัวน้อย มีความสุขเมื่อเห็นคนอื่นมีความสุข และเป็นทุกข์เมื่อเห็นคนอื่นเดือดร้อน หมายความว่าคนกลุ่มนี้เป็นคนดีมีศีลธรรมประจำใจ จะเห็นว่าคำตอบของคำถามในสาขาจริยศาสตร์นี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการปฏิบัติ มองเห็นเป็นรูปธรรมได้มากกว่าสาขาอภิปรัชญาและสาขาอื่น

4.4 วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงสุนทรียศาสตร์

คำถามว่า “4.4.1 ความงามคืออะไร?” ได้รับความตอบ ดังต่อไปนี้ 1.คือความกตัญญู รู้คุณ 2.ตอบ ความงามคือความง่าย ๆ ความว่าง ๆ เบาสบาย ๆ ไม่คับแคบ ไม่อึดอัด ไม่เป็นไปในทางเบียดเบียน ไม่เป็นไปในทางเสื่อม ไม่เป็นพิษ ไม่เป็นภัย เป็นไปเพื่อการแบ่งปัน เป็นไปเพื่อความช่วยเหลือ เพื่อพ่ายกัน เป็นไปเพื่อการอนุเคราะห์กัน เป็นไปเพื่อการพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเอง เป็นไปเพื่อความจรรโลง เป็นไปเสียสละ เป็นไปเพื่อการเกื้อกูลในคนหมู่มาก ๆ 3.คือความสุขที่ทำให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและผู้อื่น โดยปราศจากโทษ 4.ความสละกิเลสทั้งทางกาย ทางวาจาและทางจิตใจ การรักษาความตั้งใจ ไม่เกื้อก่อกลัวกับความชั่ว ประพฤติปฏิบัติตนทางกาย และวาจาจิตใจให้อยู่ในศีลธรรม ความงามเป็นสิ่งที่ฉายให้เห็นเฉพาะคน หรือความงามที่ฉายออกมาจากจิตใจภายใน เช่น การทำทานด้วยศรัทธา ผลจะทำให้เป็นผู้ที่มีรูปร่างงามชวนมอง เป็นผู้มีมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก น่าเลื่อมใส ผิวพรรณงาม ผลของการทำทานด้วยศรัทธาเป็นประจำจะทำให้ชาติหน้ามีใบหน้าที่งดงาม ขณะทำจิตเกิดศรัทธา หรือทำก่อนทำ ขณะทำ และหลังทำเปี่ยมไปด้วยปีติ สุขสภาพแวดล้อมในการทำบุญมีส่วนก่อให้เกิดศรัทธา หรือเลื่อมศรัทธาได้มาก แต่หากเราเป็นผู้มีความเลื่อมใสในบุญอยู่อย่างหนักแน่น เชื่อกันว่าบุญมีที่ใจ ผลบุญจะส่งผลเป็นความสุขสว่างไสว

²⁸ อ่างแล้ว,สัมภาษณ์ บุคคลกลุ่มที่กล่าวข้างต้น จำนวน 19 ท่าน.

ตรงกันข้ามถ้าทำบุญด้วยความไม่เต็มใจ ขาดศรัทธาเลื่อมใสในผลบุญกรรมก็จะตกแต่งให้เป็นคนไม่มีรูปงาม 5.ความดีพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ 6.สิ่งที่ใจพึงพอ ชอบในสัมผัสต่างๆ 7.เมื่อของทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลง จากดีเป็นไม่ดี จากไม่ดีเป็นดี ความงามก็มีแค่ช่วงเดียว ใครเป็นผู้นิยาม เช่น เลข 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 เลขงามทุกตัว อยู่ที่จะนำไปใช้อย่างไร 8.ความรู้สึกในสิ่งที่มองเห็น 9.บริสุทธิ์ เป็นธรรมชาติ ไม่ปรุงแต่ง 10.ความสะอาด ใส บริสุทธิ์ คิดดี ทำดี จิตใจดี มีความเมตตากรุณา 11.ความงามคือความถูกต้อง เหมาะสม เป็นธรรม อะไรที่ดี นั่นแหละคือความงาม 12.ความงามคือความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประภคณางามก็ประภคณความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งอากัปกิริยา การพูดจาคุณงามวิสาขาเป็นตัวอย่าง เดินฝ่ากลางฝน ไม่วิ่ง เพราะถือว่าผู้หญิงวิ่งไม่งาม และมีความงามตามแบบเบญจกัลยาณี(งาม5อย่าง) คำก็คำงาม ขาวก็ขาวงาม 13.ความงาม คือมีกิริยามารยาทงามมีความเคารพพุดคุยกันสุภาพ การนั่งการเดินต้องงาม ของพระต้องถูกตามเสขียวัตร พระวิทายากรไปอบรมต้องห่มจีวรเหมือนกันสีเดียวกัน ไม่ให้เกิดคำถาม 14.งามตาเห็นแล้วสบายตา และงามภายในทำให้ใจชุ่มชื่น ใจเป็นสุขสงบไม่ร้อนใจ 15.ความเรียบง่าย เข้าถึงได้ 16.ความงาม คืองามน้ำใจ(ไม่)ใช้ใบหน้า ความงามเกิดจากจิตใจที่งดงาม และแสดงออกโดยการกระทำ 17.ตอนเรียนหนังสืออาจารย์วิชาภาษาไทยสอนว่า “คนจะงามงามที่ใจใช้ใบหน้า คนจะสวยสวยที่วาจาใช้ตาหวาน คนจะแก่แก่ความรู้ใช้ชื่อยุณาน คนจะรวยรวยสิน(ศีล)ทานใช้บ้านโต” ฉะนั้นความงามที่ว่าจึงไม่ใช่ความงามที่รูปร่างหน้าตาทั่วไป คนเราจะเป็นคนสมบูรณ์แบบก็น่าจะงามที่จิตใจสำคัญกว่ารูปลักษณ์ภายนอก คนเราถ้าจิตใจโหดร้ายอิจฉาริษยา มีแต่โมหะโทสะ คงหาความงามไม่ได้ และคลเป็นคนที่ไม่มีความสุขในชีวิตด้วย 18.ความงามทางจิตใจและมารยาท 19.สิ่งภายนอกที่มองเห็น เช่นรูปร่างหน้าตา ผิวพรรณ และความดี จิตใจบริสุทธิ์ ไม่คิดร้ายผู้อื่น²⁹

คำตอบมีต่าง ๆ กัน บางคนก็ว่าความงามคือกตัญญูรู้คุณ บางท่านก็ว่าความงามคือความเป็นระเบียบเรียบร้อย บางท่านก็ว่าความงามคืองามภายนอกได้แก่รูปร่างหน้าตา งามภายในได้แก่งามจิตใจ ความหมายนี้ไม่เหมือนที่กล่าวไว้ในตำราปรัชญา ที่กล่าวไว้ว่า “เราคิดถึงสิ่งที่เราชื่นชอบหรือสิ่งที่งามเพราะมันมีลักษณะของความงามหรือสุนทรียธาตุปรากฏอยู่ ซึ่งกินความไปถึงธรรมชาติ และศิลปกรรม บทกลอน จินตนาการของบทละคร หรือแม้แต่ความน่าฟังของหลักคำสอนของศาสนาเป็นต้น ลักษณะของความงามที่ว่านั้น ได้แก่ความงาม(beauty) ความแปลกหูแปลกตา(picturesqueness) และความน่าฟัง(sunblimity)³⁰ ผู้วิจัยเห็นว่าเหตุที่ไม่เหมือน เพราะว่ามีผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ค่อยมีโอกาสเรียนรู้ปรัชญา โดยเฉพาะสาขาสุนทรียศาสตร์ จึงตอบตามความคิดความเห็น หรือได้ยินได้ฟังมา คำตอบจึงไปคนละทิศทางอย่างที่ปรากฏ

²⁹ อ่างแล้ว, สัมภาษณ์ บุคคลกลุ่มที่กล่าวข้างต้น จำนวน 19 ท่าน.

³⁰ สถิต วงศ์สวรรค์, ปรศ., ปรัชญาเบื้องต้น. หน้า 192.

คำถามว่า “4.4.2 ความงามทางจิตใจช่วยจรโลงชีวิตของท่านได้อย่างไร?” ได้รับคำตอบว่า 1.ทำให้ครอบครัวกลมเกลียว ไม่ขัดแย้งกัน 2.ตอบ ..ก่อนที่คนเราจะมีความงาม ทางจิตใจได้นั้น จะต้องเกิดผลที่ต่อเนื่องมาจาก ทางกายก่อน เราเรียกว่า กายกรรม การกระทำผ่านทางร่างกาย หรืออาจผ่านทางเสียง เรียกว่า วาจากรรม การกระทำทางวาจา (พูด) ถึงจะเข้ามาเป็นการกระทำทางใจ เรียกว่ามโนกรรม หรือจะเรียกว่า งามนอก+งามใน (ไม่แน่นอนนักการเมืองไทยอาจจะดูงามเฉพาะภายนอกก็ได้) ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม หากงามนอกงามใน จริงๆแล้วก็จะทำให้ทุกสรรพสิ่งในโลกสัมผัสได้ถึงความเย็นอบอุ่นปรองดองไม่ว่าจะเป็นคนด้วยกันจะเป็นสัตว์นกหนูแมลงฝนฟ้าอากาศ ก็จะเป็นเพื่อนร่วมทางวางใจในเรา เราจะรู้ได้ด้วย (ความรู้ชนิดพิเศษ) ของเราเอง ที่คนส่วนมากไม่ค่อยมีกัน ถึงขนาดบางคนวางใจเรามากกว่าวางใจตนเองก็มี ดังนั้น ตัวเรา ก็จะมองเห็นคุณค่าของเราจริงๆ มิใช่แค่ รู้สึกว่าตัวเรามีคุณค่าเท่านั้น กลับกันเมื่อจิตใจเรางดงามกายกรรมก็จะส่องแผ้วคำพูดก็จะไปเพื่อเกื้อกูล เพื่ออนุเคราะห์ เพื่อจรโลงโลก เกิดเป็นเส้นทางดำเนินชีวิตที่มีค่าเอง โดยธรรมชาติ 3.ทำให้จิตสงบ มีความสุขและความภูมิใจ 4.ไม่ตอบข้อนี้ 5.ทำให้มีความสุข เมื่อละได้ซึ่งความรัก โลก โกรธ หลง 6.ใจสัมผัสความสงบ สุขุม พึงพอใจในสิ่งที่ทำอยู่ ทำให้ชีวิตและงานขณะนั้นมีความสุข 7.สบายใจ ไม่คิดยึด “เพชร” มองว่าเป็นแร่ชนิดหนึ่ง มีค่าสำหรับบางคน ถ้ามองแค่เป็นวัตถุก็เฉยๆ “ถ้าเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ไม่ยึดเหนี่ยว ใช้ชีวิตตามสภาพ ความงามทางจิตเกิดขึ้นเอง” 8.ทำให้จิตใจเป็นสุข 9.ทำให้มองเห็นชีวิตที่อยู่ตามธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความน่าสนใจ นำมาศึกษา 10.ทำให้มองโลกในทางที่ดี แล้วก็มีความสุขสงบ 11.ทำให้ชีวิตมีความสุข 12.ความงามทางจิตใจช่วยหล่อเลี้ยงสังคมให้อยู่ได้ เพราะใจเป็นนายกายเป็นบ่าว ใจต้องงาม ถ้าใจโหดก็จะทำให้เกิดความเดือดร้อนต่าง ๆ มากมาย 13.ความงามทางจิตใจทำให้เราไปทำงาน มีใจไปฝึกสอนเด็กให้เป็นเด็กดีตามที่ครูต้องการ ไปปรับความประพฤติของเด็กให้ดี แล้วให้ครูรักเขาให้เด็กประพฤติความดีต่อไป ภายใน ๑ ชั่วโมงเราสามารถปรับพฤติกรรมของเด็กจากร้ายเป็นดีได้ แต่ต้องมีการรักษาความดีรับช่วงต่อไปอีก การที่เด็กไปเข้าค่ายคุณธรรมก็เป็นการทบทวน บางโรงเรียนครูช่วยอบรมต่อและคุยกับผู้ปกครองให้ช่วยติดตามความประพฤติของเด็กอย่างต่อเนื่อง 14.ชีวิตมีความสุข สงบ ร่มเย็น ส่งผลให้กายมีความแข็งแรง หน้าตาสดใส ไม่แก่ตามวัย ทำให้ชีวิตมีแต่สิ่งดีๆ บุคคลรอบข้างมีความสุขไปด้วย 15.ทำให้เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว อยากให้ทุกคนมีอนาคตที่ดีขึ้น 16.ชีวิตมีความสุขสงบเยือกเย็น ไม่ร้อนรน แม้จะอยู่ท่ามกลางแสงแดดที่แผดเผา 17.มนุษย์เราถ้าจิตใจดี รู้เท่าทันคนเท่าทันชีวิต ปรับตัวไปตามความเปลี่ยนแปลงสิ่งรอบข้าง อยู่ในความพอดี ต่อสู้ในแนวทางที่ถูกต้อง ทำให้ชีวิตเรามีความสุข สังคมรอบข้างก็มีความสุขไปด้วย 18.ความงามทางจิตใจช่วยให้สังคมสงบสุข 19.ช่วยให้จิตใจบริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสตัณหา ความริษยา จึงทำให้ชีวิตมีความสุข³¹

³¹ อ่างแล้ว, สัมภาษณ์ บุคคลกลุ่มที่กล่าวข้างต้น จำนวน 19 ท่าน.

ผู้วิจัยคิดว่าจำเป็นต้องตีความว่า ความงามทางจิตใจหมายถึงอย่างไร ถ้าตีความว่าเป็นคุณธรรมในจิตใจ คำตอบของบางท่านถือว่าถูกต้องใช้ได้ทีเดียว เช่นที่ตอบว่า ทำให้ครอบครัวกลมเกลียว ไม่ขัดแย้งกัน อันนี้แสดงว่ามีความสามัคคี ส่วนคำตอบอื่นๆ เช่น ทำให้ชีวิตมีความสุข ทำให้เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว ชีวิตมีความสงบเยือกเย็น ความงามทางจิตใจช่วยให้สังคมสงบสุข เป็นต้น ล้วนมีส่วนแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบให้ความหมายของความงามทางจิตใจว่าเป็นความดี ความยุติธรรม ความเสมอภาค หรือการมีจิตใจสูง ยอมรับสภาพต่างๆ ของโลกและชีวิตได้ หรือหมายถึงจิตใจที่บรรลุนิพพาน มีความสุขแล้ว ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการได้รับฟังพระธรรม หรือได้ปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีมาแล้ว อีกอย่างหนึ่ง การที่มีคำตอบดังกล่าว อาจเป็นผลมาจากสังคมและวัฒนธรรมประเพณีของประเทศไทย ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ จึงเชื่อได้ว่าสิ่งที่อยู่ในจิตใจของคนไทยคือคุณธรรมของพระพุทธศาสนา อีกส่วนหนึ่งให้ความหมายของความงามทางจิตใจว่าเป็นความดีงาม ความสมควร ความเหมาะสม สิ่งเหล่านี้มีอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวันอยู่แล้ว สำหรับบางคำตอบก็ยาวมากเหมือนคนเพื่อเจ้า จับประเด็นยาก

4.5 วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงตรรกศาสตร์

คำถามว่า “4.5.1 ท่านนำหลักเหตุผลมาประยุกต์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร?” ได้คำตอบดังนี้ 1.พึ่งตนเอง พึ่งธรรมชาติ 2.ตอบ..เมื่อเราเป็นผู้รู้+แล้ว แจ้งชัดในเหตุในผลเราแจ้งชัดว่าทุกอย่างมาแต่เหตุไม่ว่าเราจะทำอะไรเราจะถูกกำกับด้วยสติทำอย่างนี้จะเกิดอย่างนี้ผลจะเป็นอย่างนี้ดีไม่ใช่ออย่างนี้ๆแล้วเราก็จะทำอะไรต่างๆอยู่ภายใต้หลัก อิทัปปัจจยา เมื่อใดก็ตามหากตัว(เรา) หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกับทุกสรรพสิ่งแล้วใช้ ไม่ว่า เหตุหรือผลก็จะถูกหลอมรวมอยู่ในตัวเราไปโดยปริยาย อยู่แล้ว 3.ทำทุกอย่างให้สมเหตุสมผล โดยปราศจากทุกข์และโทษ 4.ไม่ตอบคำถามนี้ 5.ใช้สติปัญญาไตร่ตรองและยอมรับความจริงที่ว่า ไม่มีใครจะถูกหรือผิดเสมอไป มันขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย โดยไม่เห็นแก่ตัวเอง 6.ทุกสิ่งประกอบกันและมีเหตุผล จะแก้สิ่งใดๆ หาเหตุและแก้เหตุปัจจัย 7.ผลเกิดจากเหตุ ไม่มีสิ่งเดียวที่ทำให้เกิดผล จะมองดูองค์ประกอบที่เหตุให้มากที่สุด แล้วพิจารณาความเป็นไปได้ ตามสภาพจริงเท่านั้น 8.ไม่เอาเปรียบคนอื่น 9.ใช้ในการตัดสินใจเลือกทำ เลือกซื้อ ตามสถานการณ์นั้น 10.ถ้าต้องการเป้าหมายอย่างไร ก็พิจารณาที่การเริ่มต้นว่าควรทำอย่างไร จึงจะเกิดสิ่งที่ปรารถนา 11.พยายามหาเหตุผลกับทุกอย่างที่ทำ 12.ในการดำเนินชีวิตต้องใช้เหตุผลมาก ใช้เหตุผลตามบท ยังกัญจิสมุททยัมมัง...ในธรรมจักกัปปวัตตนสูตร มีเรื่องเกิดขึ้นในวัด ต้องนั่งพิจารณาดูให้ดี แล้วแก้ไข ไม่ให้กระทบวัด กระทบบุคคล มีคนร้องเรียนว่าวัดสร้างศาลาบังบ้าน แต่เราคิดว่า วัดสร้างศาลาแล้ว เขาจะได้ขายของ และมีรายได้อื่นๆ เพิ่มขึ้น 13.การใช้

หลักเหตุผล เช่น หาเหตุผลว่าทำไมเด็กจึงเรียนเก่ง น้ำขุนไม่มีประโยชน์ น้ำใสมีประโยชน์ ใจคนใส จึงมีประโยชน์ คนต้องฝึกกรรมฐานให้มากและสม่ำเสมอ 14.ทำปัจจุบันให้ดี เหตุปัจจัยที่ดีในปัจจุบัน ย่อมให้อนาคตของเราดีไปด้วย 15.ความถูกต้องต้องเป็นหลักยึดเสมอ ความผิดพลาดให้อภัยได้ เริ่มต้นใหม่ได้ 16.การดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท โอกาสที่จะพลาดมีน้อย 17.อย่างทีกล่าวมาแล้วข้างต้น คนเราต้องนำหลักเหตุผลมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต จะเป็นสายกลางที่ดีที่สุด เพราะคนเราไม่ว่าอยู่ในสถานะสูงส่ง หรือยากจนแค้นแค้นถ้าเรารู้ตัวเราเองย่อมไม่ตกอยู่ในความไม่ประมาท สามารถที่จะนำพาชีวิตหรือดำรงตนอยู่ในสังคมต่อไปได้ 18.ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด มีความซื่อสัตย์สุจริต 19.นำมาใช้พิจารณาสิ่งที่ตน คนในครอบครัว หรือคนรอบข้างกระทำอยู่ ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่³²

คำตอบที่ได้เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ผู้ตอบได้ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันจริงๆ อยู่แล้ว ทุกคำตอบที่ได้มาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้เหตุผลทั้งนั้น เช่นทำทุกอย่างให้สมเหตุสมผล ใช้สติปัญญาไตร่ตรองและยอมรับความจริงที่ว่า ไม่มีใครจะถูกเสมอไป มันขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย พยายามหาเหตุผลกับทุกอย่างที่ทำ เป็นต้น แสดงว่าในใจในความคิดของผู้ให้สัมภาษณ์มีความเป็นเหตุเป็นผลอยู่ตลอด และพร้อมที่จะออกมาสู่การกระทำทุกเมื่อทุกเวลา แต่บางทีก็มีปัจจัยอื่นมาแทรกจึงไม่แสดงสิ่งที่เป็นเหตุผลออกมา หรือในบางกรณีมีการแสดงออกที่คนอื่นๆ ไม่เข้าใจเหตุผลเลย เช่นคนผู้หนึ่งชอบเลี้ยงอาหารสุนัข โดยเลี้ยงที่ข้างถนน เหตุผลคือเขารักมัน ในขณะที่คนอื่นไม่ชอบ เพราะเหตุว่า มันทำให้เกิดความสกปรก และสุนัขอาจกัดคนที่สัญจรไปมาได้ แสดงว่าทุกคำตอบประกอบด้วยเหตุผล

คำถามว่า “4.5.2 ท่านคิดว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้คนไทยปัจจุบันมีการใช้เหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์?” ได้คำตอบดังต่อไปนี้ 1.ทำเป็นตัวอย่างให้ดู แล้วคุยกันเนื่องนิศย์ 2.ตอบ...หาช่องทางให้คนไทย ชนิดบาง ให้มีโอกาสได้คบหากับ สัตบุรุษผู้รู้จริง รู้แจ้ง ผู้เป็นผู้เป็นคนแล้ว เพื่อจะได้ช่วยชี้ช่องทาง วิชชา ที่จะพาพ้นทุกข์ให้ จาก 1 เป็น 2 เป็น 4 เป็น 8 เป็น 16 เป็น 32 เป็น 64 เป็น 128 เป็นๆๆ และเป็นเพิ่มขึ้นๆๆ 3.ขจัดกิเลสให้หมดจากสมองของคนไทย ยก 4.ไม่ตอบคำถามนี้ 5.จัดอบรมธรรมะ เพื่อให้รู้จักใช้สติปัญญาในการคิดถูก พุคถูก กระทำถูก อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว เพราะเราไม่สามารถจะให้อะไรเป็นได้ดังใจทุกสิ่งทุกอย่าง จะเป็นไปอย่างไรขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย เหตุปัจจัยอย่างไร ผลย่อมเป็นอย่างนั้น ไม่ควรใช้อารมณ์ตัดสิน 6.ผู้ใหญ่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ ต้องมีเหตุผลก่อน จึงจะสอนคนอื่นได้ 7.ปฏิรูปผู้นำทางสังคม เช่น พระ ครูอาจารย์ สื่อต่างๆ ครอบครัว ทำให้เกิดปัญญา รู้ทันด้วยตนเอง 8.นั่งสมาธิ 9.ต้องเปิดใจกว้าง รับฟังข้อมูลรอบด้าน ไม่มีอคติ มีความเป็นธรรม 10.ถ้าเริ่มตั้งแต่เด็ก โดยเริ่มจากครอบครัวหรือญาติ หรือผู้ใกล้ชิด

³² อ่างแล้ว,สัมภาษณ์ บุคคลกลุ่มที่กล่าวข้างต้น จำนวน 19 ท่าน.

ก่อน ให้การอบรม ปรึกษาพูดคุยกันได้ทุกเรื่อง ถ้าทำอย่างนี้แล้วจะเกิดอะไรขึ้น หรือการย้อนกลับ 11. ต้องทำให้เด็กไทย สังคมไทยแสวงหาความรู้ที่จะนำมาพัฒนาตนพัฒนางานให้มากขึ้น และสังคมไทยต้องมีความยุติธรรมเป็นเลิศในทุกหน่วยงาน ทุกสถานที่ให้ได้ 12. การจะให้คนใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ต้องให้ฝึกนั่งสมาธิ เป็นการฝึกจิตแล้วจะพัฒนากาย ตัวผมเองก็จะไปฝึกที่ประเทศพม่า ใช้เวลาประมาณ 3-4 เดือน ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำหรับในวัดวิชารามฐานเป็นวิชาปราบเซียน นายทหารที่ว่าแน่ ยังยอมรับว่า การนั่งเฉย ๆ มันเมื่อยมากกว่าวิ่ง แต่การนั่งกรรมฐานทำให้เกิดการพัฒนาจิตและกายมากขึ้นเรื่อย ๆ 13. การใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ เช่น ในช่วงเดินทางไปอบรมตามโรงเรียนต่าง ๆ จะเห็นคนใช้อารมณ์มากกว่าใช้เหตุผล เรื่องนี้อาจแก้ได้โดยพ่อแม่ต้องใกล้ชิดลูก เวลาไปเที่ยวก็ต้องไปด้วยกันทั้งพ่อแม่ลูก คนต้องเข้าใจกันและเคารพกัน 14. การใช้หลักของธรรมชาติ การที่มีศีลมีธรรมทำให้คนเรามีสติ มีปัญญา มีความกล้าต่อบาป ทำให้คนมีจิตใจเมตตา เอื้อเฟื้อและรักบุคคลอื่นด้วย 15. ให้การศึกษา ให้ความรู้ 16. ขึ้นอยู่กับโลกทัศน์ของแต่ละบุคคล การศึกษาและสังคมรอบข้างมีส่วนทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ทั้งทางบวกและทางลบ 17. ลักษณะนิสัยคนไทยชอบเชื่ออะไรง่าย ๆ มีสมัยหนึ่งเป็น “ยุคเชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” ซึ่งถูกบางส่วน แต่ไม่ใช่ทั้งหมด สังคมไทยถ้าเปรียบเป็นสังคมที่ฟังเหตุผลหรือมีเหตุผล ปัญหาความวุ่นวายคงไม่มากมายอย่างทุกวันนี้ ไม่อยากให้คนไทยเป็นคนเชื่อง่าย-ล้มง่าย อยากให้คนไทยเป็นคนหนักแน่น หูหนัก อย่าหูเบา อะไรๆ น่าจะดีขึ้น อย่างคนส่วนใหญ่ที่รับสื่อไม่ว่าจะอ่านหนังสือพิมพ์ฟังวิทยุ ดูทีวี ยุคนี้เป็นยุคสังคมนักข่าวสาร อย่าปล่อยตัวไปตามกระแส เลิกพูดว่าสื่อดังกล่าวเขาพูดว่าอย่างนั้นอย่างนี้ การรับข่าวสาร เราต้องรับฟังหลายๆ ด้าน แล้วต้องนำเหตุมาวิเคราะห์ ตัดสินใจว่าควรเชื่อถือข้อมูลนั้นได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ตัวเราเองกรุณาอย่าฟังแล้วเชื่อทันที ขอให้มีความสติ อย่าปล่อยจิตใจไปตามกระแสการหลั่งไหลของสื่อต่างๆ ที่โหมทับตัวเรา ควรตั้งรับในทางที่ถูกที่ควร แล้วเราจะอยู่กับมันได้ ไม่ตกเป็นเหยื่อของใครง่ายๆ จะได้ไม่ต้องให้ใครมาปั่นหัวเป็นจิ้งหรีด หรือเลือกสินนั้นสินนี้ เพราะถึงอย่างไรเราก็คนไทยพวกเดียวกัน ที่เขาทะเลาะกันเพราะเหตุผลสำคัญคือแย่งกันเป็นใหญ่-แย่งผลประโยชน์ พวกที่จมไม่ลงหรือพวกที่ไม่รู้จักตัวเองว่าควรหรือไม่ควร สรุปลักษณะนี้ต้องให้ลดละเลิกกิเลส หรือหนักหนอຍสังคมนักก็อย่าไปสนใจ ปล่อยไปเลย ฐานที่ทำให้สังคมขาดความสามัคคี ขาดความสงบสุข 18. ปัจจุบันคนไทยประสบปัญหาค่าครองชีพและด้านอื่นๆ ทำให้ขาดเหตุผลต้องใช้ธรรมะช่วย 19. ต้องใช้สติที่ตั้งมั่นพร้อมกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เมื่อมีสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่ดีแล้ว เหตุผลย่อมมาก่อนอารมณ์แน่นอน

คำตอบว่า ทำเป็นตัวอย่างให้ดู คุยกันเนืองนิตย์ ก็เป็นคำตอบที่ดีในการส่งเสริมให้คนใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ เพราะจะได้เห็นเป็นตัวอย่างและเข้าใจกันได้ด้วยการพูดคุยกัน การไปสอน

ให้เขาใช้เหตุผลแต่ผู้สอนยังเป็นพวกใช้อารมณ์อยู่ เข้าแนวว่าสอนแต่ปากผู้สอนไม่ปฏิบัติ การสอนก็ประสบผลสำเร็จน้อย การทำให้ดูเป็นตัวอย่างจะมีน้ำหนักมากในการส่งเสริมให้คนเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ คำตอบอื่นเช่น การคบกับสัตบุรุษผู้รู้แจ้ง ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะส่งเสริมให้คนรู้จักใช้เหตุผล เพราะสัตบุรุษเป็นผู้ดีพร้อม มีเหตุผลมีการใช้เหตุผลในกรณีต่างๆ บางท่านตอบว่าให้มีการจัดอบรมธรรม ก็เป็นคำตอบที่เป็นไปได้เพราะการอบรมธรรมะนั้น ประกอบไปด้วยการบรรยายให้รู้แจ้งเรื่องเหตุผล มีการฝึกนั่งสมาธิ เดินจงกรมซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำให้คนมีสติสมบูรณ์ มีการคิดค้นกับอารมณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้คนนำเหตุผลมาใช้มากขึ้น คำตอบของท่านอื่นๆก็ล้วนเป็นคำตอบที่สามารถนำไปใช้ได้เพื่อให้นักไทยเป็นคนที่ใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์

กล่าวได้ว่าคำตอบที่ได้ยินเรื่องนี้เป็นคำตอบที่ได้มาจากประสบการณ์จริงซึ่งเป็นเรื่องที่ได้ใช้งานมาแล้ว แสดงว่าคนทุกสายอาชีพก็ต้องใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิตด้วยกันทั้งนั้น การนำคำตอบเหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติของคนรุ่นใหม่จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อพวกเขาและสังคม เชื่อได้ว่าจะทำให้เกิดความเจริญมากขึ้น ผู้เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการนำเหตุผลไปใช้มากขึ้น

งานวิจัยนี้มุ่งตอบคำถามว่า คนไทยดำเนินชีวิตอย่างไรในเชิงปรัชญา พบว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพต่างๆกันเช่นเป็นครูอาจารย์ เป็นเกษตรกร แม่ค้า นักธุรกิจเภสัชกร ตำรวจ ทหาร นักการเมือง วิศวกร สถาปนิก และแพทย์ เป็นต้น ล้วนมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นหลักปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่ดี เช่นที่กล่าวไว้ในบทที่สอง แม้ผู้ที่เป็นพระภิกษุยังต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนในสังคม นอกจากนี้คนไทยยังปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ของศาสนาต่างๆที่ตนนับถือด้วย เช่น ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์-ฮินดู ซิกข์ และ โซโรอัสเตอร์ เป็นต้น ตัวจรรยาบรรณ พระธรรมวินัย และหลักจริยศาสตร์ของศาสนาต่างๆที่คนไทยปฏิบัติอยู่นี้เองเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดความดีงามเกิดผลสำเร็จในแต่ละสาขาอาชีพ เมื่อโยงไปถึงปรัชญาสาขาต่างๆ เช่นสาขาอภิปรัชญา สาขาจริยศาสตร์ และสาขาอื่นๆดังได้กล่าวถึงรายละเอียดไว้แล้วในบทที่สาม ก็จะเห็นว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกันมากกับจรรยาบรรณวิชาชีพแต่ละอาชีพ แสดงว่าคนไทยในแต่ละสาขาอาชีพมีแนวคิดเป็นปรัชญาทั้ง 5 สาขา คือ สาขาอภิปรัชญา สาขาญาณวิทยา สาขาจริยศาสตร์ สาขาสุนทรียศาสตร์ และสาขาตรรกศาสตร์ งานวิจัยนี้ทำให้เห็นว่าสาขาปรัชญาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันมากคือสาขาจริยศาสตร์ สาขาญาณวิทยา และสาขาตรรกศาสตร์ ส่วนสาขาอภิปรัชญาและสาขาสุนทรียศาสตร์เป็นสิ่งที่อยู่ในสมอง หรือเรียกว่าเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใจ จึงพอสรุปได้ว่าคนไทยทุกสาขาอาชีพมีการดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับปรัชญาทุกสาขา แต่มีมากน้อยลดหลั่นกันลงไป.

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา ผู้วิจัยและคณะ ได้ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก และตำราทางวิชาการต่างๆ และได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคนไทย ในเชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์ พรรณนาความให้เห็นภาพชัดเจน

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ ศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย และศึกษา วิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา จากการวิจัยพบว่า

1.คนไทยกลุ่มตัวอย่าง 7 ประเภท คือประเภทปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ นายเชียง ไทยดีอายุ 84 ปี จังหวัดสุรินทร์ และนายคำเตื่อง ภาษี อายุ 75 ปี จังหวัดสุรินทร์ ประเภทครูมีประสบการณ์การสอน 10ปีขึ้นไป ได้แก่ นางวรรณมา วัดฟุ้งเฟื่อง อายุ 51 ปี กรุงเทพฯ นางสาวพรศิริ แก้วมาก อายุ 55 ปี กรุงเทพฯ นางสาวศุภลักษณ์ โสคติสรเสริญ อายุ 59 ปี กรุงเทพฯ นายเฉลิมพงษ์ นาคม อายุ 42 ปี กรุงเทพฯ นายกสิณ แสงสมพร อายุ 55 ปี กรุงเทพฯ ประเภทครูดีเด่น นางสาววราภรณ์ แสงเจริญ อายุ 45 ปี จังหวัดมุกดาหาร นางอันติกา กลางประพันธ์ อายุ 43 ปี จังหวัดมุกดาหาร นางอุไรรัก พันโกฏิ อายุ-ปีจังหวัดมุกดาหาร นางสาวมินตรา คำปาน อายุ-ปี จังหวัดมุกดาหาร ประเภทพระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสมาธรรมจักร ได้แก่พระมหากมล ถาวโร เจ้าอาวาสวัดเทพนารี กรุงเทพฯ พระมหาวัฒนา อุดตสาโร วัดเทพากร กรุงเทพฯ ประเภทเภสัชกร นางนฤมล ธนาคม อายุ 46 ปี นาย วุฒิพงษ์ ธนาคม อายุ 43 ปี กรุงเทพฯ ประเภทแม่ดีเด่นแห่งชาติ ได้แก่ นางพิมพ์ใจ โพธิ์ภักดี อายุ 58 ปี กรุงเทพฯ นางยุวดี ชาญศิริอายุ 61ปี จังหวัดนนทบุรี และประเภทพ่อตัวอย่างแห่งชาติ ได้แก่ นายอวบ กองสมัคร อายุ88 ปี จังหวัดตราด ดาบตำรวจสมชาย รักญาติ อายุ57 ปี จังหวัดตราด ในทุกประเภทรวมกัน มีอาชีพต่างๆกันคือ อาชีพเกษตรกร (ได้แก่ นายเชียง ไทยดี นายคำเตื่อง ภาษี) อาชีพครู อาชีพเภสัชกร อาชีพค้าขาย อาชีพนักธุรกิจ (ได้แก่ นายอวบ กองสมัคร) อาชีพตำรวจ และ อาชีพพระภิกษุ สาขาอาชีพที่กล่าวมานั้นส่วนใหญ่มีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดความดีงาม และเป็นประโยชน์ สำหรับจรรยาบรรณวิชาชีพเกษตรกรตามความเข้าใจของผู้วิจัย ได้แก่ 1.ไม่ใช้สารเคมีในการผลิตสินค้าเกษตร 2.ใส่สิ่งปลอมปนลงในสินค้าเกษตร 3.

กำหนดราคาไม่เกินจริง 4. มีความซื่อสัตย์เชื่อถือได้ ถ้าเกษตรกรปฏิบัติได้ตามนี้ ก็เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม คนทั่วไปให้ความเชื่อถือ คนในสังคมอยู่อย่างสงบสุข อีกประการหนึ่งผู้วิจัยเห็นว่าจรรยาบรรณของพระภิกษุก็คือสิกขาบท 227 ข้อ รวมถึงอาจารย์ จริยาวัตร กฎ ระเบียบของมหาเถรสมาคม และส่วนที่เป็นหลักธรรมทั้งหมดในพระไตรปิฎกหรือในพระพุทธศาสนาทั้งหมด

นอกจากนี้ยังมีจรรยาบรรณของกลุ่มคนอาชีพทหาร นักการเมือง วิศวกร สถาปนิก และแพทย์ นำมารวมไว้โดยตั้งจะสัมภพณ์ คนที่ประกอบอาชีพเหล่านี้ด้วย แต่เวลาไม่พอ อย่างไรก็ตาม จรรยาบรรณเหล่านี้ก็เป็นหลักหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนอาชีพนั้นๆ ซึ่งก็มีส่วนสร้างสรรค์สังคมให้สงบดียิ่งอีกส่วนหนึ่ง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมองว่าจรรยาบรรณวิชาชีพก็เป็นหลักจริยศาสตร์แขนงหนึ่งที่แยกออกมาจากจริยศาสตร์แขนงหลักหรือแขนงใหญ่ งานนี้จึงได้รวมเอาจริยศาสตร์ในศาสนาที่สำคัญต่างๆ มาไว้ด้วย เช่น จริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนา นำมาไว้ในหัวข้อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน จริยศาสตร์ของศาสนาอื่นก็นำมาไว้ให้ศึกษาในงานนี้ด้วย เช่น จริยศาสตร์ของศาสนาคริสต์ อิสลาม พราหมณ์-ฮินดู ลิกซ์ และไซโรอัสเตอร์ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยในบทที่ 2 ประกอบกัน

2. จากการศึกษาสัมภพณ์คนไทยกลุ่มตัวอย่างในเชิงลึกเพื่อทราบการดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา พบว่าคนไทยเหล่านั้นดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพด้วย และดำเนินชีวิตในเชิงปรัชญาด้วย ผู้ที่ทำอาชีพเกษตรกรรมงานของเขาก็คือปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เขาต้องคิดว่าปลูกพืชอย่างไร จะให้ได้ผลดี เลี้ยงสัตว์อย่างไรสัตว์จึงให้ผลดี ขายผลผลิตอย่างไรเวลาไหนจึงจะได้กำไรดี การคิดเป็นอุดมคติอย่างนี้ ผู้วิจัยเห็นเป็นการคิดเชิงอภิปรัชญา การแสวงหาความรู้เพื่อจะทำให้อุดมคติเป็นจริง ก็เข้าขอบข่ายของญาณวิทยา การดำเนินการจริงนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามอุดมคติที่กำหนดไว้ ต้องกำหนดว่าดำเนินไปในทางที่ดี ไม่ผิดกฎเกณฑ์ ไม่ผิดศีลธรรม ก็เข้าขอบข่ายจริยศาสตร์ การดำเนินการโดยการไตร่ตรองคิดหาเหตุผล ใช้เหตุผลในการดำเนินการ ก็ถือว่าเข้าถึงการใช้ตรรกศาสตร์ มีความอึดอ้อมใจในผลสำเร็จ เมื่องานสำเร็จอะไรก็งามไปหมด มีความสุข มีสุนทรียภาพ ก็เข้าเขตสุนทรียศาสตร์

จะเห็นได้ว่าเมื่อมองภาพให้มันสัมพันธ์กัน มันก็สัมพันธ์กันไปหมด ทั้งแนวทางการดำเนินชีวิต ทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพ ทั้งจริยศาสตร์ในศาสนาต่างๆ ตลอดถึงท่าทีทางปรัชญาสาขาต่างๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กันได้ จุจรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งมีทั้งจรรยาบรรณต่อลูกค้า ต่อผลิตภัณฑ์ ต่อคู่แข่ง ต่อส่วนราชการ ต่อพนักงาน ต่อสังคม ต่อผู้ประกอบธุรกิจ มองอีกแง่หนึ่งจรรยาบรรณก็คือหน้าที่นั่นเอง คนๆหนึ่งเมื่อเข้าไปอยู่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ต้องทำหน้าที่

ให้เหมาะสมกับตำแหน่งนั้นๆ เมื่อย้ายจากตำแหน่ง หน้าที่ก็เปลี่ยนไป เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ไม่ยาก

การดำเนินชีวิตในเชิงญาณวิทยา ที่เห็นชัดก็คือคนไทยรู้จักว่าความรู้คืออะไร รู้วิธีแสวงหาความรู้และมีวิธีการนำความรู้ไปใช้ แต่แต่ละคนก็มีวิธีการที่แตกต่างกัน อาจเป็นสภาพแวดล้อม อาจเป็นเพราะพื้นฐานความรู้ ทำให้วิธีการต่างกัน การดำเนินชีวิตในเชิงจริยศาสตร์ คนไทยมีความเพียรในการปฏิบัติตามจริยศาสตร์ในศาสนาที่ตนนับถือ หลักจริยศาสตร์จะเป็นสิ่งนำทางให้มีการปฏิบัติที่ดี ที่เหมาะสม เป็นไปในทางดีงาม การดำเนินชีวิตในเชิงตรรกศาสตร์ คนไทยส่วนใหญ่รู้จักใช้เหตุผล ถ้าเป็นตรรกศาสตร์ล้วนๆก็เป็นการใช้เหตุผลทั้งในทางที่ดีและในทางที่เสีย แต่ถ้านำจริยศาสตร์เข้ามาด้วย จะมีการใช้เหตุผลไปในทางที่ถูกต้องดีงามในการดำเนินชีวิต ในเชิงอภิปรัชญา คนไทยมีความคิดมีคำตอบสำหรับปัญหาอภิปรัชญา แสดงว่าเป็นผู้มีอุปนิสัยชอบครุ่นคิดในเรื่องต่างๆ ทั้งเรื่องภายในตนเอง และเรื่องนอกตน ตลอดจนเรื่องนอกโลก และการดำเนินชีวิตในเชิงสุนทรียศาสตร์ คนไทยมีความคิดหลากหลายในเรื่องเกี่ยวกับความงาม มีความซาบซึ้งในความงามของงานศิลปะในคำสอนทางศาสนา ในบทกวีแล้ววรรณคดีต่างๆ ผู้สนใจพึงดูรายละเอียดเกี่ยวกับความรู้ด้านปรัชญาสาขาต่างๆ ประกอบกัน

คนไทยประเภทต่างๆกันตามกลุ่มตัวอย่าง 7 ประเภท (ยังมีประเภทอื่นอีก) ประกอบอาชีพต่างๆกัน ที่ยกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างมี 7 อาชีพ อาชีพต่างๆยังมีอีกมาก ทุกอาชีพมีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพของตนเป็นส่วนใหญ่ และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาที่ตนสนใจซึ่งเป็นขอบเขตของจริยศาสตร์ รวมทั้งชอบครุ่นคิดปรัชญาที่เป็นอุดมคติซึ่งเป็นขอบเขตของอภิปรัชญาซึ่งเป็นไปตามความสนใจ พื้นฐานความรู้ สาขาอาชีพ และตามสภาพแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกให้การดำเนินชีวิตเป็นไปเพื่อความอยู่รอด และเพื่อความอยู่รอดนี้เอง ทำให้มนุษย์มองหาดาวดวงใหม่สำหรับเป็นที่อาศัยในเวลาในโลกนี้ไม่เหมาะที่มนุษย์จะอยู่ได้ และหนึ่งในกลุ่มนั้น ก็มีคนไทยอยู่ด้วย.

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.1.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยพอเห็นว่า คนไทยส่วนมากเป็นคนดีมีศีลธรรม จิตใจดีงาม ตั้งใจประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว จะมีที่เกรงไม่ได้เรื่องก็เป็นส่วนน้อย จากการวิจัยนี้ ส่วนงานใดส่วนงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย น่าจะนำงานนี้ไปศึกษาแล้วสร้างโครงการสำหรับพัฒนาคนที่ไม่รู้จักทำมาหากิน ไม่ชอบประกอบอาชีพ หรือพวกมิถาอาชีพ ถ้าทำได้สังคมจะน่าอยู่มากขึ้น เมืองไทยจะได้เป็นเมืองพุทธที่แท้จริง

5.1.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

น่าจะวิจัยในหัวข้อ หรือประเด็นที่เป็นปัญหาของสังคม ดังต่อไปนี้ เพื่อหาทางออกต่อไป

- (1) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดอุดมคติของกลุ่มเด็กแว้นเด็กสก็๊อย
- (2) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดอุดมคติของกลุ่มคนขายคนเสพยาบ้า ยาเสพติด
- (3) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดอุดมคติของกลุ่มคนก่อเหตุรุนแรงในภาคใต้ (ศึกษาจากกลุ่มที่กลับใจแล้ว)
- (4) ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนกัมพูชาในเชิงปรัชญา
- (5) ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการดำเนินชีวิตของนักการเมืองไทยผู้ได้รับรางวัลดีเด่นในด้านต่างๆ.

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2506.

_____ . พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____ . มลินุทปุลหกรณ. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน. 2540.

_____ . มลินุทปุลหกรณ. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน. 2541.

_____ . มลินุทปุลหกรณ. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน. 2541.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. ธรรมปฎกฐกถา ปญจโม ภาค. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2531.

คณะกรรมการแผนกตำรา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. มงคลตถปิณี แปล เล่ม 2-3. พิมพ์ครั้งที่ 17.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534

_____ . มงคลตถปิณี ปฐโม -ทุติโย ภาค. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534.

_____ . มงคลตถปิณี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2534

_____ . พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล. ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534.

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

1.2.1 หนังสือภาษาไทย

กิริติ บุญเจือ. จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2534.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. ตรรกศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

2538.

_____. **ปรัชญาประยุกต์ ชุดอินเดีย**. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี จำกัด, 2539.

จันทน์ อธิวัฒน์สิทธิ์. **พื้นฐานทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนา**. ใน **รวบรวมบทความทางวิชาการ พระพุทธศาสนาและปรัชญา** (หน้า 41-50). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540.

ชยติลเลก,เค.เอ็น. **จริยศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. สุพรรณบุรี พลอยชมพู, ผู้เรียบเรียง.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2537.

ชัยชัย คุ่มทวีพร,ศศ. **จริยศาสตร์: ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เจนเดอร์เพรส. 2541.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒนา, รศ. **ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

2532.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒนา, รศ. **จริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2548.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒนา, รศ. **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ 2**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย

รามคำแหง,2545.

ปรีชา ช่างขวัญยืน (แปล). **อุดมรัฐ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

เดือน คำดี, ดร. **ปัญหาปรัชญา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ม.ป.ป.

เทพเวที (ประยูร ปยุตโต) พระ. **พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535

_____. **เทคโนโลยีกับศาสนาและเกณฑ์วินิจฉัยความหมายและคุณค่าของพุทธธรรม**.

กรุงเทพมหานคร: หจก. ภาพพิมพ์. 2534.

ราชวรรมณี(ประยูร ชมมจิตโต), พระ. **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, 2540.

สมจินต์ สมมาปัญญา, พระมหา. **พุทธปรัชญา สาระและพัฒนาการ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.

ลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.

สมภาร พรหมทา. **พุทธปรัชญา มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต),พระ. **ไตรภูมิพระร่วง อิทธิพลต่อสังคมไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 5).

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง. 2543.

_____. **พุทธธรรม**. ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.

เนื่องน้อย บุญเนตร. **จริยศาสตร์ตะวันตก: ค่าน้ำ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ตอร์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

พระยาไพศาลศิลปศาสตร์. **ตรรกวิทยา.** พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์. 2539.

วสิน อินทสระ. **ตรรกศาสตร์พุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา, 2548.
วิทย์ วิชาเวทย์. **จริยศาสตร์เบื้องต้น.** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์. 2526.

สมภาร พรหมทา. **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณีย์ ทำแท้งและการอุณยฆาต.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541.

สิทธิ บุตรอินทร์, ผศ.ดร. **ตรรกศาสตร์ วิชาการใช้เหตุผล.** กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2522.

เสถียร โพรินันทะ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543.

รศ.ดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล. **การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม:แนวคิดและวิธีวิจัย.** พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

1.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์, รายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, เสนอสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มีนาคม 25524.

รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ **บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย.** ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), (กรุงเทพฯ : บริษัทเอ็ดมันเพรส โปรดักส์ จำกัด, 2546), หน้า 161.

ราชวรมุณี(ประยูร ธรรมจิตโต), พระ. **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก.** พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, 2540), หน้า 113-121.

ดูรายละเอียดใน เนื่องน้อย บุญเนตร. **จริยศาสตร์ตะวันตก: ค่าน้ำ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ตอร์.** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 1-19.

เนืองน้อย บุญเนตร. **จริยศาสตร์ตะวันตก: ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ ฟอร์ดส์ ชาร์ทรี.** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 201-247.

รศ.ดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล. **การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม:แนวคิดและวิธีวิจัย.** พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 65.

ไพฑูรย์ พัฒนาใหญ่ และคณะ จริยธรรมในการดำเนินชีวิตโดยภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้ : กรณีศึกษาจากวรรณกรรมหนังสือ. โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี , 2548.

อุทัย เอกสะพัง และคณะ, **วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตตามวิถีชาวพุทธในสามจังหวัดภาคใต้** โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี , 2547

อุทัย เอกสะพัง และคณะ **ทัศนะการดำเนินชีวิตของนายโรงโนราตามวิถีชาวพุทธในจังหวัดสงขลา** จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง ระหว่างปี พ.ศ. 2500-2550.

1.2.3 ภาษาอังกฤษ

Govinda, Lama Anagarika. **The Psychological Attitude of Early Buddhist Philosophy.**

London: Rider & Company, 1969.

Jayasuriya, W. F.Dr. **The Psychology and philosophy of Buddhism.** Kuala Lumpur:

Buddhist Missionsry Society, 1976.

Jayatilleke, K.N. **Ethics in Buddhist Perspective.** Ceylon: Buddhist Publication, 1970.

Johansson, Nolan Pliny. **Buddhism: The Religion of Analysis.** London: George Allen & Unwin, 1969.

Kalupahana, David, J. **A History of Buddhist Philosophy.** Hawaii: University of Hawaii Press, 1992.

Medis, N.K.G. **The Question of King Milinda an Abridgement of the Milindapanha.**

Kandy : Buddhist Publication Society, 2001.

W.L. Reese. **Dictionary of Philosophy and Religion : Eastern and Western Thought.**

Fourth Printing, New Jersey : Humanities Press, 1987.

ผนวก ก บทความการวิจัย

การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา

A PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THAI WAYS OF LIFE

โดย

พระมหากษัตริย์ ตรุโณ, ผศ.,ดร.

นายกฤต ศรียะอาจ

กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Academic Affair Division Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อคือศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย และวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีการเก็บข้อมูลจากตำรา เอกสาร และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในเชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า

1. คนไทยกลุ่มตัวอย่าง 7 ประเภท คือประเภทปราชญ์ชาวบ้าน ประเภทครูมีประสบการณ์การสอน 10 ปีขึ้นไป ประเภทครูดีเด่น ประเภทพระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสนาเสมาธรรมจักร ประเภทเภสัชกร ประเภทแม่ดีเด่นแห่งชาติ และประเภทพ่อตัวอย่างแห่งชาติ ในทุกประเภทมีอาชีพต่างกันคืออาชีพเกษตรกร อาชีพครู อาชีพเภสัชกร อาชีพค้าขาย อาชีพนักธุรกิจ อาชีพตำรวจ และเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา สาขาอาชีพและบุคคลที่กล่าวมานั้นส่วนใหญ่มีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดความดีงาม และเป็นประโยชน์ สำหรับอาชีพเกษตรกรผู้วิจัยค้นหาไม่พบจึงประมวลเอาตามความเข้าใจ และสำหรับพระภิกษุผู้วิจัยเห็นว่าจรรยาบรรณของท่านก็คือพระธรรมวินัยหรือคำสั่งสอนเกี่ยวกับวิธีการดำเนินชีวิตที่ดีในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ผู้มีอาชีพเป็นทหาร เป็นนักการเมือง เป็นวิศวกร เป็นสถาปนิก และเป็นแพทย์ ล้วนมีจรรยาบรรณไว้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเช่นกัน

2. จากการสัมภาษณ์คนไทยกลุ่มตัวอย่างในเชิงลึกเพื่อทราบการดำเนินชีวิตของคนไทย

ในเชิงปรัชญา พบว่าคนไทยเหล่านั้น ได้ดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพด้วยและดำเนินชีวิตในเชิงปรัชญาด้วย ที่เห็นชัดเจนคือในเชิงญาณวิทยา คนไทยมีวิธีแสวงหาความรู้และมีวิธีการนำความรู้มาใช้ ในเชิงจริยศาสตร์ คนไทยมีความเพียรในการปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ในศาสนาที่ตนนับถือ ในเชิงตรรกศาสตร์ คนไทยส่วนใหญ่รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต ในเชิงอภิปรัชญา คนไทยมีความคิดและมีคำตอบสำหรับปัญหาอภิปรัชญาเช่นเรื่องกำเนิดของโลกซึ่งมีคำตอบหลากหลาย และในเชิงสุนทรียศาสตร์ คนไทยมีความคิดหลากหลายในเรื่องเกี่ยวกับความงาม มีความซาบซึ้งในความงามของงานศิลปะ ในคำสอนทางศาสนา ในบทกวี และวรรณคดีต่างๆ

คนไทยประเภทต่างๆกัน ประกอบอาชีพต่างๆกัน มีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพของตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาที่ตนสนใจ รวมทั้งชอบครุ่นคิดปัญหาปรัชญาที่เป็นอุดมคติตามความสนใจและตามสภาพแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกให้ชีวิตเป็นไป และสนใจปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ของศาสนาที่ตนนับถือ เช่นหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม เป็นต้น.

ABSTRACT

There are two objectives in the research; that is, to study the Thai ways of life and a philosophical analysis of Thai ways of life. It is documentary research add In-dept interview. The result is shown that:

1.The group study was done to seven kinds of Thais people, there are divided by special quality, e.g. Local Scholar, Teacher with 10 years experient, Dominant Teacher, Monk with Srmadhammajakka Reward, Pharmacist, Dominant Mather and Dominant Father. They carry various occupations, also all pratice occupational ethics and philosophical ways of life.

2.By the process of in-dept interview found as bellows:

The seven kinds of Thais people always pratice occupational ethics and philosophical ways of life, most of them pay their role on occupations and all branch of philosophy, that is: Metaphysics, Epistemology, Ethics, Aesthetics and Logics. In Metaphysics, they thought that 'Where the world come from?' They take discussion and got many answers. Also in Epistemology, Ethics, Aesthetics and logics, they put the questions, take discussion and got many answers, too. In the case of religious ethics, they pratice with no doubt at all.

This is to show that: The Thais people always pratice occupational ethics, religious ethics and philosophical ways of life in the same action in daily life. Also, Thais people no doubt

to practice in the good ways for getting merit and benefit of ownself and the others.

บทนำ

ในปัญหาสังคมทุกวันนี้ หลายๆ คนต่างแสวงหาสิ่งที่อำนวยความสะดวกของชีวิตของตน ไม่ว่าจะอาหารการกิน ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค จนก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นในสังคมคนทุกคนที่เกิดมาต่างดำเนินชีวิตของตนไปตามบทบาทและวิถีของใครของมัน สังคมไทยเป็นสังคมหนึ่งที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ด้วยวิถีของตน การดำเนินชีวิตของคนไทยที่มีความสำเร็จทั้งหน้าที่และการงาน การครองเรือน การสร้างสรรค์สังคม อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรีอยู่ในท่ามกลางปัญหาสังคมหลาย ๆ ด้าน ท่านทั้งหลายเหล่านี้มีหลักการดำเนินชีวิตเป็นที่น่าสนใจว่า ท่านมีหลักการ วิธีการ และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตเอาไว้อย่างไร ดังที่กล่าวว่า สถานการณ์ของชีวิต ทำให้เราคิดในเชิงปรัชญา จากประเด็นดังกล่าวทำให้มองเห็นได้ว่า ปรัชญาคือการคิดหาความจริงที่เกี่ยวกับปัญหาชีวิต โดยคิดหาความจริงในชีวิตว่า ในทางที่ถูกต้องที่สุดและมีความหมายที่สุด ชีวิตนี้คืออะไร จากปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาใหญ่ มีขอบเขตกว้าง มีปัญหาปลีกย่อยที่ควรพิจารณา คือ

1. ในชีวิตนี้มนุษย์ควรรู้อะไร
2. ในชีวิตนี้มนุษย์ควรทำอะไร
3. ในชีวิตนี้มนุษย์พอหวังอะไรได้บ้าง

การเข้าถึงปัญหาเหล่านี้ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติคือการเข้าถึงปรัชญาชีวิต ในสภาพสังคมปัจจุบันเป็นสังคมแข่งขันทางวัตถุนิยม ท่านทั้งหลายเหล่านี้ ดำเนินชีวิตอย่างไร ดังจะเห็นได้จากนายประยงค์ รณรงค์ จบการศึกษาเพียงชั้น ประถมศึกษาที่ 4 ตาสามารถคว้ารางวัลแม่ไก่ไชไชมาได้ จากรางวัลดังกล่าวทำให้รู้ว่า ความรู้นั้นไม่ได้มีเฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น หากอยู่ที่การศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติจริง¹ การเรียนรู้ถึงแก่นของนักคิด นักปฏิบัติหรือปราชญ์ชาวบ้าน มีการพูดถึงอยู่เสมอว่า พวกเขาเหล่านี้เปรียบเสมือนรากเหง้าของแผ่นดินที่สืบสาน สร้างสรรค์ องค์ความรู้จากบรรพบุรุษ สะท้อนความเป็นภูมิปัญญาไทยมิให้สูญหายต่อเนื่องยาวนานจนถึงปัจจุบัน ในความเป็นจริงของชีวิตนักคิดเหล่านี้สร้างสรรค์ องค์ความรู้ใหม่ ๆ อยู่ทุกวันด้วยรูปแบบและวิธีการที่เรียกว่า ทำให้อยู่ให้เห็น เป็นให้จริงผ่านการปฏิบัติด้วยการปฏิบัติเป็นแบบอย่าง

การดำเนินชีวิตบางที่เรียกว่าปรัชญาการดำเนินชีวิตซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า

¹ กาวินัย เจริญยิ่ง. ภูมิปัญญาไทย: ชุมทรัพย์แห่งแผ่นดินสยาม. (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มติชน, 2554.)

ทำที่ต่อชีวิต และคำว่า การมองโลก เพราะคนมีทำที่ต่อชีวิตหรือมองโลกอย่างไรก็มักดำเนินชีวิตไปตามทำที่หรือการมองนั้น ๆ ดังที่ รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ระบุไว้ในรายงานวิจัย บทสังเคราะห์ภาพรวม การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคม ตอนหนึ่งว่า “โดยหลักมาตรฐานสากลที่เรียกว่า ระบบ 3 แแปด คือทำงานวันละ 8 ชั่วโมง ศึกษาหาความรู้(วันละ) 8 ชั่วโมง และพักผ่อนหลับนอน(วันละ) 8 ชั่วโมง แต่ในความเป็นจริง คนไทยพร้อมที่จะทำงานวันละ 10-12 ชั่วโมง แล้วก็พักผ่อน บันทึกลงและนอน”²

ในเรื่องปรัชญาการดำเนินชีวิต มีนักปรัชญาหลาย ๆ ท่านมีวิธีการดำเนินเป็นที่น่าสนใจคือ โสกราตีส ค้านต์ ขงจื้อ หรือแม้แต่ในปัจจุบันอย่างเช่น พระพรหมคุณาภรณ์ สุนทรธรรม บัญญาญาณภาพ ท่านทั้งหลายเหล่านี้มีวิธีการดำเนินชีวิตของตนเอง ท่านแรกคือ คือโสกราตีส(พ.ศ. 73-144) เจ้าของคำพูดปรัชญาว่า “หนึ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้ คือรู้ว่าข้าพเจ้าไม่รู้อะไร” สื่อให้เห็นว่าโสกราตีสเป็นผู้แสวงหาความรู้ตลอดเวลา สังเกตได้จากที่ท่านไปเที่ยวได้วาทะกับคนเก่งและคนมีชื่อเสียงในสังคมชาวกรีกในเวลานั้น เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ๆ จนกระทั่งในวาระสุดท้าย ท่านยังบอกกับเพื่อน ๆ และศิษย์ที่มาเยี่ยมว่า “นักปรัชญาคือผู้แสวงหาความรู้ที่สมบูรณ์ แต่นักปรัชญาไม่มีวันเข้าถึงความรู้ที่สมบูรณ์หากเขายังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ เพราะวิญญาณของเขาถูกคุมขังอยู่ในร่างกาย จึงขาดอิสรภาพในอันเข้าถึงสัจธรรม การประสบความสำเร็จคือการได้ปลดปล่อยวิญญาณจากเครื่องพันธนาการ เมื่อนั้นวิญญาณจะเข้าถึงความรู้ที่สมบูรณ์ นักปรัชญาผู้แสวงหาความรู้ที่สมบูรณ์จึงไม่กลัวความตาย” การแสวงหาความรู้จึงเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตของโสกราตีส³ ท่านที่สองคืออิมมานูเอล ค้านท์ (ค.ศ.1724-1804)ท่านเชื่อว่า เราทุกคนยอมรับว่าคุณลักษณะหรือสิ่งอื่นอาจคิดได้ เช่น ความฉลาด ลากยศ อำนาจ เกียรติยศ ความสุข ฯลฯ กระนั้นความดีของสิ่งเหล่านี้ก็เป็นความดีที่มีเงื่อนไข ในบางสถานการณ์สิ่งเหล่านี้อาจไม่ดีก็ได้ เจตนาดี เท่านั้นที่คืออย่างสมบูรณ์...” การกระทำและการพูดของท่านตลอดชีวิต ก็อยู่ในกรอบที่เรียกว่าเจตนาดี จึงกล่าวได้ว่า เจตนาดีเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตของท่าน⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ คติชีวิตที่อาตมายึดประพฤติปฏิบัติมาตลอด คือ บัณฑิตยอมฝีกตน คติอีกข้อหนึ่งซึ่งถือมาก่อนและต่อมาก็ถือไว้ด้วยกันคือ ถ้าจะทำอะไรต้อง

² รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), (กรุงเทพฯ : บริษัทเอ็ดมันเพรส โปรดักส์ จำกัด, 2546), หน้า 161.

³ ราชวรมุนี(ประยูร ธรรมจิตโต), พระ. ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก. พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, 2540), หน้า 113-121

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 122.

พยายามทำให้สำเร็จและทำให้ดีที่สุด⁵

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรที่จะได้มีการศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยว่า สอดคล้องกับปรัชญาสาขาต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร อะไรเป็นแรงบันดาลใจให้ปฏิบัติเช่นนั้น เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินชีวิตของคนไทยในสมัยปัจจุบัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นแบบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบลึก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ใช้กลุ่มตัวอย่างคนไทยที่ประสบความสำเร็จในชีวิต 7 ประเภท ประเภทละ 2 ท่าน(เป็นอย่างน้อย) คือ 1.ประเภทปราชญ์ชาวบ้าน 2.ประเภทครูมีประสบการณ์การสอน 10ปีขึ้นไป 3.ประเภทครูดีเด่น 4.ประเภทพระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสนาธรรมจักร 5.ประเภทเภสัชกร 6.ประเภทแม่ดีเด่นแห่งชาติ 7. ประเภทครูพ่อตัวอย่างแห่งชาติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีเก็บจากประวัติของคนไทยที่ประสบความสำเร็จในชีวิต โดยดำเนินการ ดังนี้คือ ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลประวัติของคนไทยที่ประสบความสำเร็จในชีวิต จำนวน 15 ท่าน จากหนังสือประวัติบุคคลสำคัญ และหนังสืออื่น ๆ และสัมภาษณ์ ส่วนความรู้เชิงปรัชญาเก็บจากหนังสือปรัชญาทั่วไป ทำหลักฐานอ้างอิง และจัดลำดับเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์ สอดคล้องกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1.วิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูล จัดกลุ่มเนื้อหา
- 2.วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาการวิจัย
- 3.เรียบเรียงและนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและรับรองอย่างน้อย 2 ท่าน
- 4.เสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์เพื่อจัดพิมพ์รูปเล่ม.

ผลการวิจัย

ในงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา ผู้วิจัยและคณะ ได้ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก และตำราทางวิชาการต่างๆ และได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคนไทย

⁵ พนิตา อังจันทร์เจริญ, วิถีแห่งปราชญ์ฉบับสมบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : ลิเบอร์ตีเพรส,2548),หน้า 255.

ในเชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์ พรรณนาความให้เห็นภาพชัดเจน

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ ศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตของคนไทย และศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา จากการวิจัยพบว่า

1.คนไทยกลุ่มตัวอย่าง 7 ประเภท คือประเภทปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ นายเชียง ไทยดี อายุ 84 ปี จังหวัดสุรินทร์ และนายคำเตื่อง ภาษี อายุ 75 ปี จังหวัดสุรินทร์ ประเภทครูมีประสบการณ์การสอน 10 ปีขึ้นไป ได้แก่ นางวรรณ วัตพงษ์ อายุ 51 ปี กรุงเทพฯ นางสาวพรศิริ แก้วมาก อายุ 55 ปี กรุงเทพฯ นางสาวศุภลักษณ์ โสคติสรเสริญ อายุ 59 ปี กรุงเทพฯ นายเฉลิมพงษ์ นาคม อายุ 42 ปี กรุงเทพฯ นายกสิณ แสงสมพร อายุ 55 ปี กรุงเทพฯ ประเภทครูดีเด่น นางสาววรรณ แสงเจริญ อายุ 45 ปี จังหวัดมุกดาหาร นางอันติกา กลางประพันธ์ อายุ 43 ปี จังหวัดมุกดาหาร นางอุไรรัก พันโกฏ อายุ-ปี จังหวัดมุกดาหาร นางสาวมินตรา คำปาน อายุ-ปี จังหวัดมุกดาหาร ประเภทพระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสมาธรรมจักร ได้แก่ พระมหากมล ถาวโร เจ้าอาวาสวัดเทพนารี กรุงเทพฯ พระมหาวัฒนา อุดตสาโร วัดเทพากร กรุงเทพฯ ประเภทเภสัชกร นางนฤมล ธนาคม อายุ 46 ปี นายวุฒิพงษ์ ธนาคม อายุ 43 ปี กรุงเทพฯ ประเภทแม่ดีเด่นแห่งชาติ ได้แก่ นางพิมพ์ใจ โพธิ์ภักดี อายุ 58 ปี กรุงเทพฯ นางยุวดี ชาญศิริอายุ 61 ปี จังหวัดนนทบุรี และประเภทพ่อตัวอย่างแห่งชาติ ได้แก่ นายอวบ กองสมัคร อายุ 88 ปี จังหวัดตราด คบตำรวจสมชาย รักญาติ อายุ 57 ปี จังหวัดตราด ในทุกประเภทรวมกัน มีอาชีพต่างๆกันคือ อาชีพเกษตรกร (ได้แก่ นายเชียง ไทยดี นายคำเตื่อง ภาษี) อาชีพครู อาชีพเภสัชกร อาชีพค้าขาย อาชีพนักธุรกิจ (ได้แก่ นายอวบ กองสมัคร) อาชีพตำรวจ และอาชีพพระภิกษุ สาขาอาชีพที่กล่าวมานั้นส่วนใหญ่มีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดความดีงาม และเป็นประโยชน์ สำหรับจรรยาบรรณวิชาชีพเกษตรกรตามความเข้าใจของผู้วิจัย ได้แก่ 1.ไม่ใช้สารเคมีในการผลิตสินค้าเกษตร 2.ใส่สิ่งปลอมปนลงในสินค้าเกษตร 3.กำหนดราคาไม่เกินจริง 4.มีความซื่อสัตย์เชื่อถือได้ ถ้าเกษตรกรปฏิบัติได้ตามนี้ ก็เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม คนทั่วไปให้ความเชื่อถือ คนในสังคมอยู่อย่างสงบสุข อีกประการหนึ่งผู้วิจัยเห็นว่าจรรยาบรรณของพระภิกษุก็คือสิกขาบท 227 ข้อ รวมถึงอาจารย์จริยวัตร กุฎ ระเบียบของมหาเถรสมาคม และส่วนที่เป็นหลักธรรมทั้งหมดในพระไตรปิฎกหรือในพระพุทธศาสนาทั้งหมด

นอกจากนี้ยังมีจรรยาบรรณของกลุ่มคนอาชีพทหาร นักการเมือง วิศวกร สถาปนิก และแพทย์ นำมารวมไว้โดยตั้งจะสัมภาษณ์ คนที่ประกอบอาชีพเหล่านี้ด้วย แต่เวลาไม่พอ อย่างไรก็ตามจรรยาบรรณเหล่านี้ก็เป็นหลักหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนอาชีพนั้นๆ ซึ่งก็มีส่วนสร้างสรรค์สังคมให้สงบดีงามอีกส่วนหนึ่ง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมองว่าจรรยาบรรณวิชาชีพก็เป็นหลักจริยศาสตร์แขนงหนึ่งที่แยกออกมาจากจริยศาสตร์แขนงหลักหรือแขนงใหญ่ งานนี้จึงได้รวมเอาจริยศาสตร์ในศาสนาที่สำคัญ

ต่างๆ มาไว้ด้วย เช่น จริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนา นำมาไว้ในหัวข้อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน จริยศาสตร์ของศาสนาอื่นก็นำมาไว้ให้ศึกษาในงานนี้ด้วย เช่น จริยศาสตร์ของศาสนาคริสต์ อิสลาม พราหมณ์-ฮินดู ลัทธิ และ โซโรอัสเตอร์ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยในบทที่ 2 ประกอบกัน

2. จากการสัมภาษณ์คนไทยกลุ่มตัวอย่างในเชิงลึกเพื่อทราบการดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา พบว่าคนไทยเหล่านั้นดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพด้วย และดำเนินชีวิตในเชิงปรัชญาด้วย ผู้ที่ทำอาชีพเกษตรกรรมงานของเขาก็คือปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เขาต้องคิดว่าปลูกพืชอย่างไร จะให้ได้ผลดี เลี้ยงสัตว์อย่างไร สัตว์จึงให้ผลผลิตดี ขายผลผลิตอย่างไร เวลาไหนจึงจะได้กำไรดี การคิดเป็นอุดมคติอย่างนี้ ผู้วิจัยเห็นเป็นการคิดเชิงอภิปรัชญา การแสวงหาความรู้เพื่อจะทำให้อุดมคติเป็นจริง ก็เข้าขอบข่ายของญาณวิทยา การดำเนินการจริงนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามอุดมคติที่กำหนดไว้ ต้องกำหนดว่าดำเนินไปในทางที่ดี ไม่ผิดกฎเกณฑ์ ไม่ผิดศีลธรรม ก็เข้าขอบข่ายจริยศาสตร์ การดำเนินการโดยการไตร่ตรองคิดหาเหตุผล ใช้เหตุผลในการดำเนินการ ก็ถือว่าการใช้ตรรกศาสตร์ มีความอึดอ้อมใจในผลสำเร็จ เมื่องานสำเร็จอะไรก็งามไปหมด มีความสุข มีสุนทรียภาพ ก็เข้าเขตสุนทรียศาสตร์

จะเห็นได้ว่าเมื่อมองภาพให้มันสัมพันธ์กัน มันก็สัมพันธ์กันไปหมด ทั้งแนวทางการดำเนินชีวิต ทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพ ทั้งจริยศาสตร์ในศาสนาต่างๆ ตลอดจนท่าทีทางปรัชญาสาขาต่างๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กันได้ จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งมีทั้งจรรยาบรรณต่อลูกค้า ต่อผลิตภัณฑ์ ต่อคู่แข่ง ต่อส่วนราชการ ต่อพนักงาน ต่อสังคม ต่อผู้ประกอบธุรกิจ มองอีกแง่หนึ่ง จรรยาบรรณก็คือหน้าที่นั่นเอง คนๆ หนึ่งเมื่อเข้าไปอยู่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ต้องทำหน้าที่ให้เหมาะสมกับตำแหน่งนั้นๆ เมื่อย้ายจากตำแหน่ง หน้าที่ก็เปลี่ยนไป เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เราเข้าใจไม่ยาก

การดำเนินชีวิตในเชิงญาณวิทยา ที่เห็นชัดก็คือคนไทยรู้จักว่าความรู้คืออะไร รู้วิธีแสวงหาความรู้และมีวิธีการนำความรู้ไปใช้ แต่ละคนก็มีวิธีการที่แตกต่างกัน อาจเป็นสภาพแวดล้อม อาจเป็นเพราะพื้นฐานความรู้ ทำให้วิธีการต่างกัน การดำเนินชีวิตในเชิงจริยศาสตร์คนไทยมีความเพียรในการปฏิบัติตามจริยศาสตร์ในศาสนาที่ตนนับถือ หลักจริยศาสตร์จะเป็นสิ่งนำทางให้มีการปฏิบัติที่ดี ที่เหมาะสม เป็นไปในทางดีงาม การดำเนินชีวิตในเชิงตรรกศาสตร์ คนไทยส่วนใหญ่รู้จักใช้เหตุผล ถ้าเป็นตรรกศาสตร์ส่วนๆ ก็เป็นการใช้เหตุผลทั้งในทางที่ดีและในทางที่เสีย แต่ถ้านำจริยศาสตร์เข้ามาด้วย จะมีการใช้เหตุผลไปในทางที่ถูกต้องดีงามในการดำเนินชีวิต ในเชิงอภิปรัชญา คนไทยมีความคิดมีคำตอบสำหรับปัญหาอภิปรัชญา แสดงว่าเป็นผู้มีอุปนิสัยชอบครุ่นคิดในเรื่องต่างๆ ทั้งเรื่องภายในตนเอง และเรื่องนอกตน ตลอดจนเรื่องนอกโลก และการ

ดำเนินชีวิตในเชิงสุนทรียศาสตร์ คนไทยมีความคิดหลากหลายในเรื่องเกี่ยวกับความงาม มีความซาบซึ้งในความงามของงานศิลปะในคำสอนทางศาสนา ในบทกวีแลวรรณคดีต่างๆ ผู้สนใจฟังดูรายละเอียดเกี่ยวกับความรู้ด้านปรัชญาสาขาต่างๆ ประกอบกัน

คนไทยประเภทต่างๆ กันตามกลุ่มตัวอย่าง 7 ประเภท (ยังมีประเภทอื่นอีก) ประกอบอาชีพต่างๆ กัน ที่ยกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างมี 7 อาชีพ อาชีพต่างๆ ยังมีอีกมาก ทุกอาชีพมีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพของตนเป็นส่วนใหญ่ และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาที่ตนสนใจซึ่งเป็นขอบเขตของจริยศาสตร์ รวมทั้งชอบครุ่นคิดปรัชญาที่เป็นอุดมคติซึ่งเป็นขอบเขตของอภิปรัชญาซึ่งเป็นไปตามความสนใจ พื้นฐานความรู้ สาขาอาชีพ และตามสภาพแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกให้ดำเนินชีวิตเป็นไปเพื่อความอยู่รอด และเพื่อความอยู่รอดนี้เอง ทำให้มนุษย์มองหาดาวดวงใหม่สำหรับเป็นที่อาศัยในเวลาในโลกนี้ไม่เหมาะที่มนุษย์จะอยู่ได้ และหนึ่งในกลุ่มนั้น ก็มีคนไทยอยู่ด้วย.

วิจารณ์

คนไทยกลุ่มตัวอย่าง 7 ประเภทดังกล่าวมีวิถีการดำเนินชีวิตในเชิงปรัชญาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งกล่าวได้ว่าคนไทยเหล่านั้นดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับปรัชญาทุกสาขา ซึ่งก็มีคนไทยบางส่วนที่ไม่สนใจ โดยเฉพาะสาขาจริยศาสตร์หรือส่วนที่เป็นจรรยาบรรณวิชาชีพ จึงปรากฏว่าร้ายให้เห็นในโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ เข้าเข้าทำนองว่าคนดีก็ดีเหลือเกิน คนร้ายก็ร้ายมาก แนวทางที่จะส่งเสริมให้คนไทยดำเนินชีวิตในเชิงปรัชญา เช่น ปลูกฝังตนตามแนวจริยศาสตร์ หรือจรรยาบรรณวิชาชีพของตนให้มากขึ้นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าอยู่ที่ระบบการศึกษาของประเทศ ถ้ามีการปลูกฝังเรื่องนี้อย่างจริงจังในทุกระดับการศึกษา ก็มีหวังคนไทยจะมีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวจริยศาสตร์ หรือจรรยาบรรณวิชาชีพของตนมากขึ้น ซึ่งจะเป็นให้สังคมสงบสุขมากขึ้น แต่ระบบการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงบ่อยๆ และในการเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งมีการลดวิชาศีลธรรม วิชาจริยศาสตร์ลงเรื่อยๆ จึงเป็นผลให้คนไทยบางส่วนมีความประหลาดใจไม่เท่าที่ควร การแก้ไขอาจทำได้โดยการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของประเทศให้มีวิชาศีลธรรม จริยธรรม จริยศาสตร์ และจรรยาบรรณวิชาชีพอยู่ในหลักสูตรมากขึ้นในทุกระดับการศึกษา ถ้าพร้อมใจกันทำอย่างนี้เชื่อได้ว่าคนไทยจะมีพฤติกรรมดีขึ้นอย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยพอเห็นว่า คนไทยส่วนมากเป็นคนดีมีศีลธรรม จิตใจดีงาม ตั้งใจประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว จะมีที่เกรงไม่ได้เรื่องก็เป็นส่วนน้อย จากการวิจัยนี้ ส่วนงานใดส่วนงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย น่าจะนำงานนี้ไปศึกษาแล้วสร้างโครงการสำหรับพัฒนาคนที่ไม่รู้จักทำมาหากิน ไม่ชอบประกอบอาชีพ หรือพวกมิจฉาชีพ ถ้าทำได้สังคมจะน่าอยู่มากขึ้น เมืองไทยจะได้เป็นเมืองพุทธที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

น่าจะวิจัยในหัวข้อ หรือประเด็นที่เป็นปัญหาของสังคม ดังต่อไปนี้ เพื่อหาทางออกต่อไป

- (1) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดอุดมคติของกลุ่มเด็กแว้นเด็กสก็อย
- (2) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดอุดมคติของกลุ่มคนขายคนเสพยาบ้า ยาเสพติด
- (3) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดอุดมคติของกลุ่มคนก่อเหตุรุนแรงในภาคใต้ (ศึกษาจากกลุ่มที่กลับใจแล้ว)
- (4) ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนกัมพูชาในเชิงปรัชญา
- (5) ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการดำเนินชีวิตของนักการเมืองไทยผู้ได้รับรางวัลดีเด่นในด้านต่างๆ.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา” ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปีงบประมาณ 2554 มีผู้ช่วยวิจัย 1 คน คือ นายกฤต ศรียะอาจ ได้ช่วยกันทำงานอย่างเต็มที่ แข่งกับเวลาเพื่อให้ทันกำหนดส่ง

ตั้งแต่เริ่มต้นทำก็ได้รับความอนุเคราะห์ ได้คำแนะนำ ปรับปรุงแต่งเติมเรื่อยๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง ตลอดทั้งเพื่อนนักวิจัยหลายท่าน ทำให้งานสำเร็จออกมาด้วยความภาคภูมิใจ

ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้งานนี้สำเร็จ ทั้งพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดี ทั้งพระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ (ไสว โชติโก) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ องค์เก่า และพระมหาสุทิตย์ อาภากรโร ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์องค์ปัจจุบัน และบุคลากรประจำสถาบันฯทุกท่านที่อำนวยความสะดวก และได้กรุณาสอบถามติดตามงานอยู่เสมอ ถ้ามีข้อบกพร่อง ขอให้ท่านผู้รู้ได้เมตตาชี้แนะด้วย จะได้ปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป

ขออนุโมทนาบุญ ขอขอบคุณทุกท่านที่เกี่ยวข้อง

พระมหากษัตริย์ ตรี โณ ศศ.ดร.

30 กันยายน 2555

เอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2506.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____. มลทินุทปยุตปกรณ์. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์. 2540.

_____. มลทินุทปยุตหอไตร. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์.
2541.

_____. มลทินุทปยุตหอไตร. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์. 2541.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. มหามกุฏราชวิทยาลัย. มหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย. 2531.

คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. มงคลสูตรที่ปณี แปล เล่ม 2-3. พิมพ์ครั้งที่
17. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534

_____. มงคลสูตรที่ปณี ปฐม - ทุติโย ภาค. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, 2534.

_____. มงคลสูตรที่ปณี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2534

_____. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล. ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534.

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

1.2.1 หนังสือภาษาไทย

กิริติ บุญเจือ. **จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2534.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. **ตรรกศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, 2538.

_____. **ปรัชญาประยุกต์ ชุดอินเดีย**. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ แกรมมี่ จำกัด, 2539.

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. **พื้นฐานทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนา. ใน รวบรวมบทความทาง
วิชาการพระพุทธศาสนาและปรัชญา** (หน้า 41-50). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540.

ชยติลเลเก,เค.เอ็น. **จริยศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. สุเชาวน์ พลอยชุม, ผู้เรียบเรียง.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิราชวิทยาลัย. 2537.

ชัยชัย คุ่มทวีพร,ศศ. **จริยศาสตร์: ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เจนเดอร์เพรส. 2541.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, รศ. **ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง,2532.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, รศ. **จริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2548.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, รศ. **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ 2**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง,2545.

ปรีชา ช่างขวัญยืน (แปล). **อุดมรัฐ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

เดือน คำดี, ดร. **ปัญหาปรัชญา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ม.ป.ป.

เทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) พระ. **พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2535

_____. **เทคโนโลยีกับศาสนาและเกณฑ์วินิจฉัยความหมายและคุณค่าของพุทธธรรม**.

กรุงเทพมหานคร: หจก. ภาพพิมพ์. 2534.

ราชวรมณี(ประยูร ธรรมจิตโต), พระ. **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, 2540.

สมจินต์ สมมาปัญญา, พระมหา. **พุทธปรัชญา สาระและพัฒนาการ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, 2544.

สมภาร พรหมทา. **พุทธปรัชญา มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต), พระ. **ไตรภูมิพระร่วง อธิพลต่อสังคมไทย.** (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง. 2543.
- _____. **พุทธธรรม. ฉบับปรับปรุงและขยายความ.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2542.
- เนื่องน้อย บุญเนตร. **จริยศาสตร์ตะวันตก: คำานท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ท.**
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- พระยาไพศาลศิลปสาคร. **ตรรกวิทยา.** พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.** (พิมพ์ครั้งที่ 6).
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์. 2539.
- วศิน อินทสระ. **ตรรกศาสตร์พุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา,
2548.
- วิทย์ วิศทเวทย์. **จริยศาสตร์เบื้องต้น.** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
อักษรเจริญทัศน์. 2526.
- สมภาร พรหมทา. **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้งและการอุณยฆาต.**
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541.
- สิทธิ บุตรอินทร์, ผศ.ดร. **ตรรกศาสตร์ วิชาการใช้เหตุผล.** กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย,
2522.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543.
- รศ.ดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล. **การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม:แนวคิดและวิธีวิจัย.**
พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

1.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์, รายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์
ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท “, เสนอสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มีนาคม 25524.

รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาแบบ
สวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), (กรุงเทพฯ : บริษัทเอคิสันเพรส โปรดักส์
จำกัด, 2546), หน้า 161.

ราชวรมณี(ประยูร ธรรมจิตโต), พระ. **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ 3.
(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, 2540), หน้า 113-121.

ดูรายละเอียดใน เนื่องน้อย บุญเนตร. **จริยศาสตร์ตะวันตก: ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ท**.
(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 1-19.

เนื่องน้อย บุญเนตร. **จริยศาสตร์ตะวันตก: ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ท**.
(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 201-247.

รศ.ดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุณ. **การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม:แนวคิดและวิธีวิจัย**.
พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550),
หน้า 65.

**ไพฑูรย์ พัฒนาใหญ่ และคณะ จริยธรรมในการดำเนินชีวิตโดยภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่น
ภาคใต้ : กรณีศึกษาจากวรรณกรรมหนังสือทะเลสูง. โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ,
2548.**

อุทัย เอกสะพัง และคณะ, **วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตตามวิถีชาวพุทธในสามจังหวัด
ภาคใต้โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี , 2547**

อุทัย เอกสะพัง และคณะ **ทัศนะการดำเนินชีวิตของนายโรงโนราตามวิถีชาวพุทธในจังหวัด
สงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง ระหว่างปี พ.ศ. 2500-2550.**

1.2.3 ภาษาอังกฤษ

Govinda, Lama Anagarika. **The Psychological Attitude of Early Buddhist Philosophy**.
London: Rider & Company, 1969.

Jayasuriya, W. F.Dr. **The Psychology and philosophy of Buddhism**. Kuala Lumpur:
Buddhist Missionsry Society, 1976.

Jayatileke, K.N. **Ethics in Buddhist Perspective**. Ceylon: Buddhist Publication, 1970.

Johansson, Nolan Pliny. **Buddhism: The Religion of Analysis**. London: George Allen & Unwin, 1969.

Kalupahana, David, J. **A History of Buddhist Philosophy**. Hawaii: University of Hawaii Press, 1992.

Medis, N.K.G. **The Question of King Milinda an Abridgement of the Milindapanha**. Kandy : Buddhist Publication Society, 2001.

W.L. Reese. **Dictionary of Philosophy and Religion : Eastern and Western Thought**. Fourth Printing, New Jersey : Humanities Press, 1987.

ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ มีดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือในสถาบันการศึกษา โดยให้ครูอาจารย์อ่านรายงานการวิจัยแล้วสรุปสาระสำคัญที่เหมาะสมกับนักเรียนนักศึกษา แล้วนำไปเสริมในช่วงที่มีการสอนหรือบรรยาย เช่น เรื่องการจัดสรรเวลา เรื่องเกี่ยวกับสาขาต่างๆของปรัชญา เรื่องแนวทางการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพต่างๆ เป็นต้น

2. กิจกรรมที่ดำเนินไปในชีวิตประจำวัน โดยครูอาจารย์ช่วยกันส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษาให้ความรู้ในการอ่านรายงานการวิจัยและหนังสือเสริมทักษะต่างๆ แล้วนำสาระสำคัญที่เหมาะสมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตลอดทั้งอธิบายให้ผู้ปกครองนักเรียนนักศึกษาให้เข้าใจแล้วนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพต่างๆ เรื่องหลักจริยศาสตร์ของศาสนาต่างๆ เป็นต้น

3. กิจกรรมส่งเสริมการคิดการพูดโดยการจัดสัมมนา มีผู้วิจัยเป็นวิทยากรเสนอทัศนะตามที่ปรากฏในรายงานการวิจัย แล้วเปิดเวทีให้ผู้ฟังได้พูดแสดงความคิดเห็น ผู้เข้าร่วมสัมมนา มีครูอาจารย์ นักเรียนนักศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ประชาชนทั่วไป

4. กิจกรรมนำเสนอรายงานการวิจัยต่อหน่วยงานต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยต่างๆ โรงเรียนต่างๆ สถานีตำรวจ โรงพยาบาล เป็นต้น โดยวิธีจัดทีมงานนำไปมอบ หรือจัดส่งทางไปรษณีย์มีหนังสือนำชี้แจงให้ทราบความประสงค์ หรือจัดทีมวิทยากรไปจัดสัมมนาในหน่วยงานนั้นๆเพื่อจะได้ร่วมกันพูดและคิดต่อยอดให้มีความก้าวหน้าทางวิชาการมากขึ้น

ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ที่	เนื้อหาของวัตถุประสงค์	ผลที่ได้รับ
1	เพื่อศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย	ทำให้ทราบวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย
2	เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา	ทำให้ทราบปรัชญาการดำเนินชีวิตของคนไทย

ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

1. ชื่อ/ที่อยู่ ผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. ประเภทบุคคล.....
3. วัน/เวลา/สถานที่ที่สัมภาษณ์.....

ประกอบโครงการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา

"A PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THAI WAYS OF LIFE"

โดย พระมหากฤษณะ ตรุโณ, ผศ.,ดร. และนายกฤต ศรียะอาจ

1.คำถามด้านอภิปรัชญา

1.1 ท่านมีแนวคิดอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้?

ก. โลกกำเนิดมาอย่างไร?

ตอบ.....

ข. อะไรคือความจริงสูงสุดของโลกและชีวิต?

ตอบ.....

1.2 บุคคลตัวอย่าง(บุคคลในอุดมคติ)ของท่านมีใครบ้าง? ท่านเหล่านั้นมีการดำเนินชีวิตเด่นอย่างไร? (บอกมา 2 ท่าน)

ตอบ.....

2.คำถามด้านญาณวิทยา

2.1 ท่านมีหลักในการแสวงหาความรู้(การศึกษา)อย่างไร? (ท่านมีเทคนิคในการศึกษาหาความรู้อย่างไร?

ตอบ.....

2.2 ท่านนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร?

ตอบ.....

3.คำถามด้านจริยศาสตร์

3.1 ท่านนำหลักจริยธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร?(เมื่อชีวิตมีปัญหา ท่านมีกลวิธีในการแก้ปัญหาอย่างไร?)

ตอบ.....

3.2 ค่านิยมแบบวัตถุนิยมและแบบจิตนิยม กำหนดพฤติกรรมของคนไทยอย่างไร?
(วิเคราะห์สังคมไทย)

ตอบ.....

3.3 ท่านมีเป้าหมายชีวิตอย่างไร?

ตอบ.....

4.คำถามด้านสุนทรียศาสตร์

4.1 ความงามคืออะไร? (อย่างไรจึงเรียกว่างาม?)

ตอบ.....

4.2 ความงามทางจิตใจช่วยจร โลงชีวิตของท่าน ได้อย่างไร?

ตอบ.....

5.คำถามด้านตรรกศาสตร์

5.1 ท่านนำหลักเหตุผลมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร?

ตอบ.....

5.2 ท่านคิดว่า ทำอย่างไรจึงจะทำให้คนไทยปัจจุบันมีการใช้เหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์?

ตอบ.....

6.คำถามทั่วไป

6.1 ท่านคิดว่า ปัจจุบันนี้คนไทยดำเนินชีวิตตามหลักการดำเนินชีวิตที่ดีหรือไม่? เพราะเหตุ?
(หลักการดำเนินชีวิตที่ดี ได้แก่ ศีล 5, จรรยาบรรณวิชาชีพต่าง ๆ, จริยศาสตร์หรือจริยธรรมในศาสนาต่างๆ เป็นต้น)

ตอบ.....

6.2 ความคิดเห็นอื่น ๆ (ถ้ามี)

ตอบ.....

(หมดคำถาม)

ภาคผนวก ง รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

<p>1.พ่อเชียง ไทยดี อายุ 84 ปี ประชาชนชาวบ้านนักวิจัยรุ่นลายคราม จ.สุรินทร์ นทร์ ปี 2553/อาชีพเกษตรกรกรรม บ้านเลขที่ 59 บ้านอนันต์ หมู่ที่ 2 ตำบลยาง อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ 32110</p>	<p>2.พ่อคำเดื่อง ภาษี อายุ 75 ปี ประชาชนชาวบ้านปี 2553/อาชีพเกษตรกรกรรม บ้านเลขที่ 40 หมู่ที่ 8 บ้านโนนเขวา ตำบลหัว ฝาย อำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์ 31150</p>
<p>3.นางวรรณมา วัดฟุ้งเฟื่อง อายุ 51 ปี ครุมี ประสบการณ์การสอนมากกว่า 10ปี บ้านเลขที่ 13/4 หมู่ 4 แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170</p>	<p>4.นางสาวพรศิริ แก้วมาก อายุ 55 ปี ครุมี ประสบการณ์การสอนมากกว่า 10ปี บ้านเลขที่ 16 หมู่ 10 แขวงฉิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170</p>
<p>5.นางสาวศุภลักษณ์ โสคติสรเสริญ อายุ 59 ปี ครุมีประสบการณ์การสอนมากกว่า 10ปี บ้านเลขที่ 62 แขวงคลองซึกพระ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170</p>	<p>6.นายเฉลิมพงษ์ ธนาคม อายุ 42 ปี ครุมี ประสบการณ์การสอนมากกว่า 10ปี บ้านเลขที่ 35/7 แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10170</p>
<p>7.นายกสิณ แสงสมพร อายุ 55 ปี ครุมี ประสบการณ์การสอนมากกว่า 10ปี บ้านเลขที่ 465 แขวงจอมทอง เขตจอมทอง กรุงเทพฯ 10150</p>	<p>8.นางสาววารภรณ์ แสงเจริญ อายุ 45 ปี ครู ดีเด่น สาขาวิชาเคมี ระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย ปี2553 โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย มุกดาหาร บ้านหนองหอย ตำบลบางทราย ใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร 49000</p>
<p>9.นางอันติกา กลางประพันธ์ อายุ 43 ปี ครู ดีเด่น สาขาวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา ต่อดัน ปี2553 โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย มุกดาหาร บ้านหนองหอย ตำบลบางทราย ใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร 49000</p>	<p>10.นางอุไรรัก พันโกฏี ครูดีเด่น สาขาวิชา คณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปี ๒๕๕๓ โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย มุกดาหาร บ้านหนองหอย ตำบลบางทราย ใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร 49000</p>

<p>11.นางสาวมินตรา คำปาน ครูดีเด่น สาขาวิชา ฟิสิกส์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปี ๒๕๕๓ โรงเรียนห้วยน้ำใหญ่วิทยา เลขที่ ๘ บ้านหนอง แสง ตำบลห้วยน้ำใหญ่ อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร 19150</p>	<p>12.พระมหากมล ถาวโร, ดร. พระภิกษุผู้ได้รับ รางวัลเสมาธรรมจักร ปี 2552 เจ้าอาวาสวัด เทพนารี เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700</p>
<p>13.พระมหาวัฒนา อุตตสารโ พระภิกษุผู้ได้รับ รางวัลเสมาธรรมจักร ปี 2549 วัดเทพากร เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700</p>	<p>14.นางนฤมล ธนาคม อายุ 46 ปี เกษัตริกร บ้านเลขที่ 50/9 แขวงคลองชักพระ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170</p>
<p>15.นายวุฒิพงษ์ ธนาคม อายุ 43 ปี เกษัตริกร บ้านเลขที่ 46/12 แขวงคลองชักพระ เขตตลิ่ง ชัน กรุงเทพฯ 10170</p>	<p>16.นางพิมพ์ใจ โพธิภักดี อายุ 58 ปี แม่ดีเด่น แห่งชาติ/อาชีพค้าขาย บ้านเลขที่244 ถนน ลาดพร้าว 12 แขวงจอมทอง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900</p>
<p>17.นางยุวดี รัญญศิริ อายุ 61 ปี แม่ดีเด่น แห่งชาติ/อาชีพค้าขาย บ้านเลขที่ 101/69 ซอย 5 หมู่บ้านมณียา ถนนรัตนวิเบศร์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000</p>	<p>18.นายอวบ กองสมักร อายุ 88 ปี พ่อตัวอย่าง แห่งชาติ/นักธุรกิจ บ้านเลขที่ 133/4 หมู่ที่ 1 ตำบลแหลมงอบ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด 23120</p>
<p>19.ดาบตำรวจสมชาย รักญาติ อายุ 57 ปี พ่อ ตัวอย่างแห่งชาติ/ข้าราชการตำรวจ บ้านเลขที่ 19 ซอยคาราพงษ์ ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง ตราด 23000</p>	

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

1.นายอวบ กองสมัคร อายุ 88 ปี พ่อตัวอย่าง แห่งชาติ/นักธุรกิจ บ้านเลขที่ 133/4 หมู่ที่ 1 ตำบลแหลมงอบ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด 23120	2.คาบตำรวจสมชาย รักญาติ อายุ 57 ปี พ่อ ตัวอย่างแห่งชาติ/ข้าราชการตำรวจ บ้านเลขที่ 19 ซอยคาราพงษ์ ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง ตราด 23000
3.นางพิมพ์ใจ โพธิ์ภักดี อายุ 58 ปี แม่ดีเด่น แห่งชาติ บ้านเลขที่ 244 ถนนลาดพร้าว 12 แขวงจอมทอง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900	4.นางนฤมล ธนาคม อายุ 46 ปี เกษีษกร แขวง คลองชักพระ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ
5.นางยุวดี รัชญศิริ อายุ 61 ปี แม่ดีเด่นแห่งชาติ บ้านเลขที่ 101/69 หมู่ที่ 2 แขวงไทรม้อ อำเภอ เมือง จังหวัดนนทบุรี 11120	6.นายวุฒิพงษ์ ธนาคม อายุ 46 ปี เกษีษกร แขวง คลองชักพระ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ
7.นางวรรณมา วัดฟุ้งเฟื่อง อายุ 51 ปี ครูมี ประสบการณ์การสอนมากกว่า 10ปี บ้านเลขที่ 13/4 หมู่ 4 แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ	8.นางสาวพรศิริ แก้วมาก อายุ 55 ปี ครูมี ประสบการณ์การสอนมากกว่า 10ปี บ้านเลขที่ 16 หมู่ 10 แขวงฉิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ
9.นางสาวสุกฤษณ์ โสคติสรเสริญ อายุ 59 ปี ครูมีประสบการณ์การสอนมากกว่า 10ปี บ้านเลขที่ 62 แขวงคลองชักพระ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ	10.นายเฉลิมพงษ์ ธนาคม อายุ 42 ปี ครูมี ประสบการณ์การสอนมากกว่า 10ปี บ้านเลขที่ ... แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ
11.นายกสิณ แสงสมพร อายุ 55 ปี ครูมี ประสบการณ์การสอนมากกว่า 10ปี บ้านเลขที่ ... แขวงจอมทอง เขตจอมทอง กรุงเทพฯ	12.พ่อเชียง ไทยดี อายุ 84 ปี ปราชญ์ชาวบ้านนักวิจัยรุ่นลายคราม จ.สุรินทร์ นทร์ ปี 2553 บ้านเลขที่ 59 บ้านอนันต์ หมู่ที่ 2 ตำบลยาง อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ 32110

<p>13.พ่อคำเตื่อง ภาณี อายุ 75 ปี ปราชญ์ชาวบ้านปี 2553 บ้านเลขที่ 40 หมู่ที่ 8 บ้านโนนเขวา ตำบลหัว ฝาย อำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์ 31150</p>	<p>14.พระมหากมล ถาวโร, ดร. พระภิกษุผู้ได้รับ รางวัลเสมาธรรมจักร ปี 2552 เจ้าอาวาสวัด เทพนารี เขตบางพลัด กรุงเทพฯ</p>
<p>15.พระมหาวัฒนา อุตตสาโร พระภิกษุผู้ได้รับ รางวัลเสมาธรรมจักร ปี 2549 วัดเทพากร เขตบางพลัด กรุงเทพฯ</p>	

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-ฉายา-นามสกุล	พระมหากฤษณะ ตรุโณ (บุชากุล) เลขประจำตัวประชาชน 3 4305 01224 54 9
วัน เดือน ปีเกิด	30 มกราคม 2503, อุปสมบท 10 กรกฎาคม 2523,
การศึกษา	ป.ช. 3, พช.บ.(การบริหารการศึกษา), พช.ม.(ปรัชญา), Ph.D.(Philosophy)
ประวัติการศึกษา	- พ.ศ. 2527 สอบได้นักธรรมชั้นเอก จากสำนักเรียนวัดศรีชมชื่น จังหวัดหนองคาย - พ.ศ. 2529 สอบได้เปรียญธรรมสามประโยค จากสำนักเรียนวัดศรีชมชื่น จังหวัดหนองคาย - พ.ศ. 2531 สำเร็จ พช.บ. (บริหารการศึกษา) เกียรตินิยมอันดับสอง - พ.ศ. 2534 สอบได้ประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.) - พ.ศ. 2537 สำเร็จ พช.ม. (ปรัชญา) - พ.ศ. 2541 สำเร็จ Ph.D.(Philosophy) จาก Banaras Hindu University ประเทศอินเดีย
รับเกียรติยศทางคณะสงฆ์	- พ.ศ. 2545 ได้รับตราตั้งเป็น “พระกรรมวาจาจารย์” เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 และได้รับวุฒิบัตร พระนักเทศน์ รุ่น “พระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร” เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2545 ได้รับแต่งตั้งเป็น ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดเรไร เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2545
ตำแหน่งปัจจุบัน	- อาจารย์สอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำนักศาสนศึกษาวัดเรไร เขตตลิ่งชัน กทม., - ผู้รับใบอนุญาต โรงเรียนปิยะวิทยา-ตลิ่งชัน (โรงเรียนการกุศลของวัดเรไร) - เจ้าอาวาสวัดเรไร - พระกรรมวาจาจารย์

	<p>-พระนักเทศน์ รุ่น “พระสังฆาธิการ กรุงเทพมหานคร”</p> <p>-อาจารย์ สังกัดคณะพุทธศาสตร์ เลขที่ 758</p>
ประสบการณ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. อาจารย์สอนวิชาพุทธประวัติ วิชาธรรม และวิชาธรรมภาคภาษาอังกฤษ ในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มจร. วัดมหาธาตุฯ กทม., 2. หัวหน้าแผนกครูสัมพันธ์, หัวหน้าแผนกทะเบียนและสถิติ, ในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มจร. วัดมหาธาตุฯ กทม., 3. พระอาจารย์สอนศีลธรรมจริยธรรม ในโรงเรียนอนุบาลหนองคาย, โรงเรียนวัดช่างเหล็ก (สป.กทม.), โรงเรียนมหารณพาราม 4. เลขานุการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มจร. วิทยาเขตหนองคาย, 5. อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนวัดศรีชมชื่น จังหวัดหนองคาย 6. เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย, 7. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเรไร 8. ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดเรไร 9. รักษาการรองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย,
วิชาที่บรรยาย	<p>ระดับปริญญาโท : พุทธปรัชญา (ร่วมกับคณะ), จริยศาสตร์ (ร่วมกับคณะ), ศาสนาเปรียบเทียบ, สัมมนาปรัชญา, ปรัชญาจีนและญี่ปุ่น, Buddhism in Thailand (ร่วมกับคณะ), ปรัชญาศาสนา (ร่วมกับคณะ ภาค 1/2545), พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย, ปรัชญาวิเคราะห์.</p>
ประวัติการทำงาน	<p>ระดับปริญญาเอก : สัมมนาพุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก (ร่วมกับคณะ)</p> <p>เข้าทำงานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณฯ เมื่อ 1 ก.ค. 2542</p>
ผลงาน	<p>ก.งานนิพนธ์ 4 เล่ม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท เรื่อง : การศึกษาวิเคราะห์เรื่องทุกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเปรียบเทียบกับปรัชญาเอกซิสเตนเชลลิสต์ของฌอง-ปอล ซาทร์ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเรื่อง : การวิเคราะห์ความคิดเรื่องความทุกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3. แก้ปัญหาทุกข์ยุคไอเอ็มเอฟ, 4.ความคิดที่ผลิตขึ้น <p>ข.งานเรียบเรียง 13 เล่ม</p>

5. หลักสูตรสำหรับ อบรมสามเณรภาคฤดูร้อนวัดเรไร จำนวน 11 วิชา
6. หนังสือแนะนำวัดชื่อ”วัดเรไร”
7. หนังสือปรัชญาศาสนา(เสนอเพื่อขอ ผศ.)

ค.งานยกร่างและเอกสารการสอน 9 ชุด

8. ยกร่างหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต เสนอ
พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
9. ยกร่างรายละเอียดประจำวิชา (Course Outline) หลักสูตรปริญญาพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน 15 วิชา เสนอพระมหาสมจินต์
สมมาปญโญ คณบดี บัณฑิตวิทยาลัย
10. ยกร่างรายละเอียดประจำวิชา (Course Outline) หลักสูตรปริญญาพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สาขาวิชาปรัชญา จำนวน 26 วิชา เสนอพระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
11. เอกสารการสอน/บรรยาย วิชาพุทธปรัชญา
12. เอกสารการสอน/บรรยาย วิชาปรัชญาจีน-ญี่ปุ่น
13. เอกสารการสอน/บรรยาย วิชาจริยศาสตร์
14. เอกสารการสอน/บรรยาย วิชาศาสนาเปรียบเทียบ
15. เอกสารการสอน/บรรยาย วิชาสัมมนาปรัชญา
16. เอกสารการสอน/บรรยาย วิชาปรัชญาศาสนา (ภาค 1/2545)
17. เอกสารประกอบการสอนวิชาพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วม
สมัย(เสนอเพื่อขอ ผศ.)

ง. งานวิจัยการเรียนการสอน 16 เล่ม (ระหว่างปี 2544-2552)

18. สรุปผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ผู้บรรยาย
ในระดับบัณฑิตศึกษา ภาคการศึกษาที่ 1 และ 2 ปีการศึกษา 2544
19. สรุปผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ผู้บรรยาย
ในระดับบัณฑิตศึกษา ฉบับที่ 2 ประจำภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา
2545
20. สรุปผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ผู้บรรยาย

ในระดับบัณฑิตศึกษา ฉบับที่ 3 ประจำปีการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา
2545

21. สรุปผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ผู้บรรยาย
ในระดับบัณฑิตศึกษา ฉบับที่ 4 ประจำปีการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา
2546

22. สรุปผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ผู้บรรยาย
ในระดับบัณฑิตศึกษา ฉบับที่ 5 ประจำปีการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา
2546

23. สรุปผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ผู้บรรยาย
ในระดับบัณฑิตศึกษา ฉบับที่ 6 ประจำปีการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา
2547

24-33. สรุปผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ผู้บรรยาย
ในระดับบัณฑิตศึกษา ฉบับที่ 7-16 ประจำปีการศึกษาที่ 2 และ 1 ปี
การศึกษา 2547-2552

**จ.งานกำหนดแผนพัฒนาและยกร่างแผนพัฒนาส่วนงาน 5 รายการ
(ระหว่างปี 2550-2552)**

34. แผนพัฒนาส่วนงานบัณฑิตวิทยาลัยช่วงแผนพัฒนาระยะที่ 10(พ.ศ.
2550-2554)

35. แผนพัฒนาการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในช่วงแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ส่วนงาน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

36. แผนปฏิบัติการประจำปี ปีงบประมาณ 2552 ส่วนงานบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

37. แผนบริหารความเสี่ยง ส่วนงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2551 และ2552

38.(ร่าง)แผนพัฒนาส่วนงานบัณฑิตวิทยาลัยที่สอดคล้องกับแผนพัฒนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในช่วงแผนพัฒนา
การศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)

ภาระงานในอดีต ตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป

1. งานโครงการประจำหน่วยงาน, 2. งานกิจการนิสิต, 3. งานประมาณ
ประจำโครงการปฏิบัติธรรมหลักสูตรภาษาไทย, 4. หลักฐานผ่านการ
ปฏิบัติธรรมของนิสิตหลักสูตรภาษาไทย, 5. งานประชุมเจ้าหน้าที่
ประจำหน่วยงาน, 6. งานจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์/จัดพิมพ์เอกสารประจำ
หน่วยงาน, 7. รวบรวมหน้าอนุมัติและบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ของนิสิต
ที่ผ่านการสอบจบการศึกษา, 8. งานประกันคุณภาพการศึกษา, 9. จัดทำ
บัญชีลงเวลาปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย, 10. งานอื่น ๆ ที่
ได้รับมอบหมาย

ภาระงานในอดีต ตำแหน่งรักษาการรองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่อยู่ปัจจุบัน

1. สอบหัวข้อโครงร่าง และเนื้อหาวิทยานิพนธ์ 2. ติดตามและให้คำแนะนำ
เกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ 3. งานที่คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยมอบหมาย
วัดเรไร เลขที่ 548 ซอยแก้วเงินทอง 36 ถนนจรัญสนิทวงศ์ 35 แขวง
คลองชักพระ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170 โทร 024127314,
0896112099, 0865592106.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นายกฤต ศรียะอาจ Mr. Kit Sriya-ad เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3451400057702
ตำแหน่งปัจจุบัน หน่วยงานที่สังกัด	อาจารย์ประจำภาควิชาศาสนาและปรัชญา ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทร. 022266026 มือถือ 08-1142-6651
ประวัติการศึกษา	ระดับปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชา ปรัชญา (Philosophy) ชื่อสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ประเทศไทย ปี พ.ศ. ที่สำเร็จ พ.ศ. 2538 ระดับปริญญาโท Master of Arts สาขาวิชา ปรัชญา (Philosophy) ชื่อสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ประเทศไทย ปี พ.ศ. ที่สำเร็จ พ.ศ. 2541
สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ	ด้านศาสนา-ปรัชญา พระพุทธศาสนา ปรัชญาจีน ปรัชญาขงจื้อ ปรัชญาไทย ภูมิปัญญาไทย
ประสบการณ์ด้านการวิจัย	เป็นผู้ร่วมวิจัย 1. งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของพระนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาศาสนาและปรัชญา(The Study of the Buddhist’s View towards Mahachulalongkornrajavidyalaya University’s the Learning and Teaching at Major in Religion and Philosophy) ” ได้รับทุนการสนับสนุน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.

2548 สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. เป็นผู้วิจัยร่วมโครงการวิจัย

ภาษาไทย "แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว : กรณีแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย"

(ภาษาอังกฤษ) "The tourist attraction development Guideline : A case study on the temples in Thailand"

งานวิจัยเดี่ยว เรื่อง

ภาษาไทย การวิเคราะห์ไตรภูมิพระร่วงตามหลักจริยธรรม

ภาษาอังกฤษ AN ANALYSIS TRIPHUMIPHRARUANG
TRADITIONALLY THE MORALITY.

แบบสรุปโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ลัญญเลขที่ ชื่อโครงการ หัวหน้าโครงการ	020/2554 รหัสโครงการ 0654010 การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา พระมหาภุชณะ ตรุโณ และคณะ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทรศัพท์- 08-9611-2099
ความเป็นมาและความสำคัญ <p>ในปัญหาสังคมทุกวันนี้ หลากๆ คนต่างแสวงหาสิ่งให้อำนวยความสะดวกของชีวิตของตน ไม่ว่าจะอาหารการกิน ที่อยู่อาศัย ยารักษาโลก จนก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นในสังคมคนทุกคนที่เกิดมาต่างดำเนินชีวิตของตนไปตามบทบาทและวิถีของใครของมัน สังคมไทยเป็นสังคมหนึ่ง ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในโลกนี้ ด้วยวิถีของตน การดำเนินชีวิตของคนไทยที่มีความสำเร็จทั้งหน้าที่และ การงาน การครองเรือน การสร้างสรรค์สังคม อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรีอยู่ในท่ามกลางปัญหาสังคม หลาก ๆ ด้าน ท่านทั้งหลายเหล่านี้มีหลักการดำเนินชีวิตเป็นที่น่าสนใจว่า ท่านมีหลักการ วิธีการ และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตเอาไว้อย่างไร ดังที่กล่าวว่า สถานการณ์ของชีวิต ทำให้เราคิดในเชิง ปรัชญา จากประเด็นดังกล่าวทำให้มองเห็นได้ว่า ปรัชญาคือการคิดหาความจริงที่เกี่ยวกับปัญหาชีวิต โดยคิดหาความจริงในชีวิตว่า ในทางที่ถูกต้องที่สุดและมีความหมายที่สุด ชีวิตนี้คืออะไร จาก ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาใหญ่ มีขอบเขตกว้าง มีปัญหาปลีกย่อยที่ควรพิจารณา คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ในชีวิตนี้มีมนุษย์ควรรู้อะไร 2. ในชีวิตนี้มีมนุษย์ควรทำอะไร 3. ในชีวิตนี้มีมนุษย์พอหวังอะไรได้บ้าง <p>การเข้าถึงปัญหาเหล่านี้ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติคือการเข้าถึงปรัชญาชีวิต ในสภาพ สังคมปัจจุบันเป็นสังคมแข่งขันทางวัตถุนิยม ท่านทั้งหลายเหล่านี้ ดำเนินชีวิตอย่างไร ดังจะเห็นได้ จากนายประยงค์ รณรงค์ จบการศึกษาเพียงชั้น ประถมศึกษาที่ 4 ตาสามารถว่ารางวัลแม็กไซไซ มาได้ จากรางวัลดังกล่าวทำให้รู้ว่า ความรู้นั้นไม่ได้มีเฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น หากอยู่ที่ การศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติจริง การเรียนรู้ถึงแก่นของนักคิด นักปฏิบัติหรือปราชญ์ชาวบ้าน มีการ พุดถึงอยู่เสมอว่า พวกเขาเหล่านี้เปรียบเสมือนรากเหง้าของแผ่นดินที่สืบสาน สร้างสรรค์ องค์ ความรู้จากบรรพบุรุษ สะท้อนความเป็นภูมิปัญญาไทยมิให้สูญหายต่อเนื่องยาวนานจนถึงปัจจุบัน ในความเป็นจริงของชีวิตนักคิดเหล่านี้สร้างสรรค์ องค์ความรู้ใหม่ ๆ อยู่ทุกวันด้วยรูปแบบและ</p>	

วิธีการที่เรียกว่า ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นให้จริงผ่านการปฏิบัติด้วยการปฏิบัติเป็นแบบอย่าง

การดำเนินชีวิตบางที่เรียกว่าปรัชญาการดำเนินชีวิตซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า ทำที่ต่อชีวิต และคำว่า การมองโลก เพราะคนมีทำที่ต่อชีวิตหรือมองโลกอย่างไรก็มักดำเนินชีวิตไปตามทำที่หรือการมองนั้น ๆ ดังที่ รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ระบุไว้ในรายงานวิจัย บทสังเคราะห์ ภาพรวม การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคม ตอนหนึ่งว่า “โดยหลักมาตรฐานสากลที่เรียกว่า ระบบ 3 แแปด คือทำงานวันละ 8 ชั่วโมง ศึกษาหาความรู้(วันละ) 8 ชั่วโมง และพักผ่อนหลับนอน(วันละ) 8 ชั่วโมง แต่ในความเป็นจริง คนไทยพร้อมที่จะทำงานวันละ 10-12 ชั่วโมง แล้วก็พักผ่อน บันทึกลงและนอน

ในเรื่องปรัชญาการดำเนินชีวิต มีนักปรัชญาหลาย ๆ ท่านมีวิธีการดำเนินเป็นที่น่าสนใจ คือ โสกราตีส ค้านต์ ขงจื้อ หรือแม่แต่ในปัจจุบันอย่างเช่น พระพรหมคุณาภรณ์ สุชีพ บุญญานุภาพ ท่านทั้งหลายเหล่านี้มีวิธีการดำเนินชีวิตของตนเอง ท่านแรกคือ คือโสกราตีส(พ.ศ. 73-144) เจ้าของคำพูดปรัชญาว่า “หนึ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้ คือรู้ว่าข้าพเจ้าไม่รู้อะไร” สื่อให้เห็นว่าโสกราตีสเป็นผู้แสวงหาความรู้ตลอดเวลา สังเกตได้จากที่ท่านไปเที่ยวได้วาทะกับคนเก่งและคนมีชื่อเสียงในสังคมชาวกรีกในเวลานั้น เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ๆ จนกระทั่งในวาระสุดท้าย ท่านยังบอกกับเพื่อน ๆ และศิษย์ที่มาเยี่ยมว่า “นักปรัชญาคือผู้แสวงหาความรู้ที่สมบูรณ์ แต่นักปรัชญาไม่มีวันเข้าถึงความรู้ที่สมบูรณ์หากเขายังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ เพราะวิญญาณของเขาถูกคุมขังอยู่ในร่างกาย จึงขาดอิสรภาพในอันเข้าถึงสัจธรรม การประสบความสำเร็จคือการได้ปลดปล่อยวิญญาณจากเครื่องพันธนาการ เมื่อนั้นวิญญาณจะเข้าถึงความรู้ที่สมบูรณ์ นักปรัชญาผู้แสวงหาความรู้ที่สมบูรณ์จึงไม่กลัวความตาย” การแสวงหาความรู้จึงเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตของโสกราตีส ท่านที่สองคืออิมมานูเอล ค้านท์ (ค.ศ.1724-1804)ท่านเชื่อว่า เราทุกคนยอมรับว่าคุณลักษณะหรือสิ่งอื่นอาจได้ เช่น ความฉลาด ลากยศ อำนาจ เกียรติยศ ความสุข ฯลฯ กระนั้นความดีของสิ่งเหล่านี้ก็เป็นความดีที่มีเงื่อนไข ในบางสถานการณ์สิ่งเหล่านี้อาจไม่ดีก็ได้ เจตนาดี เท่านั้นที่คืออย่างสมบูรณ์...” การกระทำและการพูดของท่านตลอดชีวิต ก็อยู่ในกรอบที่เรียกว่าเจตนาดี จึงกล่าวได้ว่า เจตนาดีเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตของท่าน พระพรหมคุณาภรณ์ คติชีวิตที่อาตมายึดประพฤติปฏิบัติมาตลอด คือ บัณฑิตยอมฝีกตน คติอีกข้อหนึ่งซึ่งถือมาก่อนและต่อมาก็ถือไว้ด้วยกันคือ ถ้าจะทำอะไรต้องพยายามทำให้สำเร็จและทำให้ดีที่สุด

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรที่จะได้มีการศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยว่า สอดคล้องกับปรัชญาสาขาต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร อะไรเป็นแรงบันดาลใจให้ปฏิบัติเช่นนั้น เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินชีวิตของคนไทยในสมัยปัจจุบัน

<p>วัตถุประสงค์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตของคนไทย 2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา
<p>ผลการวิจัย</p> <p>ในงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา ผู้วิจัยและคณะ ได้ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก และตำราทางวิชาการต่างๆ และได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคนไทยในเชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์ พรรณนาความให้เห็นภาพชัดเจน</p> <p>งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ ศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตของคนไทย และศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา จากการวิจัยพบว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คนไทยกลุ่มตัวอย่าง 7 ประเภท คือประเภทปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ นายเชียง ไทยดี อายุ 84 ปี จังหวัดสุรินทร์ และนายคำเคื่อง ภาษี อายุ 75 ปี จังหวัดสุรินทร์ ประเภทครูมีประสบการณ์การสอน 10 ปีขึ้นไป ได้แก่ นางวรรณ วัตพึ่งเฟื่อง อายุ 51 ปี กรุงเทพฯ นางสาวพรศิริ แก้วมาก อายุ 55 ปี กรุงเทพฯ นางสาวศุภลักษณ์ โสคติสรเสริญ อายุ 59 ปี กรุงเทพฯ นายเฉลิมพงษ์ นาคม อายุ 42 ปี กรุงเทพฯ นายกลิน แสงสมพร อายุ 55 ปี กรุงเทพฯ ประเภทครูดีเด่น นางสาววราภรณ์ แสงเจริญ อายุ 45 ปี จังหวัดมุกดาหาร นางอันติกา กลางประพันธ์ อายุ 43 ปี จังหวัดมุกดาหาร นางอุไรรัก พันโกฏี อายุ-ปี จังหวัดมุกดาหาร นางสาวมินตรา คำปาน อายุ-ปี จังหวัดมุกดาหาร ประเภทพระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสมาธรรมจักร ได้แก่ พระมหากมล ถาวโร เจ้าอาวาสวัดเทพนารี กรุงเทพฯ พระมหาวัฒนา อุดตสาโร วัดเทพากร กรุงเทพฯ ประเภทเภสัชกร นางนฤมล ธนาคม อายุ 46 ปี นายวุฒิพงษ์ ธนาคม อายุ 43 ปี กรุงเทพฯ ประเภทแม่ดีเด่นแห่งชาติ ได้แก่ นางพิมพ์ใจ โพธิภักดี อายุ 58 ปี กรุงเทพฯ นางยุวดี ชาญศิริอายุ 61 ปี จังหวัดนนทบุรี และประเภทพ่อตัวอย่างแห่งชาติ ได้แก่ นายอวบ กองสมักร อายุ 88 ปี จังหวัดตราด คาบตำรวจสมชาย รักญาติ อายุ 57 ปี จังหวัดตราด ในทุกประเภทรวมกัน มีอาชีพต่างๆ กันคือ อาชีพเกษตรกรรม (ได้แก่ นายเชียง ไทยดี นายคำเคื่อง ภาษี) อาชีพครู อาชีพเภสัชกร อาชีพค้าขาย อาชีพนักธุรกิจ (ได้แก่ นายอวบ กองสมักร) อาชีพตำรวจ และอาชีพพระภิกษุ สาขาอาชีพที่กล่าวมานั้นส่วนใหญ่มีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดความดีงาม และเป็นประโยชน์ สำหรับจรรยาบรรณวิชาชีพเกษตรกรรมตามความเข้าใจของผู้วิจัย ได้แก่ 1. ไม่ใช้สารเคมีในการผลิตสินค้าเกษตร 2. ใส่สิ่งปลอมปนลงในสินค้าเกษตร 3. กำหนดราคาไม่เกินจริง 4. มีความซื่อสัตย์เชื่อถือได้ ถ้าเกษตรกรปฏิบัติได้ตามนี้ ก็เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม คนทั่วไปให้ความเชื่อถือ คนในสังคมอยู่อย่างสงบสุข อีกประการหนึ่งผู้วิจัยเห็นว่าจรรยาบรรณของพระภิกษุก็คือสิกขาบท 227 ข้อ รวมถึงอาจารย์ จริยาวัตร กฎ ระเบียบของมหา

เถรสมาคม และส่วนที่เป็นหลักธรรมทั้งหมดในพระไตรปิฎกหรือในพระพุทธศาสนาทั้งหมด

นอกจากนี้ยังมีจรรยาบรรณของกลุ่มคนอาชีพทหาร นักการเมือง วิศวกร สถาปนิก และแพทย์ นำมารวมไว้โดยตั้งจะสัมภษณ์ คนที่ประกอบอาชีพเหล่านี้ด้วย แต่เวลาไม่พอ อย่างไรก็ตาม จรรยาบรรณเหล่านี้ก็เป็นหลักหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนอาชีพนั้นๆ ซึ่งก็มีส่วนสร้างสรรค์สังคมให้สงบดียิ่งอีกส่วนหนึ่ง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมองว่าจรรยาบรรณวิชาชีพก็เป็นหลักจริยศาสตร์แขนงหนึ่งที่แยกออกมาจากจริยศาสตร์แขนงหลักหรือแขนงใหญ่ งานนี้จึงได้รวมเอาจริยศาสตร์ในศาสนาที่สำคัญต่างๆ มาไว้ด้วย เช่นจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนา นำมาไว้ในหัวข้อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน จริยศาสตร์ของศาสนาอื่นก็นำมาไว้ให้ศึกษาในงานนี้ด้วย เช่น จริยศาสตร์ของศาสนาคริสต์ อิสลาม พราหมณ์-ฮินดู ลิกซ์ และโซโรอัสเตอร์ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยในบทที่ 2 ประกอบกัน

2.จากการสัมภษณ์คนไทยกลุ่มตัวอย่างในเชิงลึกเพื่อทราบการดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา พบว่าคนไทยเหล่านั้นดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพด้วย และดำเนินชีวิตในเชิงปรัชญาด้วย ผู้ที่ทำอาชีพเกษตรกรรมงานของเขาก็คือปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เขาต้องคิดว่าปลูกพืชอย่างไร จะให้ได้ผลดี เลี้ยงสัตว์อย่างไรสัตว์จึงให้ผลผลิตดี ขายผลผลิตอย่างไรเวลาไหนจึงจะได้กำไรดี การคิดเป็นอุดมคติอย่างนี้ ผู้วิจัยเห็นเป็นการคิดเชิงอภิปรัชญา การแสวงหาความรู้เพื่อจะทำให้อุดมคติเป็นจริง ก็เข้าขอบข่ายของญาณวิทยา การดำเนินการจริงนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามอุดมคติที่กำหนดไว้ ต้องกำหนดว่าดำเนินไปในทางที่ดี ไม่ผิดกฎเกณฑ์ ไม่ผิดศีลธรรม ก็เข้าขอบข่ายจริยศาสตร์ การดำเนินการโดยการไตร่ตรองคิดหาเหตุผล ใช้เหตุผลในการดำเนินการ ก็ถือว่าเข้าถึงการใช้ตรรกศาสตร์ มีความอึดอ้อมใจในผลสำเร็จ เมื่องานสำเร็จอะไรก็งามไปหมด มีความสุข มีสุนทรียภาพ ก็เข้าเขตสุนทรียศาสตร์

จะเห็นได้ว่าเมื่อมองภาพให้มันสัมพันธ์กัน มันก็สัมพันธ์กันไปหมด ทั้งแนวทางการดำเนินชีวิต ทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพ ทั้งจริยศาสตร์ในศาสนาต่างๆ ตลอดจนท่าทีทางปรัชญาสาขาต่างๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กันได้ จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งมีทั้งจรรยาบรรณต่อลูกค้า ต่อผลิตภัณฑ์ ต่อคู่แข่ง ต่อส่วนราชการ ต่อพนักงาน ต่อสังคม ต่อผู้ประกอบธุรกิจ มองอีกแง่หนึ่ง จรรยาบรรณก็คือหน้าที่นั่นเอง คนๆหนึ่งเมื่อเข้าไปอยู่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ต้องทำหน้าที่ให้เหมาะสมกับตำแหน่งนั้นๆ เมื่อย้ายจากตำแหน่ง หน้าที่ก็เปลี่ยนไป เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ไม่ยาก

การดำเนินชีวิตในเชิงญาณวิทยา ที่เห็นชัดก็คือคนไทยรู้จักว่าความรู้คืออะไร รู้วิธีแสวงหาความรู้และมีวิธีการนำความรู้ไปใช้ แต่ละคนก็มีวิธีการที่แตกต่างกัน อาจเป็น

สภาพแวดล้อม อาจเป็นเพราะพื้นฐานความรู้ ทำให้วิธีการต่างกัน การดำเนินชีวิตในเชิงจริยศาสตร์ คนไทยมีความเพียรในการปฏิบัติตามจริยศาสตร์ในศาสนาที่ตนนับถือ หลักจริยศาสตร์จะเป็นสิ่งนำทางให้มีการปฏิบัติที่ดี ที่เหมาะสม เป็นไปในทางดีงาม การดำเนินชีวิตในเชิงตรรกศาสตร์ คนไทยส่วนใหญ่รู้จักใช้เหตุผล ถ้าเป็นตรรกศาสตร์ส่วนๆก็เป็นการใช้เหตุผลทั้งในทางที่ดีและในทางที่เสีย แต่ถ้านำจริยศาสตร์เข้ามาด้วย จะมีการใช้เหตุผลไปในทางที่ถูกต้องดีงามในการดำเนินชีวิต ในเชิงอภิปรัชญา คนไทยมีความคิดมีคำตอบสำหรับปัญหาอภิปรัชญา แสดงว่าเป็นผู้มีอุปนิสัยชอบครุ่นคิดในเรื่องต่างๆ ทั้งเรื่องภายในตนเอง และเรื่องนอกตน ตลอดจนเรื่องนอกโลก และการดำเนินชีวิตในเชิงสุนทรียศาสตร์ คนไทยมีความคิดหลากหลายในเรื่องเกี่ยวกับความงาม มีความซาบซึ้งในความงามของงานศิลปะในคำสอนทางศาสนา ในบทกวีแล้ววรรณคดีต่างๆ ผู้สนใจฟังดูรายละเอียดเกี่ยวกับความรู้ด้านปรัชญาสาขาต่างๆประกอบกัน

คนไทยประเภทต่างๆกันตามกลุ่มตัวอย่าง 7 ประเภท (ยังมีประเภทอื่นอีก) ประกอบอาชีพต่างๆกัน ที่ยกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างมี 7 อาชีพ อาชีพต่างๆยังมีอีกมาก ทุกอาชีพมีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพของตนเป็นส่วนใหญ่ และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาที่ตนสนใจซึ่งเป็นขอบเขตของจริยศาสตร์ รวมทั้งชอบครุ่นคิดปรัชญาที่เป็นอุดมคติซึ่งเป็นขอบเขตของอภิปรัชญาซึ่งเป็นไปตามความสนใจ พื้นฐานความรู้ สาขาอาชีพ และตามสภาพแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกให้ดำเนินชีวิตเป็นไปเพื่อความอยู่รอด และเพื่อความอยู่รอดนี้เอง ทำให้มนุษย์มองหาดาวดวงใหม่สำหรับเป็นที่อาศัยในเวลาในโลกนี้ไม่เหมาะที่มนุษย์จะอยู่ได้ และหนึ่งในกลุ่มนั้น ก็มีคนไทยอยู่ด้วย.

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนำไปใช้เป็นข้อมูลและเป็นเหตุผลในการปรับปรุงหลักสูตร โดยเพิ่มวิชาศีลธรรม จริยธรรม จริยศาสตร์ และจรรยาบรรณวิชาชีพ เข้าไปในหลักสูตรทุกระดับให้มากขึ้น

2.ส่วนงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นข้อมูลและเป็นเหตุผลในการส่งเสริมให้บุคคลกรปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ

3.อาจารย์และนักวิชาการช่วยกันนำไปเผยแพร่ให้กว้างขวาง

4.นิสิตได้เรียนรู้แล้วปฏิบัติตาม และรณรงค์ให้คนไทยในชุมชนปฏิบัติตามศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพมากขึ้น

การประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต

http://www.mcu.ac.th/site/major/major_index.php

ส่วนการประชาสัมพันธ์ทางสิ่งพิมพ์อยู่ในระหว่างดำเนินการ